

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
WEST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES
DEPARTMENT OF EDUCOLOGY AND PEDAGOGY

**МАТЕРІАЛИ
V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

**11 ТРАВНЯ 2023 РОКУ
ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА**

**MATERIALS
V INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«INNOVATIONS IN EDUCATION:
REALITIES AND PERSPECTIVES OF
DEVELOPMENT»**

**11 MAY, 2023
TERNOPIL, UKRAINE**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮНЬНАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, КИТАЙ
ВІДЕНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, АВСТРІЯ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДОРТМУНДА, НІМЕЧЧИНА
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ПОЛЬЩА

УДК 001.895:330.341.1:37

I-66

Редакційна колегія:

Лілія РЕБУХА – д. пед. н., професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету,

Антоніна ДЕМ'ЯНЮК – к. е. н., доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ірина БІЛОУС – к. е. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана КРИЧКІВСЬКА – к. пед. н., доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Рекомендовано до друку

*Вченою радою соціально-гуманітарного факультету
(протокол № 7 від 22 травня 2023 р.)*

I-66 Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11 травня 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 410 с.

ISBN 978-966-654-703-6

Збірник містить тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 11 травня 2023 р.) з актуальних проблем освіти, наукової та науково-дослідної роботи, а також питань щодо оптимізації використання інноваційних освітніх ресурсів для формування та розвитку професійних компетентностей в освітній сфері.

Збірник праць V Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» буде корисним для студентів, здобувачів магістратури, аспірантури, науковців та практиків.

УДК 001.895:330.341.1:37

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.

© ЗУНУ, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Li Bingze PROJECT ACTIVITY OF A HIGH SCHOOL TEACHER	16
Лілія Ребуха ЦИФРОВІЗАЦІЯ І ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	20
Ольга Царик СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГРОМАДЯНСЬКІЙ ОСВІТІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	23
Ірина Голочинська ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	26
He Xiaojun, Victor Kavetskyi EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE TRAINING SESSION	31
Софія Поберейко, Ірина Білоус ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ	33
Христина Господин ВАЖЛИВІ ЕТАПИ РОЗРОБКИ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНЮВАННЯ	36
Лілія Ребуха, Юлія Рудакевич ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄС ТА СВІТУ	39
Зоряна Касянчук ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ОЦІНЮВАННЯ	42
Мар'яна Касянчук СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІОМЕТРИЧНОГО МЕТОДУ ДОСЛІДЖЕНЬ	44
Віра Козловська СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ	47

Олександра Біла ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	50
Canyang Hu, Oksana Krychkivska CLOUD TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION	52
Yao Xiao, Oksana Krychkivska DEVELOPMENT OF SMART EDUCATION IN MODERN UNIVERSITIES	53
Xiaoxuan Gao, Oksana Krychkivska TIME MANAGEMENT, PUBLIC RELATIONS, COACHING IN THE MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS	55
Павло Барладин ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	57
Тарас Демчук ВИКЛАДАЧ ЗВО ЯК СУБ'ЄКТ НАУКОВОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	59
Максим Богуш СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: ШЛЯХИ ЗРЕАЛІЗУВАНН	62
Дмитро Ватрас ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	64
Rui Huang, Oksana Krychkivska FORMATION OF READINESS OF THE ADMINISTRATOR TO THE ACTIVITY IN THE CREATIVE ENVIRONMENT	66
Chengling Yu, Oksana Krychkivska MODERNIZATION OF EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT FUNCTIONS	68
Wanying Liu, Oksana Krychkivska MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION IN MODERN CONDITIONS	70

Lou Jiangming FORMATION OF READINESS OF PEDAGOGICAL TEAM FOR INNOVATIVE ACTIVITY	71
Дарія Пілюкова ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ	73
Lun Shun USING MELODY LINE TO UNDERSTAND MUSIC IN SECONDARY SCHOOL MUSIC EDUCATION APPRECIATION CLASS	77
СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ	
Li Lili FUTURE EDUCATION FROM KNOWLEDGE RESHAPED BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE	81
Ірина Шкіцька ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	83
Вікторія Савіцька ОСВІТНІ ЕФЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	92
Antonina Demianiuk INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM	96
Тетяна Паничок РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ	100
Галина Нірода ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ	104
Li Yida, Oksana Krychkivska INNOVATIVE RESEARCH ON THE TRAINING MODE OF CERAMIC ART HIGHER EDUCATION	107

Софія Братусь, Ірина Білоус СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ	111
Аліна Синеруб, Ірина Білоус ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ЗНАНЬ	114
Юлія Панасюк, Ірина Білоус ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	116
Любомир Чорній ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	118
Liu Han INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION: APPLICATION AND THEIR SIGNIFICANCE	119
An Wei DISTANCE LEARNING TECHNOLOGIES AS AN INNOVATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS	121
Li Linwei TECHNOLOGIES OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATIONAL PROCESS	122
Лариса Марушко АНАЛІЗ ДЕФІЦИТІВ ТА ПЕРЕДУМОВ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ	124
Віталій Рудинський МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	128
Лілія Ребуха, Микола Дебера ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ПОСТАВЛЕНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ	130

Зоряна Барановська 133
МІЖКУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ В ОСВІТІ

Іванна Мигович 137
ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Zhang Gege 140
DIGITAL TRANSFORMATION PROMOTES THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MUSIC CURRICULUM IN HIGHER EDUCATION

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРІЯ ОСВІТИ: ПОГЛЯД НА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННІ

Оксана Гомотюк 143
ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Bilous Iryna, Stepan Babii 145
FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ACTIVITIES

Назар Цибульський 149
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Ігор Білінський 152
ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АНРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Ігор Бодасюк 159
ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ (ДРУГА ПОЛ. ХХ СТ.)

Валерій Луков 167
КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В СУСПІЛЬСТВІ

Ганна Зварич МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ	176
Lu Jialin, Victor Kavetskyi MEASURES FOR THE REFORM OF PROFESSIONAL TRAINING MODE IN COLLEGES AND UNIVERSITIES	180
Ni Dong RESEARCH ON THE INFORMATIONIZATION AND DIGITAL TEACHING REFORM OF VIRTUAL REALITY PRODUCTION CURRICULUM	181
Тарас Савіцький ПРОГНОСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СОЦІУМУ	185
Zhou Nan, Victor Kavetskyi THE SIGNIFICANCE AND IMPLEMENTATION APPROACHES OF EDUCATION MANAGEMENT	187
Віталій Кульчицький ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	189
Володимир Пастух РОЛЬ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПОДОЛАННІ ПРОЯВІВ КСЕНОФОБІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	194
Арсен Козачок, Антоніна Дем'янюк СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ	196
Володимир Дармограй ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ	199
Олексій Пасько, Антоніна Дем'янюк СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	202
Любов Горбенко ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ:	205

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Ольга Кучерява ВИКЛАДАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ	207
Ірина Демчук УПРАВЛІНСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	210
Олександр Нірода, Лілія Ребуха РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ЗА УМОВ РОБОТИ З ІНКЛЮЗИВНОЮ МОЛОДДЮ	212
Лілія Ребуха, Людмила Островська МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	216
Каріна Коваль РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕНІ СТУДЕНТІВ	219
Андрій Савіцький ГОТОВНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	223
Наталя Барилко РОЗВИТОК У КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ КОМАНДНОЇ РОБОТИ	225
Ірина Клименко ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ	228
Ірина Білоус, Артур Хоміцький ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ТА СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	233
Алла Барцішок НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕКОЮ	237

УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Василь Пида РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ	240
Лілія Ребуха, Людмила Гога МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА	243
He Lingling IMPLEMENTATION OF MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN THE MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION	245
Shumeng Zhao MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT	247
Wei Haiyan THE INFLUENCE OF POOR FAMILIES ON CHILDREN'S EDUCATION	248
Ge Hangjun EDUCATION AS THE KEY TASK OF THE COUNTRY AND THE PARTY	249
Галина Нірода ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ	250
Chen Ronghao ANALYSIS OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY INNOVATION UNDER CURRICULUM REFORM	253
Chen Yinchai SUCCESSFUL TEACHING METHOD	255
Лілія Ребуха, Катерина Дрогобецька ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ВИДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ	257
Наталія Максимук, Ганна Рідкодубська ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	262

Лілія Ребуха, Вікторія Шегда 264
УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Віктор Кавецький 267
ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Жанна Кислюк 272
ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Zhang Qiang 276
PERMANENT EDUCATION

Oksana Krychkivska 277
DEVELOPMENT OF THE DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Ольга Пасічник 279
ПРОБЛЕМА «ПАСТКИ ЧАСУ» І ЗАСОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Роман Брик 282
БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Роман Перута, Вікторія Савіцька 287
АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Андрій Кіндратюк 292
ПОТЕНЦІАЛ МАГІСТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ У ФОРМУВАННІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

СЕКЦІЯ 6. ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НОВІ ІДЕЇ ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Ольга Главацька ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	296
Світлана Калаур ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНО ЗАНЕДБАНИХ ПІДЛІТКІВ: МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	300
Лідія Репенкова ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	303
Олеся Литвиненко СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	306
Ірина Кебкал ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ	308
Вероніка Кравчук УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	310
Арсен Кав'як ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	312
Всеволод Любасюк СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	314
Максим Квасницький БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	317
Геннадій Власюк ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СУСПІЛЬСТВІ	319
Максим Биковський ЗНАЧИМІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	321

Петро Колтун, Віталій Собко РОЛЬ АКТИВНОСТІ У САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	323
Петро Бойко, Богдан Копач ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ ДУХОВНОЇ КРИЗИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	326
Олег Клиماشко, Дмитро Покалюк ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	329
СЕКЦІЯ 7. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	
Маріанна Пичкар ВИХОВНА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	333
Данило Аршинов ОСОБЛИВОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КІБЕРСПОРТІ	336
Алла Бегеба ХАРАКТЕРИСТИКА ТРЕНУВАЛЬНИХ ТА ЗМАГАЛЬНИХ НАВАНТАЖЕНЬ СПОРТСМЕНІВ У СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ	338
Дмитро Берекета ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	341
Вадим Бугера КОНДИЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ПЛАВАННЯМ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТІВ	345
Валерія Величанська ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАНДБОЛУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	346
Денис Ворона ВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВМІНЬ СПОРТСМЕНІВ	350
Михайло Гащак ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ФУТБОЛІСТІВ 15-17 РОКІВ	353

Павло Гороховський ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	356
Валерія Дрьомова СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ У ВОЛЕЙБОЛІ	359
Іван Дударь ПЕРША ДОПОМОГА ТА ЗАХОДИ ЛІКУВАННЯ ПРИ ПЕРЕЛОМАХ КІСТОК	362
Олег Зуб УДОСКОНАЛЕННЯ КІНЕСТЕТИЧНИХ ТА ВІЗУАЛЬНИХ РУХОВИХ ДІЙ ФУТБОЛІСТІВ	365
Віталіна Кімак ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗУМОВОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ПРАЦІ	367
Дмитро Кіяшок ТИП ТРАВМИ – ПЕРЕЛОМ	370
Юрій Ковальчук ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	373
Василь Котляр ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	375
Владислав Мисловський СПОРТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ОЗДОРОВЧО-ВИХОВНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	379
Сергій Муравель РОЗПОДІЛ ТРЕНУВАЛЬНИХ НАВАНТАЖЕНЬ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	382
Олександр Павлусь СПОРТ ЯК ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	384

Степан Саварин СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СПОРТИВНА КАР'ЄРА»	387
Надія Савка МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СОМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	389
Михайло Свідрак ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОРТСМЕНІВ	392
Віталій Урман ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ – ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	395
Едуард Цюнка ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО ТРЕНУВАННЯ ФУТБОЛІСТІВ (РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ВІДЧУТТЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ)	399
Юрій Червінський ТРИЄДНІСТЬ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	402
Олександр Чернятинський ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	405
Іван Чеченюк ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	407

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ:
УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Li Bingze,
PhD degree student of West Ukrainian National University

PROJECT ACTIVITY OF A HIGH SCHOOL TEACHER

The content of professional training for future higher education teachers reflects the system of educational problems, tasks and functions of professional and pedagogical activity. With the implementation of the contextual approach in the professional training process, conditions are created that contribute to the successful integration of future specialists into the professional environment thanks to specially designed information models of training and forms of educational activities.

Pedagogical technology "project method" contains a set of research, searching, and problem-solving methods based on project performers' creative activity. The project method is a learning system in which students acquire knowledge and skills in planning and performing progressively more difficult practical project tasks.

Designing in professional pedagogical training can be considered as the activity of "creating specific projects based on the conceptualization of their design, which provides indicative options for motivated future action based on professional and personal values; directly direct practical educational activities, which include the actualization and theoretical elaboration of educational initiatives, a clearly ordered sequence of actions, which leads to innovations in practice and predicts results.

The goal of educational design is to create such conditions during the educational process by the teacher, under which the individual experience of the student's design activity is formed. Educational design, first of all, is focused on the

independent activity of students - individual, pair or group, which is carried out within a certain time.

Design technology involves solving a specific problem by a student or a group of students, which requires, on the one hand, the use of various methods and teaching tools, and on the other hand, the integration of knowledge and skills from different fields of expertise. The result of work on the project must be significant: a concrete solution must be found for solving a theoretical problem, and a tangible impact ready for implementation must be found for a practical problem. There are different types of projects: research, creative, game, informational, and practice-oriented. To form the self-organizational abilities of future higher school teachers, we directed their activities to the development of practically oriented projects. At the same time, the content of the project task was focused on the designers' social and professional interests, and the project activity's result was predicted (document, diary, program, plan, recommendations, etc.).

Therefore, the tasks of the project activity of the future teachers of the higher school during the training process were determined: - assimilation of the master's students with the necessary knowledge and skills for solving practical tasks of professional activity; promoting the development of communication skills and self-organization skills; improving the skills of using research methods: gathering and analyzing information, proposing hypotheses, drawing conclusions. The use of the project method is based on an activity approach, which involves the creative activity of students.

The project method allows solving the task of forming and developing intellectual skills and critical and creative thinking and promotes initiative and non-standard approaches to solving the tasks. The peculiarities of project work as a method and form of education are that the subject of projects should be based on life and professional issues that are the subject of professional interest of students; the

application of project technology should take into account the role of both matters of education: be oriented primarily to the realization of the student's interests, but also provide support and recommendations of the teacher; project creation activities should be based on cooperation, not competition: students can work independently, in pairs, in small groups, as a whole group, exchanging resource materials, ideas and experiences during the implementation of the project; project activity leads to a natural integration of knowledge, skills and processing of information from different sources, reflecting important practical tasks that students will have to solve in the future in a professional environment; project activity has an actual final product that can be shared with other subjects of educational training; in the process of implementing the project, students gain confidence in their abilities, are motivated to succeed, acquire independence skills, deepen their knowledge of a specific subject area, and deepen/expand their cognitive interests.

The process of creating a practice-oriented project takes place according to the following stages: 1) diagnostic and prognostic – formulation of the topic and goal of the project based on the analysis of practical reality and identification of the problem; 2) constructive and modelling - activity planning (setting tasks, determining sources, means of collecting and analyzing information, means of presenting results); 3) research and executive - collection and analysis of information, project development; 4) evaluation-resultative – presentation of the project, its presentation according to established criteria; group discussion.

The practical value of using the project method in the training of future professionals lies in its developmental essence: students learn to use various sources of information to solve a project task, acquire teamwork skills, improve their ability to present and argue their positions concerning assigned tasks, thus developing their communication skills; included in the process of knowledge integration (intra- and

inter-subject); improve the ability to apply theoretical knowledge in practice; develop creative skills.

The implementation of the project method has a complex, multidimensional nature, while one should beware, warns against identifying the following basic errors in the application of this method: simplification and banal interpretation of the project as an algorithm that automatically encourages the development of a creative personality; detection of dogmatism, according to which the project method is considered as the only means of self-education and self-education (instead, an individual approach is necessary); in addition, only high didactic and methodical training of teachers allows to expand the perspective and effectiveness of the project method; narrow focus, which does not take into account the need to conduct interdisciplinary projects, since the values of further self-education are cultivated in the process of studying various subjects, using interdisciplinary connections; exaggeration of optimism about the exclusively positive possibilities of the project method: the wrong methodology and the use of only individual projects can develop individualism, therefore, sufficient attention should be paid to collective work.

Design technology assumes the presence of a problem, which requires integrated knowledge and research. Therefore, implementing the educational project enables the master's students to study the problem in detail, identify contradictions and find ways of its practical solution, propose their algorithms and technologies for its solution, and find original ways of representing the results of their work. The development of the activity should be theoretically and practically significant.

At the same time, project activity contributes to improving the skills of planning one's actions, determining the main stages of work on project development, analyzing and rationally allocating time and personal resources, mobilizing one's efforts to fulfil priority tasks, analyzing the results of one's activities and evaluating

the effectiveness of actions during the creation of a project. Thus, master's students improve their ability to self-organize and rationally organize their work.

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ І ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З позицій сьогодення затребуваними на ринку праці є компетентні, відповідальні, конкурентоздатні фахівці, котрі володіють критичним мисленням, є ініціативними, креативними, соціально активними й професійно мобільними, грамотно й свідомо використовують цифрові засоби інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

Цифрові технології активно входять до всіх сфер життя. Доступність інформаційних ресурсів усім категоріям громадян (від дітей молодшого віку до пенсіонерів) формує думку про те, що інформаційні технології здатні вирішити абсолютно всі завдання, що хвилюють сучасне суспільство [1, с. 1–5].

При безумовній користі технологій, що впроваджуються, заснованих на використанні «цифри», на передній план все чіткіше виходять питання, пов'язані з етикою, захистом персональних даних та ін. Необхідність розуміння місця та ролі цифрових технологій у сучасній освіті є значимим, оскільки занурення цифрових технологій у систему освіти потребує різнобічного їх аналізу та педагогічного обґрунтування.

Так, впровадження цифрових технологій, використання їх дидактичних можливостей потребує педагогічного обґрунтування з позицій вирішення освітніх завдань та розвитку особистості студентів й водночас вимагає від викладача знань їх вікових особливостей. Відповідно впровадження цифрових

технологій у навчання студентів необхідно враховувати при формуванні освітньої мети, виборі технологій та методів роботи викладача.

У системі вищої освіти вимоги до реалізації практико-орієнтованої підготовки досить жорстко регламентовані освітніми стандартами, тому сформувані необхідні компетенції у студентів можна за дуже обґрунтованого поєднання електронного та практичного навчання. Без дидактичного обґрунтування використання цифрових технологій у педагогічній практиці викладачів вищої школи дуже важко. Інколи процес їх впровадження часто є стихійним. Це пов'язано із тим, що у викладача виникають ідеї, які він відразу намагається впровадити без будь-якого психолого-педагогічного аналізу [3, с. 276–279]. Іншою проблемою є те, що фахівці, котрі займаються сьогодні впровадженням цифрових технологій в освіті, не знайомі з педагогікою, а добре орієнтуються в інформаційних та технічних системах. Для цієї категорії працівників – програмістів, інженерів, важливою є елементарна психолого-педагогічна підготовка, знання результатів наукових досліджень у сфері психології, педагогіки, медицини, насамперед, з позицій впровадження цифрових технологій.

Використання у ЗВО цифрових технологій дозволяє орієнтувати освітній процес не просто на виконання вимог освітнього стандарту, а на формування професійної культури майбутнього фахівця, прагнення постійного самостійного самовдосконалення за допомогою інформаційних сервісів та технологій.

Можливості, якими наділені цифрові технології, дозволяють виділити особливості, що дають підстави розробки принципово нові підходи до організації процесу підготовки фахівців, розвитку дидактичних основ та їх включення в освітній процес студентів [2, с. 64–79].

Ефективне використання сучасних цифрових технологій дозволяє одночасно використовувати слово, наочність, а також поєднувати сприйняття з

виконанням певних завдань та вправ, що у традиційній класифікації методів навчання (за джерелом інформації) представлено різними групами методів. Великий потенціал цифрових технологій пов'язують виконанням дидактичних функцій; можливістю занурення у віртуальний освітній простір та «локус-контролем» активності особи в освітньому процесі (в освітній хмарі); виходом за межі заданих меж навчальних завдань (робота з проектами у хмарі) та ін.

Отже, можна зробити висновок про те, що впровадження цифрових технологій є дуже важливим для розвитку системи вищої освіти, однак актуалізується необхідність у формуванні науково-обґрунтованого підходу до їх впровадження. Удосконалення підготовки, як викладачів, так і студентів до їх результативного використання цифрових технологій дозволяє сформувати та впровадити цифрову smart-дидактику, що слугує основою стратегії розвитку сучасних освітніх установ.

Список використаної літератури

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020. № 2(2). С. 1–6.
2. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицеляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020, №1 (28). С. 64–79
3. Сипченко О. Цифровізація вищої освіти як важлива вимога часу. *Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій: матер. Міжнародної наук.-практ. конф. (Чернівці, 26-27 трав. 2021 р.)*. / за наук. ред. д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. С. 276–281.

Ольга Царик,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ГРОМАДЯНСЬКІЙ ОСВІТІ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Громадянська освіта відіграє важливу роль у формуванні активних громадян, здатних брати участь у демократичному суспільстві. У сучасному світі зростає значення технологій у всіх сферах життя, в тому числі і в освіті. Серед сучасних технологій, що застосовуються у громадянській освіті, найбільш поширеними є використання цифрових ресурсів, віртуальної реальності та соціальних мереж у громадянській освіті.

Цифрові ресурси в громадянській освіті відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до актуальної інформації про громадські питання та проблеми. Онлайн-джерела, електронні бази даних, веб-сайти, соціальні мережі та інші цифрові інструменти дозволяють отримувати широкий спектр інформації про глобальні, національні та місцеві проблеми, а також про різні погляди і підходи до їх вирішення [2].

Завдяки цифровим ресурсам можна ознайомитися з останніми новинами, дослідженнями, статистикою, звітами та аналітичними матеріалами, що стосуються громадських питань. Це дозволяє бути освіченими та інформованими громадянами, які мають реальну базу знань для участі в громадському діалозі, прийняття власних поглядів та розвитку своєї громадської свідомості [4]. Крім того, цифрові ресурси надають можливість звертатися до різноманітних джерел інформації, включаючи наукові дослідження, звіти неприбуткових організацій, правозахисних організацій, урядових структур та інших джерел, що пропонують об'єктивний огляд та

аналіз громадських проблем. Це розширює світогляд та допомагає розвинути навички критичного мислення, дослідницької роботи та аналізу інформації [1].

Загалом, цифрові ресурси у громадянській освіті створюють унікальні можливості отримати доступ до актуальної та різноманітної інформації про громадські питання та проблеми, розширити свої знання, розвинути критичне мислення та формувати свою громадянську свідомість.

Використання віртуальної реальності у громадянській освіті дозволяє створити іммерсивне середовище, де можна переживати різні ситуації, що стосуються громадянського життя. Це дозволяє розвивати емпатію, розуміння різних поглядів та стимулює прийняття власних громадянських рішень. Віртуальна реальність також надає можливість занурення у реалістичні симуляції, де можна вирішувати громадські проблеми та розвивати лідерські навички.

Соціальні мережі є потужним інструментом у громадянській освіті, оскільки вони сприяють обміну ідеями, співпраці та мобілізації. Вони дають змогу активно взаємодіяти з іншими учасниками, обговорювати важливі питання та планувати спільні дії. Крім того, соціальні мережі дозволяють швидко і ефективно поширювати інформацію про громадські події, акції та кампанії, сприяючи активній громадській участі.

Дослідження показують, що використання сучасних технологій у громадянській освіті може покращити якість навчання та збільшити громадянську компетентність [3]. Вони стимулюють активну участь, сприяють розвитку критичного мислення та сприйняття різних поглядів. Крім того, вони забезпечують навчання в реальних контекстах і розвивають навички, необхідні для громадської участі та лідерства.

Впровадження сучасних технологій у громадянську освіту також стикається з певними викликами. Наприклад, необхідно забезпечити доступ до

цифрових ресурсів для всіх учнів, уникати негативного впливу соціальних мереж на формування громадянських цінностей та етики, а також забезпечити адекватне навчання віртуальної реальності . Однак, з правильним підходом та плануванням, сучасні технології мають великий потенціал для покращення громадянської освіти.

Сучасні технології, такі як цифрові ресурси, віртуальна реальність та соціальні мережі, можуть ефективно сприяти розвитку громадянської компетентності. Вони забезпечують активну участь, розвиток критичного мислення та формування активної громадянської позиції. Однак, необхідно враховувати виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій, і забезпечувати їх належне використання для досягнення максимальної ефективності громадянської освіти.

Список використаної літератури

1. Breiter, A., & Pflug, V. (2017). Unterricht innovativ: Digitale Medien im Fachunterricht einsetzen. Friedrich Verlag.
2. Haake, J. M., & Pachler, N. (Hrsg.). (2011). Mobile learning: Structures, agency, practices. Springer.
3. Pinkwart, N., Hoppe, U., & Schrader, J. (2017). Digitale Medien im mathematikdidaktischen Diskurs. Springer Spektrum.
4. Seufert, S., & Rummel, N. (2010). Computerunterstütztes kooperatives Lernen. In Handbuch Medienpädagogik (S. 391-406). VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Ірина Голочинська,
вчитель німецької мови,
Теребовлянський академічний ліцей
імені Ярослави Стецька

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Освіта сьогодні є одним із найважливіших факторів сталого розвитку суспільства, конкурентоспроможності та національної безпеки держави. Соціально-економічна дійсність вимагає професійної підготовки таких професіоналів, які можуть якісно виконувати свої професійні обов'язки. Якість освіти стає базовою категорією державної політики в усьому світі, щоб керувати міжнародною політикою в галузі освіти. Сучасні умови проживання, вимоги до майбутніх спеціалістів, нові можливості ставлення вимагають пошуку нових підходів до підготовки майбутнього спеціаліста.

Вивчення іноземної мови у школі є важливою і обов'язковою частиною професійної підготовки професіоналів. Важливим завданням, яке нині стоїть перед системою освіти нашої країни, є підвищення ефективності навчання учнів. Без знання інноваційних технологій неможливо орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти та оперувати інформацією та стати сучасним першокласним професіоналом. Впровадження різноманітних інноваційних технологій у навчальний процес може підвищити якість знань, мотиваційний аспект і на цій основі посилити пізнавальний інтерес учнів до вдосконалення знань.

Сучасний вчитель повинен володіти найсучаснішими технологіями навчання учнів та розвитку в них комунікативних здібностей. Мета вчителя полягає у тому, щоб підібрати саме такі методи та засоби навчання, які б дозволили оптимальний розвиток особистості в цілому. Однак, на сьогоднішній день важливим є не лише знання іноземної мови, але й набуття інтегративних

комунікативних навичок. Чільне місце в даній галузі посідає методологія CLiL, яка є досить ефективною та популярною в усьому світі.

Варто зазначити, що тема інноваційних технологій та їх впровадження на уроках є надзвичайно популярною та актуальною, адже з'являються все нові та нові методики навчання, які допомагають вчителям досконало навчати учнів. Особливу увагу даному питанню приділяли: В. Шайтан, Л. Афанасьєва, М. Смирнова, Л. Мовчан, Т. Гарачук та інші.

На думку Н. Нагорної «Найбільш поширеним на сьогодні є наступне визначення CLiL: дидактична методика, яка дозволяє сформувати в учнів лінгвістичні та комунікативні компетенції нерідною мовою в тому ж навчальному контексті, в якому у них відбувається формування і розвиток загально-навчальних знань і умінь.» [3].

Застосування методики CLiL у навчальному процесі дає можливість вчителям інтегрувати вивчення іноземної мови з іншим навчальним предметом. Перевага для учнів: цікавий зміст мотивує учнів до вивчення німецької мови та закладає лінгвістичну базу, над якою надалі вони зможуть самостійно працювати, наприклад, під час навчання.

Автори технології CLiL Д. Марш та А. Мальєрс також зауважують, що:

- знання мови є засобом вивчення змісту інформації (йдеться про *cross-curricular approach* – міжпредметний підхід);
- вивчення навчального предмета покращується через підвищення мотивації до набуття навичок спілкування іноземною мовою (йдеться про *topic-based approach* – тематично орієнтований підхід);
- CLiL ґрунтується на оволодінні мовою, а не на вивченні її (йдеться про так звані *task-based* та *project-based approaches* навчання, що базується на виконанні певних завдань й проектів);

- швидкий темп мовлення є більш важливим за помилки, яких припускаються учні;

- читання та розуміння мовлення набувають значення для участі в обговоренні [4].

Методологія CLIL є особливою та досить цікавою. Використання її ставить перед педагогом ряд завдань у підборі матеріалів уроку. Структура уроку з елементами методології CLIL не відрізняється від звичайного уроку. Обираючи матеріал слід пам'ятати про наступні моменти:

❖ матеріал підбираємо на рівні складності дещо нижче рівня знань учнів з цього предмету рідною мовою. Тексти повинні бути необхідними та містити відповідну кількість завдань;

❖ завдання для опрацювання тексту орієнтуємо на предметний зміст тексту та залучаємо учнів до його обговорення;

❖ завдання повинні стимулювати самостійність учнів та творчість у навчанні.

Використовуючи дану методику слід пам'ятати, що вчитель повинен володіти не лише знаннями з іноземної мови, але й методикою викладання інших предметів та тісно співпрацювати з колегами-предметниками. У роботі над навчальним матеріалом на різних етапах роботи слід використовувати достатню кількість самостійних і творчих завдань таких як описи, порівняння, постановку питань, висловлення власної точки зору.

Методологія CLIL привернула мою увагу своєю оригінальністю та практичністю та дала змогу по новому підійти до уроків німецької мови та пробудження інтересу в учнів. Щоденно у своїй роботі маю можливість використовувати різноманітні форми роботи: Vier Ecken, Klassengang, Kettenspiel, Virtuelle Reisen, Leserally.

Працюючи на уроках з учнями ми маємо безліч можливостей дати відповіді на найпоширеніші запитання.

Елементи предметно-мовного інтегрованого навчання дозволяє нам формувати відповідні мовленнєві навички: сприймання на слух, читання, говоріння та письмо. При використанні ілюстративного матеріалу отримуємо можливість моделювання дійсності. Наприклад, при вивченні теми «Bibliothek» учні змогли не лише засвоїти лексичний матеріал, але й поринути у світ бібліотек та книг, спробувати себе у різноманітних ролях, ознайомилися з книгодрукуванням та специфікою появи відбитків на сторінках книг.

Вивчення теми «Ostern» із школярами дало нам можливість не лише ознайомитися із символами цього свята але й із способами їх виготовлення, поринути у світ творчості та використання побутової лексики.

Варто зауважити, що особливий внесок у допомогу вчителю для впровадження методології CLIL зробив Німецький цифровий дитячий університет (Kinderuni) та онлайн-університет Junioruni, який діє під наставництвом Goethe-Institut Ukraine. Відеоматеріали, які пропонує Kinderuni зацікавлюють учнів та пробуджують інтерес до навчання, що є надзвичайно важливим при оволодінні будь кою інформацією. Запропоновані відеоролики формують допитливість та наполегливість у школярів, навички логічного мислення та говоріння.

Особливе задоволення від проектної роботи отримують старшокласники. Такі завдання вимагають від учнів залучення максимальної кількості лексики та термінології для розкриття поставленого завдання. Дана методика найкращим чином допомагає залучити до роботи під час уроку усіх учнів та отримати бажаний результат.

З кожним днем дану методику використовують все більше країн та вчителів у своїй роботі. Дана методика наділяє різноманітними можливостями у

навчанні та розвитку комунікаційно сформованих учнів. Не слід забувати про ще одну особливість якою наділяє нас методологія CLIL- це міжпредметними зв'язками.

Отже, методологія CLIL вміщує в собі велику кількість переваг. Однак, попри свою цікавість, наповненість та практичність містить також і недоліки, які й зупиняють її реалізацію у закладах загальної середньої освіти. Основними недоліками слід назвати: відсутність достатньої кількості навчального матеріалу та труднощами у плануванні уроків вчителями-предметниками.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. <https://goo.gl/BVe3YE> (дата звернення: 07.05.2023)
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання URL: <http://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf> (дата звернення: 07.05.2023)
3. Н. Нагорна Застосування стратегій методики CLIL у викладанні німецької мови <https://ed.poippo.pl.ua/handle/022518134/1223> (дата звернення: 05.05.2023)
4. Content and Language Integrated Learning (CLIL) URL: <https://goo.gl/6GBa3N> (дата звернення: 07.05.2023)

He Xiaojun,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Victor Kavetskyi,
Candidate of Pedagogical Science,
Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE TRAINING SESSION

Efficiency is the main motive for participating in the training itself. It is important to monitor the effectiveness of the training, because it allows not only to draw conclusions about its effectiveness, but also to plan further work with the participants. Under the evaluation of efficiency, we understand a ascertaining judgment about the qualitative and quantitative state or product of the system's activity, the relationships between its elements in comparison with the standard and in accordance with certain indicators and criteria expressed in verbal or symbolic form on a certain scale. The effectiveness of trainings on the development of the professional competence is determined by the ratio of the result obtained in the training process according to one or another criterion to the maximum possible or pre-planned. Effectiveness can be determined only when quantitative and qualitative criteria of objective and subjective components and their measurement units are clearly defined as a basis for comparing planned and achieved results.

Systematic evaluation is based on the goals of the training, implies its results, distinguishes the obtained changes and determines its value according to the accepted criteria. The objectivity and completeness of the assessment is achieved under the condition of using several of its types. This is, firstly, a current evaluation, which is

carried out directly during the training to check its compliance with the intended plan. It is implemented from three positions: trainer, participants and observers (or experts). Secondly, this evaluation after the completion of the training for the purpose of objective is also carried out from the same three positions. Thirdly, it is necessary to assess the transfer of the experience gained during the training to the personal or professional life of the andragogue. Such assessment should ideally be carried out by creating a system for monitoring the behavior of training participants, their life path. The fourth type of evaluation is evaluation by the customer organization. It assumes that all training activities should not be general, but should be based on the current situation and needs of the organization that orders the training, and should focus on specific results.

To check the effectiveness of a training session, you can take as a basis the approach of D. Kirkpatrick, who outlined the following four assessments:

- reaction - how much the participants liked / did not like the educational process;
- training - to what extent the acquired knowledge is important and valuable for group members;
- behavior - whether the received materials or experience were applied in further professional activities and in the personal life of the participants;
- results - how the quality of pedagogical activity has improved, how much its effectiveness has increased.

Obtaining objective answers to the questions asked allows you to draw a conclusion about the effectiveness of the conducted training session and improve further work.

Софія Поберейко,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ

Плани на власне майбутнє життя як головна складова особистості молодої людини є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців (психологів, педагогів, соціологів), серед них: Ашманіс М. Г., Гончаренко С. У., Іванов В. П., Макаренко А. С., Мощанський В. М., Рубінштейн С. Л., Сисоєнко І. В., Ушинський К. Д., Чорноволенко В. Ф., Шинкарук В. І., Щуревич В. М. та ін. Вони стверджують, що в розуміннях молоді світу і життя, в її ставленні до реальності спостерігається непослідовність і суперечливість, внутрішні вагання тощо. Рефлексія, самоаналіз, які переважно виявляються в пошуку сенсу власного існування, супроводжуються переоцінкою цінностей, зміною ставлення до наявних правил і авторитетів, нахилом до філософствування, «копирсання» у переживаннях та відчуттях [1].

Загалом, вибір професії – дуже важливе стратегічне рішення в житті людини. Це багаторівневий акт самовизначення – свідомого вибору особистістю життєвої позиції, яка стає серйозним фактором у виборі способів розв'язання більшості життєвих проблем.

Саме у ранньому юнацькому молодому віці особа вперше вчиться впливати та формувати своє майбутнє життя. У цей період відбувається посилена робота щодо формування світогляду та вироблення власного сенсу та філософії життя.

Водночас професійне самовизначення особистості є не лише актом вибору певної професії, але й процесом, що триває упродовж усього життя і характеризує комплекс проблем, які з більшою чи меншою гостротою виникають на різних етапах життя людини і вимагають від неї прийняття рішення про вибір чи зміну професії. Безпосередньо сама дія прийняття особистістю рішення про вибір професії відбувається поступово способом визначення індивідуумом свого ставлення до світу професій загалом та конкретної професії зокрема, аналізу та рефлексії власних професійних досягнень, з урахуванням особистістю власних особливостей і можливостей, вимог професійної діяльності та соціально-економічних умов, уточнення та корекції вибору, вирішення інших питань безпосередньо зумовлених особливостями процесу побудови і розвитку кар'єри [2].

Професійне самовизначення розглядають як елемент більш широких систем:

- соціального самовизначення, яке передбачає пошук молодою людиною свого місця в житті, в соціальній структурі суспільства;

- життєвого самовизначення – специфічної форми суб'єктно-об'єктної взаємодії, в якій особистість виступає справжнім суб'єктом життєвого процесу, тобто свідомо включається в хід подій, опосередковуючи його творчим ставленням до життя і беручи на себе відповідальність за свої вчинки та дії як їх автор [3].

Актуальність проблеми професійного самовизначення молоді полягає, в першу чергу, в тому, що невірний зроблений вибір професії зумовлює в майбутньому небажані наслідки, такі як: низька продуктивність праці; помилки в роботі; незадоволення роботою, що веде до депресивного стану людини; фінансові та економічні витрати на перекваліфікацію тощо. Загалом, потрібно акцентувати увагу не стільки на професійне самовизначення молоді, як на

готовність до свідомого вибору професії, який включає в себе: моральну готовність; психологічну готовність; практичну готовність.

Таким чином, «готовність до свідомого вибору професії – це складне структурне утворення взаємопов'язаних і поєднаних переконаннями морально-вольових якостей особистості, способів поведінки, знань про професії, практичні вміння і навички, сформовані у відповідності з вимогами суспільства й можливостями навчально-виховного процесу в школі» [3]. Однією з важливих складових професійного самовизначення є готовність гнучко реагувати на вимоги професійної діяльності, що динамічно змінюються.

Варто зазначити, що міжнародна організація праці в Конвенції № 142 про професійну орієнтацію та професійну підготовку з розвитку людських ресурсів зазначає, що професійна орієнтація має надавати повну професійну інформацію, яка має бути доступною дітям, молоді та дорослим. Тому кожна країна, яка є членом Міжнародної організації праці, ратифікувавши цю конвенцію, зобов'язана проводити таку профорієнтаційну роботу. Ця робота має бути комплексною: від надання інформації про потреби ринку праці, статус і перспективи працевлаштування, можливості отримати відповідну освіту та навчання щодо умов праці, безпеки та гігієни праці, перспектив кар'єри, аспектів трудового життя в різних секторах, а також економічних, соціальних і культурна діяльність. Передбачено здійснення професійної підготовки відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», та вдосконалення професійних знань, умінь і навичок особи відповідно до її покликання та здібностей.

Власне, в межах шкільної освіти мають реалізовуватися умови не лише для формування у випускників готовності до свідомого вибору професії, але й можливості, які помагали б професійному самовизначенню молоді. Ефективність процесу професійного самовизначення залежить і від того, яка

була профорієнтація абітурієнта. Тому, на нашу думку, при розробленні профорієнтаційних заходів, в першу чергу, увага повинна бути зосереджена на розкритті та розвитку інтересів та здібностей особистості, її вподобань та ціннісних орієнтацій.

Список використаної літератури

1. Хавула Р. Життєва перспектива особистості в юнацькому віці. Актуальні питання гуманітарних наук, 2015. Вип. 11. С. 343-348.
2. Морін О.Л. Професійне самовизначення учнівської молоді. Профтехосвіта № 3-4, 2021. С. 8 – 16.
3. Гаркуша І. В. Життєва перспектива особистості: психологічний аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету, 2017. Вип. 5. С. 33-39.

Христина Господин,
студентка 2 курсу
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ВАЖЛИВІ ЕТАПИ РОЗРОБКИ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНЮВАННЯ

Процедура оцінювання – це систематичний підхід до оцінки якості або ефективності чогось, що може бути фізичним предметом, послугою або процесом. Цей підхід передбачає використання стандартів, критеріїв або метрик для оцінки того, наскільки добре цільовий об'єкт відповідає встановленим вимогам. Оцінювання може включати в себе різні етапи, такі як збір даних, аналіз результатів, формулювання висновків та рекомендацій. В загальному,

процедура оцінювання допомагає з'ясування наскільки ефективно досягаються мета і завдання встановлені для даного об'єкта. Вона також може допомогти виявити проблемні місця та знайти способи вдосконалення діяльності [1]. До важливих етапів розробки процедури оцінювання доцільно віднести наступні:

1. Визначення мети і очікуваних результатів заняття.

Відповідність певному рівню навчання, віковим особливостям учнів, певним потребам та інтересам саме це повинно бути метою заняття. Основна мета педагогічного процесу полягає в забезпеченні повноцінного розвитку особистості учня, а також в його прагненні до життя і готовності до праці в навколишньому середовищі [2].

Таким чином можна сказати що очікування результати заняття та мета повинні бути чітко визначені та націлені на досягнення загальної мети освіти та конкретних цілей на даному етапі навчання.

2. Вибір критеріїв оцінювання результатів діяльності.

Критерії оцінювання повинні відтворювати цілі та завдання, які були викладені перед учнями та педагогом. До одних з основних критеріїв оцінювання можна віднести таке як знання, навички, уміння, поведінку, знання, творчість, самостійність і так ділі. Кожен з цих критеріїв зобов'язаний бути деталізований та мати певний рівень досягнення. В процесі навчання викладач повинен проводити діалог зі своїми учнями про критерії та їх значення та забезпечити їх доступність і прийняття [3]. Це все допоможе забезпечити взаєморозуміння між педагогом та учнями, а також покращить якість оцінювання результатів діяльності.

3. Вибір способу оцінювання.

Під час обирання способу оцінювання слід зважати на мету оцінки та характер завдання а також на особливості кожного учня. Для оцінки знань до прикладу можна використовувати тести, заліки, контрольні роботи тощо [1].

Також для якісної оцінки виконання завдань можна використовувати проекти, різні практичні завдання, письмові роботи, тощо. Способи оцінювання можуть включати письмові та усні екзамени, тестування, практичні завдання, проекти, портфоліо та інше. Кожен з способів має свої переваги та недоліки [2].

4. Вибір шкали оцінювання.

Шкала оцінювання – це система оцінювання, яка допомагає визначити рівень знань, навичок та умінь учнів, це все допомагає педагогу відстежувати їх прогрес та вдосконалювати якість навчання. Одними з найпоширеніших шкал оцінювання є числові шкали, словесні шкали та описові шкали. Крім того, педагоги можуть використовувати інші шкали оцінювання, такі як графіки, таблиці або діаграми, які допомагають відобразити прогрес учня на візуальному рівні [3].

5. Шляхи доведення до учнів очікувань педагога.

Одним з найважливіших елементів успішної викладацької діяльності є доведення до учнів очікувань викладача. Це може бути зроблено за допомогою різних методів і підходів. Основними шляхами доведення до учнів очікувань педагога є [4]:

– Чіткі цілі навчання: вчителі повинні розуміти, що вони хочуть донести до учнів і сформулювати конкретні цілі навчання.

– Класифікація вимог: вчителі повинні чітко визначити знання, уміння та навички, необхідні учням для досягнення їхніх навчальних цілей.

– Встановлення очікувань: вчителі повинні встановити чіткі очікування щодо того, що учні повинні знати та вміти робити до кінця уроку чи діяльності.

– Контроль: вчителі повинні регулярно контролювати роботу учнів, щоб переконатися, що вони розвивають необхідні знання та навички.

– Зворотній зв'язок: вчителі повинні надавати учням відгуки про їхню роботу та прогрес, а також надавати пропозиції щодо покращення успішності.

Список використаної літератури

1. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2020. 240 с.
2. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник/ Онопрієнко О. В. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
3. Основи педагогічного оцінювання: [навчально-методичний посібник] / Т.М.Канівець. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.
4. Теорія і практика оцінювання навчальних досягнень: Навчально-методичний посібник / За наук. ред. О. І. Щербак. ІваноФранківськ, «ЛілеяНВ», 2014. 136 с.

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет
Юлія Рудакевич,
студентка 1-го курсу
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄС ТА СВІТУ

Цифрова освіта більше десяти років є важливою складовою процесу формування освітньої політики ЄС та світу в цілому, однак нагальний перехід до онлайн-навчання, яке було викликане повним закриттям навчальних закладів під час пандемії COVID-19, показав конкретний стан цифрової освіти в ЄС. Були виявлені основні проблеми, які потребували свого вирішення. Пандемія COVID-19 спонукала ЗВО перейти на онлайн навчання, щоб продовжити навчання студентів та підтримати систему освіти загалом.

Цифровізація вищої освіти означає трансформацію освітнього та управлінського процесу, повсякденних соціальних практик у системі вищої освіти, що обумвлена впровадженням технологій створення, обробки, обміну та передачі великих масивів інформації на непаперових носіях. Цифровізація

передбачає інтеграцію освіти з інформаційними ресурсами. Аналізуючи процеси цифровізації вищої освіти, ми будемо фокусувати увагу на тому, як під впливом цифрових інструментів і технологій змінюються освітня ситуація, ролі ключових учасників освітнього процесу, концептуальна модель освіти та управління освітою.

Аналіз літератури дозволив нам виділити чотири тренди, пов'язаних з цифровістю вищої освіти [1; 4]. Це впровадження цифрових інструментів і технологій у традиційні освітні програми та навчальні дисципліни, що сприяли формуванню моделі змішаного навчання; розвиток онлайн-освіти; створення віртуального (цифрового) освітнього середовища; зміна підходу до управління освітніми організаціями. Названі тренди взаємопов'язані між собою, але в той же час у кожному з них є своя специфіка, свої соціальні ефекти, тому вважаємо за доцільне розглянути їх окремо.

Формування моделі змішаного навчання. Далеко не всі вузи розглядають цифровізацію як пріоритетне спрямування модернізації освітнього процесу. Разом з тим вони не можуть залишатися осторонь технічного прогресу, що обіцяє певні вигоди всім зацікавленим сторонам, оскільки вважається, що впровадження цифрових технологій та інструментів розширює можливості використання інтерактивних методів навчання, позитивно впливає на залученість студентів до процесу навчання [2].

До ефективних технологій відносять використання систем з управління навчанням (Learning Management Systems, LMS), які, на думку дослідників, полегшують доступ до навчальних матеріалів і роблять процес навчання більш гнучким. Цифрові технології на основі штучного інтелекту, такі як чат-боти, на думку науковців, також є дуже корисними в організації освітнього процесу. Дослідження [1–4] показали, що студентам зручно користуватися чат-ботом: вони швидше отримують потрібну інформацію або відповідь на своє питання.

Таким чином, ця технологія є для студентів справжнім помічником, що полегшує їх роботу. Чат-боти часто використовуються як віртуальні консультанти, які допомагають студентам, і викладачам адаптувати навчальний процес до можливостей студентів.

Виникає природне питання: які зміни в інститут вищої освіти вносять технології на основі штучного інтелекту? Якщо говорити про ботах, то треба звернути увагу на те, що в освітньому процесі виникають нові, симбіотичні структури, засновані на взаємній залежності людини та штучного інтелекту. Ці структури нав'язують свою логіку відносин та розподілу ролей. Щоб відповісти на запитання про соціальні результати такого роду трансформацій, необхідно проводити лонгітюдні дослідження впливу симбіотичних структур на поведінку ключових осіб освітнього процесу, на їх ціннісні установки та очікування.

Отже, розробка та впровадження в освітній процес цифрових інструментів і технологій призводить також до зміни освітньої ситуації: до учасників, залучених до освіти, оскільки мають змогу постійно включаються нові особи, діяльність яких відображає звичні відносини між викладачами, студентами та адміністрацією освітніх організацій. До таких учасників належать розробники програмних засобів і інструментів, розробники і власники освітніх платформ, посередники, що надають послуги з адаптації як самих інструментів та технологій до освітнього процесу у ЗВО, так і викладачів та студентів до нових технологій. Нові учасники мають змогу активно включатися до процесу прийняття рішень щодо змісту та організації освітнього процесу, частково витісняючи з цієї сфери академічний персонал. Такі зміни добре помітні при переході до онлайн-освіти.

Список використаної літератури

1. Бабаєв В. М., Стадник Г. В., Момот Т. В. Цифрова трансформація в сфері вищої освіти в умовах глобалізації. Комунальне господарство міст.

Економічні науки. 2019. №(2). С. 2–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_econ_2019_2_3

2. Миськовець Н. П. Цифровізація в Україні та світі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління, 2019. №30(69). С. 60–65.

3. Шпарик О. Концептуальні засади цифрової трансформації освіти: європейський та американський дискурс. *Український Педагогічний журнал*. 2021. №4. С. 65–76. DOI: 10.32405/2411-1317-2021-4-65-76

4. Ячменик М. М., Велущак М. Я., Балабай А. А. Цифровізація освітніх послуг у країнах ЄС: нові можливості. *Академічні візії*, 2023. №17.

Зоряна Касянчук,
студентка 2 курсу
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ОЦІНЮВАННЯ

Поступове вдосконалення вищої освіти має на меті переорієнтувати процес навчання в контексті розвитку особистості студента, навчання його самостійно здобувати нові знання, формування функціональної, мотиваційної та соціальної компетентності. У цьому контексті, як невід'ємна частина освітнього процесу, змінюються і методи оцінювання результатів навчання студентів. Особливо важливо визначити рівень навчальних досягнень студентів, оскільки в кінцевому підсумку навчальна діяльність має не лише дати людині суму знань, умінь і навичок, а й сформувати здатність до вміння, що ґрунтуються на знаннях, досвіді та набутих під час навчання. На основі цього проводиться оцінка знань.

Оцінювання є процесом визначення рівня навчальних досягнень учня щодо оволодіння предметним змістом, компетентностями та вміннями відповідно до вимог освітньої програми [1].

Таким чином, оцінювання навчальної діяльності повинно здійснюватися відповідно до конкретних інструкційних вимог. Основні принципи оцінювання включають:

- планування: оцінювання та аналіз повинні проводитися не спонтанно, а за певним планом;

- систематичність і системність: конкретизація запланованих результатів навчання, оцінювання певних знань мають відповідати структурним компонентам змісту засвоюваного матеріалу;

- об'єктивність: оцінювання знань базується на наукових критеріях визначення успішності, параметрах дослідження рівня освіти, що здійснюється кваліфікованими експертами на гуманітарних і демократичних принципах;

- диференціація: враховують індивідуальні здібності учнів (студентів), які навчаються: рівень навченості, їх інтелект;

- відкритість: оцінювання знань студентів здійснюється за одним стандартом для всієї групи оцінювання і стандарти оцінювання відомі до початку оцінювання, а результати оцінювання повідомляються та аналізуються.

При розробці методу оцінювання першим кроком є чітке формулювання завдання оцінювання, які доцільно сформулювати наступним чином [2]:

- показати студентам, як вони можуть досягти цілей навчального заняття;

- визначити кращих студентів за успішністю студентів;

- мотивувати студентів до навчання та отримання сучасних знань;

- визначення рівня здібностей студента;

- визначити потребу в додатковому навчанні або «перекваліфікації»;
- виставити оцінку кожному студенту(учню).

Отже, оцінювання знань має насамперед відповідати цілям, принципам і завданням навчання та оцінювати здібності, якими мають володіти студенти (учні) після завершення навчання за цим освітнім планом. Однією з важливих цілей процесу оцінювання є подальше навчання, оскільки процес навчання є однією з потреб кожного в житті.

Список використаної літератури

1. Ільчишин Н.М. Загальні принципи і методології оцінювання. *Імідж сучасного педагога*. 2018. С. 9–13.
2. Основи педагогічного оцінювання: [навчально-методичний посібник] / Т.М.Канівець. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.

Мар'яна Касянчук,
студентка 2 курсу
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Дем'янюк Антоніна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

СОЦІОМЕТРИЧНОГО МЕТОДУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Соціометричний метод – один із методів дослідження соціальних відносин груп, який базується на аналізі соціометричних даних. Соціометрія – це наука про визначення відносин між людьми в групах і колективах. Основним

принципом методу є оцінка людських стосунків у групах та їх аналіз. Для цього використовують соціометричні дослідження, засновані на опитуванні учасників панелі та аналізі зібраних даних [1].

Одним із найбільш часто використовуваних соціометричних методів є метод Ребера. Для проведення соціометричного дослідження за методом Ребера кожен учасник групи отримує анкету з проханням визначити свого співрозмовника в групі. Для цього учасникам дають список імен усіх інших учасників групи і вони повинні відзначити тих, з ким найчастіше спілкувалися або хотіли б спілкуватися. Після того, як усі учасники заповнять анкету, дані збираються та обробляються.

Із зібраних даних можна побудувати соціальну матрицю, де кількість записів, отриманих кожним учасником, буде відображатися на перетині кожного рядка та стовпця. Аналіз із застосуванням цієї матриці дає змогу визначити структуру соціальних відносин у групі та ідентифікувати ключових гравців – тих, хто знаходиться в центрі спілкування та впливу всередині групи, і тих, хто знаходиться на периферії соціальних відносин [2].

Важливо зазначити, що соціометричні методи використовуються в різних сферах життя, таких як педагогіка, психологія, управління та соціологія. У педагогіці та психології соціометричні методи допомагають вивчати структуру міжособистісних стосунків у групах і класах, виявляти лідерів і ізольованих гравців, виявляти конфлікти, сприяти побудові позитивних стосунків між членами групи [3].

В менеджменті соціометрія використовується для аналізу взаємодій між співробітниками та створення ефективних систем спілкування в організації. За допомогою соціометрії можна виявити проблеми у спілкуванні та вплинути на робочий клімат, що може позитивно вплинути на розвиток організації.

У соціології соціометрія допомагає вивчати структуру соціальних відносин груп на різних рівнях від малих груп до всього суспільства. Використовують соціометрію також для визначення та аналізу ключових соціальних відносин, впливу лідерів на групи та розвитку соціальних процесів у групах [4].

Соціометричні методи є потужним інструментом вивчення групових і колективних соціальних відносин. Використання соціометрії дозволяє детально аналізувати взаємодію між членами групи, виявляти лідерів та ізольованих гравців, а також виявляти конфлікти та сприяти побудові позитивних стосунків між учасниками. Застосування соціометрії також допомагає у створенні ефективних комунікаційних систем в організаціях, а також у вивченні структури соціальних відносин на різних рівнях суспільства [5].

Отже, соціометричний метод має великі можливості для вивчення соціальних відносин і впливу на розвиток груп і колективів. Використання цього підходу може допомогти підвищити ефективність роботи команд, зменшити конфлікти та покращити якість стосунків.

Список використаної літератури

1. Бабак, В.І. Застосування соціометрії у вивченні інформаційної культури учнів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 6 (22). С. 61–72.
2. Кравчук, Н.В. Соціометрія як метод соціологічних досліджень. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2013. С. 157–168.
3. Красильникова, Н.В. Соціометрія: теорія, методологія, методика застосування. К.: Центр учбової літератури, 2017. 352 с.
4. Ляшенко А.І. Соціометрія: теорія і методика застосування. К.: КНЕУ, 2009. 408 с.
5. Серьогін, О.В. Соціометрія: теорія і практика. К.: Видавничий дім «Слово», 2013. 192 с.

Віра Козловська,
студентка 2 курсу спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

У 1968 році німецький дослідник Карлхайнц Інгенкампен вперше запропонував концепцію «діагностики навчання». Під діагностичною діяльністю вчений трактував «процес, в ході якого (з застосуванням діагностичного інструментарію чи без нього), додержуючи необхідних наукових критеріїв якості, вчитель спостерігає за учнями, проводить анкетування, обробляє дані спостережень і опитувань і повідомляє про одержані результати з метою представити поведінку, пояснити її мотиви чи передбачити поведінку в майбутньому» [1].

Сучасний фахівець у галузі педагогічної діагностики В. Аванесов також вважає, що педагогічна діагностика спрямована на визначення результатів виховання та навчання студентів, але фокусується на процедурі вимірювання та є важливим атрибутом діагностики. На його думку, викладання діагностики — це «система конкретних заходів учителів і педагогічних колективів, спрямованих на розкриття певних особистісних властивостей для оцінки (вимірювання) результатів виховання, освіти та навчання» [2].

Педагогічна діагностика також розглядається як процес виявлення явищ і визначення їх стану в конкретний момент на основі використання необхідних для цього параметрів. Ця інтерпретація дозволяє виділити специфіку

викладених діагнозів як самостійних видів діяльності, розкрити її сутність та призначення [3].

З функціональної точки зору педагогічна діагностика є складовою частиною педагогічної діяльності, включеною у структуру навчального процесу. Тому викладання діагностики слід розуміти, як діяльність з когнітивної трансформації для вчителів, включаючи дослідження та розгляд особистих і групових характеристики, стани, властивості учасників освітнього процесу з цілями забезпечити його дійсність. Успіх навчання в діагностиці залежить від рівня теоретичної підготовки її предметів, і вмінні правильно застосовувати методи діагностики, узагальнювати отримані результати, прогнозувати та виходячи з цього будувати освітній процес.

Педагогічна діагностика проводиться на всіх етапах навчального процесу, залучаючи отримувати та використовувати інформацію про його учасників. Умови та певні умовні ознаки мають навчальні діагнози, що представляють різні рівні навчання багато факторів, та включають: рівень освіти, характеристики навчальних закладів, форми навчання, зміст освіти, характеристики засобів, умов, функцій і завдань процесу навчання. Педагогічна діагностика відрізняється від традиційних процедур перевірки, контролю та оцінювання. Відмінність полягає в змісті, організації та методичній цілісності діагностичних заходів. Велике значення має складність його компонентів, відносна самостійність у рамках освітнього процесу, потенційний вплив на його результат [4].

Як специфічна галузь знань і практичної діяльності педагогічна діагностика і психологічна діагностика тісно пов'язані, але водночас між ними є певні відмінності. Іноді не дуже вірним є уявлення про мету навчання діагностики, яка нібито виконує функцію психологічної діагностики. Проте хоча деякі психодіагностичні методи використовуються для навчання в

діагностиці, вони не є обов'язковими. Насправді педагогічна діагностики не може замінити психологічної діагностики. Різниця полягає в цілях, процедурах (інструментарії), умовах реалізації, характері результатів. Якщо завдання психодіагностики – це оцінка та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людей, то педагогічна діагностика спрямована на з'ясування навчальних і освітніх результатів на індивідуальному рівні. Такі, як освіта, навчання, підготовка до діяльності, компетенції та визначення методів навчання умови досягнення цих результатів [2].

Отже, педагогічна діагностика, як і інші галузі має свою цілісну сукупність структурних і функціональних компонентів, які перебувають у тісному взаємозв'язку і забезпечують реалізацію педагогічних завдань на основі визначення індивідуальних і групових особливостей, станів і властивостей суб'єктів навчально-виховної взаємодії.

Список використаної літератури

1. Кривонос О. Педагогічна діагностика: історичні витoki, генезис, сучасні підходи в контексті концепції «Нова українська школа». URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%81.pdf>
2. Галузяк В. Педагогічна діагностика як система. URL: <http://surl.li/afmfs>
3. Лук'янчук Е. Діагностика як інструмент визначення рівня професіоналізму педагогічних працівників. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp161/lukjanchuk_e.a..pdf
4. Педагогічна діагностика. Методичні рекомендації / Укл. В. Уруський. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://bcmc.kiev.ua/docs/peddiagnostika.pdf>

Олександра Біла,
студентка 2 курсу спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Булінг – це форма насильства, яка виявляється у поведінці одного або декількох людей, які свідомо й систематично домагаються фізичної, емоційної або соціальної переваги над іншою людиною. Булінг може мати різні форми: фізичну (напади, бійки, образи), вербальну (образи, погрози, наруги), психологічну (ізоляція, поширення чуток, ігнорування), а також електронну (кібербулінг).

Протидія булінгу в закладах освіти включає в себе розробку політики протидії булінгу, навчання учнів, вчителів та батьків про булінг та його наслідки, створення механізмів виявлення та реагування на випадки булінгу, а також підтримку жертв булінгу та їхню реабілітацію. Протидія булінгу в закладах освіти є важливою складовою безпечного та здорового середовища для учнів та вчителів, що сприяє їхньому розвитку та успіху. Протидія булінгу також включає в себе створення механізмів звітування про випадки булінгу та забезпечення конфіденційності джерел інформації, що пов'язані з випадками булінгу. Метою протидії булінгу є створення безпечного та дружнього навчального середовища, де учні можуть розвиватися та навчатися, не хвилюючись про можливість стати жертвою булінгу [1].

Протидія булінгу в закладах освіти – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання та уникнення насильства, зокрема, фізичного, психологічного та вербального, яке виникає між учнями в навчальних закладах. Ці заходи можуть включати в себе: розробку та впровадження політики щодо протидії булінгу в школі; проведення тренінгів для педагогів та учнів щодо протидії булінгу, зокрема, про активне слухання, емоційний інтелект, співпрацю, проблеми поведінки тощо; проведення конфліктних ситуацій, у тому числі процесу медіації; підтримка жертв булінгу та тих, хто стає свідком насильства; розвиток системи повідомлень про насильство та її ефективного використання; впровадження програм підтримки інклюзивного навчання, зокрема, створення класів з інклюзивною освітою та підтримкою учнів з особливими потребами; створення антибулінгових комітетів, які відповідають за розробку та впровадження заходів протидії булінгу; створення безпечного і сприятливого навчального середовища, де учні відчувають себе захищеними та можуть успішно навчатися; проведення моніторингу та аналізу ситуації з булінгом в навчальному закладі, щоб вчасно виявляти проблеми та приймати ефективні заходи їх вирішення; впровадження програм розвитку соціальних навичок та підтримки позитивних взаємин між учнями [2].

Список використаної літератури

1. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.
2. Preventing and tackling bullying. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1069688/Preventing_and_tackling_bullying_advice.pdf

Canyang Hu,
Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University
Oksana Krychkiwska,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

CLOUD TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION

"Cloud" is essentially a network. In a narrow sense, cloud computing is a network that provides resources. Users can access the resources on the "cloud" at any time, use them according to their needs, and can be seen as infinitely expanding. As long as they pay according to their usage, "cloud" is like a water plant, where we can receive water at any time, and pay unlimited amounts to the water plant based on their own water consumption.

Cloud technology is a generic term for network technology, information technology, integration technology, management platform technology, and application technology based on cloud computing business model applications. It can form a resource pool, be used as needed, and be flexible and convenient. Cloud computing technology will become an important support. The back-end services of technical network systems require a large amount of computing and storage resources, such as video websites, image websites, and more portal websites. With the high development and application of the Internet industry, in the future, each item may have its own identification mark, which needs to be transmitted to the back-end system for logical processing. Data at different levels will be processed separately. All types of industry data require strong system support, and can only be achieved through cloud computing.

The simplest cloud computing technology is already ubiquitous in network services, such as search engines, network mailboxes, and so on. Users can obtain a large amount of information as long as they enter simple instructions.

In the future, mobile devices such as mobile phones and GPS can develop more application services through cloud computing technology.

Further cloud computing not only performs data search and analysis functions, but in the future, such as analyzing DNA structure, sequencing gene maps, and analyzing cancer cells, can be easily achieved through this technology.

Earlier large-scale distributed computing technology was the conceptual origin of "cloud computing".

Yao Xiao,
Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University
Oksana Krychivska,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

DEVELOPMENT OF SMART EDUCATION IN MODERN UNIVERSITIES

Smart education is "a model of learning adapted to new generations of digital natives." In comparison to traditional classroom teaching models, smart education is an interactive, collaborative and visual model, designed to increase student engagement and enable teachers to adapt to students' skills, interests and learning preferences.

The characteristics of the SMART education can be classified into five categories which start with the letters, S, M, A, R, and T. (Ministry of Education, Science and Technology, 2011). Self-directed: Learner-centered education, teacher plays the role of mentor; Provision of the learning management system where the learner can plan, manage, and operate one's own learning.

Motivated: Emphasis on experience-oriented, problem solving-oriented educational methods to make the learner learn with interest.

Adaptive: Realization of custom-made learning suited to different levels and aptitudes of learners. Resource Free: Letting learners use various contents freely through the open market, the distribution system of contents; Enlargement of sharing of learning domestic and foreign resources, and of cooperative learning through social networking.

Technology Embedded: Provision of the environment where the learner can learn at anyplace anytime through information technology like smart phone, tablet PC, cloud computing, and 4G network. A technology driven learning system that enhances the capability of the educators while enabling the learners to learn more efficiently, effectively, comfortably, and flexibly. Smart education is a term used to describe learning in the digital age, has gained the attention of many researchers. The goal of smart education is to foster smart learners to meet the needs of the work and life in the 21st century.

In the past, what students could see, hear and feel was bounded by the walls of the classroom, one of the greatest opportunities offered by innovation in education is that students can relate to the real world thanks to new technologies.

Globally many countries have participated in projects focused on smart education. Malaysian smart schools aim to help their country to foster the workforce of 21st century by utilizing and enabling the leading-edge technologies into schools. And the smart schools not only focus on stimulating thinking, creativity, and caring for the students, but also considering the individual differences and learning styles among their learners.

Xiaoxuan Gao,
Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University
Oksana Krychkivska,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

TIME MANAGEMENT, PUBLIC RELATIONS, COACHING IN THE MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

There are four kinds of traditional decision-making models of university education management: "bureaucratic model" relying on the rational cognitive decision-making of decision-makers. The "academic" model, which balances the interests of various groups within the university through the "consensus" process. The procedure expresses the "political type" mode of different interest groups, and the decision-making procedure is irregular and random. Government model. The common weakness of these four models is the "limited rationality" of decision-makers, which is lack of scientificity. It is a prediction rule. Big data in colleges and universities overcomes the limitations of traditional small data and can not reflect the overall shortcomings.

Comprehensively consider, so as to gain insight into the behavior laws hidden behind the complex and chaotic data of teachers and students, so as to improve the educational management. Mark Twain said that history does not repeat itself, but it has its own rhythm. Predicting human behavior is an enduring "

Dream, scientists have worked hard for thousands of years, and big data makes this dream come true. 93% of human behavior is predictable. Human behaviors are also regular. "Most human behaviors are subject to laws, models and principles. Their reproducibility and predictability are comparable to that of natural science. "Human beings are no different from pollen particles suspended in water. Driven by some mysterious reason like the left and right pollen movement, human beings also spend

most of their time. There is no end to exercise. The difference is that human beings are not impacted by tiny and invisible atoms, but are transformed into a series of tasks.

It is driven by the quiver of invisible neurons of responsibility W and motivation. " In terms of educational decision-making, the use of big data technology can increase education efficiency. Strengthen the scientific nature of college education management. University teachers' scientific research data, teaching data, award evaluation data, and participation in various kinds of activities. Competition data and their living, work and rest, making friends, entertainment and other data, as well as their management mechanism, system and education. There are many correlations between investment and other factors, and there are laws behind these data.

The relationship between teachers' work and rest and scientific research, the relationship between hobbies and scientific research, the relationship between teaching effectiveness and scientific research, etc Data association analysis is conducted on dimensions, data model is established, and rules are found to provide basis for scientific decision-making, so as to better understand. To formulate the school's scientific research policy, teaching management system and evaluation system. At the same time, the big data of college education management has a profound impact on students

Learning and demand, public opinion monitoring and scientific decision-making are of great significance. Student's academic performance, ability and quality, Internet habits. There is a certain correlation between books and dining conditions. Through data analysis, find out the correlation and rules to enhance education. We should make management more scientific, so that we can get twice the result with half the effort.

Павло Барладин,
аспірант 1 року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ФАХІВЦЯ УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Поняття компетентності в психолого-педагогічній літературі визначається науковцями по різному [6; 8]. Про це свідчать різні наукові підходи до їх трактування. Так, науковець Н. Бібік означає компетентність як інтегрований результат освіти, що передбачає акцентування уваги із накопичення необхідних знань, дієвих умінь і навичок для формування та розвитку здатності діяти та застосовувати досвід у проблемних ситуаціях» [1, с. 79].

Будь-яка компетентність охоплює сукупність деяких компетенцій, до яких відносять обізнаність із чим-небудь, тобто відповідність, узгодженість, знання і досвід у певній сфері; компетентністю називають здатність, що ґрунтується на знаннях, цінностях, нахилах та яка дає змогу встановлювати зв'язок між знаннями і ситуацією, проявляти знання в дії» [2, с. 7–9]. У словнику поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, здібний) означається як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [7].

Науковець І. Зязюн наголошує на тому, що «складниками професіоналізму в будь-якій професії є компетентність та озброєність системою знань» [5, с. 14]. У Законі України «Про освіту» зауважено, що «компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок,

умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [3]. Водночас у Законі України «Про освіту» мова йде про те, що метою вищої освіти є набуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, які необхідні для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань [3]. Проте в Законі України «Про вищу освіту» виокремлено інтегральну, загальні компетентності та спеціальні (фахові, предметні) компетентності [2]:

1. Інтегральна компетентність слугує узагальненим описом кваліфікаційного рівня, що виражає основні компетентнісні характеристики щодо навчання та/або професійної діяльності.

2. Загальні компетентності є універсальні, однак не залежать від предметної галузі, проте визначні для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності в межах різних напрямках та для його особистісного розвитку.

3. Спеціальні (фахові, предметні) – компетентності, що залежать від предметної галузі та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Отже, виконання певної освітньої програми передбачає оволодіння загальними компетенціями, які теж мають універсальний характер. До такої категорії віднесемо знання, розуміння, навички та здатність застосовувати їх на практиці. Перелік спеціальних (фахових, предметних) компетентностей корелює з описом належного кваліфікаційного рівня НРК. Варто зауважити, що єдність теоретичної й практичної підготовки педагога та готовність застосовувати її на практиці і є педагогічною компетентністю науково-педагогічного працівника ЗВО, оскільки фахівець, який володіє

ґрунтовними професійними знаннями та уміннями є справжнім компетентним педагогом.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Компетенції і компетентність у результатах початкової освіти. Педагогічна та психологічна науки в Україні.: зб. наук. праць в 5 т. Т. 3. Загальна середня освіта. К. : Педагогічна думка, 2012. 432 с
2. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс] <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Масол Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі мистецької освіти. К. : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
5. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, А. В. Крамущенко та ін.; за ред. І. А. Зязюна. К. : Вища шк., 1997. 349 с.
6. Поліщук О. В., Севастьянов І. В., Христин О. В. Підвищення якості навчання студентів шляхом активізації взаємодії з викладачами. *Педагогіка безпеки*. 2017. № 2. С. 27–33.
7. Професійна освіта: Словник : навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін. К. : Вища школа, 2000. 149 с.
8. Ребуха Л. З., Яценко Е. М., Левандовська І. З. Безперервна педагогічна освіта викладачів закладів вищої освіти: кластерний підхід. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 74. Т.3. С. 86–91.

Тарас Демчук,
аспірант 1 року навчання спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

ВИКЛАДАЧ ЗВО ЯК СУБ'ЄКТ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогіка є наукою про навчання та виховання підростаючих поколінь, де теоретична основа формування та розвитку особистості людини та її

підготовки до життя здійснюється у процесі педагогічної діяльності. Центральною особою цієї діяльності є вчитель. Бути вчителем – висока місія, призначення якої – формування особистості та її утвердження в соціумі [1]. Педагогічна професія виділяється з-поміж інших професій, так як її представники відрізняються мисленням, думкою та володіють високим почуттям професійного обов'язку та відповідальності.

Відомо, що всі різноманітні різних професій, залежно від їхньої спрямованості та характеру взаємодій, можна розділити на три групи. Першу становлять професії типу «Людина-Природа», до другої групи належать професії типу «Людина-Техніка» та третя – професії типу «Людина-Людина». Крім того, залежно від змістового наповнення чи виконання тих чи інших важливих функцій професійної діяльності, всі професії можна розділити на два класи – перетворюючі та керуючі. У цьому основна відмінність педагогіки відповідно до інших професій типу «Людина-Людина». Саме тому вона відноситься як до класу перетворюючих, так і до класу керуючих професій одночасно.

У зв'язку з цим педагогічна професія вимагає від її представників подвійної підготовки – людинознавчої та спеціальної. Особливість педагогічної професії полягає в тому, що їй притаманний гуманістичний, колективний та творчий характер. У зв'язку з цим до викладача ставляться особливі, професійно-обумовлені кваліфікаційні вимоги. Їхня сукупнісна значимість визначається як професійна готовність, придатність до педагогічної діяльності [2].

Придатність та схильність до певного виду педагогічної діяльності має на меті відсутність у викладача протипоказань до такого виду діяльності типу «Людина-Людина». Слід знати, що прикладами подібних протипоказань слугують дефекти мови, її невиразність, замкнутість характеру і зануреність у

себе, виражені фізичні вади, а також байдужість до людей та невміння і небажання їх зрозуміти [3].

Придатність до педагогічної діяльності призначає певну норму інтелектуального розвитку особи, її емпатійність, загальний позитивний емоційний стан, а також відповідний рівень розвитку його комунікативно-пізнавальної активності.

Отже, повна відповідність індивідуально-особистісних психологічних якостей та характеристик людини вимогам педагогічної діяльності (поєднання професійної придатності, готовності до цієї діяльності та високої включення в міжособистісне спілкування) забезпечує можливість досягнення найбільшої її ефективності.

Список використаної літератури

1. Поліщук О. В., Севастьянов І. В., Христин О. В. Підвищення якості навчання студентів шляхом активізації взаємодії з викладачами. Педагогіка безпеки. 2017. № 2. С. 27–33.
2. Ребуха Л. З., Яценко Е. М., Левандовська І. З. Безперервна педагогічна освіта викладачів закладів вищої освіти: кластерний підхід. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 74. Т.3. С. 86–91.
3. Шамне А. В., Демченко Н. Ю. Креативність як чинник продуктивності педагогічної діяльності майбутнього викладача ЗВО. *Гуманітарний корпус. ВИПУСК*, 2019. №23. С. 79–82.

Максим Богуш,
аспірант 1 року навчання спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: ШЛЯХИ ЗРЕАЛІЗУВАННЯ

Серед загальнонаукових принципів в педагогіці, все більшого значення набуває системний підхід. Дослідження системного підходу як феномену соціально-педагогічної дійсності базується на реальному теоретичному підґрунті та практичних передумовах, які відображали у працях багато поколінь науковців.

У науковій літературі системний підхід розглядається як напрямок методології наукового пізнання, в основі якого лежить розгляд об'єкта як системи, що включає цілісний комплекс взаємозалежних елементів, сукупність взаємодіючих об'єктів, сукупність сутностей та взаємин, спосіб організації будь-який рід діяльності та ін. Системний підхід передбачає постійне використання у процесі пізнання та практичної діяльності закономірних зв'язків, які властиві усім системам [1; 2].

До основних засад системного підходу належить:

- цілісність, що дозволяє розглядати одночасно систему як єдине ціле і водночас як підсистему для вищих рівнів;
- ієрархічність будови, тобто наявність множини (принаймні двох) елементів, розташованих на основі підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого рівня;
- структуризація, що дозволяє аналізувати елементи системи та їх взаємозв'язки в межах конкретної організаційної структури;

– множинність, що дозволяє використовувати безліч економічних та математичних моделей для опису окремих елементів та системи в цілому.

Ідеї системного підходу посідають чільне місце у різних галузях науки, зокрема й у педагогіці. Реалії сучасної педагогічної дійсності такі, що поняття «система» стало одним із ключових понять у сучасній педагогіці.

Одним із основних методологічних принципів визнано системний підхід, сутність якого у тому, полягає в тому, що самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими. Системний підхід у педагогіці передбачає ставлення до педагогіки як системи – сукупності добре структурованих і тісно взаємопов'язаних між собою елементів. Такий підхід, на відміну від традиційного предметного підходу, є якіснішим і сучасним.

Розглядаючи педагогіку як систему, слід розглянути основні елементи, які формують педагогіку як фундаментальну наукову дисципліну. Головними компонентами педагогіки є: виховання та навчання, однак вони тісно взаємопов'язані з іншими складовими.

Педагогіка є дуже складною системою, що складається з великої кількості цілей, завдань, принципів, форм та методів. Тому системний підхід у педагогіці дозволяє відокремити та ретельно вивчити кожен елемент системи окремо, проаналізувати його та зіставити їх один з одним, об'єднавши у цілісну структуру.

Отже, системний підхід становить методологічну основу педагогічних досліджень та дозволяє обґрунтувати сутність цілісного педагогічного процесу як системи.

Список використаної літератури

1. Приймак С. Г. Системний підхід і теорія діяльності у підготовці фахівців з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. №199. С. 42–46.

2. Goretko T. Системний підхід до професійної підготовки IT-менеджерів у закладах вищої освіти США. 2018. 124 с.

Дмитро Ватрас,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Компетентність – це набір знань, навичок та особистих якостей, які при застосуванні на практиці дозволяють впроваджувати професійну діяльність та підвищують ефективність виконання роботи. Іншими словами, це здатність успішно виконувати поставлені завдання завдяки вже набутим вмінням [1; 2].

Що стосується терміну «компетентність» з освітньої точки зору, то його використовують для опису готовності виконувати практичну діяльність, що вимагає розуміння певної системи. Освітні компетентності при цьому відносяться не до всіх типів діяльності, а тільки до тих, які знаходяться у складі загальноосвітніх галузей. Їх поділяють на декілька видів, наприклад, загальнокультурна компетентність, навчально-пізнавальна компетентність, інформаційна компетентність, соціально-трудова компетентність. Також виділяють комунікативну компетентність, яка передбачає взаємодію з іншими людьми (наприклад, робота у команді), розуміння мов, вміння вибудувати діалог та бути зрозумілим для співрозмовника. Загалом цей тип компетентності формується у процесі безпосередньої взаємодії, а одним з ключових факторів є обмін інформації. Серед складових комунікативної компетентності можна

визначити комунікабельність, оперування даними та здатність досягати взаєморозуміння.

Формування комунікативної компетентності заведено вважати складним динамічним процесом, який потребує постійного використання набутих знань на практиці. У роботі зі студентами формування комунікативної компетентності застосовується для того, щоб спонукати їх мислити та здійснювати живе спілкування безпосередньо один з один та з викладачами. Такий підхід сприяє активізації на заняттях та налагодження порозуміння. Цей аспект освітнього процесу вважається одним з ключових при роботі з іноземними студентами, коли питання знаходження спільної мови виходить на один з перших планів у процесі адаптації.

Формування комунікативної компетентності іноземних студентів здійснюється завдяки декільком способам. Сюди відносимо комунікативні заходи, комунікативні вправи, використання аутентичних текстів, на основі яких відбувається впровадження до культури та традицій нової країни та можливе за умов їхнього залучення до запредметної навчальної діяльності (наприклад, дослідницької), інтенсифікації самостійної навчальної діяльності, виконання комунікативних проблемних завдань тощо. Окрім цього, окремо виділяють такі дидактичні умови, як врахування психолого-вікових особливостей та соціалізації.

Однак одним з пріоритетних завдань все одно залишається мотивація студентів для вивчення іноземної мови та адаптації до мовного середовища, у якому вони перебувають. Для цього підходять інтерактивні методи, які дозволяють моделювати певні ситуації та вивчати поведінку студентів у них, щоб у майбутньому сформувані поради для вдосконалення комунікативних навичок. Інтерактивними технологіями та методами у роботі з іноземними студентами можна вважати творчі комунікативні завдання – це можуть бути як

індивідуальні вправи, так і групові. При їхньому застосуванні краще засвоюється інформація та формується досвід, який у майбутньому студенти можуть використовувати. Під час роботи з іноземними студентами інтерактивні технології стають у пригоді для формування особистісно-розвивального середовища, у якому створюється можливість для набуття комунікативних вмінь та поглибленого вивчення іноземної мови.

Основні види інтерактивних технологій: фронтальні, методи колективно-групового та ситуативного навчання, а також навчання у дискусії. Це та форма навчання, завдяки якій студенти та викладачі перебувають у діалозі та в режимі бесіди, що є ефективним засобом для формування комунікативної компетентності.

Список використаної літератури

1. Семенов О. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів. Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр.- Кривий Ріг, 2013. С.266–270
2. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 326 с

Rui Huang,

Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

Oksana Krychkiivska,

Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

FORMATION OF READINESS OF THE ADMINISTRATOR TO THE ACTIVITY IN THE CREATIVE ENVIRONMENT

Under the current situation of the rapid development of technology in China, the educational technology institutions of colleges and universities are facing the

complex situation of prosperity, development or stagnation. This paper discusses that the key to the existence and development of modern educational technology institutions is to serve teaching, integrate into school teaching activities, and keep up with the development of new technology and really become a professional department for the development of modern educational technology in colleges and universities. In view of the grim situation that the audio-visual education center of some colleges and universities lags behind the development of school educational technology, this paper puts forward the personal view that we should realize the change of concept, function and structure as soon as possible, and move towards the development of modern educational technology in higher education.

What we should reflect on is whether our means of education can be extended to social use. I think the idea that contemporary education lacks is to turn knowledge into skills and put skills into practice. If the homework is done in this way, the exam can only test knowledge, not completely cover the students' social skills. Isn't From the teacher's point of view.

Teachers' interest and enthusiasm in learning modern educational technology are rising, and teachers need knowledge related to modern educational technology. And skills training, hope to make their own teaching media, hope to have a teaching environment that is convenient for the use of modern educational technology, but also hope that schools have special departments to provide their own teaching urgently needed teaching media resources.

Chengling Yu,
Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University
Oksana Krychkiwska,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

MODERNIZATION OF EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT FUNCTIONS

In the current context of vigorously promoting the modernization of education, educational institutions, as important carriers of educational work, need to constantly improve their modernization level and optimize their management mode. As an important part of education and teaching, the development of educational institutions is related to the improvement of national quality and the future development of the country, so the improvement of educational institutions has become an important research direction in the current education field. Meanwhile, in the context of vigorously promoting the comprehensive development of education, the modernization and optimization of educational institutions involves many aspects such as the construction of disciplines, the construction of teaching staff, the construction of curriculum system and the management mode and means. For revolutionary educators, it is not only a historical mission but also a great responsibility to pay attention to the upgrading of educational institutions. For this reason, studying the issue of educational institution enhancement is not only a serious challenge facing the current educational work, but also a problem that currently needs to be addressed with great effort. Therefore, this chapter will explore the problem of studying the upgrading of educational institutions, and through a review of previous studies, field research, and detailed studies on various aspects such as discipline construction, faculty construction, curriculum system construction, and management modes and means, explore the upgrading paths, methods, and strategies of educational

institutions to provide educators with a reference and guidance for achieving modernization and optimization of educational institutions.

The purpose of this paper is to investigate the role of modernization and optimization on the enhancement of educational institutions, aiming to provide theoretical support and practical guidance for improving the management level of educational institutions, enhancing the quality of educational services, and promoting the overall development of students. At the same time, the research and analysis can deepen people's understanding of the enhancement of educational institutions and promote the development of educational institutions in the direction of more modernization and optimization.

First, this study can provide reference and inspiration for the modernization and enhancement of educational institutions. Modernization is an important idea in the development of education, and modernized educational institutions can provide better services and can better meet the needs of society for education. This study will discuss how to realize the modernization management of educational institutions with the actual situation, and provide feasible ideas to realize modernization and enhancement.

Secondly, the study of the role of modernization and optimization on the improvement of educational institutions can promote the improvement of the quality of educational services. The quality of educational services is an important indicator of the strengths and weaknesses of educational institutions, which affects the learning outcomes of students and the trust of parents. This study will examine the role of modernization and optimization on educational service quality enhancement and provide concrete examples and measures that can help improve the quality of educational services.

Third, this study will also examine how to promote students' overall development. Educational institutions are important places for students to learn and

grow, and how to achieve comprehensive development in education is an urgent issue to be addressed. This study will propose highly targeted and actionable measures and recommendations to explore how to promote the overall development of students from the perspective of educational institutions.

In summary, this chapter will elaborate on the role of modernization and optimization in enhancing educational institutions, providing theoretical support and practical guidance for improving the management level of educational institutions, enhancing the quality of educational services, and promoting the overall development of students.

Wanying Liu,

Master student at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

Oksana Krychkivska,

Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy of
West Ukrainian National University

MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION IN MODERN CONDITIONS

We should actively explore the formation of school organization culture, promote the professional development of teachers, and promote the healthy physical and mental growth of students. We should strive to improve the realm of teaching and learning, do a good job in the innovative development of education management, establish and improve the management system, and be committed to building a platform for the development of teachers and students. Education management is a systematic two-way system led by scientific planning. Education management is an independent development process with target incentives as the mechanism. Education management is the final care of effective communication, coordination and control as

the intermediary. Education management is a humanistic classroom with the healthy development of teachers and students as the carrier.

School education management highlights the characteristics of the discipline. According to the advantages of each manager, the division of disciplines is carried out. It not only costs discipline teaching and research, but also is responsible for discipline management. In this way, it is convenient for managers to find discipline problems and provide effective guidance. Package-level package Group management goes directly into the grade group and the teaching and research group, understands the information of teachers and students in all aspects, regulates and manages in a timely manner, and facilitates the active participation of competition. In terms of specific operation, the school's large-scale teaching and research activities use discipline management, and the usual teaching and research activities implement package management, which greatly improves the efficiency of management.

Lou Jiangming,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
Department of Educology and Pedagogy
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

FORMATION OF READINESS OF PEDAGOGICAL TEAM FOR INNOVATIVE ACTIVITY

The relationship between teaching collective innovation activities and teaching reform ability. Teaching reform ability is one of the main assessment items to evaluate the level of teaching collective innovation activities. Teaching reform is a kind of creative practice, a driving force for teaching construction and development, an eternal theme of college education personnel training, and a core element of

cultivating high-level teaching results.

1. National requirements for teaching reform and innovation team building. The Ministry of Education regards teaching reform as one of the conditions for the construction of national, provincial and school-level teaching collective innovation activities in the notice of printing and distributing the Construction Plan of National Vocational College Teachers' Teaching Innovation Team.

2. Research on the standards, laws and methods for the construction of teaching reform ability in teaching collective innovation activities.

At present, there are few researches on the standards and rules and methods of teaching reform ability construction in the teaching collective innovation activities. Some teaching collective innovation activities have explored the teaching reform of the major.

II. The formation conditions of preparation for teaching collective innovation activities.

1. The incentive strategy of teaching innovation behavior is scientific and reliable.

By referring to the theories and practice methods of staff innovative behavior research at home and abroad and combining with the previous theoretical research results, the Delphi method can be used to construct the incentive strategy of teacher innovative behavior that meets the requirements of teaching organization situation and policy.

2. Analysis on the content of teachers' innovative behavior incentive strategies.

Based on the theory of phased change of behavior and the influence factors of psychological incentive theory and teachers' innovative behavior, corresponding incentive strategies are adopted in different stages of behavior change for different targets.

Дарія Пілюкова,
здобувачка 4 курсу бакалаврату спеціальності
029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа,
освітньо-професійна програма «Документознавство та
інформаційна діяльність»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Володимир Ярич,
викладач кафедри
інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Реформаційні процеси вищої освіти в Україні, відбуваються в час бурхливого розвитку цифрових Інтернет-технологій та доступу студентської молоді до різноманітної інформації через глобальну комп'ютерну мережу Інтернет. За допомогою Інтернет в багато разів збільшуються можливості і швидкість здійснення комунікацій, вирішується головна проблема студентського середовища, що полягає у генерації, обробленні, передаванні величезного потоку різноманітної інформації.

В останні роки на формування ціннісних орієнтацій студентської молоді відчутно стали впливати сучасні Інтернет-технології, які стали невід'ємною частиною їхнього навчального процесу. Розглядаючи інформатизацію та Інтернет, як засоби здійснення комунікації, Піголенко зазначає, що «студенти повсякденно включені в комунікаційну діяльність, адже освіта є соціально-комунікаційним процесом» [1, с. 100].

Для студентства, середовище Інтернет являє собою сукупність технічних, функціональних, інформаційних, соціальних, економічних, юридичних компонентів, що забезпечують існування, функціонування та діяльність користувачів, що становлять його студентську аудиторію. Технічний рівень

включає телекомунікаційну інфраструктуру: сервери, комп'ютери, модеми, канали зв'язку, технології побудови мереж, мережеві пристрої. Даний рівень розкриває технічну реалізацію доступу студентів та їх соціальних груп до мережі Інтернет, складаючи матеріально-технічну базу її функціонування.

Важливість комп'ютерної техніки та мереж Інтернет в навчальному процесі відзначає В. Кремень, який не уявляє у майбутньому навчання без комп'ютера, який дає можливість засвоїти ази комп'ютерної грамотності, без чого в подальшому не можливо конкурувати на ринку праці. Комп'ютер активно застосовується при вивченні будь-якого предмета, а будучи підключеним до глобальних комп'ютерних мереж, відкриває шлях до світових знань і досвіду людства [2].

В квітні 2023 року було проведено соціологічне опитування студентів Соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (СГФ ЗУНУ) щодо їхнього ставлення до основних життєвих цінностей, освіти та обраної спеціальності. Серед інших, у анкеті були запитання, які стосувались впливу Інтернету та Інтернет-технологій на навчальний процес, спосіб та особливості життя студентської молоді. Так, 95,6% опитаних студентів вказала на те, що повсякденно використовують мережу Інтернет, персональні комп'ютери, ноутбуки та мобільні телефони у навчанні.

Загальновідомо, що останніми роками було започатковано новий тип навчального процесу – дистанційне навчання, яке надало можливість проводити навчання студентів у найвіддаленіших районах країни і світу. Зокрема, на СГФ ЗУНУ вже не перший рік успішно використовується система дистанційного навчання Moodle, що лежить в основі електронної інформаційної освітньої системи (ЕІОС).

Події останніх років довели безперечні переваги системи Moodle, за допомогою якої, фактично, був забезпечений навчальний процес в період 2020-2023 років. Дистанційне навчання набуло особливої актуальності під час пандемії вірусу Covid-19 та особливо сьогодні - в ході повномасштабного вторгнення російських агресорів на територію України, коли багато студентської молоді вимушено покинула територію країни, але продовжила навчання дистанційно. Так, 71,5% опитаних студентів вказали про користування програмою Moodle на постійній основі, ще 24,8% - користувались нею під час карантину і офіційного оголошення дистанційного навчання в окремі періоди війни.

Окрім можливості розміщення навчально-методичних матеріалів, система Moodle має великий набір інтерактивних елементів: веб-семінари, форуми, тести, глосарії, відеоконференції, чати тощо. В системі передбачено збереження всіх дій його учасників – викладача і студентів, вона дозволяє відстежити характер й час їх роботи, розмістити завдання та оцінити їх.

В процесі навчання, за допомогою інтернету студенти мають можливість доступу до джерел наукової інформації використовуючи бібліотечні ресурси. Н. Тарасенко цілком слушно вважає, що «з огляду на зростаючу роль бібліотек як важливої складової інформаційної інфраструктури, що надає доступ до якісної, достовірної та структурованої інформації, актуальною видається розробка і запровадження стандартів присутності бібліотек у середовищі соціальних мереж, які б сприяли підвищенню їх ефективності як каналів соціальних інформаційних комунікацій» [3 с. 456].

Сучасне бібліотечне інформаційне середовище, що сформоване на платформі Web.2.0, створює нові можливості для організації інтерактивної інформаційної взаємодії бібліотеки з користувачами (викладачами, студентами), за рахунок соціальних мереж. Бібліотечний сегмент простору соціальних мереж

нині доволі значний і має тенденцію до швидкого зростання. Представництва в соціальних мережах, привертають увагу користувачів до їх ресурсів та послуг, служать засобом і платформою для просування бібліотечних інформаційних продуктів. Вирішальне значення для підвищення ефективності мережевої сторінки як засобу комунікації бібліотеки з користувачами мають її характеристики, яких вона набуває завдяки професійно створеному інтерфейсу та грамото представленим матеріалам.

Велике значення у навчальному процесі відіграє наявність в університеті внутрішньої локальної мережі. При належній організації її функціонування, студенти можуть заощаджувати загальний час роботи в мережі Інтернет, отримуючи адекватну інформацію з внутрішніх ресурсів. Так, 43,0% опитаних, для отримання необхідного доступу до наукової та навчальної інформації, віддають перевагу внутрішньо-університетській локальній мережі.

Як показали результати дослідження, для пошуку наукової та навчальної літератури, студенти також активно використовують пошукові платформи GOOLE, UKR.NET, META.UA та інші системи.

До одного з пріоритетів розвитку Інтернет-технологій в ЗУНУ можна віднести посилення соціокультурного статусу мережі, що знаходить відображення у залученні студентів до норм електронної комунікації. Саме комунікаційні можливості Інтернету перетворюють студентів з пасивних споживачів послуг зв'язку в активних користувачів нового інформаційного простору.

З цього приводу Піголенко зазначає: «Комунікація зв'язує воедино всі інші віртуальні практики, дозволяє обмінюватися досвідом і одержувати визнання досягнутих індивідуальних результатів від широкого наукового співтовариства, саме вона є основою функціонування повноцінних «навчальних мереж» [1, с. 114]. Так, студентські Інтернет-конференції, «круглі столи» та інші

форуми, що відбуваються за допомогою мережі інтернет, стали повсякденним явищем на СГФ ЗУНУ, тому принциповим стає питання формування відповідної мотивації студентів і викладачів у подальшому розвитку високої культури «інтернет-спілкування».

Таким чином, сьогодні інтернет та сучасні цифрові інтернет-технології являють собою не тільки засіб спілкування, розваг та інформування сучасної студентської молоді про події в країні та світі, але й як надзвичайно могутній глобальний інструмент комунікації, як додатковий засіб одержання нових знань і постійного удосконалювання системи освіти, що впливає на спосіб та особливості життя сучасного студентства.

Список використаної літератури

1. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі нтуу «кпі»): дис. на здоб. наук. ступ. канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2006. 130 с.
2. Кремень В. Філософія освіти XXI століття // Урядовий кур'єр. URL : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=99758.
3. Тарасенко Н. Інформаційні комунікації в середовищі соціальних мереж: аспекти стандартизації бібліотечного сегмента. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2017. Вип. 46. С. 455-477. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/npnbuimviv_2017_46_30%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/npnbuimviv_2017_46_30%20(1).pdf)

Lun Shun,
Senior teacher of music Shenzhen Taoyuanju Zhong'ao
Experimental School, Shenzhen

USING MELODY LINE TO UNDERSTAND MUSIC IN SECONDARY SCHOOL MUSIC EDUCATION APPRECIATION CLASS

Music appreciation is an important component of secondary school music education. It involves learning how to listen to music and understand its

various elements, including melody, rhythm, harmony, and form. One of the most important aspects of music appreciation is understanding the composer's melodic line. The melodic line is a continuous line of notes that represents the development of melody. By following the melodic line, students can better understand the structure and development of music, as well as its emotional expression. This article will explore in detail how following the melodic line can help students appreciate music more comprehensively.

The melodic line is a fundamental component of music, as it represents the development of melody. Melody is an aspect of music that involves a series of pitches heard in succession. It is the part of music that listeners can easily hum or sing along with. The melodic line is the representation of melody in musical notation. According to Kania (2012), understanding the melodic line is a key component of music education. Kania believes that the melodic line is the backbone of music, and understanding it is crucial to developing a deep appreciation for music. Kania also points out that following the melodic line can help students better understand the structure and development of music. One of the most important aspects of following the melodic line is analyzing its motion. The motion of the melodic line refers to the direction of the pitch in the melody. The motion of the melodic line can be classified as upward motion, downward motion, or stable.

In teaching practice, teachers can use various strategies to help students follow the melody line. One method is to play or perform music and have students hum or sing along to the melody. This can help students better understand the movement of the melody line and the emotional expression.

Additionally, teachers can use the combination of lyrics and melody line to help students understand the emotional expression of a song. Teachers can guide students to pay attention to the relationship between lyrics and melody line and analyze how they work together to express emotions. Of course, here are some

other teaching strategies that can help students better follow the melody line and fully appreciate music:

1. Use visual aids: Teachers can use visual aids for music notation, such as sheet music, to help students follow the melody line. Teachers can project the sheet music onto the classroom and guide students to read the music notation along with the melody line, which can help students better understand the movement of the melody line.

2. Compare different styles of music: Teachers can have students compare different styles of music, such as classical music, pop music, and folk music. By comparing different types of music, students can better understand how the melody line is used and how emotions are expressed in different styles.

3. Watch performance videos: Teachers can have students watch videos of musicians performing and ask them to follow the melody line. By watching performance videos, students can better understand the movement and emotional expression of the melody line and gain inspiration from the musicians' performance techniques.

4. Create melody lines: Teachers can have students create their own melody lines and play them. By creating melody lines, students can better understand the structure and movement of the melody line and explore their own musical creativity.

5. Dance to the melody line: Teachers can have students dance to the melody line. By dancing to the melody line, students can better understand the movement and emotional expression of the melody line and combine music with body movements.

These teaching strategies can help students better understand the movement and emotional expression of the melody line and fully appreciate music. Teachers can choose suitable strategies based on students' interests and abilities and constantly try different methods to improve students' music appreciation skills.

Following the melody line is an important part of students' full appreciation of music. By analyzing the movement of the melody line and combining it with lyrics, students can better understand the structure and emotional expression of music. In teaching practice, teachers can use various strategies to help students follow the melody line and understand the emotional expression of lyrics and melody.

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Li Lili

PhD degree student of West Ukrainian National University

FUTURE EDUCATION FROM KNOWLEDGE RESHAPED BY ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The milestone in the re-emergence of artificial intelligence (AI) was the defeat of Go master Lee Sedol. Intelligent learning ability and knowledge creation ability are human imagination. Machine learning is the core of artificial intelligence and the fundamental way to realize computer intelligence. The original approach to machine learning was "hand porting", building an expert system for the machine that loaded it with expertise in the field and simulated the process of expert problem solving in a limited way. But this kind of machine external knowledge input has intelligent bottleneck. The researchers try not to teach the machines what humans have already learned, but let the machines learn on their own. In fact, AlphaGo's victory over the Go world champion was achieved through a breakthrough in machine learning: chess models learn about Go from a large number of preset human players' boards to play against them. The machine implements "learning by example", being able to learn and summarize general rules from limited observational data (samples) and apply them to new samples that have not yet been observed. Deep learning allows the machine to characterize raw data in multiple steps.

Education has studied the reality of artificial intelligence reshaping knowledge view (Li Jianzhong, 2019; Xiao Feng, 2020; Han Zhen,2021; Zhang Liang,2020; Chen Li,2019; Gulshan,2015; He Jun; 2016;) Scientists are committed to proving the ability of AI to reshape knowledge, especially (Zhang Gangyao,2020; Wang Tianping,2021; Cheng Sumei; 2020, Wang Shichong; Korean Water Law; 2020) is

important for the research carried out. Given the existing theoretical and practical work of the above scientists, artificial intelligence plays a crucial role in reshaping knowledge. Therefore, artificial intelligence has transformed the way of life and production of human society, reshaped the social ecosystem, and is also changing the system composition, system elements, system relations and system functions of education.

Artificial intelligence has a close internal relationship with knowledge, which is a technology that uses knowledge to solve problems on the machine. This relationship is even more fundamental than the relationship between artificial intelligence and intelligence. For this reason, artificial intelligence has a profound impact on the philosophy of knowledge, mainly reflected in that it raises many new questions for the philosophy of knowledge. For example, the meaning of knowledge, the type of knowledge and the way of knowledge acquisition (acquisition), the meaning of knowledge, man-machine cooperation and division of labor in knowledge activities. By exploring these problems, the development of philosophy of knowledge can be greatly promoted by artificial intelligence, so as to expand its vision, enrich its content and provide new objects and fields for the study of philosophical epistemology.

Artificial intelligence (AI) has long been used in various fields, including business, medicine, and science. But certainly one of the most emotionally charged areas is education. This is where AI has great potential to change lessons and learning in general, allowing better attention to be paid to the individual needs of students and optimizing the learning process.

Today, tools created on the basis of artificial intelligence can be used even through browsers in Internet. Therefore, AI tools can be used not only through personal computers, but also through smartphones and tablets. Although these tools are used primarily for entertainment, most of them have the potential to be used for educational purposes.

Artificial intelligence can also be used in the educational process as a teacher's assistant, in addition to being used to create a personalized learning environment and provide feedback to students. In this context, the use of artificial intelligence tools in education has increased in recent years. However, despite the potential of artificial intelligence in education, there are also concerns about its potential negative impact on education. These negative effects that could be caused by the use of artificial intelligence in education include the risk of diminishing the role of the teacher, the risk of reducing students' creativity and critical thinking skills, and the risk of widening the gap between high and low socioeconomic status students.

The widespread involvement of AI is beginning to change education.

Ірина Шкіцька,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнського національного університету

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні в українській освіті, як і в інших значущих сферах суспільного життя, відбуваються зміни, зумовлені розвитком новітніх інформаційних технологій, цифровізацією, глобалізаційними процесами, а також інтеграцією України у світовий простір. Зміна курсу освіти в напрямі європейських цінностей спричинила посилений інтерес академічної спільноти до базових понять, які мають концептуальне значення, — «студентоцентричний підхід», «академічна свобода» та «індивідуальна траєкторія студента».

Питання реалізації студентоцентричного підходу в освітньому середовищі останнім часом привертає увагу широкого кола академічної спільноти. Низка праць учених присвячена визначенню сутності

студентоцентризму [12; 4; 10; 7; 9], висвітленню концептуальних засад студентоцентрованого навчання, окресленню критеріїв успішності його імплементації у закладах вищої освіти [13; 14; 11; 3], реалізації студентоцентрованого підходу під час викладання різних академічних дисциплін [8], особливостям його застосування з огляду на форму навчання [1] і специфіку освітнього напрямку, обраного студентами [6; 5] тощо.

Проте, незважаючи на чималий доробок українських і зарубіжних учених, способи реалізації студентоцентризму в сучасній системі освіти потребують більш детального висвітлення та систематизації. З огляду на це наша розвідка, що має **на меті** показати шляхи реалізації студентоцентрованого підходу в закладах вищої освіти та з'ясувати, як це поняття співвідноситься з поняттями академічної свободи та індивідуальної освітньої траєкторії студента, є актуальною й зумовленою запитами сучасного українського суспільства, педагогіки та освітології.

На прикладі системи навчання в Західноукраїнському національному університеті (ЗУНУ) розглянемо, у який спосіб реалізується студентоцентрований підхід у сучасних закладах вищої освіти.

Урахування в освітніх програмах пріоритетів особи, що навчається: реалістичність запланованого навчального навантаження [10, с. 378], відповідність освітніх програм запитам сучасного суспільства з урахуванням тенденцій на ринку праці та можливостей подальшого працевлаштування за фахом.

Можливості формування власної освітньої траєкторії. Ідеться про можливість паралельного навчання на інших освітніх програмах, право на перехресний вступ до магістратури та докторантури, зарахування результатів неформальної освіти та іносвіти, широкий спектр варіантів здобуття післядипломної освіти [3, с. 4-5].

Вибір академічних дисциплін і забезпечення прозорості процедури обрання навчальних предметів. На кожній освітній програмі створюється банк вибіркового дисциплін з урахуванням пропозицій викладачів і студентської молоді, а також новітніх тенденцій розвитку освіти та суспільного життя. Адміністрація факультету щороку організовує заходи щодо презентації навчальних дисциплін варіативної складової, на яких викладачі представляють свої курси, знайомлять студентів з їхнім змістом, силабусами і робочими програмами, політикою курсу тощо. «Голосування за навчальні дисципліни» відбувається через електронний кабінет студента, що дає змогу швидко опрацювати дані та сформувати групи для вивчення вибіркового дисциплін.

Можливість вибору баз проходження дуальної освіти та практики. Роблячи такий вибір самостійно, студент бере на себе відповідальність, більш серйозно ставиться до виконання завдань, і результати такої діяльності, безумовно, будуть позитивними. Проте, даючи право вибору місця проходження дуальної освіти, треба пояснювати здобувачам освіти важливість щорічної зміни баз з огляду на характер діяльності організації, сутність і спектр виробничих завдань на тому чи іншому робочому місці. Це дасть змогу здобувачу освіти визначитися з місцем і напрямом майбутньої роботи, збагатити свій світогляд, поглибити фахові знання і, звичайно, навчитися розширювати зону комфорту.

Можливість вибору теми комплексних практичних індивідуальних завдань / курсової та випускної кваліфікаційної роботи. Крім того, що студенти можуть вибрати тему для своїх наукових досліджень із переліку, запропонованого викладачем або кафедрою (у разі вибору тем кваліфікаційних робіт), викладачі повинні заохочувати здобувачів освіти самим формулювати теми, виходячи зі сфери їхніх інтересів, місця проходження дуальної освіти / практики, стажування, місця праці та виконуваних посадових обов'язків (за

умови, що студент працює). Теми робіт повинні бути актуальними, цікавими для студентської молоді, мати практичну значущість, а також передбачати можливість застосування творчого підходу.

Реалізація міжпредметних зв'язків і наступності в наукових дослідженнях. Такий підхід дає змогу студенту глибоко та всебічно на високому науковому рівні розкрити певну тему, набути навичок систематизованої наукової роботи й досягти поставленої мети. З огляду на це при виборі студентами тем КПЗів і курсових робіт викладачі повинні допомагати здобувачам освіти виокремлювати напрями подальших досліджень в інших ракурсах, дотримуючись обраної тематики чи проблематики (за умови, що студент має стійкий інтерес до неї).

Можливість вибору наукового керівника. Людський фактор є чи не найважливішим у всіх видах соціальної діяльності, у тому числі й в освіті. Студент, який самостійно обрав наукового керівника, є більш мотивованим і з більшою ймовірністю буде працювати над науковою роботою натхненно.

Можливість навчання за індивідуальним графіком, що дозволяє студентам поєднувати навчання і роботу, а також заощадити кошти на винаймання житла (для немісцевих). Не менш важливою є також прозорість процедури оформлення індивідуального графіка навчання.

Створення однакових умов для студентів, які перебувають в Україні та за її межами. Так, від початку повномасштабної російсько-української війни 2022 року студенти 2-4 курсів бакалаврату, а також здобувачі освітнього ступеня «магістр» та наукового ступеня «доктор філософії» Західноукраїнського національного університету навчаються за змішаною формою навчання, що передбачає проведення лекцій у форматі «онлайн», а практичних занять — в аудиторіях університету. Проведення семестрових консультацій і засідань студентських наукових гуртків у форматі «онлайн» дає

змогу студентам, які в силу різних обставин продовжують навчання в зво, перебуваючи за кордоном або в інших регіонах країни, отримати можливість спілкування з викладачами та одногрупниками. До того ж усі конференції та круглі столи сьогодні в ЗУНУ проводяться в змішаній формі, що є зручним для студентів, які навчаються за індивідуальним графіком, та студентської молоді з інших вишів, що бажають долучитися до наукових заходів.

Зручний розклад. Працівники університету, відповідальні для складання розкладу, намагаються скласти його в максимально зручний для всіх членів академічної спільноти спосіб. Так, наприклад магістранти денної форми навчання ЗУНУ навчаються в середу, четвер і п'ятницю. Їхні заняття починаються після 16.00, що особливо зручно для тих осіб, які поєднують навчання і роботу.

Стимулювання академічної мобільності студентської молоді, що полягає в регулярному інформуванні здобувачів освіти про можливості внутрішньої та міжнародної академічної мобільності, заохоченні студентів до підвищення рівня володіння іноземними мовами, зокрема англійською як мовою науки та міжнародної інтеракції.

Можливість зміни напрямку навчання й академічної групи. За умови виникнення конфліктних ситуацій у площині «студент — куратор групи», «студент — викладач», «студент — студентська група» або зміни в інтересах чи життєвих планах здобувача освіти він має право без перешкод у доволі короткий період часу перевестися на іншу спеціальність і змінити академічну групу.

Студентське самоврядування та участь здобувачів освіти в обговоренні освітніх програм. Ідеться передусім про так званих «внутрішніх стейкхолдерів» — представників студентської молоді, які беруть активну участь в моніторингу освітніх програм і навчальних планів. Не слід також оминати

інші види соціальної активності студентів, зокрема залучення їх до громадської та політичної діяльності, волонтерства, а також комунікацію та співпрацю з випускниками закладу освіти [3, с. 5].

Періодичні анонімні опитування студентів (анкетування) щодо рівня їхньої задоволеності навчальним процесом, його матеріально-технічним забезпеченням, а також на предмет етичних питань, академічної доброчесності, порядку вирішення конфліктів у площинах «студент — студентська група», «студент — куратор групи», «студент/студенти — викладач».

Зміна фокусу уваги в освітній діяльності з викладача на студента. Основним учасником освітнього процесу повинен бути здобувач освіти, а не викладач [12, с. 33; 14, р. 22]. Задача викладача сьогодні — бути наставником, консультантом, фасилітатором, а не джерелом інформації, не давати студентам готову інформацію, а стимулювати їх до самостійного здобування знання [11, с. 2]. Цьому сприятимуть інтерактивні форми навчання, наприклад ігрові методи, метод коучингу, виконання ситуаційних завдань і проєктів, що передбачають командну роботу тощо. Передавання ініціативи студентській молоді під час занять (так зване «навчальне партнерство») є також виявом студентоцентрованого підходу. Студенти можуть бути залучені до проведення лекційних і семінарських занять, виконувати роль координаторів, а не тільки виконавців проєктів, здійснювати взаємооцінювання і самооцінювання тощо.

Відведення головної ролі на заняттях студентам виявляється також у прагненні викладача стимулювати їхнє критичне і логічне мислення, креативність, розвивати комунікативні, лідерські й організаторські навички, здатність працювати в команді, а також в активному застосуванні індивідуального підходу у викладацькій діяльності.

Створення сприятливого соціально-психологічного клімату на заняттях. Викладач не зможе заохотити студентську молодь до навчання,

домогтися високої відвідуваності занять і виконання всіх завдань, якщо не налагодить гармонійні відносини зі здобувачами освіти та не допоможе їм згуртуватися. Студенти, які почувають себе некомфортно, бояться висловити свою думку, будуть пасивними на заняттях і їхні результати будуть посередніми. Ідеї студентоцентризму є підґрунтям формування освітнього середовища, що стимулює саморозвиток, самоорганізацію та самореалізацію особистості в різних видах діяльності, зокрема професійній, та у творчості [10, с. 378]. Не менш важливими також є рівноправний відкритий діалог у процесі навчання та взаємоповага учасників освітнього процесу [3, с. 3].

Прозора політика курсу й оцінювання знань студентів [15, с. 95], що передусім знаходить вияв в ознайомленні студентів на першому занятті з вимогами стосовно того чи іншого академічного курсу, виконуваних завдань, системи і форм відпрацювань пропущених занять, критеріїв оцінювання роботи, відповідальності за невчасне виконання завдань тощо, а також у відображенні інформації про політику курсу та систему оцінювання в робочих програмах, силабусах, на платформі «Moodle» (серед інших матеріалів курсу). До того ж надання студентам права обирати форму і час відпрацювання пропущених занять, а також формат контрольних заходів є також реалізацією студентоцентрованого підходу.

Постійний зв'язок студентів із викладачем. Сьогодні дистанція між викладачем і студентами істотно скоротилася, що має позитивний вплив на освітній процес у цілому. Дуже зручним є формат інтеракції викладача зі студентами через месенджери, наприклад, телеграм- / вайбер-групи. Ефективним також є інформування студентів щодо дат і форм поточного та підсумкового контролю на платформі «Moodle». Відзначимо, що традиційні щотижневі консультації варто також проводити в змішаному форматі чи онлайн-формі, даючи змогу персонально комунікувати з викладачем

студентам, які навчаються за індивідуальним графіком і перебувають за межами країни.

Інститут кураторства. Кожна академічна група в Західноукраїнському національному університеті має свого офіційно призначеного наставника-викладача — куратора групи. Така особа є посередником між викладачами / адміністрацією закладу освіти, зокрема факультету, та студентами групи, допомагає студентам у вирішенні різних питань, що виникають під час навчання.

Пропагування цінностей академічної доброчесності. У межах реалізації студентоцентрованого підходу викладачі повинні прищеплювати студентській молоді цінність знань, відповідальне ставлення до навчання, повагу до чужої інтелектуальної власності, учити їх протистояти проявам академічної недоброчесності та захищати свої авторські права.

Як бачимо, студентоцентрований підхід передбачає реалізацію академічної свободи студента, що полягає в можливості вибору ним освітніх компонент варіативної складової, напрямів / тем наукових досліджень, наукового керівника, форм перевірки знань, баз проходження дуальної освіти та практики тощо. Такі прояви академічної свободи, у свою чергу, дають змогу здобувачу освіти вибудувати індивідуальну траєкторію освітньої мобільності, сформувати відповідальне ставлення до навчання й зберегти високу мотивацію до здобування знань.

Таким чином, до виявів студентоцентрованого підходу в закладах вищої освіти можна віднести пріоритетність інтересів особи, яка навчається, надання студентам академічної свободи та можливостей вибудовування індивідуальної навчальної траєкторії, забезпечення однакових умов для здобувачів вищої освіти, які перебувають в Україні та за її межами, участь студентської молоді у формуванні й удосконаленні освітніх програм, відведення головної ролі в

освітньому процесі студенту, створення сприятливого соціально-психологічного клімату на заняттях, прозору політику оцінювання знань студентів, налагодження зручної комунікації здобувачів освіти з викладачем та пропагування цінностей академічної доброчесності.

Список використаної літератури

1. Винник Т. М. Студентоцентрований підхід в онлайн-навчанні. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. 2020. С. 25-26.
2. Гладких Г. В. Забезпечення студентоцентрованого підходу у закладах вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті: зб. наук. пр.* 2020. № 2. С. 157.
3. Гришина Н. М. Удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти: студентоцентрований підхід. *Державне будівництво*. 2019. № 2. С. 1-18.
4. Кулага І. В., Ткаченко О. В. Студентоцентрований підхід як освітня інновація у вищій освіті України. *Ukraine–EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers*. Чернігів, 2016. С. 235-238.
5. Кушнарєнко Н., Соляник А. Студентоцентрований підхід у підготовці фахівців документознавчого профілю. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 10. С. 32-43.
6. Мартинчук О. В. Студентоцентрований підхід до підготовки фахівців з інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 5(1). С. 203-218.
7. Міщенко Т. О., Стаднік Н. В. Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17. С. 32–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_11 (дата звернення 03 травня 2023 року).
8. Наумик А. С., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. *Світ наукових досліджень. Випуск 16: матеріали Міжнародної наукової конференції*, 2023. с. 128.
9. Опачко М. В., Козловська І. М., Ключковська І. М. Реалізація студентоцентрованого підходу в сучасних умовах розвитку вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. № 2(49). С. 129–134.
10. Сосницька Н. Л., Глікман С. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник*

Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. 2017. С. 377-381. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/4127> (дата звернення 30 квітня 2023 року).

11. Bugaj Justyna. Kształcenie skoncentrowane na studentach tzw. Student Centered Learning (SCL): co się za tym kryje? Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2013. 27 s.

12. Grzymała-Moszczyńska Joanna, Kwiecień Katarzyna, Rataj Aleksandra, Barzykowski Krystian. Stan wdrożenia modelu nauczania skoncentrowanego na studentach i studentkach na polskich uczelniach wyższych. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. 2013. № 42 (2). s. 32-49.

13. Thanh Pham Thi Hong. Implementing a student-centered learning approach at Vietnamese higher education institutions: barriers under. *Journal of Futures Studies*. 2010. 15 (1). pp. 21-38.

14. Todorovski Blazhe, Erin Nordal, Tijana Isoski. Overview on Student-Centered Learning in Higher Education in Europe: Research Study. *European Students' Union*. 2015. 47 p.

15. Wright Gloria Brown. Student-centered learning in higher education. *International journal of teaching and learning in higher education*. 2011. 23 (1). pp. 92-97.

Вікторія Савіцька,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОСВІТНІ ЕФЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах інтенсивного інформаційного та комунікаційного потоку, в якому знаходиться сучасна людина, варіативність, плюралізм і ситуативність починають відігравати більшу роль, ніж догматичні, стабільні структури. Тобто сучасні цифрові трансформації здійснюють надзвичайний вплив на всі сфери життя, зокрема й освіти. Інформаційна революція стрімко увірвалася в життя сучасного суспільства, значно змінивши функціонування різних галузей його життєдіяльності [5, с. 184]. Цифровізація як складова інформаційної революції,

не лише міцно закріпилася в механізмі освітньої системи, а й ґрунтовно трансформувала цей механізм, сутність та характер освіти.

У широкому сенсі цифровізація є глобальним процесом, що характеризується зміною соціального, економічного, культурного середовища, науки та освіти, проникненням цифровізації в усі сфери діяльності суспільства та окремих людей. Водночас у «цифровому» суспільстві люди не лише компетентно володіють навичками користування цифровими інструментами, а й застосовують їх завжди, оскільки вони нерозривно пов'язані з їхнім повсякденним життям та роботою [3]. Цифровий світ повинен зробити будь-яку діяльність гнучкішою і пристосовуваною до умов вкрай динамічних систем, отже, більш конкурентоздатною. Тобто цифровізація є не просто впровадженням цифрових технологій у життя, а трендом розвитку суспільства, що активно впливає на характер соціальних відносин. І це явище має амбівалентний характер. Найяскравіше це виявляється у сфері освіти.

Технології бездротового зв'язку, Інтернет речей, робототехніка, сенсорика тощо отримують найбільший розвиток в освіті у найближчому майбутньому, а технології штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальностей стануть зоною перспективного розвитку у найближчому десятилітті [4, с. 11]. Ефективність та якість реалізації масштабних проєктів цифровізації освіти в умовах євроінтеграції України у світовий освітній простір, безпосередньо пов'язані з розвитком безперервної професійної освіти, вдосконаленням ключових цифрових навичок сучасного фахівця щодо ефективного використання нових інформаційних технологій (інтерактивних засобів обробки інформації, мобільних технологій, електронних ресурсів, цифрового спілкування); орієнтації в мережі Інтернет, вміння шукати та обробляти нові знання, різні форми та види даних, необхідні відомості та інформацію;

створення нових освітніх продуктів, навчального матеріалу за допомогою використання сучасних інформаційних технологій [2].

Цифровізація вищої освіти передбачає трансформацію освітнього та управлінського процесу, повсякденних соціальних практик у системі вищої освіти, зумовлену впровадженням технологій створення, обробки, обміну та передачі великих масивів інформації на непаперових носіях. Цифровізація передбачає інтеграцію освіти з інформаційними ресурсами. Аналізуючи процеси цифровізації вищої освіти, варто фокусувати увагу на тому, як під впливом цифрових інструментів та технологій змінюються освітня ситуація, ролі ключових учасників освітнього процесу, концептуальна модель освіти та управління освітніми організаціями.

Очевидно, що цифрова трансформація надає масу можливостей в освітньому просторі. По-перше, нові перспективи стосуються, насамперед, змісту освіти-навчання, способів її/його освоєння. Завдяки розвитку Інтернету відкривається вільний доступ для викладача та студентів до інформаційного простору, зокрема й для самоосвіти. По друге, нові технології дають змогу розробляти електронні підручники, електронні освітні ресурси, розміщені на сайтах закладів освіти та навчальні комп'ютерні програми, які не просто представлені в оцифрованому вигляді, а й дають можливість прокласти траєкторію поетапного навчання та оволодіння змістом дисципліни, контрольовані в автоматичному режимі: наприклад, не можна перейти до вивчення наступного розділу, не освоївши на достатньому рівні матеріал попереднього.

Таким чином, позитивними освітніми ефектами цифровізації вищої освіти є: широкий доступ студентів до інформаційних освітніх ресурсів; можливість вибудувувати індивідуалізовані освітні траєкторії; прозорість діяльності освітніх організацій; оптимізація взаємодії між викладачами та студентами, між

усіма учасниками освітнього процесу; формування мобільних структур управління освітнім процесом тощо. Поряд із позитивними моментами варто відзначити й дещо скептичні аспекти цифровізації освіти: підвищення конкуренції на ринку освітніх послуг з огляду на появу нових провайдерів, зростання мобільності студентів, зміну їхніх запитів до змісту, форм та технологій навчання, з одного боку, та нездатність ЗВО освоїти нові вимоги та використовувати в повному обсязі можливості цифрових технологій – з іншого [1]; зростання шахрайства та плагіату з огляду на розширення доступу до інформаційних ресурсів освітніх організацій; формалізація професійної підготовки та зниження різноманітності знань та компетентності випускників у зв'язку з алгоритмізацією та стандартизацією онлайн-освіти, особливо у разі застосування роботизованих програм та відсутності безпосереднього контакту з викладачем та студентами [6, с. 3].

Отже, можемо констатувати, що вплив цифрових технологій та інструментів на інститут вищої освіти багатоплановий. Водночас відзначаються позитивні та негативні аспекти цифровізації, які важливо вивчати на систематичній основі. Загалом цифровізація вищої освіти процес об'єктивний, що відбиває загальну логіку початку цифрового суспільства. Звичайно, цифрові технології значною мірою трансформували інститут освіти та потребують нових форм соціалізації в освітньому середовищі. Однак вони не лише несуть нові можливості для навчання, а й ставлять суспільство перед новими викликами, не приймаючи які, Україна не зможе залишатися конкурентоздатною на світовій арені.

Список використаної літератури

1. Дущенко О. Сучасний стан цифрової трансформації освіти. *Фізико-математична освіта*. 2021. Вип. 28 (2). С. 40–45.

2. Кучерак І. Цифровізація та її вплив на освітній простір в контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 2 (22). С. 91–94.

3. Соціальні, економічні та освітні трансформації в цифрову епоху: монографія / за заг. ред. С. В. Леонова та О. А. Криклій. Суми: Сумський державний університет, 2022. 204 с.

4. Agostini L., Galati F., & Gastaldi L. The digitalization of the innovation process: Challenges and opportunities from a management perspective. *European Journal of Innovation Management*. 2020. Vol. 23 (1). P. 1–12.

5. Mertala P. Paradoxes of participation in the digitalization of education: a narrative account. *Learning, Media and Technology*. 2020. Vol. 45(2). P. 179–192.

6. Owusu Boateng R., Amankwaa A. The Impact of Social Media on Student Academic Life in Higher Education. *Global journal of human-social science: G Linguistics & Education*. 2016. Vol. 16 (4). P. 1–7.

Antonina Demianiuk,
PhD in Economics,
Associate Professor of Educology and Pedagogy Department,
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM

The specific features of innovative learning are its openness to the future, the ability to foresee and forecast based on the constant reassessment of values, and the willingness to take active and constructive actions in rapidly changing situations.

The main types of innovative learning technologies should include:

- Technologies of the personally-oriented educational process.
- Interactive learning technologies.
- Technologies for the formation of a creative personality.
- Distance learning technologies.

The main characteristic features of modern education are the formation and development of the humanistic paradigm, which highlights the importance of the value and dignity of people in order to increase their activities, freedoms and independence. Around the humanistic paradigm, the research of outstanding philosophers, psychologists, pedagogues and sociologists is united. Therefore, the improvement and implementation of innovative learning technologies of personal orientation will encourage the young generation to self-development, self-improvement, and self-affirmation [1].

It is appropriate to note that the method of person-oriented learning involves the construction of an educational process based on the interaction between a teacher and a student, aimed at the joint formation of program activities. When designing, the individual selectivity of the student to the content, form and appearance of the educational material, as well as his motivation and desire to use the acquired knowledge on his own, must be taken into account. This approach involves the student's individual choice of the content, form and appearance of the educational material, as well as his motivation and desire to use the acquired knowledge independently. The main attention when creating educational materials is focused on the educational dialogue between the student and the teacher.

Personally-oriented learning technology involves the creation of personally oriented situations that require the student to search for meaning, adapt to his own interests, create an image or model of his own life, choose a creative direction and critically evaluate. These tasks require not only existing knowledge, but also cognitive searches. In addition, the student must be able to reflect in the learning process in order to effectively master the technology.

The use of interactive methods during the teaching of professional disciplines provides the prerequisites for changing the approach to the object of study, turning it into a subject. The approach to the student as the main participant in the educational

process is based on respect for his opinions, stimulation of activity and creativity, and also refers primarily to increasing the level of educational and educational effectiveness of classes, a significant increase in the level of implementation of the principles of consciousness, activity and the quality of knowledge, skills and abilities, which students acquire.

This approach to learning, which is called "participatory learning" or "cooperative learning", makes it possible to comprehensively discuss each problem during classes, to prove and argue the student's own point of view on ways to solve it. This contributes not only to a deeper understanding of the educational material, but also to the development of thinking and speech. The introduction of interactive learning by a higher school involves a complete restructuring of methodical stereotypes that were formed by teachers in previous years [2].

The use of technologies aimed at the formation of a creative personality in the educational process is due to the current state of development of society and the need to adapt to dynamic changes in all spheres of life. This encourages the development of intellectual abilities, creativity, the ability to create and implement innovations. Modern scientific research confirms the possibility of formation and development of creative abilities in the learning process. This emphasizes the importance of the primary formation of creative abilities of students and their further application in the educational process.

To achieve the level of creativity in the educational process, it is important to use such technologies of creative personality formation as problem-searching approach, situational modeling and strategic approach. The problem-searching approach involves the creation of a special educational activity that allows students to independently discover laws, phenomena and regularities, acquire new knowledge and ways of knowing. Situational modeling consists in creating a special learning environment that helps students prepare for solving various problems by experiencing

them and developing the skills to solve them. The strategic approach involves the formation of a special educational environment where students learn to independently determine their place in life, express their own opinion, project the future and choose strategic directions for its achievement [3].

In modern conditions, more and more people need the opportunity to obtain higher education remotely, which allows them to study without breaking away from work and creates an opportunity to receive higher education for people with disabilities. It is the application of the latest information and educational technologies in distance learning that provides such an opportunity [4].

As part of the effective organization of distance learning, it is necessary to ensure the functioning of the following subsystems: conducting and supporting online courses, developing online courses, administrative support, academic support for students, support for teachers, curriculum of the program and department, and personal support for students [5].

For the successful creation and use of distance learning technologies, it is necessary to conduct a deep analysis of learning goals, didactic possibilities of new technologies and requirements for distance learning technologies for teaching various courses in order to adjust learning criteria. When planning and developing distance courses, it is necessary to take into account three main components of the teacher's activity: teaching the educational material, practice and feedback. These components are important in the organization of distance learning. One of the problems of the functioning of distance learning at this stage is the creation of a conceptually new methodical material based on the staged perception of information and full control of students' knowledge [5].

Therefore, innovative learning technologies include a purposeful and systematic approach to the organization of educational activities, which includes the entire learning process, starting from the definition of the goal and ending with

obtaining results, which is extremely relevant and important in application in the modern education system.

Список використаної літератури

1. Tkach, Yu. M. (2013). Tekhnolohiia osobystisno orientovanoho navchannia matematyky u vyshchykh zakladakh osvity [in Ukrainian]. *Didactics of mathematics: Problems and Investigations*, 39, 22–28.

2. Shyian, P. L., Kuts A. M., Bondar M. V., Boiko P. M., Oliinyk S. I. (2015). Interaktyvni metody navchannia v navchalnykh protsesakh vyshchoi shkoly [in Ukrainian]. Implementatsiia suchasnykh tekhnolohii navchannia u navchalnyi protses: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, 17-18 bereznia 2015 r. K.: NUKhT, 2015, 378–384.

3. Korinna, L. V. (2014). Formuvannia tvorchoi osobystosti v systemi roboty litseiu z obdarovanoi moloddiu [in Ukrainian]. Innovatsiini pidkhody do vykhovannia studentskoi molodi u vyshchykh navchalnykh zakladakh: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii (m. Zhytomyr, 22-23 travnia 2014 r.). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 249–263.

4. Tkachenko, L. V., Khmelnytska, O. S. (2021). Osoblyvosti vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v osvitnii protses zakladu vyshchoi osvity [in Ukrainian]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 75, 91–96.

5. Jill E. Stefaniak, T. Logan Arrington & Alison L. Moore (2022). Systemic considerations to support distance education environments. *Distance Education*, Vol. 43, No. 2, 171–178.

Тетяна Паничок,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та
інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнського національного університету

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі інформаційні технології є необхідною складовою життя. Інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки та інші цифрові

інструменти стали не тільки частиною нашого повсякденного життя, але й важливою частиною нашої освіти. У цьому контексті, розвиток інформаційної грамотності стає важливою складовою громадянської освіти.

Інформаційна грамотність — це здатність людини визначати, шукати, оцінювати та використовувати інформацію, що надходить до неї через різні канали. Це важлива навичка, яка допомагає людям робити свідомі та обґрунтовані вибори, розуміти світ навколо себе та уникати дезінформації. Інформаційна грамотність також допомагає людям зберігати свою приватність та захищати себе від онлайн-шахраїв та кіберзлочинців [1].

Розвиток інформаційної грамотності як складової громадянської освіти є актуальною темою не тільки в Україні, але й у всьому світі. В Україні ця проблема також знаходиться під постійним наглядом дослідників та експертів, існують деякі наукові роботи на цю тему.

Українські науковці активно досліджують впровадження інформаційних технологій в освітній процес, зокрема використання ІКТ у навчальних закладах та забезпечення доступу до якісної освіти через онлайн-ресурси. Деякі дослідження також зосереджені на вивченні рівня інформаційної грамотності студентів та вчителів, а також на аналізі впровадження в українських школах таких програм, як "Школа 2.0" та "Нова українська школа" [3].

На жаль, проблема низького рівня інформаційної грамотності в Україні залишається актуальною, особливо серед певних груп населення, таких як пенсіонери та жителі сільської місцевості. Однак, за останні кілька років було зроблено певний прогрес у вдосконаленні освітніх програм та забезпеченні доступу до якісної освіти через ІКТ.

Розвиток інформаційної грамотності є необхідним елементом громадянської освіти, що допомагає людям розуміти, аналізувати та оцінювати інформацію, розпізнавати маніпулятивні методи в медіа та інтернеті, та

зберігати свою приватність та безпеку в мережі. Завдяки інформаційній грамотності громадяни можуть критично ставитись до інформації, формувати своє власне бачення подій та реагувати на них в адекватний спосіб. Тому, важливо підтримувати ініціативи та проекти, спрямовані на розвиток інформаційної грамотності в Україні, та забезпечувати доступ громадян до якісної та достовірної інформації. Тільки таким чином, зможемо підвищити рівень громадянської свідомості та підготувати суспільство до викликів сучасності. На даний момент існує необхідність у вдосконаленні національної стратегії з розвитку інформаційної грамотності, враховуючи специфіку українського суспільства та інформаційного простору [4].

Однією з можливих шляхів є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання, забезпечення доступу до вільного Інтернету та надання належної підтримки та підготовки для вчителів, які мають відповідальність за розвиток інформаційної грамотності учнів, щоб вони могли ефективно передавати знання своїм учням. Освітні заклади мають надавати вчителям можливості проходження курсів та семінарів з питань інформаційної грамотності, а також забезпечувати доступ до необхідних ресурсів та технологій. Також необхідно продовжувати проводити наукові дослідження та аналізувати світовий досвід з цієї тематики, щоб адаптувати його до українських реалій та потреб. Уроки громадянської освіти повинні включати не тільки традиційні теми, а й актуальні питання, пов'язані з кібербезпекою, захистом персональних даних, правилами користування мережею Інтернет, та інші. Важливо забезпечити доступність та якість навчання в галузі інформаційної грамотності, яке повинно бути адаптоване до різних вікових категорій та потреб суспільства.

Розвиток інформаційної грамотності є важливим елементом формування громадянської свідомості та активної громадської позиції, що є необхідними

умовами будь-якої демократичної суспільної формації. Наразі існує потреба у подальших дослідженнях та розвитку програм та ініціатив з підвищення інформаційної грамотності серед різних груп населення, щоб забезпечити відповідність освіти сучасним викликам і зробити наших громадян більш критично налаштованими до інформації, що поширюється у мережі [2. С.54]. Важливо зрозуміти, що інформаційна грамотність не є відокремленою складовою освіти, а становить частину більш широкої системи громадянської освіти, яка охоплює формування моральних, культурних та громадянських цінностей у людей.

Отже, розвиток інформаційної грамотності є необхідним елементом громадянської освіти, що допомагає людям розуміти, аналізувати та оцінювати інформацію, розпізнавати маніпулятивні методи в медіа та інтернеті, та зберігати свою приватність та безпеку в мережі. Завдяки інформаційній грамотності громадяни можуть критично ставитись до інформації, формувати своє власне бачення подій та реагувати на них в адекватний спосіб. Тому, важливо підтримувати ініціативи та проекти, спрямовані на розвиток інформаційної грамотності в Україні, та забезпечувати доступ громадян до якісної та достовірної інформації. Тільки таким чином, зможемо підвищити рівень громадянської свідомості та підготувати суспільство до викликів сучасності.

Список використаної літератури

1. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / Редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ :Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с
2. Кравчук, О. В. Ефективність підготовки майбутніх учителів до застосування інформаційнокомп’ютерних технологій на уроках природознавства і громадянської освіти. Вісн. Черкас. ун-ту. Черкаси, 2008. Вип. 129. С. 51-55.

3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.

4. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

Галина Нірода,
директор Тернопільської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 26 імені Дмитра Заплітного
Тернопільської міської ради Тернопільської області

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ

Процеси «цифрової трансформації» охоплюють різні галузі життєдіяльності соціуму та протікають активно. Пандемія корона вірусу, а згодом і повномасштабна війна Росії проти України різко змінили статус проблеми цифрової трансформації освіти – ліниво обговорювана учасниками освітнього процесу віддалена перспектива цифровізації перетворилася на щось насущне, безпосередньо актуальне і, відповідно, набула інтенсивного емоційного забарвлення серед прихильників змін та серед техноскептиків [1, с. 288; 3]. Останнім часом значна увага приділяється впровадженню у систему загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційних технологій. Загалом науковці виокремлюють три етапи [5, с. 109] їхнього освоєння та застосування в освітньому процесі:

- 1 етап: початок масового впровадження засобів нових інформаційних технологій, передусім, комп'ютерів; відбувається базова підготовка в галузі інформатики на всіх рівнях безперервної освіти;

- 2 етап: активне освоєння та впровадження засобів ІКТ у традиційні навчальні дисципліни, освоєння вчителями/викладачами нових методів та організаційних форм роботи з використанням комп'ютерної техніки;

- 3 етап: повсюдне використання засобів сучасних ІКТ у навчанні.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі викликає деякі суперечності. З одного боку, метою освіти є присвоєння молодим поколінням накопиченого соціального досвіду в різних сферах життєдіяльності та формування в них готовності до збереження та подальшого розвитку всіх складових соціальної культури [1]. З іншого боку – цифрова складова є лише частиною соціальної культури. Тому у процесі цифрової трансформації системі загальної середньої освіти не повинно бути завдано шкоди тим реальним видам навчальної діяльності та соціальної практики учнів, без яких неможливе формування у них необхідного комплексу компонентів соціальної культури [2].

Перевагами цифровізації освітнього процесу є можливість продемонструвати як влаштовані недоступні оку процеси в багатьох сферах, і лише побачивши їх, дитина зможе зрозуміти сферу власних наукових інтересів. Технології не роблять процес навчання простішим, вони дають можливість зробити його іншим. Діти більш мотивовані до навчання, якщо можуть самі поринути в тему, що вивчається, і побачити на власні очі, як там все влаштовано. Залученість школярів у персоналізований освітній процес з використанням сучасних цифрових навчально-методичних комплексів та хмарних ресурсів, а також засобів об'єктивної оцінки дає змогу підвищити кількість випускників, здатних ефективно використовувати знання під час підготовки до іспитів [3]. Технічні засоби для школярів є невід'ємною частиною повсякденного життя і тому проведення уроків з використанням мультимедіа дає змогу зберігати інтерес до навчання в основній школі.

Система цифровізації в Тернопільській загальноосвітній школі I-III ступенів № 26 імені Дмитра Заплітного збудована за трьома напрямками:

1) *організація ресурсів та матеріально-технічна база*: у школі створено стаціонарні комп'ютерні класи, а також є значна кількість ноутбуків, які можна переносити до різних предметних кабінетів. Кожен кабінет вчителя та співробітників адміністрації школи обладнано персональним комп'ютером. У багатьох кабінетах встановлено дисплеї, інтерактивні дошки або проєктори з екранами. В усіх кабінетах школи є можливість транслювати картинку, графіки, презентації за допомогою різних технічних засобів;

2) *кадрові та програмно-методичні ресурси*: у школі створена внутрішня електронна система документообігу. Так само як канал комунікації використовуються месенджери (групи в Viber, Telegram);

3) *система оцінювання дітей*: електронний журнал та електронний щоденник, доступний учням та батькам, незалежно від часу доби, так само є можливість зв'язатися з вчителем листуванням, якщо виникли питання.

Таким чином, цифровізація освітнього процесу в школах, безперечно, важливий крок, який допоможе учням не «випадати» з навчального процесу і розширювати власні знання на широкому рівні [4]. Цифровізація навчання, розвиток цифрових бібліотек та цифрового книговидання мають бути пріоритетною державною політикою, яка неможлива без досягнення цифрової грамотності учителів та учнів. До того ж, цифровізація та дистанційне навчання не повинні заповнювати весь освітній процес, зокрема спілкування з учителем та однокласниками, а також листування та читання на паперових носіях. Тому значущим є поєднання традиційних методів навчання та методів цифрової освіти для повнішого та ефективнішого занурення в освітній.

Список використаної літератури

1. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Відповідь українських вчителів на Covid-19: виклики і потреби використання цифрових інструментів дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 77(3). С. 282–291.
2. Коваленко В. С. Створення адаптивної системи шкільної медіаосвіти на основі принципів наскрізного навчання в контексті діяльності закладу загальної середньої освіти. *Педагогічне Криворіжжя*. 2018. Вип. 4. С. 78–82.
3. Мар'єнко М., Сухіх А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2022. Вип. 2. С. 31–37.
4. Сухонос В. В., Гаруст Ю. В., Шевцов Я. А. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 19 (32). С. 79–86.
5. Williamson B., Eynon R., & Potter J. Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*. 2020. Vol. 45 (2). P. 107–114.

Li Yida,
Post-graduate student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Oksana Krychkivska,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Educology and Pedagogy
West Ukrainian National University

INNOVATIVE RESEARCH ON THE TRAINING MODE OF CERAMIC ART HIGHER EDUCATION

As the international market for ceramic products continues to expand, the development of the ceramic industry still fails to meet market demand. The growing global demand for ceramic products requires that they must survive and develop through innovation. The innovation of ceramic works demands that professional talents in ceramic art and design must have a forward-looking awareness both in

terms of ceramic art and design concepts and appreciation levels. This calls for vocational education for cultivating talents in ceramic art and design, and the cultivation model should also be continuously innovative.

Most graduates from higher education institutions in China's ceramic art field share a common shortcoming, which is that they only have a general understanding of ceramic-related content, but none of the courses they have taken are particularly in-depth. Different students may have a strong interest in different specialized courses, but due to limited class hours, some courses can only be briefly covered before moving on to other courses. This problem means that students can only have a rough understanding of what they have learned and have difficulty applying it in practice. Practical training is essential in the higher education stage, as it is a re-evaluation of theoretical knowledge and a core part of the cultivation model. Through internships, students can improve their overall quality and enhance their comprehensive knowledge of their chosen profession, laying a solid foundation for graduates entering the workforce. However, in the current higher education system, the duration of practical courses is relatively short, and the lack of standardized internship locations means that students have limited time to receive internship training, theoretical education, familiarize themselves with their work positions, and adapt to new work environments. Therefore, practical experiences are rare, making it difficult to achieve the expected cultivation effect.

Therefore, the author believes that the construction of the curriculum system for higher education in ceramic art should not only combine scientific theory with curriculum education, but also take into account the development of training schools and internship enterprises, as well as the demand for talent training positions in society. A comprehensive and in-depth analysis should be carried out to establish a ceramic art design curriculum system. The construction of the curriculum design should focus on improving students' abilities, with an emphasis on the practical

application of theoretical skills and enterprise positions, gradually increasing ceramic art design courses or courses that improve students' technical and comprehensive abilities. Traditional Chinese design concepts should be combined with foreign design ideas, and the advanced overall ideas after integration should be incorporated into the curriculum system, forming a curriculum system that can comprehensively improve students' comprehensive quality. To achieve this, educational scholars need to sort out the development data of the domestic and foreign ceramic industries and grasp the overall development trends of the domestic and foreign ceramic industries. Teaching institutions should organize senior teachers in the ceramic field to visit and learn from ceramic enterprises, analyze the difficulties and future development plans faced by the current ceramic industry. They should also visit major ceramic industry bases in China and conduct detailed research on state-owned or private enterprises in the production areas, establish a comprehensive professional curriculum system based on the job needs of the enterprises and the skill requirements of the employees. By setting up the students' curriculum system based on the enterprise's management mode, the enterprise's culture and work atmosphere can be integrated into the school curriculum, indirectly linking the school's curriculum system with the enterprise's management.

Therefore, the production and education should also be combined and unified, and the internal and external environments of the school should communicate and cooperate with each other. This teaching and training mode is not an objective summary, but is summarized through the combination with specific practical situations and developed in long-term practice. The goal of the integration of production and education, and the integration of internal and external environments is to meet the talent demand of enterprises for professionals in ceramic technology and design, based on the basic knowledge and professional skills of the ceramic major, to achieve comprehensive development of innovative and practical abilities. By

combining production and education, the comprehensive quality of in-service teachers and students can be improved, their learning enthusiasm can be mobilized, and their practical teaching and hands-on abilities can be strengthened, thereby driving the construction and development of the ceramic industry. Through the exchange between the internal environment of the school and the enterprise environment, a better development platform is built for the school, and a reasonable, sound, and comprehensive talent training system is jointly constructed by the school and the enterprise. The promotion of this teaching mode strengthens the cooperation between the school and production enterprises, effectively solves the internal conflicts of the school, improves students' comprehensive practical abilities, and cultivates more elite talents.

References

- 1.Zhao Chunlei. Thoughts on Modern Ceramic Design Education [J]. Jiangsu Ceramics, 2009 (12) : 25-26
- 2.Zeng Mingyu. On the Reform of Curriculum Setting for Ceramic Art Design Specialty [J].Journal of Xingtai Polytechnic College, 2012(5):3-6.
- 3.Xv Ci. On the New Development of Ceramic Decorative Art[J]. China Ceramics,2002 (4) : 53-54.

Софія Братусь,
студентка 1 курсу
спеціальності 011, Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Нинішній світ як у глобальному, так і в локальному вимірі змінюється. Ці зміни вимагають нових підходів до підготовки людини до життя, зокрема, засобами освіти. Актуальність теми викликана, насамперед, необхідністю вивчення сутності, напрямів та основних засобів інноваційного розвитку освіти, що здійснюється під впливом радикальних змін світової соціокультурної динаміки, зокрема, під впливом таких процесів, як глобалізація та інформаційна революція [1].

Інформаційні технології (ІТ) – це все, що пов'язано з обробкою, зберіганням і передачею даних. І сьогодні вони оточують нас у всіх сферах життя: записна книжка в вашому телефоні – це база даних, бортовий комп'ютер автомобіля – спеціальна обчислювальна система. Хочемо ми того чи ні, ІТ стали невід'ємною частиною сучасного життя і займуть значне місце в суспільстві майбутнього, зокрема в освіті.

За результатами досліджень Тарнавської Т.В. можна дізнатися, що сучасними світовими тенденціями розвитку інформатизації освіти є [2]:

– технології: мають значною мірою урізноманітнити методики навчання, що дасть змогу значно підвищити якість освіти;

– інтеграція: процес забезпечення цілісності освіти ускладнюється дуже швидкими темпами розвитку науки і, відповідно, великими обсягами знань, які потрібно отримати сучасним студентам, тому одним із пріоритетних завдань впровадження інформаційних технологій в освіті має стати саме забезпечення інтеграції;

– поєднання класичних принципів фундаментальної підготовки з ефективними сучасними інноваційними освітянськими моделями; запровадження нових засобів та методів навчання, орієнтованих на використання інформаційних технологій;

– створення системи випереджаючої освіти; – модифікація змісту діяльності викладача, що передбачає високий рівень відповідної підготовки та створення у вищих навчальних закладах потужної інформаційної інфраструктури з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем;

– розширення мобільних технологій: швидкість росту мобільності технологій вражає; теоретично вони вже зараз можуть забезпечити навчання для всіх і в будь-який зручний час – черга за ефективним впровадженням;

– творчий похід до навчання: нові знання повинні створюватися спільно, а не просто "передаватися" студентам від викладачів;

– глобальний підхід до навчання – спільні інтереси, допитливість і прагнення вчитися сприяють розширенню власної межі тих, хто навчається;

– глобальна мобільність: кордони повинні бути відкритими, щоб людина з самого раннього віку могла відчувати себе мешканцем не маленького мікрорайону нехай навіть великого міста, а усієї планети, щоб за принципом пізнавальної скромності Сократа постійно зростала лінія дотику області знання з областю незнання; розширення можливостей викликає бажання і підвищує спроможність;

– освіта без кордонів – створення єдиного освітнього простору: технології, творчий підхід і відчуття глобальності світу повинні стерти географічні бар'єри.

Отже, виходячи з вище вказаного, сфера інформаційних технологій рахується найбільш динамічною, її удосконалення проходить з кожним днем. Вживання технічних засобів забезпечує інтерактивний доступ користувачів до інформаційних ресурсів. Змінюється технічний прогрес, відкривається нове програмне забезпечення, появляються нові методи пошуку інформації та переробки даних. ІТ цілеспрямовані на те, щоб спростити користувачам обробку, зберігання та обмін інформацією в різному форматі. Ці технології торкаються усіх сфер життя та діяльності людини.

До сучасних тенденцій розвитку інформаційних технологій в освіті відносяться: орієнтація на безперешкодний доступ кожного члена суспільства до інформаційних ресурсів мережі Інтернет; забезпечення рівного доступу до комп'ютерної техніки й інформації в Інтернет усім громадянам; розвиток дистанційного або віртуального типу навчання; впровадження системи оцінювання стану інформатизації закладу освіти; реалізація за допомогою інформаційних технологій – безперервної освіти та освіти для дорослих, професійної перепідготовки, навчання протягом усього життя.

Список використаної літератури

1. Олійник А.І. Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті: автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.10. К., 2008. 20 с.
2. Тарнавська Т.В. Сутність інформаційних технологій в освіті. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. Вип. 108(1). С. 150-155.

Аліна Синеруб,
студентка 1 курсу
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ЗНАНЬ

Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності у державних та комерційних закладах останнього часу набув рис однієї з головних тенденцій. Актуальність даної діяльності зумовлена об'єктивними чинниками, таких як:

✓ демократизація соціального життя, становлення та розвиток ринкових відносин, законність, значне піднесення підприємницької діяльності;

✓ підвищення цінності інтелектуальної складової при прийнятті рішень в різних сферах суспільної діяльності та збільшення інформації, потрібної для прийняття управлінських рішень і здійснення інших видів людської діяльності.

Загалом, інформаційно-аналітична діяльність – це сукупність інформаційних процесів, таких як: збір, пошук, переробка та зберігання інформації, які необхідні для результативного та якісного процесу управління.

Інформаційно-аналітична робота є частиною інформаційно-аналітичної діяльності. Під час здійснення інформаційно-аналітичної роботи вирізняють два її рівня [1]:

✓ інформаційний – пошук, зберігання, збирання та поширення інформації;

✓ аналітичний рівень – узагальнення, класифікація інформації, її аналіз і переробка, опрацювання та формування висновків, рекомендацій, пропозицій і прогнозів.

Варто зазначити, що на відміну від інформаційно-пошукових систем, які розраховані для зберігання, пошуку та надання інформації користувачеві, інформаційно-аналітичні системи – це специфічний клас інформаційних систем, вони призначені не для автоматизації повсякденної діяльності організації, а для аналітичної обробки даних. Інформаційно-аналітичні системи зберігають, об'єднують, аналізують як єдине ціле інформацію, яка отримана з облікових баз даних організацій і із зовнішніх джерел. Бази даних, що входять до складу інформаційно-аналітичних систем, забезпечують трансформацію великих масивів розгорнутих даних в узагальнену вивірену інформацію, яка може використовуватись для отримання аргументованих рішень. На відміну від традиційних баз даних, масиви включають упорядковане, оброблене та сприйнятливим для розуміння керівниками подання інформації з баз даних [2, с. 321].

Отже, на відмінну від звичайних процесів інформаційного забезпечення потреб користувачів, інформаційно-аналітична діяльність визначає наукові методи дослідження. Ця несхожість полягає в тому, що в процесах аналізу інформаційних джерел та інформаційних досліджень формується нове знання.

Список використаної літератури

1. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність. Навчальний посібник. К.: Університет «Україна», 2013. 416 с.
2. Бусол О. Ю. Перспективи використання інформаційно-аналітичних технологій у діяльності наукових підрозділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського . Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2014. Вип. 39. С. 320-327. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2014_39_29

Юлія Панасюк,
студентка 1 курсу
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні кожен аспект нашого життя пов'язаний з використанням інформаційних технологій. Насичене інформацією суспільство сприяє розвитку нових практик і парадигм освіти, де педагог має відігравати нову роль – наставництво, навчання та допомога студентам у навчанні. Студенти можуть навчатися самостійно, маючи широкий вибір програм та доступ до інформації. Вони можуть брати участь у діяльності, орієнтованій на навички, у груповому навчальному середовищі для накопичення знань. Вони можуть взаємодіяти та ділитися досвідом навчання зі своїми викладачами та іншими здобувачами в процесі створення та поширення знань.

Роберт Бренсон (1991) стверджував, що студенти вчаться не тільки за допомогою педагога, але також навчаються і шляхом взаємодії один з одним [1]. Дійсно, тепер здобувачі можуть навчитися набагато більше, ніж те, що викладає педагог під час освітнього процесу. Для продуктивного викладання викладачі та студенти повинні використовувати інформаційні технології відповідно до своїх вимог та доступності.

Варто відмітити, що сучасна інформаційна технологія в освіті – це комплекс навчальних і навчально-методичних матеріалів, технічних та інструментальних засобів обчислювальної техніки навчального призначення,

також це система наукових знань про роль і місце обчислювальної техніки в освітньому процесі, про форми і методи їх застосування для вдосконалення праці викладачів та студентів [2].

Варто відмітити, що інформаційні технології впливають на розвиток освіти тим, що прискорюється глобалізація освіти; відкривається доступ до світових інформаційних ресурсів; зменшується залежність викладання і навчання від місцезнаходження учасників освітнього та навчально-виховного процесу; сприяння удосконаленню форм і змісту навчально-виховного та освітнього процесу, підвищенню ефективності засвоєння навчального матеріалу та індивідуалізації тощо.

Інформаційні технології є результатом вибуху знань. Вони включають апаратні та програмні технології та полегшують процес навчання. Залучення та використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі дає необмежений доступ до великого обсягу знань, наукових ресурсів та матеріалів. Використовуючи інформаційні технології, студенти тепер можуть брати участь у навчальних спільнотах по всьому світу. Вони незалежні та вільні у виборі своїх програм навчання та доступу до ресурсів. Вони можуть навчатися спільно, ділитися інформацією, обмінюватися своїм навчальним досвідом і працювати через спільну діяльність у віртуальних навчальних спільнотах. Інформаційні технології сприяють більш продуктивному освітньому процесу. Таким чином, інформаційні технології перебудовують освітній процес навчання відповідно до міжнародних стандартів.

Список використаної літератури

1. Branson, R.K. (1991). The School Year 2000 Concept. Northwestern March 7
2. Мар'яна Кузнєцова (Дрогобич). Роль і місце сучасних інформаційних технологій в освіті. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/4324>

Любомир Чорній,
завідувач професійного ліцею
Галицького фахового коледжу
Імені В'ячеслава Чорновола

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства дуальна форма здобуття освіти (ДФЗО) є актуальною, адже фокусує увагу на ефективності співпраці навчальних закладів із ринком праці та формуванню висококваліфікованого спеціаліста з набутим практичним досвідом.

В законі України про вищу освіту зазначено, що дуальна форма здобуття вищої освіти – це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору [1].

Такий підхід до підготовки кваліфікованого фахівця передбачає поєднання теоретичної підготовки в закладах освіти з практичними навичками безпосередньо на виробництві і здійснюється за допомогою тристороннього договору (заклад освіти, працедавець та здобувач освіти) [2].

Навчальна діяльність здобувачів освіти на виробництві за ДФЗО здійснюється відповідно до затвердженого закладом освіти робочого плану, як невід'ємної складової освітнього процесу.

Здобувач освіти є активним учасником робочого процесу, який дотримується правил техніки безпеки, пожежної безпеки та правил внутрішнього розпорядку на виробництві.

Роботодавці створюють максимально необхідні умови сприятливі для якісної практичної підготовки, беруть безпосередньо участь у розробці

необхідної навчальної документації (робочі та індивідуальні навчальні плани, тощо), здійснюють оцінювання результатів здобувачів, здійснюють оплату за виконану здобувачем роботу. Особливу роль в організації освітнього процесу на виробництві за дуальною формою навчання має наставник, як досвідчений працівник виробництва, який передає знання, уміння та допомагає адаптуватися здобувачам-практикантам до робочого місця.

Впровадження такої співпраці передбачає підготовку висококваліфікованого фахівця, який максимально вмотивований до роботи на підприємстві впродовж та після закінчення навчання.

Отже, при підготовці спеціалістів фахової передвищої освіти за ДФЗО формується база практичного досвіду, яка сприятиме подальшому удосконаленню та ефективному фаховому зростанню майбутнього конкурентноздатного спеціаліста.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL: <https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/pidgotovki-fakhivtsiv-za-dualnoyu-formoyu.pdf>

Liu Han,
Yunnan Minzu University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATION: APPLICATION AND THEIR SIGNIFICANCE

The word innovation is of Latin origin and means renewal, change, introduction of something new. In the pedagogical interpretation, innovation means an innovation that improves the progress and results of the educational process. Innovation can be

considered as a process (large-scale or partial system change and corresponding activity) and a product (result) of this activity.

The modern system of school education in China is characterized by a number of innovations related primarily to the introduction of information technologies, updating the content of education, development of creative potential, and individual learning trajectories [1]. Accordingly, innovative education, innovative technologies, and innovative activities become the subject of active discussion in Chinese science. A wide range of research by Lu Chun, Cai Qinchun, Wu Di, Zheng Haixiang and others is devoted to the issue of innovative technologies in the educational environment. Most authors understand educational innovation as innovations in the educational process, changes in the content and technology of education, aimed at increasing its effectiveness.

In general, innovative technologies are a purposeful systematic set of techniques, means of organizing educational activities, covering the entire learning process from defining the goal to obtaining results.

Innovative technologies make it possible, on the one hand, to show students the "world as a whole" by overcoming the disciplinary differences of scientific knowledge, and on the other hand, to use the educational time freed up due to this to fully implement profile differentiation in education.

It is worth noting that the introduction of innovative technologies is aimed at ensuring that theoretical knowledge is supported by practice, which will allow young specialists to quickly respond to all changes in their professional field in the future.

Innovative technologies in the context of education reform are becoming an indispensable condition for the progressive, rapid development of China, and the state policy of this country, which is oriented towards world achievements, promotes the introduction of information and communication technologies into the practice of the school process. The active implementation of innovative information and

communication technologies in the educational environment of China allows more teachers to use new forms, tools and methods in teaching.

Thus, one of the ways to improve the efficiency of the education system is the implementation of innovations in practice. The introduction of innovations in the field of education is a complex process that involves gradual updating and improvement of the content, methods, tools, and pedagogical technologies, which certainly affects the quality of the pedagogical process.

So, innovation in education is the process of creation, introduction and dissemination in educational practice of new ideas, tools, pedagogical and management technologies, as a result of which indicators (levels) of achievements of structural components of education increase, the system transitions to a qualitatively different state.

References

1. 北京十一学校 : 给每个学生私人订制的未来 (Beijing School No. 11: a personal future for every student). URL: <http://finance.eastmoney.com/news/1622,20150204475223282.html>

An Wei,
2-nd year Master Student
Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

DISTANCE LEARNING IN MODERN EDUCATION

In the current network education and teaching technology changing environment, how to make the network education and network education organically integrated together, this is a very worthy of us these Internet educators ponder. This paper will we know the traditional classroom education and we don't know the modern distance education, and put forward the differences between them: TV, for

example, from a certain extent explains some changes of modern distance education in recent years: briefly introduces the development of distance education, and puts forward several ideas of modern distance education reform.

Since distance teaching is a new subject, it is a very important research subject in modern teaching. Of course, distance education, as a practical activity, has a long time history. Some scholars even regard the form of "writing disciple" in private schools of the Han Dynasty as a relatively clear "distance education" and an initial form of ancient distance society ". However, many people disagree and attribute it to an industrial revolution, which shows that there is no consistent understanding of distance education. This chapter will start with the narration of the relevant concepts and development history of distance education, and analyze the nature and main applications of distance education.

Li Linwei,
2-nd year Master Student
Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

TECHNOLOGIES OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATIONAL PROCESS

Personality-oriented education is now beginning to evolve with new technologies, with video games and education, big data and AIGC all impacting on traditional education methods. This trend has greatly influenced the spread of personality-oriented education, and when everyone on the internet has access to a tailor-made education model through technology, the universality of traditional education will inevitably suffer a huge impact.

The traditional class teaching system has become increasingly unable to adapt to

the needs of students' personalised learning. At a time when the level of teachers and the popularity of personality-oriented education is not high, educational software with technologies such as big data and blockchain, which collates, compares and analyses students' various data so that Westport City has a set of exclusive lesson plans that meet each student's needs, can greatly reduce teachers' burdens and improve students' learning motivation.

The development of personality-oriented education provides the basis for the development of complex, complex and interdisciplinary sciences.

Personality-oriented education can help countries and regions to solve the problem of local talent gaps, as people with a personality-oriented education background are better able to perform complex tasks than those with a traditional education background in specialist jobs.

Identifying new types of personality-oriented education organisations helps to develop students' competencies:

- Sharing and communicating, helping students to communicate more effectively, enriching their multiple understandings, recognizing differences and communicating them.

A collaborative approach, to improve students' ability to work together, to help them use their strengths, and to improve each student's management, co-ordination and presentation skills.

- Helpful and supportive, to improve students' reflective and judgemental skills and to facilitate the achievement of cognitive goals between students.

- Mutual assessment and facilitation to promote student communication and improve each other's cognitive skills.

Personality-oriented education is a dynamic and evolving educational model that is based on the findings of pedagogical and psychological research and has gradually developed into a system of education that is more focused on the development of the

individual.

Personality-oriented education always focuses on the all-round development of the human being, concentrates on the theory of pluralistic education, opposes traditional uniform teaching, and advocates the development of the unique self for each student. From the essence of education, education means promoting the all-round development of human personality, and education is personality-oriented education.

Respecting differences is the aspiration of personality-oriented education. On this premise, focusing on the principles and tasks of personality-oriented education and adhering to the idea of human-centred education is an inevitable choice to promote education towards greater equity in the world.

The process of interaction between the educational subject and the teacher will be the focus of personality-oriented education.

Лариса Марушко,
кандидат хімічних наук, доцент,
декан факультету хімії, екології та фармації,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

АНАЛІЗ ДЕФІЦИТІВ ТА ПЕРЕДУМОВ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Одним із актуальних завдань в сучасній вищій освіті залишається необхідність підвищення її якості, пов'язане із модернізацією змісту, оптимізацією технології організації освітнього процесу, переосмисленням цілей та очікуваних результатів освіти [3, с. 201]. Сучасний рівень розвитку теорії та практики освіти характеризується підвищеним інтересом до проблеми

підвищення рівня професіоналізму випускників педагогічних спеціальностей. Одним із ключових чинників удосконалення системи підготовки фахівців у галузі освіти стали запити закладів загальної освіти, в якій особистість вчителів та їхня професійна компетентність відіграють вирішальну роль.

Підсилюється актуальність модернізації фахової підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей й тим, що для сучасного вчителя важливі такі професійні якості: вміння вирішувати нестандартні проблеми; мислити логічно; здійснювати рефлексію власної діяльності; використовувати набуті знання для вирішення професійних завдань; здатність до варіативного прийняття рішень та знаходження способів діяльності у нестандартних ситуаціях; робити прогнози можливих змін проблемної ситуації; обирати власну стратегію професійної діяльності [1, с. 96].

Підвищення вимог до педагогічних кадрів з огляду на ускладнення соціокультурного освітнього середовища, динамічним розвитком науки та технологій, посилює потребу у педагогічних кадрах, здатних вирішувати завдання модернізації на всіх рівнях освіти. Передбачається, що у найближчій перспективі збільшуватиметься дисбаланс між потребою сфери освіти у педагогічних працівниках та реальною можливістю їхньої підготовки та залучення до педагогічної діяльності.

Особливу значущість у таких умовах відіграє кадрове питання, а саме підготовка сучасного вчителя, що володіє комплексними знаннями та вміннями щодо створення умов для самовизначення та самореалізації особистості учнів, готовності до постійної самоосвіти та саморозвитку. Особливість підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей полягає в тому, що вони повинні володіти не лише знаннями, вміннями та особистісними якостями, необхідними для реалізації процесу навчання предметів природничого циклу, а

також бути фахівцем в галузі використання інформаційних та комунікаційних технологій, постійно проєктувати та здійснювати професійну самоосвіту.

Незважаючи на нестачу масштабних досліджень у галузі підготовки майбутніх вчителів природничих спеціальностей, існує низка свідчень того, наскільки необхідні практичні елементи підготовки майбутніх вчителів. Так, Ю. Шапран зазначає, що у закордонних ЗВО в основі успішних програм підготовки вчителів існує найтісніший зв'язок між програмою підготовки студентів та школою, в якій вони працюють, зокрема тісна та безперервна взаємодія співробітників університету та школи та співробітників, відповідальних за академічну та практичну підготовку [4]. Саме цього елемента зв'язку між теоретичним навчанням та практикою, університетом та школою суттєво не вистачає сучасній підготовці майбутніх учителів, зокрема й природничих спеціальностей.

Варто відзначити, що у багатьох країнах ядром сучасних програм підготовки майбутніх учителів стає не вивчення академічних дисциплін, а навчання «на місцях», у шкільному середовищі, яке поєднує засвоєння теоретичної бази та практику. Окрім академічного курсу у поєднанні дослідницького методу та ультрасучасних практик викладання, майбутні педагоги проходять більше року вчительської практики у школі, що підтримує зв'язок з університетом під керівництвом наставника. Така практика позитивно впливає на установки, мотивацію та самопочуття молодих вчителів, а відтак – кількість молодих учителів, що залишилися в школі – зростає [3]. На жаль, практика наставництва у вітчизняній освіті також втрачена. Можливо, саме тому випускники педагогічних спеціальностей не йдуть працювати в школи або залишають роботу в закладах освіти максимум через рік після закінчення ЗВО.

Наступну особливість нинішньої ситуації зумовлена слабкою мотивацією випускників шкіл на педагогічні професії з огляду на низьку заробітну плату

педагогів та як наслідок – зберігається тенденція старіння педагогічних кадрів, що, водночас, ускладнює впровадження інноваційних підходів в освіту. Також з огляду на замкнутість системи «школа – ЗВО – школа», чинник самозбереження системи, прагнення підняти якість підготовки педагогічних кадрів, максимально наблизити систему підготовки до реальної практики, навести рівень інформаційно-технологічної озброєності педагогів у відповідність із сучасними та перспективними вимогами неминуче спричинюють необхідність побудови такої системи навчання, за якої на основі мережевих технологій підтримувався б безперервний зв'язок підготовки майбутніх учителів у ЗВО з практикуючими вчителями, школярами, батьками та всіма іншими суб'єктами освітньої системи [2].

Таким чином, основними дефіцитами підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей у ЗВО є:

1) низька мотивація студентів до вивчення предметних, психолого-педагогічних та методичних дисциплін з огляду на відсутність безперервної, професійно зорієнтованої діяльності у ЗВО, відірваності навчальної діяльності від реальної професійної педагогічної практики;

2) відсутність практики застосування ІКТ у майбутній професійній діяльності як ефективного педагогічного засобу організації освітнього процесу в особливих умовах, наприклад, використання дистанційних освітніх технологій.

Подолання зазначених дефіцитів у підготовці майбутніх учителів природничих спеціальностей можливо на основі використання засад диференціації та індивідуалізації навчання у межах їхньої професійної підготовки у ЗВО.

Список використаної літератури

1. Гончарук В. В. Формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки: дис. ... канд..

пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (015 – Професійна освіта). Хмельницький: ХНУ, 2019. 296 с.

2. Куриш Н. К. Організаційно-педагогічні умови формування готовності вчителів природничих спеціальностей до розвитку підприємницької компетентності старшокласників у процесі фахової підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 25 (2). С. 108–111.

3. Лаврентьева О. О. Розвиток методологічної культури майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі професійної підготовки: теоретико-методичний аспект: монографія. Київ: КНТ, 2014. 456 с.

4. Шапран Ю. П. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів природничих спеціальностей в умовах інноваційного освітнього середовища. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2018. Вип. 7/1. С. 274–291.

5. Hays J., Reinders H. Sustainable learning and education: A curriculum for the future. *International Review of Education*. 2020. Vol. 66 (1). P. 29–52.

Віталій Рудинський,
аспірант кафедри педагогіки,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Змішане навчання – це освітній підхід, що поєднує навчання за участю викладача (віч-на-віч); онлайн-навчання, що передбачає елементи самостійного контролю студентом часу, місця та темпу навчання; інтеграцію досвіду навчання з викладачем та онлайн [1; 2; 3].

Нині існує понад 40 моделей змішаного навчання. До найпопулярніших та найефективніших науковці віднесли перевернутий клас (перевернуте навчання) та змішане онлайн навчання.

Дамо характеристику моделі перевернутий клас (або перевернуте навчання). Сутність такого навчання полягає в тому, що здобувачі освіти працюють у навчальному онлайн-середовищі з використанням власних електронних пристроїв з доступом в інтернет, знайомляться з новим або

закріплюють матеріал, що вивчається. На парі відбувається закріплення вивченого та актуалізуються отримані знання. Це відбувається у форматі семінару, рольової гри, проектної діяльності та ін. інтерактивних форм навчання. Ця модель дозволяє уникнути фронтальної форми роботи в аудиторії і реалізувати інтерактивні форми роботи на парі.

Працюючи з новим матеріалом використання LMS (систем управління навчанням), наприклад Moodle, дає можливість викладачу відразу ж перевірити розуміння нового матеріалу майбутніми офіцерами. Для цього достатньо створити відповідні завдання та завантажити їх у LMS.

Викладач може оперативно скоригувати сценарій пари, якщо він має інформацію про успішність освоєння нового матеріалу кожною особою.

Перевернутий клас – найпростіша модель для реалізації пари. Проте не завжди перевернутий клас відповідає високим стандартам змішаного навчання через те, що не всі викладачі готові проводити заняття у практичному, інтерактивному форматі.

Однак нині до такого виду змішаного навчання ставляться певні технічні вимоги до його реалізації. Це, в першу чергу, наявність у будинку майбутніх офіцерів електронних пристроїв з доступом до Інтернету. Проте таке навчання має і свої плюси (дає викладачу можливість реалізувати інтерактивні форми роботи на парі, звільняє від необхідності знайомити весь клас із новим матеріалом фронтально, при використанні LMS дозволяє побудувати заняття з урахуванням готовності учнів до уроку) та мінуси (викладач повинен підготувати перевірочні завдання для студентів) й ставить певні вимоги до вчителя: вміння проводити заняття в інтерактивній формі та вміння працювати з LMS. Однак слід звернути увагу на складності у реалізації такого заняття (може бути реалізоване тільки одним викладачем, що здійснює навчання з свого предмета).

Отже, представлена модель змішаного навчання у ВВНЗ формується як система, що включає стратегію освітнього закладу щодо розвитку електронного навчання та саму організацію освітнього процесу за допомогою ІКТ.

Список використаної літератури

1. Касьян С. П. Змішане навчання в загальній середній освіті. *Актуальні проблеми системи освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад*, 2021. №1 (1). С. 147–149.
2. Козяр М. М. Інноваційні технології підготовки фахівців у навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. №16. С. 92–96.
3. Ткачук Г. Аналіз та особливості впровадження моделей змішаного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Наукові записки. Серія педагогіка*, 2018. №3. С. 28–36.

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет
Микола Дебера,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗА ПОСТАВЛЕНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Зважаючи на війну в Україні, навчання студентів у ЗВО проводиться у режимі on-line чи змішаному форматі, тобто із залученням інформаційно-освітнього середовища, що іменується навчальним порталом.

На навчальному порталі розміщуються авторські навчально-методичні матеріали, що включають конспекти лекцій, відеоуроки, практикуми, що вивчаються на практичних заняттях (практико-зорієнтовані приклад, кейси), а також проводиться контроль знань.

Кожна програма навчання (дисципліна) супроводжується адміністратором-викладачем, який здійснює оперативне регулювання та контроль навчального процесу, забезпечує доступ студентів на навчальний портал, контролює успішність студентів, забезпечує контакт із здобувачами [2].

Викладач консультує здобувачів вищої освіти з питань, що виникають під час вивчення матеріалів, перевіряє контрольні завдання та дає коментарі щодо відповідей здобувачів. Навчання проводиться відповідно до затвердженого розкладу занять. Розклад складається за темами навчального плану та містить два види діапазонів часу:

1. Час, виділений на вивчення навчально-методичних матеріалів. У цей період студенти можуть запитувати викладача, проводити обговорення на форумі навчального порталу.

2. Час, що відводиться на підготовку відповіді на контрольні завдання з тем програми навчання. У цей період студенти вищої школи мають розмістити відповіді на навчальному порталі.

Після закінчення вивчення кожної теми здобувачі виконують контрольні завдання у вигляді кейсів або письмових контрольних робіт. Викладач перевіряє відповіді та виставляє оцінку впродовж 3 днів з моменту розміщення відповіді на навчальному порталі. Студент, який не виконав своєчасно контрольне завдання, виникає академічна заборгованість. Адміністратор-викладач має право не допускати студента з академічною заборгованістю до роботи над наступною темою курсу. За 3 і більше незакритих академічних заборгованостей

керівники кафедри, факультету мають право прийняти рішення про відрахування студента [1].

Атестація здобувачів за підсумками навчання за певною програмою проводиться у вигляді підсумкової контрольної роботи або при накопиченні мінімального прохідного балу за виконаними контрольними завданнями у темах програми. Варіант підсумкової атестації та порядок формування підсумкової оцінки встановлюється викладачем. Якщо студент не пройшов підсумкову атестацію, він відраховується, з правом поновлення. Якщо студент не атестований з дисципліни, він не допускається до навчання за наступним модулем програми. Викладач має право встановити неатестованому студенту додаткові випробування. Під час провалу додаткового випробування здобувач підлягає відрахуванню.

Для студентів, які навчаються у формі змішаного навчання чи режимі online, наприкінці навчання проводиться екзамен чи залік з предмету у формі Skype-конференції або очно у встановлені дати.

Список використаної літератури

1. Бунда О. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення навчального процесу у закладах вищої освіти. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації: матер. II Міжнародної наук.-практ. конф.* (Київ, 10 листоп. 2020 р.). Київ: КНУТД, 2020. С. 88–89.

2. Поясок Т. Б., Беспарточна, О. І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. № 5. Вип 67. С. 199–212.

Зоряна Барановська,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

МІЖКУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ В ОСВІТІ

Взаємодія культур («звернення до інших культур») є однією з важливих рушійних сил процесу розвитку національних культур. Вона стає основою у відображенні об'єктивної реальності, дійсності. Культурні відмінності – одне з джерел різноманіття історичного процесу, що надає йому багатовимірності. Неповторність кожної культури означає, що у певному значенні різні культури рівні між собою. При цьому культура кожного суспільства може існувати лише завдяки наступності поколінь. Зважаючи на те, що всі знання, вміння, навички, форми поведінки, традиції, звичаї живуть лише в системі культури, завдання кожного народу – зберігати та передавати культурну інформацію від покоління до покоління у процесі їхньої міжкультурної взаємодії.

Посилення інтеграційних процесів у світі висуває завдання підготовки молоді до життя в умовах нової цивілізації, що базується на пріоритетах цінностях людської моралі та культури. Нині людство має змогу переосмислити світ, його цілісність та взаємозв'язок [1]. Культура стверджує свою пріоритетність над економікою, політикою і стає домінуючим фактором суспільного розвитку.

Розвиток глобальних інформаційних мереж та технологій, побудова громадянського суспільства, зростання освіченості людей, переміщення центру соціального життя у позаекономічне, а саме у духовне, культурне, громадянське

життя [4] сприяють модернізації освіти та взаємодії глобальних тенденцій розвитку освіти.

Участь України в європейських інтеграційних процесах здатна змінити роль та функції освіти в університетах: перетворити їх не лише на центри підготовки фахівців, а й у центри культури, знань, наукових досліджень, від яких залежить культурний та науково-технічний розвиток сучасного суспільства.

Переосмислення та новий синтез гуманітарних та соціальних знань допомагає зрозуміти глобальні проблеми, з якими зіткнулося людство, та виробити способи їх вирішення. Процес глобалізації охопив сьогодні всі сфери людського життя, включаючи сферу культури. І якщо донедавна історія людства була лише історією окремих країн, народів та культур, то сьогодні вона зримо перетворюється на глобальну єдину історію людства: все, що відбувається в окремих країнах, так чи інакше відображається у житті людей інших точок земної кулі. Сучасні локальні (етнічні) культури при цьому втрачають своєрідність і замкнутість, а межі між ними дедалі більше стираються та зникають [1].

Очевидним результатом процесу глобалізації стали також широкі можливості спілкування носіїв будь-якої культури з представниками інших культур, і ці можливості сьогодні стали повсякденною реальністю для багатьох країн та народів. Ця обставина породила у представників різних наук широкий інтерес до процесу міжкультурної взаємодії, взаємовпливу культур, міжкультурної комунікації [2].

Одним із шляхів подолання існуючих труднощів є налагодження ефективної системи міжкультурних взаємодій між різними суспільними групами та владою, культурами та народами з метою розширення їх

міжкультурної компетенції та подолання труднощів у спілкуванні з людьми з іншої культури [3, с. 28–30].

Проте аналіз навчальних планів ЗВО показує, що у вищій школі не передбачено підготовку студентів до міжкультурної взаємодії, до засвоєння стереотипів поведінки, соціальних норм, звичаїв та ціннісних орієнтацій людей, що належать до різних культур.

Досвід роботи ЗВО, аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблем підготовки студентів до міжкультурної взаємодії показав, що:

- в даний час відсутній як спеціальний предмет, так і система міждисциплінарних зв'язків у цьому напрямі;
- не викладаються дисципліни, що спрямовані на поглиблене вивчення культури рідного краю та країн, мови яких вивчаються;
- випускники ЗВО мають досить слабку теоретичну та практичну підготовку до міжкультурної взаємодії;
- відсутня спадкоємність та взаємодія ЗВО у цьому напрямі.
- відсутність позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку до міжкультурного взаємодії.

Проте аналіз наукових досліджень показав, що у нашій країні накопичено багатий загальнотеоретичний фонд із проблем соціокультурної освіти, в якому досить повно розкрито поняття «соціокультурна компетенція»; «соціокультурний підхід у навчанні іноземних мов»; «культура міжнаціональних відносин» [1] та ін.

Великий мислитель Я. Коменський у своїх педагогічних творах підкреслював, що основне завдання викладача – сформувати у людей уміння жити у світі з іншими, виконувати взаємні обов'язки, поважати та любити близьких. Саме взаємодія об'єктів зумовлює їх розвиток, а складні форми взаємодії характеризують життя суспільства [2, с. 153–156].

Розкриваючи психологічне значення взаємодії, що здійснюється у формі навчання, науковці підкреслюють обов'язковість у її структурі компонентів праці, навчання, гри та ін. видів діяльності, які передбачають взаємодію людей.

Отож, спілкування підкреслює процес обміну думками та почуттями між людьми в різних сферах їх пізнавально-трудової та творчої діяльності, що реалізується головним чином за допомогою вербальних засобів (мова) комунікації і міжособистісної взаємодії. Від ефективності взаємодії залежить оптимальність процесу та якість результату діяльності. Вплив будь-якої взаємодії на особистість змінює стан психіки людини, відбивається на його дії в освіті та поведінці в цілому.

Список використаної літератури

1. Євтух В. Мультикультурна/міжкультурна освіта: зарубіжний досвід та перспективи для України. Вища освіта України. 2021. № 4 (83). С. 13–34.

2. Ребуха Л. 3. Структура формування міжкультурної компетентності у фахівців соціономічних професій: соціально-педагогічний аспект. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 72. Т. 2. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 153–157.

3. Скрипнікова В. О. Міжкультурна компетентність і сучасна освіта. *Актуальні питання сучасної науки та освіти (частина I)*: матер. Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Львів, 2-3 березня 2020 р.). Львів: Львівський науковий форум, 2020. С. 28–30.

Іванна Мигович,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Педагогічна концепція розвитку професійно-значимих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації забезпечує різні активності педагога у процесі навчання та саморозвитку, що в свою чергу сприяє покращенню якості навчання у школярів [2; 3]. Дане положення розкривається важливими наступними твердженнями:

1. Значимість ефективного окреслення педагогічної концепції у системі підвищення кваліфікації. Педагогічна концепція визначає стратегію та підходи до підвищення кваліфікації вчителів ЗЗСО. Вона спонукає їх до постійного професійного зростання, що проявляється у розширенні знань, набутті умінь і навичок. Це, у свою чергу, активно стимулює вчителя до навчання та професійного саморозвитку.

2. Здійснення власної професійної саморефлексії та вдосконалення фахових навичок. Педагогічна концепція підтримує педагогів у проведенні самоаналізу власної педагогічної діяльності. Вона сприяє виявленню сильних і слабких сторін, а також мотивує на подальше вдосконалення своїх професійних навичок. Це сприяє їх особистому зростанню та покращенню методологічної компетентності, що безпосередньо впливає на якість навчання.

3. Спрямованість педагогічної діяльності вчителя ЗЗСО на результативне використання в освітньому процесі інноваційних підходів та методик. Педагогічна концепція розвитку професійно-значимих цінностей підтримує застосування інноваційних підходів та методик у процесі навчання. Педагоги, які активно залучаються до процесу власного навчання, мають змогу вивчати нові методи та інноваційні технології, що уможлиблює їх ефективне впровадження у свою роботу для покращення якості навчання з метою залучення учнів до ініціативної діяльності.

4. Створення сприятливого освітнього середовища для навчання та дієве впровадження його в освітній процес школярів. Педагогічна концепція розвитку цінностей педагога підтримує створення сприятливого освітнього середовища, де учні мають змогу розвивати власні здібності та набувати практико-зорієнтовані знання. Педагог, активно працюючи над своїм професійним розвитком, має змогу створити стимулюючу освітню атмосферу, де кожен учень відчувається вмотивованим для досягнення успіху у майбутньому.

В системі підвищення кваліфікації педагога, педагогічна концепція розвитку професійно-значимих цінностей забезпечує активну участь педагога у процесі навчання та саморозвитку, що впливає на покращення якості навчання. Ця концепція базується на розумінні того, що педагоги повинні постійно вдосконалюватися та активно залучатися до різних форм навчання, щоб ефективно впроваджувати в освітній процес новітні педагогічні підходи, ефективні методи та освітні технології. Важливим аспектом педагогічної концепції є розвиток особистісних професійно-значимих цінностей, які включають в себе прагнення до постійного самовдосконалення, набуття особистої відповідальності перед учнями і колегами та професійної етики [1].

По-перше, активна участь педагога у процесі навчання сприяє покращенню якості освіти. Педагог, який постійно вдосконалює свої навички та знання, здатний ефективно впроваджувати інноваційні підходи та методи в свою практику. Він активно взаємодіє з учнями, стимулює їх до активної участі, виявлення творчих здібностей та розвитку потенціалу. Це сприяє покращенню результатів навчання та досягненню більш високих академічних стандартів.

По-друге, саморозвиток педагога є необхідним елементом в системі підвищення кваліфікації. Впровадження педагогічної концепції надає педагогам можливості самостійно визначати свої потреби в навчанні та професійному розвитку, вибирати методи та форми самоосвіти, які б найкраще відповідали професійним потребам і запитам. Це сприяє формуванню активної професійної позиції педагога щодо власного зростання у фасі. Саморозвиток дозволяє педагогам розширювати індивідуальні компетенції та впроваджувати освітні інновації для покращення якості навчання.

По-третє, розвиток професійно-значимих цінностей впливає на педагогічну діяльність та взаємовідносини з учнями. Педагог, який цінує важливість своєї ролі, демонструє високу етичність, розуміння та турботу про своїх учнів, створює сприятливу навчальну атмосферу. Він прагне до формування позитивного ставлення до навчання, розвиває учнівську самостійність та творчість. Такий педагог стає прикладом для учнів і впливає на їхню мотивацію до навчання та досягнення успіху.

Загалом, педагогічна концепція розвитку професійно-значимих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації активізує участь педагогів у процес навчання та саморозвитку, впливає на покращення якості навчання. Це досягається шляхом вдосконалення професійних навичок, самоосвітньої діяльності, особистої розвитковості етичних цінностей та створенням сприятливої навчальної атмосфери. Педагог, який впроваджує окреслені

засадничі положення у свою педагогічну діяльність, є тим фахівцем, котрий здатний ефективно впливати на освітній процес учнів ЗЗСО.

Список використаної літератури

1. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: моногр. / за ред. проф. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 443 с.

2. Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред. В.Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало. НТУ, 2015. 768 с.

3. Сорочан Т. М., Данильєв А. О., Дьяченко Б. А., Рудіна О. М. Професійний розвиток керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті регіонального рівня: матер. Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Луганськ: СПД Резніков В. С., 2013. 524 с.

Zhang Gege,
Guangzhou Pearl-River Vocational College of Technology

DIGITAL TRANSFORMATION PROMOTES THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MUSIC CURRICULUM IN HIGHER EDUCATION

Digital and network development are developing continuously, the modern educational technology is constantly updated by means, and the modern teaching technology of music teaching classroom in colleges and universities is also constantly progressing. At present, the digital music is widely used, has become many musicians, artists actively applied music production means, in the music teaching classroom, using digital means, simulate the repertoire of various instruments for editing, make the students from boring single composition technology theory study, improve the sensory feeling space, can be in a short time mining students more music creation inspiration. The key application of digital means in music teaching can not only improve the learning efficiency of students on composition technology theory, but

also change the traditional teaching mode from the form, bringing more teaching advantages to music courses in colleges and universities.

1、 Characteristics of digital music teaching. The application of digital technology in music education is mainly based on Internet technology and information transmission technology.

2、 Development needs of digital music teaching. The application of digital music teaching means in the theory course of composition technology in colleges and universities needs to constantly pay attention to teaching innovation, stimulate students 'innovative understanding of music, and give full play to students' more musical potential.

3、 Stimulate students' interest in participating in music class. Different from other subjects, music learning requires a lot of time and energy to complete the study and creation, which requires students to have a strong interest and enthusiasm in learning.

4、 Intualize music teaching forms. Compared with theoretical subjects, music class has more abstract subject characteristics, and many theoretical knowledge is less intuitive, and students are more difficult in the learning process.

5、 Improve the efficiency of music teaching. Traditional music teaching in music theory teaching teachers teaching in strict accordance with a certain process, using digital technology for music education can effectively save various tedious teaching steps, let students in a short time to learn more theoretical knowledge, in the university music teaching link, the use of computer technology for music production, can bring more convenient and efficient form, constantly into the distance between students and teachers, rich music teaching resources, change the traditional teaching form, promote students learning efficiency of basic theory knowledge.

Conclusion: in a word, the digital music teaching methods in music course teaching application, can effectively stimulate students' interest in learning, bring students more music feeling, improve the quality of music classroom teaching in

colleges and universities, promote students to complete self ability, improve their music quality, inject new teaching enthusiasm for the traditional music teaching.

References

1. Wang Yibing. Application of digital music teaching methods in the Theory Course of Composition Technology in Universities – Evaluation of Research on the decomposition and Integration of The Teaching of Composition Technology Theory Course under the Digital Music Platform [J]. News lovers, 2017, (03): 104.

2. Chen Rui. On the application of digital music teaching means in the theory course of composition technology in universities [J]. Theatre house (First half of the month), 2014, (06): 104.

СЕКЦІЯ 3

ІСТОРІЯ ОСВІТИ: ПОГЛЯД НА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННІ

Оксана Гомотюк,
доктор історичних наук,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
декан соціально-гуманітарного факультету,
Західноукраїнський національний університет

ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Виникнення й розвиток вищої освіти в Україні як суспільно-історичний процес щільно пов'язано з історичним розвитком нашої держави та поєднується з процесом становлення та розвитку вищої освіти в інших країнах. Саме розвиток та становлення гуманітарної вищої освіти слугував основою становлення вітчизняної вищої освіти й служив джерелом фундаментальних ідей впродовж декількох століть її розвитку.

Перші вищі заклади освіти з'явилися в Україні наприкінці XVI – на початку XVII ст. Першим на східнослов'янських теренах, схожим до тогочасних західноєвропейських вищих закладів освіти, був Острозький греко-слов'яно-латинський колегіум, заснований у 1576 році в місті Острозі. Проте, до сьогодні точаться дискусії, щодо його статусу. Деякі дослідники вважають, що даний заклад не забезпечував здобуття вищої освіти, тому не відноситься до закладів вищої освіти, а єдиним закладом освіти в Україні на той час, який давав часткову вищу освіту була Києво-Братська (Могилянська) колегія (1632 р.), яка в 1701 році була офіційно визнана академією. Таким чином, не існує чіткої періодизації встановлення і розвитку вищої освіти в Україні, а виокремлення її головних етапів є умовним та суб'єктивним.

Важливим етапом у розвитку освіти і культури в нашій державі було становлення університетів. Першим університетом в Україні став у 1784 році Львівський університет, який був заснований імператором Йосифом II. Цей заклад вищої освіти відіграв та продовжує відігравати значну роль в встановленні української незалежності та утвердженні національної ідентичності нашого народу.

Починаючи вже з ХІХ ст. було створено значну кількість закладів вищої освіти, зокрема, університети в містах Харкові (1805 р.), Києві (1834 р.), Одесі (1865 р.), Чернівцях (1875 р.). Загалом, до 1988 року було створено 146 закладів вищої освіти, у яких навчалося понад 850 тис. студентів [1, с. 17].

Варто відмітити, що на формування генезису вищої освіти в Україні суттєво впливали ті державні утворення, в складі яких, на той час, знаходилась наша країна. Важливо зауважити, що українські заклади вищої освіти завжди орієнтувалися на кращі здобутки європейської вищої освіти.

На час проголошення Україною державної незалежності в 1991 р. в країні діяло 156 вищих навчальних закладів, насамперед університетів, інститутів і консерваторій. На цьому етапі в державі впроваджуються кращі здобутки та досвід систем країн Європи. Закон України «Про освіту» і наступні правові акти ввели ряд серйозних змін у вищу освіту, включаючи класифікацію всіх шкіл на основі їх освітнього рівня та форма власності (державна, приватна чи комунальна). Проте, разом із низкою якісних і кількісних змін після 1991 року, вища освіта України зазнала і негативних впливів, зокрема, відбулося різке скорочення фінансування вищої освіти та науки, що особливо сильно вплинуло на наукові дослідження та матеріальні ресурси державних шкіл [2].

Надзвичайно важливим кроком було приєднання України до Болонського процесу у 2005 році, адже з цього періоду почала відбуватися інтеграція української системи вищої освіти у загальноєвропейську. За останні роки в

Україні було прийнято низку документів, спрямованих на подальший розвиток системи вищої освіти. Так, сьогодні, правову основу української вищої освіти становлять: Конституція України (1996 р.), Закон «Про освіту» (1996 р.) та Закон «Про вищу освіту» (2014 р.). Українське законодавство, що регулює вищу освіту, включає також більш обмежене законодавство, а також укази та постанови Президента та Кабінету Міністрів України.

Варто відмітити, що дослідження особливостей та аналіз основних етапів розвитку вищої освіти в Україні є важливою умовою для майбутнього спроектування діяльності закладів вищої освіти, таким чином, щоб вони були конкурентоспроможними на світовому рівні.

Список використаної літератури

1. Kremen, V., Nikolajenko, S., Stepko, M. et. al. (2006). Higher Education in Ukraine. Bucharest, CEPES, 99.
2. Біленький С. Вища освіта. Internet encyclopedia of Ukraine. URL: <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CH%5CI%5CHighereducation.htm>

Bilous Iryna,
PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University
Stepan Babii,
Senior Lecturer,
Department of Economic Cybernetics and Informatics,
West Ukrainian National University

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ACTIVITIES

The process of informatization of society is one of the most significant global processes of the 21st century. The rapid pace of its informatization involves the mass

introduction of methods and means of collection, processing, transmission and provision of informatization on the basis of computing equipment and means of information transmission. Therefore, society acquires the characteristics of an information society. In turn, the information society is changing traditional ideas about work, education, and culture of communication. None of the spheres of human activity remained outside the influence of information technologies [1, p. 82]. In the global sense, in the process of forming a self-sufficient society, a significant role belongs to information, education and science, and the formation of practical skills. After all, they are effective means of spreading correct information about the best technologies and experience, which contributes to achieving efficiency on a societal scale. In the system of indicators of the development of the information society, the development of ICT in the fields of education and science is of great importance [2].

Many scientists, such as V. Andrushchenko, V. Bykov, L. Bilousova, Yu. Gospodaryk, A. Gurzhii, R. Gurevich, M. Zhaldak, Yu. Zhidetskyi, V. Zlotnyk, A. Kudin, L. Nakonechna, O. Ovcharuk, O. Padalka, A. Pylypchuk, I. Robert, K. Slovakian, O. Tsarenko and others.

Different authors include different content in the concept of "informatization of education". According to the definition of V. Bykov, "informatization of education is a set of interconnected, organizational-legal, socio-economic, educational-methodical, scientific-technical, production and management processes aimed at information computing and telecommunication needs (other needs related "related to the implementation of methods and means of information and communication technologies) of participants in the educational process, as well as those who manage this process and its support (including its scientific and methodological support and development)" [3, p. 30-35].

It is worth noting that the introduction of information technologies began with the appearance of the first printing press and printing in 1445, which made the first

information revolution, which lasted 500 years. Knowledge began to be replicated and could already influence production.

Modern information technology in education is a complex of educational and teaching-methodical materials, technical and instrumental means of computer technology for educational purposes, as well as a system of scientific knowledge about the role and place of computer technology in the educational process, about the forms and methods of their application to improve the work of teachers and students. The use of modern information technology makes it possible to reveal the humanitarian potential of natural sciences related to the formation of a scientific worldview, the development of analytical and creative thinking, social consciousness and a conscious attitude to the surrounding world [4, p. 8].

Of particular importance when using information technologies in education is the consideration and development of non-formalized, creative components of thinking: implementation of a problem situation or setting a problem; independent formation of criteria for selecting the necessary operations leading to the solution of the problem; generation of conjectures and hypotheses in the process of searching for the main idea of a solution (scientific, technical fantasy that cannot be reduced to combinatorial and random state generation).

The means of creating and using information resources in any developed country should be at the level of modern requirements. Such means are: scientific methodology used in the information sphere of society; computer hardware and software; modern information technologies. The fundamental basis of the new technological structure of society will most likely be highly effective information technologies, for the implementation of which various informatics tools built on new physical principles will be used. Thus, in addition to the concept of information technology, which is already widely used in science and practice, as a way of rational organization of some information process that is often repeated, it is necessary to

develop a new, broader understanding of the meaning of this term. And in this case, it will denote an independent section of science, just as it is the case with regard to the concept of «technology» itself.

Thus, the process of obtaining information by society in the 21st century is very important. Thanks to the emergence of information technologies, significant changes have taken place in the field of education and science. New methods of teaching and scientific research appeared. The emergence of information technologies has changed the approach to the educational process. Obtaining scientific knowledge, as well as processing, modernizing it and conducting the necessary research in science, has become easier thanks to information technologies. Information technologies are the engine of development of education and science.

References

1. Sysoeva S.O. (2003). Problems of distance learning: pedagogical aspect. *Neperervna profesiyna osvita : teoriya i praktyka*. Vol. 3/4. 78–87 (in Ukraine).
2. Chopova O.V. (2022) The application of modern computer technologies in the professional activity of teachers of public educational institutions. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002fue-5354.docx.html> (access date 05/03/2023) (in Ukraine).
3. Bykov V. Yu. (2010). Open education in the Unified Information Space. *Pedahohichnyy dyskurs: zbirnyk naukovykh prats'*. Khmelnytskyi: KhGPA. Vol. 7. 30-35 (in Ukraine).
4. Zhaldak M. I. (2013). Problems of informatization of the educational process in secondary and higher educational institutions. *Komp'yuter v shkoli ta sim'yi*. No. 3. 8–15 (in Ukraine).

Назар Цибульський,
аспірант 1 року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

Інтенсивне використання інтерактивних освітніх технологій (далі ІТО), які базуються на активній паритетній міжособистісній взаємодії, формувалося з початку 90-х р. ХХ ст. Нині модерні ІТО належать до інноваційного освіти, проте їхні історичні джерела відшукати в літописах Стародавньої Греції. Так, бесіди Сократа (470-399 до н.е.) з послідовниками відображали сутність «мистецького дотику до особистості», оскільки великому філософу таланило не лише впливати на своїх співрозмовників, але й залучати їх у дискусії, стимулювати їхню мислєдіяльність, навчати реалізовувати самокорекцію [4].

Усі вказані напрямки активізації освітньої діяльності людей, котрі опановують нові знання, лежать в основі інноваційних підходів до процесу навчання, а саме в основі інтерактивної взаємодії. Отже, інтерактивне навчання всякчас можна вважати інноваційним, так як ІТО постійно мають ознаки інноваційного процесу. Вона включає оновлення чи вдосконалення теорії та практики освітньо-професійної діяльності педагога й результативність його творчого пошуку у нестандартному розв'язанні педагогічних проблем; виступає, як фактор розвитковості освіти; як «ідеї, процеси, засоби і результати, взяті в єдності якісного вдосконалення педагогічної діяльності, як форми організації праці та управління і нові види технологій тощо» [2, с. 410].

Інтерактивне навчання визначає вияв активності учасників педагогічного процесу, тому використання активних методів вважаємо неодмінною складовою інтерактивних технологій навчання.

Проте, сутність активних методів не завжди визначалася однозначно в педагогічній науці. Так, на початку ХХ ст. у групу методів активного навчання входили активно-трудоий, дослідницький, практичний, лабораторний, евристичний, проектний та ін. Розуміння способів включеності учнів і студентів в активну діяльність на основі діалогічної взаємодії трансформувалося у визначення методів інтерактивного навчання.

Здійснюючи історичний екскурс у дослідження інтерактивного навчання, науковець О. Пометун зазначає, що поняття «інтерактивна педагогіка» вперше запропонував німецький дослідник Г. Фріц у 1975 р. [3, с. 13]. Значиться, що проведення аналізу власних реакцій та реакцій партнера, учасник діалогічної взаємодії має змогу змінити модель власної поведінки і свідомо засвоїти її, що дає спроможність описати інтерактивні методи як процес інтерактивного виховання [3, с. 11].

В кінці 80-х р. ХХ ст. появилася плеяда науковців, котрі були зацікавлені активними методами навчання, оскільки дані методи успішно стимулювали пізнавальну активність і самостійність в молодих людей на усіх етапах процесу навчання. До основних активних методів віднесено проблемні та творчі завдання, різні варіативні моделі комунікативних технологій співпраці з досить організованим двостороннім обміном інформації на засадах діалогічної взаємодії.

У скандинавських країнах педагогіку діалогу іменують як педагогіку співробітництва, що виокремлює вчителя як провідну фігуру успішної педагогічної взаємодії і покладає на нього відповідальність щодо змін

особистісних якостей індивіда, що постійно змінюються під впливом зовнішніх ситуацій та індивідуального зростання [6, с. 269].

Уже з 90-х рр. ХХ ст. динамічно почали розвиватися і проводитися ґрунтовні дослідження теоретичних аспектів педагогічних ІТО та шляхів їх практичного впровадження. Зокрема, сучасні інтерактивні технології навчання як складник освітнього процесу досліджували Л. Коломієць [1], О. Пометун [3], U. Staudinger & P. Baltes [7] та ін. науковці.

Привертають увагу дослідження науковців щодо розв'язання проблем активного навчання [2], інтегрування групової та індивідуальної форми освітньої діяльності студентів [4]. Специфічну цінність мають розроблені методики, що демонструють використання ІТО у вищій школі. Так, О. Пометун диференціювала активні й інтерактивні методи навчання й, відповідно, уклала «Енциклопедію інтерактивного навчання» [3], пов'язала застосування інтерактивних технологій з проведенням занять на сучасному рівні [6]. Науковець М. Скрипник означає основні поняття і методи інтерактивного навчання [5]. Використання інтерактивних методів разом із мультимедійними засобами у підготовці фахівців було предметом наукових пошуків викладачів багатьох університетів [1–6].

Отож, проведений аналіз досліджень, котрі обґрунтовують доцільність та ефективність застосування ІТО, доводить їхню значущість в освітньому процесі закладів освіти.

Список використаної літератури

1. Коломієць Н. А. Інтерактивне навчання : сутність, основні засоби реалізації. Наукові записки : зб. наук. статей Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. Вип. LXII (62). С. 82–90.

2. Плахотнік О. В. Модернізація університетської освіти засобами інноваційних технологій. Збірник наук. праць КНУ ім. Т.Г. Шевченка. Вип. 4. 2006. С. 199–205.

3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного. К., 2007. 144 с.
4. Ребуха Л., Биковський М. Використання інтерактивних технологій у процесі навчання студентів в ЗВО. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль. 28 жовтня 2022 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 56–58.
5. Скрипник М. Інтерактивне навчання: основні поняття. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. С. 30–44.
6. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. К. : Либідь, 2003. 560 с.
7. Staudinger U.M. & Baltes P.V. Interactive minds: A facilitative setting for wisdom-related performance? Journal of Personality and Social Psychology. 1996. № 71. pp. 746–762.

Ігор Білінський,
аспірант 1 курсу
спеціальності 032 Історія та археологія,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Юрій Щербяк,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АНРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

Сучасну українську освіту характеризує тенденція до формування нової педагогічної парадигми. У виховному процесі виникають проблеми, які не можуть бути розв'язані в рамках існуючої моделі загальноосвітньої школи. Змінюється розуміння суті процесу виховання. Це завдання висуває на перший план потребу розробки методологічних основ морального виховання як вагомого засобу соціалізації особистості, інтегрування її у систему суспільних відносин, побудованих на засадах рівності, відповідальності, толерантності, почуття власної гідності. Водночас справжнє відродження української нації,

розвиток українського шкільництва неможливі без повноцінної духовної присутності тих, хто зробив істотний внесок у вітчизняну й вселюдську культуру, в національну педагогіку. Яскравою сторінкою в історії національної педагогіки є освітньо-виховна діяльність глави Української Греко-Католицької Церкви Андрея Шептицького. Необхідність переосмислення його педагогічної спадщини також зумовлена пошуками нової парадигми освіти, які вимагають глибокого аналізу наявних моделей педагогічних систем за критеріями гуманізму.

Мета наукової розвідки – висвітлити освітньо-виховну діяльність митрополита А. Шептицького в контексті національно-культурного відродження Галичини початку ХХ століття.

Просвітительська діяльність митрополита А. Шептицького припала на завершальний етап другого українського національно-культурного відродження ХІХ століття. На думку вітчизняних релігієзнавців (С. Вдович, Б. Лобовика, М. Рибачка, А. Ярчись та інших), з одного боку, феномен Шептицького був прямим продовженням цього ренесансу українського духу, а з іншого – він сам активно впливав на культурно-національний прогрес українства цієї епохи [1, 636]. Про свою місію на Землі в одному із листів митрополит писав: “... Я дуже хотів би обтерти сльози з очей тих, які плачуть, потішити кожного, хто сумує, уздоровити кожного, хто хворий, просвітити кожного, хто темний. Я хотів би стати всім для усіх, щоби всіх спасти ...” [2, 40].

Заходи владики з відстоювання прав українських студентів, виступи перед місцевою владою на захист української мови і, врешті, переведення Служб Божих зі старослов'янської на українську наблизили його до освітнього середовища галичан. У своїх посланнях та зверненнях новопризначений владика зосереджував увагу священників на необхідності як матеріально, так і морально брати активну участь у підтримці українських просвітніх установ [4,

409].

Будучи послом до Галицького сейму з 1901 по 1914 рр., а згодом депутатом Палати панів у Відні, владика Шептицький виступив за розширення мережі середніх шкіл та вимагав створення українського вищого навчального закладу. На думку Г. Гладкої - дослідниці суспільно-політичної діяльності митрополита Андрея, його промова в Палаті Панів (28 червня 1910 року), в якій обгрунтовувалася необхідність відкриття українського університету у Львові, стала першим в історії виступом українця на найвищому державному рівні в Австро-Угорщині. Завдяки зусиллям митрополита українське сеймове представництво досягнуло угоди з польським політичним проводом з цього питання [5]. Крім цього, митрополит сприяв становленню і розвитку хліборобської школи у с. Коршів та садівничої школи у с. Милованні. У 1901 році на знак солідарності з виходом українських студентів із Львівського університету митрополит закриття греко-католицьку духовну семінарію. Офіційна австрійська влада й польський політичний провід були змушені погодитися на заснування вищого навчального закладу, однак лише вибух Першої світової війни перекреслив ці плани [6, 10].

У міжвоєнний період митрополит Андрей продовжував роботу з розбудови освітньої діяльності церкви. За його ініціативи у 1928 році було засновано Львівську греко-католицьку академію, перший український навчальний заклад, Богословське наукове товариство (1929 р.), Український католицький інститут церковного з'єднання ім. Митрополита Рутського (1939 р.) [7, 124-125; 8, 5-7]. Ще одним вищим навчальним закладом, з яким він активно співпрацював, була Сільськогосподарська українська академія у Подєбрадах (Чехословаччина). В критичні для неї часи (економічна криза 1930-х р.) владика звертався до найвищих посадових осіб держави з проханнями спільно забезпечити її подальше існування.

Не обминув своєю увагою митрополит і діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка; їх співпраця була настільки близькою, що 20.05.1925р. Шептицького обрали дійсним членом НТШ філологічної секції [9, 382].

Енергія владики спрямовувалась не тільки на вищі навчальні заклади, він розумів значення і вагу для українців початкової і середньої школи. Основним захисником й організатором середньої освіти у той час виступало товариство “Рідна школа”. З метою ефективної допомоги цьому товариству у 1933 р. було створено “Митрополичу шкільну раду”, яка регулярно розглядала проблеми українського шкільництва і шляхи їх вирішення [10].

У контексті дослідження освітньої доктрини Церкви, розгляд взаємовідносин і духовного впливу митрополита А. Шептицького на учнівську молодь у першій половині ХХ ст. вимагає особливої уваги. У своїй душпастирській роботі митрополит Андрей поставив перед собою мету: виховувати молодь на принципах християнської моралі, вселити в їх душі любов до Бога, до свого народу, до його культурних та духовних надбань і здобутків [11, 4].

Загальновідома праця митрополита Андрея у всіх ланках **створення власної національної освітньо-виховної системи**. Так, наприклад, Українській Дівочій Гімназії сс. Василянок він подарував величезний будинок, українській народній школі імені князя Лева та читальні просвіти – три доми, безкоштовне приміщення у митрополичих будинках св. Юра надав українській народній школі імені Грінченка, збудував велику бурсу “Рідної Школи” на 120 учнів у Львові, “Вакаційну Оселю” у Милованню коло Товмача для сотень дітей, а пізніше велике пристановище на час літа в митрополичих лісах у Підлютім в Карпатах [12, 313]. Із спогадів отця І. Шевціва довідуємося, що завдяки моральній і матеріальній опіці митрополита існувала Мала Духовна Семінарія у Львові. Там містився гуртожиток для близько 300 учнів різних

класів і гімназія класичного типу. Для прохарчування учнівської молоді, і навіть професорсько-викладацького складу митрополит призначив свій фільварок “Андріївку” [13, 185].

Одним із напрямків функціонування цих закладів виступала як підтримка і розвиток обдарованої молоді, так і опіка українською убогою шкільною молоддю та українськими сиротами. **Красномовний факт:** А. Шептицький щороку утримував 40 бідних хлопців і дівчат, допомагаючи їм здобувати освіту [14, 146]. Окрім цього, кілька сотень української молоді мешкало й виховувалося в бурсах. Митрополит або збудував, або утримував 21 установу – 4 церкви, 4 школи, 2 монастирі, 4 бурси, 2 шпиталі, 2 наукові установи [12, 313].

Доброчинна діяльність греко-католицької церкви проявилася не тільки у наданні стипендій малозабезпеченим талановитим дітям для здобуття освіти в державних та приватних навчальних закладах. Церква підтримувала розвиток фахової освіти в Галичині. Священики ініціювали заснування навчальних закладів ремісничого типу. Доброчинною діяльністю займалися Крайовий комітет допомоги українському студентству імені П. Цимбалістого у Львові, Марійські дружини. Для опіки над студентами вузів 1931 р. у Львові при товаристві “Обнова” був створений Український католицький академічний сеньйорат, який очолив о. Ю. Дзерович. Товариство перебувало під постійною опікою греко-католицького кліру Галицької митрополії [15].

Духовенство не втрачало зв'язок із тією частиною молоді, яка після закінчення середніх шкіл вливалася у лави студентства. З ініціативи і при підтримці митрополита Шептицького 1 жовтня 1937 р. у Львові було відкрито Християнський інтернат для української учнівської молоді. Заснування закладу дало можливість частині українського студентства здобувати освіту в умовах матеріальної забезпеченості, в здоровій, пронизаній християнськими ідеалами глибоко духовній атмосфері [16, 196]. При підтримці церкви діяли і українські

освітньо-виховні осередки в європейських країнах.

Таким чином, освітньо-виховна спадщина владики Церкви була спрямована на наповнення педагогічної науки національними ідеями, створення власної національної освітньо-виховної системи, заснування і утримання українських шкіл, інтернатів, дитячих установ, поліпшення католицьких видань, розвиток рідномовного освітньо-виховного процесу, всебічне інформаційно-методичне забезпечення катехитів і педагогів, підвищення рівня їх професійної майстерності тощо. Значний внесок зробив митрополит Андрей у створенні цілої творчої системи українського суспільства, розвинув традиції української благодійності, аналізував і давав свої науково-методичні рекомендації щодо кращої організації навчально-виховного процесу найбільш незахищених верств населення, зокрема дітей і молоді, вносив корективи в організацію дозвілля учнів шкіл Галичини. В умовах розвитку сучасного українського суспільства і національної системи освіти та виховання названі нами аспекти суспільно-педагогічної діяльності А. Шептицького є особливо актуальними і суттєвими.

Дослідження не вичерпує усіх проблем, пов'язаних з суспільно-педагогічною діяльністю митрополита А. Шептицького. Перспективними напрямками подальшого дослідження вважаємо: наповнення змісту підготовки майбутніх учителів здобутками теорії й практики релігійно-морального виховання шкільної молоді; вивчення внеску видатних церковних діячів у теорію та практику морального виховання учнівської молоді.

Список використаної літератури

1. Яртись А. Проблеми державотворення у спадщині митрополита Андрея Шептицького // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник 2004 рік. – Книга І. – Львів, 2004. – С. 635–640.
2. Перейда Ю. Апостол церковного єднання – Львів, 1994. – 36 с.
3. Басистюк Я. Андрей Шептицький – патріот та державний муж //

Матеріали наукової конференції, присвяченої 100-річчя від часу введення на митрополичий престіл у Львові Слуги Божого Андрея Шептицького (27 жовтня 2001р.) – Тернопіль, “Астон”, 2002. – С. 78–83.

4. Церква і суспільне питання. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали. 1899-1944. За ред. А. Кравчука. – Львів, 1998. – Т. 2. – КН. 1–2. – 1090 с.

5. Гладка Г.Л. Суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького (1899-1939 рр.) // Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 – Чернівці, 2000. – 18 с.

6. Теслюк А. УГКЦ і суспільнополітичне життя галицького краю (перша половина ХХ ст.) – Тернопіль, 2006. – С. 6-16.

7. Перевезій В. Українська греко-католицька церква у східно галицькому суспільстві (20-30-ті роки ХХ століття) // Розбудова держави – Київ, 1998. – № 11–12. – С. 120-125.

8. Слово представника конгрегації східних церков отця Клавдіо Гуджеротті... // Патріархат – Нью-Йорк, 1999. – Ч. 1. – С. 5–7.

9. Крип'якевич І. Історія України – Львів: Світ, 1990. – 520 с.

10. Крупа Л.Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на суспільне і культурно-просвітницьке життя в Галичині кінця ХІХ - першої половини ХХ століття // Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 – Чернівці, 2003. – 20 с.

11. Послання Митрополита Андрея про виховання дітей і молоді // Наша Церква – Лондон, 1965. – Ч. 4. – С. 4-6.

12. Чепіль М. Теорія і практика формування національної свідомості дітей та молоді Галичини (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.) – Дрогобич “Відродження”, 2001. – 503 с.

13. Шевців І. Високе післанництво // Збірник – Сідней – Львів, 1996. – 250 с.

14. Пащенко В. Православ'я в новітній історії України – Частина перша – Полтава, 1997. – 544 с.

15. Гнот С.І. Добродійна діяльність греко-католицької церкви у 1921-1939 рр. (за матеріалами Галицької митрополії) // Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 – Львів, 2003. – 20 с.

16. Мірчук І. Національна ідея в українській релігійній філософії ХХ століття // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України. Біблія на теренах України. Наукові записки. Т. 3. – Острог, 2000. – С. 194–201.

17. Щербяк Ю. Концептуальні засади освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в ХХ столітті. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 587с.

18. Федорів Ю. Організаційна структура Української Церкви. – Торонто, 1990. – 210 с.

19. Волянюк Р. Педагогічний аспект опіки дітей і молоді в Галичині (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.) // Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 – Івано-Франківськ, 2005. – 19 с.

20. Суровцева І. Меценатська діяльність митрополита А. Шептицького // Історія релігій в Україні. Праці Х-ї міжнародної наукової конференції. Книга І. – Львів, “Логос”, 2000. – С. 370–373.

Ігор Бодасюк,
аспірант 1 курсу
спеціальності 032 – Історія та археологія,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Юрій Щербяк,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ОСВІТНЬО-ВИХОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ (ДРУГА ПОЛ. ХХ СТ.)

Демократичні перетворення і зміни, що відбулися останніми роками у нашому суспільстві, спонукали і уможливили наукові дослідження, пов’язані з різноманітними аспектами концептуальних засад освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в ХХ столітті. Дослідження цієї проблеми проводили як теологи, психологи, так і філософи, історики, політологи й педагоги. Відтак розробка теоретико-методичних основ християнського виховання, його соціально-культурна зорієнтованість вимагає ґрунтовного дослідження й об’єктивного висвітлення традицій минулого. Важливим є вивчення освітньо-виховної діяльності Української Католицької Церкви в умовах еміграції, які розглядаємо за важливі завдання педагогічної науки, оскільки вони виступають неухильними джерелами збагачення теорії й практики навчально-виховного процесу учнівської молоді в сучасних умовах.

Мета наукової розвідки – висвітлити провідну роль Українського Католицького Університету в освітньо-виховній діяльності церкви (другої пол. ХХ ст.).

Результати наукового аналізу питань, пов'язаних з освітньо-виховною діяльністю Української Католицької Церкви в умовах еміграції дозволяють стверджувати, що вищий навчальний заклад УГКЦ – **Український Католицький Університет** (далі УКУ. – авт.) був заснований митрополитом Й. Сліпим 8 грудня 1963 році в Римі [1, 8]. На думку О. Гриніва, сучасного дослідника життєвого та творчого шляху кардинала Й. Сліпого, заснування УКУ було фактично продовженням роботи колишньої Богословської академії в нових умовах, її новим етапом. Водночас дослідник історії Церкви зазначає ту особливість, що якщо Українська Богословська академія у Львові була організована як частина майбутнього Українського Католицького Університету в тодішніх умовах, то УКУ діяв за кордонами України “в повному вже виді і під належною міжнародною назвою університету” [2, 136]. Про таку аналогію, до речі, говорив сам кардинал Й. Сліпий у своєму зверненні до українських науковців із нагоди підготовки ювілею Хрещення Руси-України наступним чином: “Ініціатором цього (видання збірки творів із різних галузей нашої науки й культури – авт.) хай стане наш Український Католицький Університет ім. Св. Климентія Папи в Римі – спадкоємець Української Богословської Академії у Львові...” [3, 175]. Завданням заснованого Й. Сліпим університету є розвиток української науки, підготовка молоді до наукової праці та водночас прищеплення моральних основ, проголошених Католицькою Церквою. Цей університет, як писав Блаженніший в Грамоті заснування УКЦ, має вивчати минуле українського народу, його християнський світогляд і світогляд цілого Сходу, до якого він належить, зібрати й увінчати ці знання в книгах. Окрім цього, перед новоствореним університетом стояло додаткове завдання:

“Згуртувати розсіяних і розбитих українських католицьких науковців по цілому світі і з’єднати їх наукову творчість у виданнях Університету” [4, 80]. Аналіз джерельної бази дослідження підтвердив, що виступ кардинала Й. Сліпого на Другому Вселенському Соборі в справі українського патріархату й заснування УКУ – це два взаємопов’язані питання, які репрезентували перед світовою громадськістю своєрідну програму розвитку українського християнства. Вони мали на меті виокремлення УКЦ в систему патріархального устрою, ухваленого Вселенським Собором, та заснування наукової установи на основі традицій Східного християнства Київської Русі. Варто зазначити, Патріарх Й. Сліпий вибрав покровителем Університету св. Климента. Глава Церкви мотивував своє рішення тим, що цей Папа Римський в I столітті нашої ери загинув мученицькою смертю на півдні України, проповідуючи християнство серед поган. Історики Церкви стверджують, що під час Хрещення Русі-України в 988 році, тодішній папа Римський передав як дарунок князеві Володимирі Великому мощі Св. Климента, які були зложені в кафедральній Десятинній церкві з великими почестями [5, 71]. У своєму виступі до українських владик синоду у вересні 1987 року Папа Іван Павло II нагадав, що Святий Климентій став своєрідним символом єдності східної та західної гілки християнства. Як було сказано в молитві часів Київської Русі, св. Климентія вважали “Опікуном Руської Землі” [6, 144]. Вивчення статей релігійного змісту переконує в тому, що Університет мав стати культурно-освітнім осередком для виховання не тільки місіонерів, здатних вести апостольську працю над відбудовою християнського життя в радянській Україні, але й підготувати кадри світських людей усіх соціальних станів, які б могли служити своїй Церкві й українському народові на християнських засадах. Окрім цього, Український Католицький Університет мав стати центром української науки та культури з метою підготовки високоосвіченої інтелігенції як в Україні, так і для українців

діаспори. На переконання глави Церкви, він повинен був дати віруючим УКЦ глибокий сенс українства, знання і розуміння батьківських традицій, рідного обряду і національної культури [7, 20].

У процесі дослідження з'ясувалося, що після підписання грамоти заснування університету 8 грудня 1965 року, Патріарх Йосиф підписує його Конституцію [4, 80]. Наголошуємо на тому, що перебування університету в Римі вважалося тимчасовим явищем. Навіть у тих еміграційних умовах владики української Церкви жили надією на повернення в Україну. Конституція УКУ ім. св. Климентія Папи також стверджує повернення “до святих традицій наукових установ Київсько-Галицької Митрополії” для того, щоб “продовжувати, забезпечувати й закріплювати дальший розвиток і зріст дослідів і досягнень людського духу та правдивої науки у світлі Христової Благовісти” [8, 75].

У Католицькому Університеті працювало п'ять факультетів (богословський, філософсько-гуманістичний, природничо-математичний, права і суспільних наук, медично-фармацевтичний) і разом із тим передбачалось створення інституту церковного співу та музики. Назва факультетів, як і перелік кафедр переконують, що УКУ слід розглядати як вищу школу, що покликана готувати фахівців не лише з богослов'я. Так, наприклад, філософсько-гуманістичний факультет мав такі кафедри як: логіки, критики, онтології, космології і психології; теодицеї й етики; історії і філософії; української філології; педагогіки; журналістики та інші. Математично-природничий факультет готував спеціалістів з вищої математики, геометрії, географії, фізики, хімії, ботаніки, біології та інших дисциплін. Факультет права й суспільних наук мав 10 кафедр, медично-фармацевтичний факультет мав 16 кафедр [2, 137]. Заняття ведуться українською мовою, а на філософсько-гуманістичному та богословському факультетах – частково

латинською. Для викладання іншою мовою треба згоди професорської колегії факультету та ректора університету. Університет має право присуджувати два академічні ступені – ліценціат і докторат, як і було в Богословській академії у Львові. Без сумніву, і в Богословській академії, як і в Українському Католицькому Університеті був високий рівень професорсько-викладацького складу.

Згідно інформації, яка була надрукована в Конституції УКУ, звичайним слухачем міг стати кожний, хто закінчив з успіхом середню освіту. На деяких факультетах потрібно було обов'язково знати грецьку й латинську мови. Надзвичайним слухачем могла стати кожна особа, яка на час вступу мала 18 років й достатні знання, щоб навчатися у вузі. Так, зокрема, в Українському Католицькому Університеті на двох факультетах в 1960-х роках було записано 113 слухачів [9, 167].

Продовжуючи наводити статистичні дані діяльності УКУ, зауважуємо, що в одній із інавгураційних промов 1972-го академічного року Патріарх Йосиф наголошував на тому, що при УКУ існує два музеї із 50000 експонатами, бібліотека із 25000 томів, професорський склад із 50 викладачами, чотири літні курси із щораз зростаючим числом учасників. Таких слухачів у 1972 році було 53, а в 1973 році – 41 слухачів [10, 16].

Дослідники подвижницького життя кардинала Й. Сліпого відмічають, що особливу увагу владика УКЦеркви приділяв розвитку та діяльності **Музею українського мистецтва УКУ** в Римі. Музей мав високу мету “зосередити в собі творчість цілого народу, а також й те, як відбилась його мистецтво в інших народів, і дати належну презентацію цим творчим завершенням в очах цілого світу” [11, 28].

З перших років свого існування, починається інтенсивна **видавнича діяльність** УКУ. За 21 рік (період проживання Патріарха Йосифа у Римі)

Український Католицький Університет видав близько 200 наукових праць. Серед багатьох потрібно згадати: 22 томів відновленого офіціозу Українського Богословського Наукового Товариства, 14 томів серії видань “Monumenta Ucraine Historica”, 20 томів серії видань “Благовісника Верховного Архієпископа”, 15 томів творів самого Патріарха Йосифа, твори з історії України, церкви, культури, мистецтва, літератури тощо [4, 81]. Окрім названих вище творів, особливо необхідно відмітити “Катехизм християнської віри для молоді і старших” (Рим, 1967 р.) та “Святе Євангеліє Господа нашого Ісуса Христа” у перекладі І. Хоменка-Плюти (Рим, 1980 р.). На думку І. Дмитріва, всі вище перераховані книги були безпосередньо пов’язані з діяльністю Патріарха Й. Сліпого, його вкладом у розвиток української релігійно-церковної, педагогічної та науково-історичної літератури [12, 1525].

Конституція Українського Католицького Університету дозволяла відкривати його **філії** в інших місцевостях, якщо для цього були створені належні умови. Така філія відкрилась у Буенос-Айресі (1968 р.), оскільки там проживала значна кількість українських поселенців, два професори УКУ і ще кандидати на професорське звання. Заснування філії збігалось з 70-річчям українського поселення в Аргентині. Філія мала запобігати денаціоналізації українців і водночас сприяти тому, щоб українська спільнота в Аргентині внесла нову частку в скарбницю її культури [2, 138-139]. Також УКУ мав допомогти зупинити асиміляційні процеси українців в Канаді (філія в 1977 р.), США (філія в Чикаго 1973 р., Вашингтоні 1976 р., Філадельфії 1977 р.) та Англії (1979 р.) [13, 29]. Безперечно, що після відкриття філій УКУ в цих країнах, українські духовні семінарії вже не змушені були посилати своїх кандидатів до римсько-католицьких університетів на богословські студії.

Як стверджують історичні джерела, владика УГКЦеркви добре розуміли, що отці-душпастирі відіграють надзвичайно важливу роль в житті Церкви й

народу, і тому архієпископський Синод, що відбувся в 1969 р. в Соборі Святої Софії в Римі, постановив створити при Українському Католицькому Університеті **Осередок душпастирських студій**, де греко-католицьке духовенство з різних країн світу могло зустрічатися, обмінюватися досвідом, ознайомлюватися з актуальними проблемами життя Церкви на різних континентах під впливом різних культур. Окрім цього, під керівництвом висококваліфікованих професорів отримати відповідний вишкіл для успішної душпастирської праці. Також при УКУ Синод постановив створити окремий **Осередок беатифікаційних студій**. Українські богослови та релігієзнавці відстоювали думку, згідно якої у ХХ столітті жодний інший народ не мав стільки мучеників за віру, як наш український. Природно, що виникала потреба пропагувати й публікувати на різних мовах світу праці про їхнє життя, збирати всі необхідні матеріали, для відзначення Церквою їхніх геройських чеснот та святості.

Таким чином, досліджуючи освітньо-культурну діяльність Української Греко-Католицької Церкви в другій половині ХХ століття узагальнюємо, що її навчально-освітній напрямок роботи відіграв суттєву роль у становленні та розвитку релігійних центрів та організацій української діаспори в країнах поселення. Серед цілої мережі навчально-освітніх закладів УКЦеркви – Український Католицький Університет, заснований митрополитом Й. Сліпим у 1963 році в Римі, займав провідне місце. Основним завданням вищого духовного закладу є розвиток української науки, підготовка молоді до наукової роботи та водночас формування моральних основ, опертих на християнських цінностях. Позитивним є те, що при Українському Католицькому Університеті діє Колегія св. Софії для підготовки кандидатів у священники. Університет проводить щорічні літні курси українознавства, він має бібліотеку, релігійно-історичний та фольклорний музеї, архів, декілька філіалів у різних

країнах поселення українців, а зокрема в Аргентині, Англії, Канаді, США. Продовжуючи традиції Богословської Академії у Львові Український Католицький Університет вніс вагомий внесок у розвиток знань з окремих питань історії Церкви в Україні, а також у пропагуванні українських національних традицій, зокрема східно-візантійського обряду.

Список використаної літератури

1. “Інтрепіді пасторі” // Патріархат – Нью-Йорк, 1984. – Ч. 11. – С. 8-11.
2. Гринів О. Йосиф Сліпий як історик, філософ, педагог – Львів, 1994. – Видавництво оо. Василіан “Місіонер”. – 158 с.
3. Послання отця Йосифа до українських науковців // Визвольний шлях – Лондон, 1980. – КН. 2 – С. 174-175.
4. Дацько І. Римський період наукової діяльності Патріарха Йосифа // Патріарх Йосиф Сліпий як визначний український ієрарх, науковець та патріот. Матеріали Міжнародної наукової конференції (20 вересня 2002 р., Київ) – Київ, 2002. – С. 78-89.
5. Передвісник нової доби українського народу // Благовісник – Кастельгандольфо, 1969. – КН. – 1-4. – С. 67-76.
6. Слово Папи Івана-Павла II до українських владик синоду // Визвольний шлях – Лондон, 1988. – КН. 2. – С. 143-147.
7. Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа // Патріархат – Нью-Йорк, 1984. – Ч. 10. – С. 17-25.
8. Конституція Українського Католицького Університету ім. Св. Климентія Папи // Благовісник – Кастельгандольфо, 1967. – КН. 1-2. – С. 75-85.
9. Український Католицький Університет ім. Св. Климента Папи в першому п'ятиліттю свого постання і діяльності 1963-1968 – Рим, 1969. – 291 с.
10. Інавгурація академічного року // Вісті з Риму – Рим, 1973. – Ч. 17-18. – С. 14-17.
11. Цінність і проблема дальшого розвитку музею українського мистецтва УКУ в Римі // Вісті з Риму – Рим, 1973. – Ч. 14-16. – С. 22-23.
12. Дмитрів І. Наочні свідки церковно-релігійного служіння // Визвольний шлях – Лондон, 1981. – КН. 12. – С. 1525-1526.
13. Совінська Н. Роль релігії у національному розвитку України та української еміграції // Українська думка: минуле, сучасне і майбутнє. щорічник за заг. ред. проф. Б. Лановика – Тернопіль “Економічна думка”, 2000. – С. 23-36.
14. Маркус Д. Українськими слідами по Римі й Італії – Нью-Йорк, 1988. – 79 с.
15. Постанови, прийняті архієпископським синодом під проводом

Блаженнішого верховного архієпископа й кардинала Кир Йосифа // Благовісник – Кастельгандольфо, 1969. – КН. 1-4. – С. 114-120.

16. Четвертий літній семестр на УКЦ ім. Св. Климента Папи в Римі // Вісті з Риму – Рим, 1973. – Ч. 11-13. – С. 16-18.

17. Четвертий Академічний літній курс на УКЦ 25 червня – 15 липня 1973 р. // Вісті з Риму – Рим, 1973. – Ч. 1-3. – С. 31.

18. Спільне пастирське послання архієпископського синоду українських католицьких єпископів. // Благовісник – Кастельгандольфо, 1969. – КН. 1-4. – С. 121-129.

19. Дацько І. Уваги і висновки дискусійних гуртків з'їзду “УХМ” в Римі // Патріархат – Нью-Йорк, 1983. – Ч. 12. – С. 30-31.

Валерій Луков,

аспірант 1 курсу

спеціальності 032 – Історія та археологія,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Юрій Щербяк,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ СТАВРОПГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Сучасна епоха, характерною ознакою якої є злам стереотипів мислення, формування нових світоглядних орієнтацій, ставить передусім проблему пошуку духовних орієнтирів. Про це, зокрема, йдеться в Законах України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття). За умов культурно-національного відродження України актуалізується проблема своєрідності українства, з'ясування особливостей не тільки українського менталітету, а й духовних феноменів, Української греко-католицької церкви зокрема. В історії українського народу греко-католицька церква відіграла і продовжує відігравати донині дуже важливу роль, збагнути яку намагалося не одне покоління дослідників.

У цьому сенсі своєрідним явищем українського минулого є львівська Ставропігія, що виникла якої у XVI ст. і діяла до вересня 1939 р. В контексті дослідження концептуальних засад освітньої доктрини греко-католицької церкви в другій половині XIX – на початку XX ст. неупередженого аналізу потребує просвітницька діяльність Ставропігійського інституту, яку розглядаємо складовою вітчизняної педагогічної науки, джерелом збагачення теорії і практики навчально-виховного процесу учнівської молоді в сучасних умовах.

Метою наукової розвідки є висвітлити культурно-освітню діяльність Ставропігійського інституту в другій половині XIX – на початку XX ст.

В 60-і роки XIX ст. в українському суспільстві Галичини сформувалися дві політичні течії: «старо русини» («москвофіли»), які представляли консервативно-аристократичні сили, і «народовці» («українофіли»), котрі відображали опозиційно-демократичні настрої галицького суспільства [1, 7]. Кожна з течій мала свої освітньо-культурні структури. Із просвітницьких організацій окресленого періоду помітним був Ставропігійський інститут, який належав до русофільського табору і не мав аналогів у народовському. Своєрідність цього закладу полягала найперше в тому, що за своїм нормативно-правовим статусом він виходив за межі звичайної громадської організації і визначався як мирянське об'єднання греко-католицької церкви з широким спектром культурної, наукової, книговидавничої, добродійної діяльності і правом голосу в собороправному церковному житті на правах «третього чину» після священства й чернецтва.

Варто зазначити, що Ставропігійський інститут почав виконувати функції церковного товариства з 1856 року. Його завданням було: «сохраняти святу католическую віру по восточному обряду, поддерживать русскую народность и релігійно-моральному образованию своїхъ единовѣрцев по возможности

пособствовати, преимущественно издаваніємъ богослужебныхъ и учебныхъ книгъ и содержаніємъ обрядово-пѣвческой бурсы для убогой русской молодежи» [2, 169]. За інформацією дослідниці О. Киричук, Ставропігійський інститут був закритим об'єднанням вузького кола галицькоруської еліти, матеріальний і культурний рівень якої істотно вивищував її над рештою галицькоруського суспільства. До нього входили викладачі гімназій та університету, літературні діячі, священики, державні службовці, заможні львівські міщани, власники маєтків. У другій половині XIX – на початку XX ст. інститут функціонував як власник, котрий володів значними обіговими й депозитними капіталами, доволі великими сумами пожертвувань і заповітів громадян, які формувалися в іменні фонди, потужною поліграфічною базою. Він мав виняткове право друкування і видання усіх церковних книг і шкільних підручників, а також інших праць українською, церковнослов'янською та грецькою мовами [3, 79]. Значна матеріальна база Інституту давала йому можливість фінансувати культурно-освітні й громадські акції, утримувати Успенську церкву, бурсу, друкарню, музей (з 1886 р.), безкоштовно надавати помешкання церковнослужителям, вести на правах братства всі церковні справи.

У 1849 році в Львові Головна Руська Рада створила товариство «Народний Дім», який був у статутній залежності від Ставропігійського інституту [4, 3]. Завдання діяльності цієї культурно-просвітньої установи її засновники визначили так:

1) «учредити стипендійный фондъ для убогой учащейся молодежи русской»;

2) «удержати для молодежи, посѣщающей школы, бурсу пѣвчую и церковно-обрядовую»;

3) «основати библиотеку съ читальнею, наукови собранія» [5, 28].

Для піднесення культурно-морального рівня молоді «Народним Домом» створювалася дієва система освітньої роботи – проводилися літературно-мистецькі вечори, читалися науково-популярні лекції, влаштовувалися аматорські вистави [6, 259]. Поступово просвітницькі аспекти діяльності «Народного Дому» змінювалися. Зокрема, архівні матеріали свідчать, що на зламі XIX - XX ст. він був уже “товариством русинів греко-католицького обряду з ціллю ширити християнсько-католицьку просвіту, плекати добробут і моральність межі народом” [7, 3].

Ідеологічна платформа Ставропігійського інституту виражалась трьома основними принципами: елітність, руськість, антипольськість. Його діячі вимагали від громадян законопослушності й толерантного ставлення до монархічної влади, шукаючи християнської гармонії та миру. З кінця 1860-х років консервативний староруський світогляд ставропігійської аристократії вступив у суперечність із радикальним і національно-модерним мисленням народовців, яке передбачало відмову від історичної назви «Русь», церковнослов'янської мовної традиції, заміну «етимології» фонетичним правописом, зміщення історико-культурних акцентів від давньоруського періоду до козаччини і Т. Шевченка [8, 87-89].

Від початку 1880-х років Ставропігія стала на шлях опозиції до вищої ієрархії греко-католицької церкви, насамперед у зв'язку з модернізацією церковного обряду (реформування чину отців Василіан), що розглядалась як посягання на давні східні традиції української церкви та спроба латинізації, а також через проголошену митрополитом С. Сембратовичем у 1885 р. підтримку національної програми галицьких народовців [9, 43]. Хоча при вступі в інститут його члени складали присягу на вірність греко-католицькій церкві, після 1882 р. за ним закріпився імідж проправославної організації ще задовго до того, як він почав з 1910 р. відкрито заявляти про свої симпатії до російського православ'я.

У контексті дослідження освітньої доктрини греко-католицької церкви окресленого періоду доцільно виокремити культурно-освітню та науково-педагогічну роботу товариства. Зазначимо, що практичним втіленням теоретико-методичних засад християнської педагогіки другої половини XIX ст. було намагання виховати учня з метою, щоб у його вчинках переважала ідея добра. Воно розумілося як те, що «намъ есть пожиточне, що намъ якійсь хосень приносить» [10, 187]. Кількісні напрацювання інституту в цій сфері були доволі значними: він утримував церковно-дяківську бурсу, високопрофесійний церковний хор, організовував різні культурні заходи (урочисті вечори, концерти тощо), популяризував кращі зразки духовної й світської пісенно-музичної культури, надавав меценатську допомогу в освіті малозабезпеченій українській молоді, забезпечував потреби церкви в богослужбовій літературі, проводив археологічні дослідження, заснував перший у Галичині український музей. Його члени (В. Барвінський, Я. Головацький, Ю. Романчук, А. Петрушевич, І. Шараневич та інші) створили чимало шкільних підручників та фундаментальних історичних досліджень [11]. Їх теоретичний і практичний доробок спрямовувався на вдосконалення системи цінностей морального виховання у сучасних умовах, що дає багатий матеріал для розроблення і вдосконалення сучасної системи морального виховання, а також сприяє об'єктивній оцінці цих діячів у теорію та практику виховання.

Освітня діяльність Ставропігії реалізовувалася передусім у бурсі, що мала характер дяківської школи й інтернату, де забезпечували навчання, проживання та харчування дітей із провінції. Тут вивчали церковнослов'янську й руську (українську) мови, церковний обряд і спів. Розглядаючи можливість впливу богослужіння на формування моральної основи в душах молоді, потрібно відзначити, що обрядовість у церквах Галичини мала повчальний характер. Адже, наприклад, у церковних піснях і молитвах залишали догми

«християнського и морального наставлення» [12, 428]. В основу навчання вихованців бурси була покладена методика християнської педагогіки, використання ігор-табу, які мали виховувати самодисципліну юнаків.

Консервативний підхід до виховання молоді не відповідав тогочасним запитам української галицької суспільності й викликав її справедливі нарікання. У 1880-і роки під тиском цих настроїв інститут реформував бурсу, поділивши її на два відділи: дяківський і ремісничий, що базувався на старій бурсі, та новий – гімназійний, учні якого одночасно відвідували німецьку гімназію. Крім того, Ставропігійський інститут започаткував формування стипендійних фондів, із яких на конкурсній основі вихідцям із бідних родин надавалася матеріальна допомога для здобуття вищої освіти [13, 159]. Разом із митрополичою консисторією греко-католицької церкви він був співзасновником дівочого наукового інституту й «жіночого воспиталища», влаштованих на взірць жіночих пансіонів у Росії. Наприкінці 1860-х років інститут спільно з Київським слов'янським комітетом розробив програму навчання галицьких дітей у Росії, зокрема, в колегіумі П. Галагана в Києві [14, 294].

Одним із найважливіших напрямків діяльності Ставропігійського інституту була наукова робота. Про неї говорилось у програмі Собору руських учених 1848 р. Вона передбачала збір і систематизацію фактичного матеріалу та створення на цій основі фундаментальних монографій з історії краю, які би слугували підставою політичних домагань галицьких українців, утверджували їх окремішність від поляків. Найбільш плідними для Ставропігійського інституту були 1860–1880-ті наукові роки, пов'язані з діяльністю І. Шараневича та А. Петрушевича [15]. В цей час інститут зробив вагомий внесок у розвиток тогочасної історичної науки в Галичині, особливо в галузі дослідження давньоруської історії, педагогіки, релігієзнавства, лінгвістики, джерелознавства, археології, етнографії, а також у сфері колекціонування,

збереження, наукового опрацювання і реставрації матеріальних пам'яток духовної культури. В 1880-х рр. на основі виставок «Народного Дому» й інституту був заснований перший у Галичині український музей, який гідно репрезентував культурні надбання українців, засвідчував їхню багату історичну та культурно-мистецьку традицію. Однак проросійська орієнтація керівництва Ставропігійського інституту вкінці XIX ст. спричинила кризу його наукової діяльності і навіть поступову втрату реноме наукової інституції.

Таким чином, Ставропігійський інститут об'єднував вузьке коло частини української еліти Галичини, яка була носієм староруського архетипу, продовжувала мислити станово-релігійними категоріями і не враховувала реалій епохи на зламі XIX - XX ст. Інститут володів значними обіговими й нерухомими капіталами, які дозволяли проводити культурно-освітні й громадські акції, що створювало передумови для становлення системи національної освіти та шкільництва Галичини.

Громадсько-культурна діяльність Ставропігійського інституту збагатила вітчизняну науку новими методами освітньої праці, що уможливило підготовку нового покоління власної еліти. Створені товариством навчально-освітні заклади забезпечували організацію навчально-виховного процесу, заснованого на духовній спадщині українського народу й основних приписах християнської моралі. Освітня діяльність також передбачала видання наукової, церковної, шкільної й повчально-моральної літератури, організацію культурного дозвілля для вищих верств українського суспільства, надання меценатської допомоги малозабезпеченій молоді для здобуття освіти, утримування бурси. Провідними вченими товариства у різні періоди організовувалися науково-методичні з'їзди, конференції, зібрання, пошукові експедиції. Їх наслідком стали нові наукові підходи до розгляду актуальних

аспектів різних проблем, що виникали в навчанні та вихованні підростаючого покоління.

Перспективними напрямками подальшого дослідження вважаємо: аналіз культурно-освітньої діяльності інституту в контексті європейських просвітницьких ідей ХІХ ст.; дослідження його ролі в підтримці видавничої та бібліотечної справи, збереженні пам'яток матеріальної культури; значення Ставропігії в популяризації освіти серед населення Галичини в другій половині ХІХ ст. й ін.

Список використаної літератури

1. Гнатюк В. Національне відродження австро-угорських українців (1772–1880) – Відень, 1917. – 83 с.
2. О дѣяльности Ставропігійского института // Временникъ Института Ставропігійского. – Львѳвъ, – 1881. – С. 169–170.
3. О цѣли и средствахъ Ставропігійского института // Временникъ Института Ставропігійского. – Львѳвъ, 1864. – С. 77–80.
4. Барвінський О. Історичний огляд засновин “Народного Дому” у Львові – Львів, 1908. – 66 с.
5. Русско-народный институтъ “Народный Домъ” // Временникъ Института Ставропігійского. – Львѳвъ, 1873. – С. 28–30.
6. О дѣяльности русскихъ академическихъ товариствъ // Зоря. – Львѳвъ, 1880. – С. 259–260.
7. ДАТО. Ф. 231. – Оп. 1. Спр. – 27. – арк. 49.
8. Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція ідей (середина ХІХ ст. – 1914 р.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1997. – Вип. 32. – С. 82–98.
9. Гончарук Т. Галицькі митрополити. – Тернопіль: “Горлиця” – 2002. – 112 с.
10. Идея добра // Учитель. – Львѳвъ, 1890. – С. 187-192.
11. Киричук О. С. Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) // Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 – Львів, 2001. – 19 с.
12. Торонській А. Вліяніе богослуженія церковного на образованье народа. Духовно-педагогическіи письма // Рускій Сіонь: Часопись церковна. – Львѳвъ, 1874. – С. 427–430.
13. Гадка велика и спасительна для Руси // Временникъ Института

Ставропигійського. – Львôвъ, 1866. – С. 157–161.

14. Бачинський А. Вихованє // Короткій выкладъ католицкого Богословья Морального – Львôвъ, 1899. – С. 292–296.

15. Королько А. З. Громадсько-політична та наукова діяльність Антона Петрушевича // Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 – Чернівці, 2002. – 20 с.

СЕКЦІЯ 4

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В СУСПІЛЬСТВІ

Ганна Зварич,

доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
заступник директора департаменту – начальник управління
загальної середньої, дошкільної, позашкільної, спеціальної освіти
та цифрової трансформації департаменту освіти і науки
Тернопільської обласної державної адміністрації

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ

Питання особливостей впровадження моніторингу якості освіти є дуже актуальним у сучасному світі, тому що освіта відіграє ключову роль у розвитку суспільства і формуванні майбутнього покоління. Якість освіти має прямий вплив на інтелектуальний, соціальний та економічний розвиток країни. Доцільно зазначити, що моніторинг є основним засобом вивчення якості освіти. Ця система інструментарію дозволяє оцінити ефективність освітнього процесу та спланувати наступні кроки для його поліпшення. В Україні формування системи моніторингу якості освіти на державному рівні здійснюється з метою створення інформаційної бази, яка буде використовуватись в загальній структурі управління якістю освіти. В нормативно-правових документах в Україні визначено потребу впровадження нових управлінських механізмів для розвитку освіти та моніторингу її якості. Ці механізми ґрунтуються на науковому підході до аналізу проблеми і використанні достовірної статистичної інформації. Отже, впровадження моніторингу якості має пряму залежність від руху в напрямку покращення результативності освіти шляхом збільшення

підзвітності освітніх систем при одночасному зростанні витрат на освіту [1, С.121].

Вагомим аспектом при впровадженні моніторингу якості освіти є дотримання встановлених принципів задля ефективності його здійснення. При аналізі досліджень вітчизняних та зарубіжних учених щодо питань моніторингу якості вищої освіти виокремлюються певні принципи, на яких повинен базуватися ефективний моніторинг якості вищої освіти [2, С.187]:

– принцип науковості передбачає, що моніторингові дослідження повинні мати наукову основу і базуватися на наукових методах та підходах;

– принцип інтегрованості сприяє поглибленню взаємодії між вітчизняними та зарубіжними моніторинговими програмами. Це означає залучення різних джерел, методик та даних з метою створення комплексного підходу до оцінки якості вищої освіти;

– принцип мобільності передбачає оперативну модифікацію завдань, форм і методів освітньої діяльності залежно від умов. Це означає гнучкість і адаптивність моніторингової системи до змін у середовищі та вимогах, що дозволяє ефективно реагувати на нові виклики та потреби у сфері освіти;

– принцип об'єктивності передбачає створення рівних умов для всіх учасників моніторингу та максимальне уникнення суб'єктивних оцінок. Це означає, що моніторингові процедури та критерії повинні бути об'єктивними, непередбачуваними та неупередженими, забезпечуючи рівноправність та справедливість для всіх учасників;

– принцип валідності включає відповідність між контрольними завданнями, що використовуються в моніторингу, та змістом освіти. Він також передбачає, що кожному учаснику моніторингу повинна бути зрозуміла чіткість критеріїв виміру, що використовуються для оцінки їхніх знань, навичок або досягнень;

– принцип діагностико-прогностичної спрямованості полягає у прогнозуванні подальшого стану освітнього процесу та впливі на якість його функціонування. Він базується на теоретичних, методологічних та практичних підходах, що дозволяють здійснювати діагностику сучасного стану освітньої системи та передбачати можливі тенденції та виклики для подальшого розвитку;

– принцип систематичності означає, що моніторинг повинен бути проведений на кожному етапі освітнього процесу з використанням оптимальних форм, методів і засобів. Це передбачає постійну систематичну спостережливість та аналіз результатів для забезпечення якості освіти;

– принцип єдності управління та самоуправління враховує інтереси всіх суб'єктів управління якістю освітнього процесу. Він покликаний забезпечити спільну спрямованість та взаємодію всіх зацікавлених сторін, включаючи адміністрацію, педагогічний персонал, учнів/студентів та батьків, з метою досягнення спільних цілей щодо покращення якості освіти;

– принцип послідовності вимагає, щоб усі етапи моніторингу якості освіти виконувалися в певній послідовності, були логічно структуровані та мали взаємозалежність щодо змісту та цілей. Це означає, що кожен етап моніторингу повинен бути виконаний у визначеному порядку, а результати одного етапу повинні служити основою для наступних етапів, що забезпечує логічну та змістовну послідовність процесу моніторингу якості освіти;

– принцип гуманізму в моніторингу передбачає створення умов доброзичливості, довіри та поваги до особистості, а також позитивної емоційної атмосфери під час його проведення. Важливо, щоб методи, прийоми та технології, використані під час моніторингу, не завдавали шкоди гідності та правам учасників процесу. Це означає, що учасники моніторингу повинні бути поважані, їхні права та конфіденційність повинні бути захищені, а сам процес

моніторингу має бути спрямованим на сприяння розвитку освітньої системи та покращення якості освіти з урахуванням гуманістичних цінностей.

Важливо відмітити, що Міжнародні моніторингові дослідження спонукали багато країн, включаючи Україну та країни Центральної і Східної Європи, звернути увагу на контроль і оцінювання освітньої галузі та встановити власні орієнтири розвитку. Національна політика стала надавати пріоритетне значення цим питанням. Незважаючи на позитивні зрушення в цій сфері, деякі проблеми ще не повністю вирішені. Зокрема, в деяких країнах, включаючи Україну, ще не було налагодженої регулярної та ефективної системи оцінювання навчальних досягнень студентів, ефективності впровадження нововведень, а також якості засобів навчання та інших аспектів функціонування системи вищої освіти на всіх рівнях. Це вказує на потребу в подальшому створення й налагодження такої системи, яка б забезпечувала об'єктивне оцінювання та покращення якості вищої освіти [1, С.121].

Прогрес у цих напрямках є важливим завданням для української системи освіти та вимагає подальших досліджень і впровадження їх результатів у практичну площину з метою досягнення високої якості освіти та забезпечення ефективного функціонування системи вищої освіти, зокрема.

Список використаної літератури

1. Михайлишин Г. Кондур О., Червінська І. Якість освіти та сучасні особливості організації її моніторингу. *Гірська школа Українських Карпат*. 2016. № 15. С. 119 – 123.
2. Осередчук О. Принципи моніторингу якості вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. № 8. С. 183 – 189.

Lu Jialin,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University
Victor Kavetskyi,
Candidate of Pedagogical Science,
Associate Professor of the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

MEASURES FOR THE REFORM OF PROFESSIONAL TRAINING MODE IN COLLEGES AND UNIVERSITIES.

The purpose of the reform of talent training mode in Colleges and universities is to improve the professional training level. The reform of professional training mode in Colleges and universities should be carried out closely around the improvement of talent training quality.

The process of professional training needs careful design. The whole course can be divided into several sections. The training objectives of each section shall be determined. The objectives of each section shall be planned, with both connections and differences, so as to serve the overall training objectives.

The training mode should be combined in many ways, such as in class and out of class, in school and out of school, domestic and foreign, and make full use of social resources to serve professional training. In terms of teaching methods, we should change the traditional mode dominated by teachers, bid farewell to the teaching method of indoctrination, change to student-centered, improve quality, pay attention to interactive communication in the teaching process, and adopt active teaching methods for professional training reform.

The professional training mechanism needs to reflect the school's teaching system. The establishment of teaching system should be student-oriented. The development of management needs to go through several stages: experience

management, scientific management and cultural management. At present, the management of colleges and universities in China is the integration of these stages. In order to cultivate the majors needed by the society, we should strengthen the cultural management of colleges and universities.

The formulation of professional training objectives should be scientific. The determined professional training objectives should meet the needs of the times, the professional training objectives of colleges and universities and the actual situation of students. In order to determine the training objectives more scientifically, colleges and universities should study their own school running conditions according to the law of professional training, the development trend of social and economic development and the level of science and technology. Only on the basis of studying all aspects of data can we accurately formulate professional training objectives.

Ni Dong

PhD degree student of West Ukrainian National University,
Hunan Mass Media Vocational and Technical College, China

RESEARCH ON THE INFORMATIONIZATION AND DIGITAL TEACHING REFORM OF VIRTUAL REALITY PRODUCTION CURRICULUM

The "artificial intelligence, virtual reality, and augmented reality industries" are the core components of "building a digital China" and are included in the "14th Five Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China and the 2035 Long Range Goal Outline". As the world's largest virtual reality industry market, China urgently needs to support the talent demand for industrial development by promoting the cultivation and upgrading of new technology skilled talents. The cultivation of high-end technical and skilled talents such as artificial intelligence is one of the goals of cultivating digital media art and design professionals. The virtual reality production course, as a core professional course, is also a key construction course of the national and provincial professional teaching

resource libraries. The course teaching team has strong strength, and through the integration of commercial projects into teaching, a school enterprise collaborative education model of "integration of industry and education, driving scientific research with commercial projects, promoting teaching with scientific research, and integrating courses and certificates" has been formed.

The virtual reality production course takes the commercial project of virtual reality display design for monochrome glazed porcelain in the Hunan Provincial Museum's "Pure to Beautiful" collection, undertaken by the "Famous Teacher Studio", as an opportunity to shape the talent cultivation concept of "combining skills", establish the teaching goal of "excellent art, beauty, and technology", and implement typical workflow processes such as "project planning", "interface design", "3D modeling", and "AR/VR presentation", Construct a "dual skill integration classroom" to achieve the training goal of cross-border, cross disciplinary, and highly skilled composite virtual reality design talents.

The teaching team has solved the problem of "three beauties" in interface design, which are the lack of beauty in line and surface elements, color matching, and form combination, through independently developed software such as "AR point, line, and surface layout" and "AI color matching"; Through self-developed software such as "VR Virtual Simulation Mini Game", "VR Mind Map", and "VR Model Disassembly Explosive Animation", we aim to address the "three weaknesses" in students' technical skills learning, including weak overall project planning ability, weak complex model disassembly ability, and weak logical coding application ability.

1. Integrating course certification, digital aesthetic education, and adhering to the concept of "balancing skills" in composite training;

In order to better adapt to the new development needs of the four key links of the new ecology of the "virtual reality" industry (close eye display, perceptual interaction, rendering computing, and content production), the course "Virtual Reality Production" is positioned as a talent cultivation goal to cultivate cross-border, cross, and composite virtual reality designers who combine "technology" and "art".

The course aligns with the national "Computer Graphics and Image Processing Standards" and "General Specification for Virtual Reality Headworn Display Devices", combined with the virtual reality production "1+X" certificate skill standards jointly developed by the team and NetDragon Putian Technology Co., Ltd., industry standards formed with Lotte Zhizuo Co., Ltd., and professional course teaching standards, and aligns with the competition standards of the national vocational skills competition "Virtual Reality (VR) Production and Application", Adhere to the teaching philosophy of "balancing skills". To meet the teaching requirements of the "Pure to Beautiful" commercial project of Hunan Provincial Museum, and achieve the goal of cultivating cross-border, cross disciplinary, and composite virtual reality designers.

2. Taking commercial projects as the core, integrating national essence into the curriculum, and constructing progressive teaching content;

According to the requirements of commercial projects, dismantle project tasks and construct a five layer progressive teaching content for technical skills.

The course follows the industry workflow of "project planning", "interface design", "3D modeling", and "AR/VR presentation", combined with skill advancement and business project requirements, and takes the work process as the teaching implementation process. The teaching content is set in five sub projects. Projects 1 to 4 solve the four individual skills of "virtual reality production", and through Project 5, The provincial museum's "Pure to Beautiful" virtual display design of ancient artifacts undertaken by the "Famous Teacher Studio" promotes the integration, integration, and improvement of students' technical skills. The entire teaching process is permeated with the element of "Chinese style", subtly achieving aesthetic education with Chinese characteristics, enhancing students' awareness of patriotism and love for their families, and continuously improving their cultural confidence and responsibility literacy.

3. Digital Portrait, "Three Shortages and Three Weaknesses", Focusing on the Scientific Analysis of Academic Situation through the Dual Ability of Art and Technology

The teaching audience is students from Class 2002 of Digital Media, and the course is scheduled for the fourth semester. The team has identified 12 quality monitoring targets for the leading course from three dimensions: knowledge, ability, and quality. They have also integrated PBL project assessment data and questionnaire survey data on the teaching platform to form a comprehensive evaluation "digital portrait" of each student.

Students exhibit "three deficiencies and three weaknesses" in their artistic expression skills: the lack of three beauties in the artistic aspect: the beauty of line and surface elements, the beauty of color matching, and the beauty of form combination; There are three weaknesses in technical production: weak overall project planning ability, weak ability to disassemble complex models, and weak ability to apply logical coding.

4. Connect with positions, have dual skills, and establish three-dimensional teaching goals based on "artistic beauty and technical excellence"

According to the requirements of the professional ability of the position, the three-dimensional teaching objectives of knowledge, quality, and ability in this course have been clarified. The assessment elements of "Computer Graphics and Image Processing Standards" and "General Specification for Virtual Reality Headworn Display Devices", the examination points of "Virtual Reality (VR) Production and Application" in the national vocational skills competition, and the "1+X" certificate skill points of virtual reality production have been organically integrated, integrating the "on-the-job course competition certificate", Let students achieve the goal of knowledge, skills, and literacy in the course of learning. This course refines the teaching focus with curriculum standards, personnel training, certificates, competitions and other programs, and generates teaching difficulties with learning analysis and pre class research.

Тарас Савіцький,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Оксана Кричківська,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОГНОСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СОЦІУМУ

Динамічність сучасної освітньої системи, збільшення кількості інноваційних методів та авторських шкіл у педагогіці, підвищення вимог до особистості майбутніх фахівців з управління закладами освіти зумовлюють скорочення адаптивного періоду випускників магістратури. Це спричинює підвищення конкурентоздатності студентів магістратури, їхньої далекоглядності, мобільності та швидкої професійної орієнтації в освітньому просторі [2, с. 25]. У сучасних умовах проблеми прогнозування в галузі освіти викликають все більший інтерес, проте систематичні дослідження в цій галузі фактично лише розгортаються, що актуалізує питання необхідності формування прогностичної компетентності майбутніх фахівців з управління закладами освіти в умовах мінливого соціуму.

Прогноз у сучасному значенні слова є не просто передбаченням, а спеціальним його видом, який суттєво відрізняється від усіх інших видів, наприклад від упередження, високим ступенем наукової обґрунтованості. Прогнозування передбачає не висловлювання в майбутньому, а систематичне дослідження перспектив розвитку того чи іншого явища чи процесів за допомогою засобів сучасної науки [2]. Тоді як прогностичні процеси

відносяться до процесуального компонента підготовки майбутніх з управління закладами освіти, які також є забезпечуючим фрагментом безперервного прагнення до професійного саморозвитку майбутніх фахівців системи освіти. У межах компетентнісного підходу результатом підготовки майбутніх фахівців з управління закладами освіти до результативному здійсненню прогностичної діяльності є високий рівень прогностичної компетентності, сформований у процесі навчання та підготовки закладах вищої освіти.

Прогностична компетентність визначається науковцями як:

- самостійна універсальна поліфункціональна педагогічна діяльність, спрямована на дослідження можливих тенденцій, перетворень та перспектив розвитку суб'єктів та об'єктів педагогічної діяльності [1, с. 117];

- розумові дії, що забезпечують отримання випереджальної інформації щодо об'єкта вивчення з метою оптимального вирішення поставлених завдань та завдань подальшого розвитку кожного суб'єкта педагогічної взаємодії [3];

- особливий психічний стан, який відображає позитивне ставлення до виконання прогностичних функцій, відповідні мотиви, професійні знання та вміння, якості особистості та здібності, необхідні для виконання цього виду діяльності [4].

Таким чином, прогностична компетентність майбутніх фахівців з управління закладами освіти є обов'язковим компонентом їхньої професійної компетентності та передбачає наявність професійно-прогностичних знань, практичних умінь, досвіду у галузі прогнозування та здатність застосування цього досвіду в управлінському процесі. Прогностична компетентність майбутніх фахівців з управління закладами освіти – це здатність передбачати та попередити можливі помилки в управлінні закладами освіти. Сформованість прогностичної компетентності майбутніх фахівців з управління закладами освіти робить їх конкурентоздатними на ринку праці.

Список використаної літератури:

1. Драч І. І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади: монографія. К.: «Дорадо-Друк», 2013. 456 с.
2. Рідей Н. М., Шофолов Д. Л., Ільчик А. В. Міжнародні стандарти та настанови із забезпечення й управління якістю освіти. *Освіта і управління*. 2012. Вип. 1 (15). С. 23–33.
3. Dignath D., Janczyk M. Anticipation of delayed action-effects: Learning when an effect occurs, without knowing what this effect will be. *Psychological research*. 2017. №. 5 (81). С. 1072–1083.
4. Hoffmann T. The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*. 2009. Vol. 23 (6). P. 67–75.

Zhou Nan,

2st year of master's degree student in
Speciality 011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

Victor Kavetskyi,

Candidate of Pedagogical Science,
Associate Professor of the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

THE SIGNIFICANCE AND IMPLEMENTATION APPROACHES OF EDUCATION MANAGEMENT

The impact of Western education management theory can be divided into the following aspects. Has opened up a new chapter in the research of educational management theory. On the basis of the theoretical foundation of the 20th century, Western education management theory has broken the research methods of humanities and art, and opened up new chapters. In the past, educational management theory was not a complete system, mostly based on experience, unlike engineering disciplines that were a complete scientific theoretical system. The proposal of educational management theory has led the educational management community to complete a theoretical summary, providing a theoretical basis and new ideas for future

research on educational management theory. From attaching importance to the structure and law of value of educational organizations to the subjective research of people themselves, it has made outstanding contributions to the field of educational management.

Provides theoretical foundations such as models for the practice of returning gifts in education. The proposal of educational theory provides a theoretical basis for education management in many Western countries and even the world, and points out the direction for exploring the path of the education system. Firstly, the management system developed by educational management theory emphasizes the importance of dialogue management, subjective investigation, and value hierarchy. In the implementation of the specific education system in schools, the specific situation varies for different schools, and the introduction of educational management theory systematically provides reference experience for educational management practice. The theory of educational management emphasizes the importance of subjective feelings, causing people to pay more and more attention to individuals in educational management, which has attracted the attention of the whole society, especially the government, to the importance of educational management.

References

1. Lu Shujie. Management Inspiration of Foreign Education Management Models on Improving the Quality of Higher Education in China. *Heilongjiang Animal Husbandry and Veterinary Medicine*, 2016 (23). P. 264-266.
2. Zhang Anqi. Exploring the Application of Chinese and Western Education Concepts in Higher Education Management. *Asia Pacific Education*, 2016 (12): P. 193.

Віталій Кульчицький,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін, Тернопільський національний
медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Інноваційність сучасної освіти, як і суспільства в цілому, зумовлена об'єктивними причинами еволюційного розвитку соціуму. Закони України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти, соціальні перетворення в українському суспільстві змінили орієнтації у галузі освіти і вимагають удосконалення сучасних закладів освіти. Головна стратегія педагогічної діяльності спрямована на формування духовного світу особистості, розкриття потенційних можливостей та здібностей молодих людей. Розв'язання цих актуальних проблем можливе тільки на основі широкого використання інноваційних педагогічних ідей та технологій.

Розвиток інноваційних процесів в освіті на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю, що зумовлено: інтенсивним розвитком інформаційних технологій у всіх сферах людського буття; оновленням змісту філософії сучасної освіти, центром якої став загальнолюдський цілісний аспект; гуманістичною орієнтованістю взаємодії учасників освітньо-виховного процесу; необхідністю підвищення рівня активності і відповідальності педагога за свою професійну діяльність, направлену на формування особистості вихованця, готовності до сприйняття і активної діяльності в нових соціально-економічних умовах [5, с. 44-46].

Відтак, Національна доктрина розвитку освіти визначає запровадження освітніх інновацій як один із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти в Україні. Результатом впровадження елементів нових

технологій є всебічно розвинена та соціально адаптована до сучасного життя особистість, яка має відповідну сукупність знань і вмінь з базових дисциплін.

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційні процеси в сучасному закладі освіти.

Інноваційна освітня діяльність – це розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій. Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності. До управлінських інновацій слід віднести сучасні економічні, психологічні, діагностичні, інформаційні технології, які дають змогу створити відповідні умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення. У сукупності управлінських інновацій, що впроваджуються в сучасному закладі освіти, виділяються: модернізовані зміст, форми й методи управлінської діяльності керівника, громадсько-державні, регіональні, модульні, проєктні моделі управління [4, с. 15-18].

В інноваційному закладі освіти триває інтенсивне переосмислення цінностей, долаються стереотипи педагогічного мислення, здійснюються глибинні, системні перетворення, що стосуються всіх аспектів реформування освітньо-виховного процесу. Необхідно відзначити, що впровадження інновації в сучасному закладі освіти залежить від усіх учасників освітнього процесу.

Практика педагогічної діяльності свідчить, що колектив на чолі з керівником має визначитися, які це будуть зміни за інноваційним потенціалом:

удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація; принципово нові, радикального характеру освітні технології, виховання, розвитку молоді, організації педагогічного процесу, управління закладом освіти [3].

Слід мати на увазі, що на впровадження нововведень як основи поліпшення роботи сучасного закладу освіти впливають такі чинники:

– зовнішні чинники інноваційної політики: замовлення суспільства на освітні результати; демографічні показники; фінансування освіти;

– характерні риси інноваційної практики на місцевому рівні: традиції інноваційних спроб; навчання керівників закладів освіти управляти інноваційними процесами;

– характерні риси інноваційної діяльності на рівні закладу освіти: дії менеджера закладу щодо поширення новацій;

– характерні ознаки нововведення: потреба змін; зрозумілість і комплексність сфери змін; якість і наявність умов для змін; характер рішень про зміни [2].

До основних функцій інноваційної діяльності відноситься зміна компонентів педагогічного процесу: цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління тощо.

Зазначимо, що професійна діяльність педагога неповноцінна, якщо вона будується тільки як відтворення одного разу засвоєних методів роботи, якщо в ній не використовуються об'єктивно існуючі можливості для досягнення більш високих результатів освіти, якщо вона не сприяє розвитку особистості самого педагога. Без творчості немає педагога-майстра. Звичайно, характер інноваційної діяльності педагога залежить і від існуючих у конкретному закладі освіти умов, а насамперед від рівня його особистісної готовності до цієї діяльності.

Під готовністю до інноваційної діяльності ми розуміємо сукупність якостей педагога, що визначають його спрямованість на вдосконалення власної педагогічної діяльності і діяльності всього колективу закладу освіти, а також його здатність виявляти актуальні проблеми освіти, знаходити і реалізувати ефективні способи їх вирішення [1, с. 61-65].

Таким чином, інноваційна спрямованість роботи педагога визначається критеріями педагогічних інновацій, до яких належать: *новизна*, що дає змогу визначити рівень новизни досвіду. Розрізняють абсолютний, локально-абсолютний, умовний, суб'єктивний рівні новизни; *оптимальність*, який сприяє досягненню високих результатів за найменших витрат часу фізичних, розумових сил; *результативність та ефективність*, що означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності вчителя; *можливість творчого застосування в масовому досвіді*, що передбачає придатність апробованого досвіду для масового впровадження в закладах освіти [3].

Маючи чітке уявлення про зміст та критерії педагогічних інновацій, володіючи методикою їх застосування, педагоги, керівники закладів освіти послідовно впроваджують їх у свою практику. Але часто буває, що педагогічні інновації, у зв'язку з відсутністю належної педагогічної експертизи та апробації, недостатньою організаційною, технічною, психологічною підготовленістю педагогічних кадрів, не знаходять подальшої реалізації. Часто поспішне впровадження нововведень призводить згодом до відмови від них.

Саме тому, включення педагога в інноваційні діяльність може бути наслідком дії різноманітних чинників. Часто до неї спонукає їх невдоволеність методиками, результатами особистої праці, освоєння нових знань, особливо у суміжних сферах, осмислення і якісно нове бачення особистої життєвої місії, іноді – творче осяяння, яке, як правило, є результатом тривалого пошуку й аналізу здобутого на цьому шляху. Певною мірою ефективний і зовнішній

організаційний вплив, тобто цілеспрямоване використання різноманітних форм залучення педагога до інноваційних процесів [4, с. 15-18].

Отже, інноваційні процеси є основою оновлення сучасного закладу освіти, чинником розвитку освітніх систем. Їх результат визначають структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а за певних умов – створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

Список використаної літератури

1. Гнездилова О. М. Психологічні аспекти інноваційної діяльності педагога. *Психологічна наука і освіта*. 2006. № 4. С. 61-65.
2. Ельбрехт О. М. Адаптивне управління навчальним процесом. Харків: Основа, 2005. 128 с.
3. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Харків: Освіта, 2004. 204 с.
4. Сиротинко Г. О. Інноваційний розвиток освіти: проблеми переходу від теорії до практики. *Управління школою*. 2005. № 1. С. 15-18.
5. Ткаченко В. П. Інноваційна діяльність у закладах освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 44-46.

Пастух Володимир,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Білоус Ірина,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПОДОЛАННІ ПРОЯВІВ КСЕНОФОБІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Говорячи про проблеми ксенофобії, слід почати з того, що англійське слово «tolerance» з лінгвістичної точки зору означає готовність бути терплячим.

Толерантність – це основоположний чинник сучасного світу, який дозволяє людині комфортно почуватись в будь-якій точці світу.

В деякої частки населення України ще залишаються певні фактори радянського менталітету, що не дозволяють їм бути в міру толерантними, попри те, що наша країна вже не перший рік рухається в бік вступу в Європейський Союз.

Лише після оголошення незалежності України ми знову почали рухатися в правильному напрямку. Після спадання Залізної Завіси українці стали все більше відмежовуватися від цього нав'язаного образу «радянської людини» з усіма її комплексами, фобіями та упередженнями стосовно не таких, як більшість.

Тому поки що ми можемо інколи спостерігати випадки ксенофобії в окремих жителів нашої країни.

В об'єктиві профілактики ксенофобії слід звісно ж згадати Сполучені Штати Америки, як приклад для наслідування. Ця країна пройшла довгий і

тернистий шлях для того, щоб стати чи не найпривітнішою державою в плані толерантності.

Роль толерантності в подоланнях проявів ксенофобії є неабияк важливою для майбутніх керівників закладів освіти у вищій школі.

Розглядаючи можливості профілактичної роботи з подолання ксенофобії, важливо враховувати, крім психологічного, найрізноманітніші аспекти та чинники.

Рушійна сила ксенофобії лежить не лише в інтелектуальній, а й у політичній площині, її аргументи черпаються у сфері ідеології. Тут вагому роль грає виховний процес в українському суспільстві.

Щоб досягти реальних успіхів в профілактиці ксенофобії, на рівні держави слід запроваджувати наступні заходи в закладах освіти: проведення просвітницьких занять, організація дискусійних клубів, кінофестивалів прав людини та літніх таборів виховання толерантності, видання навчальних матеріалів, книг, плакатів та електронних носіїв.

Підсумовуючи все вище сказане, можна навести такий крилатий вислів: жити з іншими людьми – мистецтво, якому належить вчити підростаюче покоління.

А тому керівникам закладів освіти потрібно заохочувати та прищеплювати толерантне ставлення до навколишнього оточення. Адже від цього також якоюсь мірою залежить швидкість вступу України до ЄС.

Список використаної літератури

1. Декларація Принципів толерантності ООН, 1995. 16 с.
2. Практичне право: на попередження ксенофобії: Навч. посіб. / Галай А. О., Галай В. О., Мосюк М. М., Пипченко Б. Ю., Скороходько К. В.; за ред. Галай А. О. К.: КНТ, 2011. 200 с.
3. Толерантність як один з факторів міжетнічних відносин. / Тарабанова С. В., 2007. 190 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/19_NNM_2007/Istoria/23230.doc.htm

Арсен Козачок,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СУТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Інноваційні технології навчання відносяться до застосування новітніх інструментів, методів та підходів для поліпшення процесу навчання і отримання знань. Суть інноваційних технологій навчання полягає у використанні передових технологій, які допомагають створити більш ефективне, цікаве та інтерактивне навчальне середовище.

Інновації в навчанні охоплюють нові підходи до викладання, організації занять та змісту освіти. Вони включають в себе інтеграцію предметів, нові методики оцінювання навчальних результатів та оновлення навчальних програм. До найбільш відомих інновацій у цій сфері належать: організація занять (без руйнування класно-урочної; створення гомогенних класів з правом переходу в класи іншого рівня; створення профільних класів; методики колективних навчальних занять із створенням ситуації взаємонавчання; ігрові методики (вікторини, диспути). Інноваційні підходи до організації занять виходять за рамки традиційної класно-урочної системи і включають такі елементи, як: метод проектів, школа-парк, створення схем мережевої взаємодії; індивідуальні освітні траєкторії; т'ютерство [1].

Тому, інноваційні технології навчання на сучасному етапі розвитку освіти є швидко розповсюджуваним явищем, яке має позитивний вплив на всі

педагогічні системи і є незворотнім процесом, що постійно розвивається. У сучасних літературних джерелах велику увагу приділяють поняттю «інноваційні педагогічні технології», оскільки педагогічний процес завжди піддається постійному розвитку. Це поняття трактується як ефективні нововведення, що стосуються організації загального освітнього процесу, а також можуть включати окремі методи та підходи для реалізації конкретних аспектів навчання (у вузькому розумінні) [2].

Доцільно зауважити, що процес розвитку освітньої інновації на будь-якому рівні може бути поділений на п'ять етапів [1]:

– Перший етап – це ініціація нововведення і прийняття рішення щодо необхідності впровадження конкретного типу інновацій.

– Другий етап – це теоретичний етап, який включає обґрунтування та дослідження інновацій на основі психолого-педагогічного аналізу. На цьому етапі проводиться прогнозування того, як буде розвиватись інноваційний процес, а також вивчаються можливі негативні та позитивні наслідки впровадження (економічні, юридичні та інші).

– Третій етап – це організаційно-практичний етап, який передбачає створення нових структур, що сприяють впровадженню нововведення. На цьому етапі можуть бути створені лабораторії, експериментальні групи або інші спеціалізовані структури, які сприятимуть ефективному освоєнню та реалізації інновацій.

– Четвертий етап – це аналітичний етап, який передбачає узагальнення та аналіз отриманої моделі. На цьому етапі проводиться оцінка ефективності впровадження інновацій, збір та аналіз даних, оцінка результатів та впливу нововведення на освітні процеси.

П'ятий етап – це етап упровадження, яке може бути спочатку пробним, а потім перейти у повне масштабування. На цьому етапі інноваційний підхід або

методика починає застосовуватися на практиці з метою перевірки його ефективності та результативності.

Отже, до основних переваг інноваційних технологій навчання можна віднести наступні:

1. Інтерактивність. Технології навчання дозволяють залучати учнів активно до процесу навчання. Вони надають можливість для більш взаємодійного спілкування, співпраці та залучення до розв'язання реальних проблем.

2. Особистісний підхід. Інноваційні технології навчання дозволяють враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного учня. За допомогою персоналізованого навчання, адаптивних програм та аналітики даних, можна створити навчальні програми, що відповідають потребам кожного учня.

3. Доступність. Інноваційні технології навчання дозволяють знизити бар'єри до освіти та зробити її більш доступною для різних груп людей. Вони дозволяють навчатися у будь-якому місці та в будь-який зручний для учня час, а також надають можливість доступу до великої кількості освітніх ресурсів та матеріалів.

4. Колаборація. Інноваційні технології навчання сприяють розвитку співпраці та колаборативної роботи між учнями. За допомогою веб-платформ, інструментів для спільного редагування документів та відеоконференцій, учні можуть спілкуватися, обмінюватися ідеями та працювати над проектами разом, незалежно від свого місцезнаходження.

5. Мотивація та залучення. Інноваційні технології навчання дозволяють створити цікаве та захопливе навчальне середовище, що спонукає учнів до активної участі. Використання відеоігор, графічних симуляцій, віртуальної реальності та інших інтерактивних елементів може стимулювати інтерес до навчання та покращити засвоєння матеріалу.

В цілому, інноваційні технології навчання спрямовані на поліпшення ефективності та результативності процесу навчання, залучення учнів до активного співробітництва та створення навчального середовища, яке відповідає потребам сучасного цифрового світу.

Список використаної літератури

1. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
2. Бандура Л. Сутність інноваційних технологій навчання у сучасній науковій літературі. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. № 19. С. 9–12.

Володимир Дармограй,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі активно досліджується науковцями В. Андрущенко, Г. Баллом, Р. Гуревичем, М. Жалдаком та ін.; діяльнісні особливості і спілкування в системі «педагог-учень» із використанням інформаційно-комунікаційних технологій відстежували А. Брушлинський, О. Матюшкін, Л. Ребуха та ін.; питаннями інформатизації ЗЗСО та ЗВО займалися В. Биков, Б. Гершунський, С. Гончаренко та ін. Поняття «інформаційно-комунікаційні технології» (далі

ІКТ) будемо розглядати як сукупність методів, процесів та програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, які сповна забезпечують виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості під час використання інформаційного ресурсу [4, с. 45–47]. Отож ІКТ – це поєднання інформаційних технологій з комунікаційними для вирішення різноманітних завдань сучасного освітнього інформаційного суспільства. Вони відіграють значну роль у забезпеченні якісної освіти, оскільки пронизують як сам процес навчання, так і процеси управління.

Нині до ІКТ відносяться інтернет-технології, мультимедійні програмні засоби, офісне та спеціалізоване програмне забезпечення, електронні посібники та підручники, системи дистанційного навчання (системи комп'ютерного супроводу навчання). Вони торкаються всіх сфер діяльності людини, однак, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту [3, с. 103].

Проникнення ІКТ в освітній процес створює передумови для кардинального оновлення як змістово-цільових, так і технологічних сторін навчання, що проявляється у суттєвому збагаченні системи дидактичних прийомів, засобів навчання та чинять активний вплив на процес навчання, оскільки змінюють схему передачі знань і методи навчання, а отже і впливають на якість освітнього процесу та якість освіти в цілому.

Реалізація ІКТ передбачає досягнення таких освітніх цілей [1; 4]:

- формує інформаційну культуру учнів;
- створює нові і додаткові умови для підвищення якості освіти;
- розвиває нові форми освіти, які базуються на ІКТ,
- реалізують концепцію відкритої і дистанційної освіти;
- підвищують доступність освіти;
- удосконалюють управління освітою;

– підвищують рівень координації, ефективності та керованості наукових досліджень, що проводяться в системі освіти,

– сприяють широкому використанню методів, засобів і технологій управління освітою;

– формують сучасний науковий інструментарій і розширюють простір освіти.

Ступінь впровадження ІКТ в освіту значною мірою відбиває глибину і масштаби інформатизації суспільства, а сам цей процес має всеохоплюючий відносно системи освіти характер.

Отже, впровадження ІКТ в освітній процес сприяє виконанню більшості завдань, що стоять перед всією системою освіти та управління її якістю.

Список використаної літератури

1. Готько О. Сучасні засоби роботи з інформацією. *Молодь і ринок*. 2015. №4 (123).

2. Ребуха Л. З., Брик Р. С. Інформаційно-освітній простір закладу освіти: структурно-функціональні особливості освітнього веб-сайту. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*, 2021. Вип. 2(02). С. 103–114 ULR : <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipua/issue/view/2>

3. Співачук В., Іконнікова М. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі ЗВО. *Наукові інновації та передові технології*, 2022. №9 (11).

4. Шкирта І. М., Лазар В. Ф. Інформаційні технології та засоби їх реалізації у навчальних закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія : Педагогіка та психологія. 2019. № 2 (10), Ч. 2. С. 45–48.

Олексій Пасько,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційні технології навчання відіграють важливу роль у сучасній освіті і полягають у використанні електронних засобів комунікації та інформаційних технологій для забезпечення навчального процесу на віддаленій відстані. Основна суть дистанційного навчання полягає у можливості отримувати освіту, здобувати знання та взаємодіяти з викладачами та іншими студентами без необхідності фізичного присутності в одному місці. Це досягається завдяки використанню різноманітних інструментів та платформ, таких як веб-конференції, відео роки, електронні навчальні матеріали, форуми для обговорення та спілкування, завдання та тестування в електронній формі тощо. Студентам надається можливість самостійно організувати свій навчальний процес, вільно розподіляти час та місце навчання, а також здобувати доступ до навчальних ресурсів з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету [1].

Сучасні технології дистанційної освіти дозволяють вирішувати ряд різноманітних завдань [2]:

– Деякі з безкоштовних платформ для проведення онлайн зустрічей включають Google Classroom, ZOOM, FreeConferenceCall і Microsoft Teams.

– Електронна освітня платформа «МійКлас» може бути використана як альтернатива фізичному кабінету. Ця платформа надає можливість віртуального навчання та спілкування між викладачами та студентами. Замість того, щоб зустрічатися фізично в кабінеті, вони можуть взаємодіяти та навчатися через Інтернет.

– Для підготовки завдань та самостійного опрацювання матеріалів можна використовувати такі сервіси, як Moodle, Padlet, Folks, Kahoot, Quizizz, IDroo та Miro.

Moodle є популярною платформою для створення і управління навчальними курсами. Вона надає можливість завантажувати матеріали, створювати завдання, виконувати тести та взаємодіяти зі студентами в онлайн-середовищі.

Padlet дозволяє створювати віртуальні дошки, на яких можна обмінюватися ідеями, додавати матеріали, коментувати та спілкуватися з іншими учасниками.

Folks є соціальною мережею для навчання, де можна об'єднуватися в групи, спілкуватися, ділитися матеріалами та співпрацювати над проектами.

Kahoot та Quizizz – це сервіси для створення ігрових вікторин та тестів, які допомагають активізувати навчання та перевіряти знання студентів.

IDroo – це інтерактивна дошка, яка дозволяє викладачам та студентам спільно працювати над матеріалами, робити записи та нотатки.

Miro – це сервіс для спільної роботи над проектами та створення візуальних схем, на якому можна об'єднувати ідеї, спілкуватися та співпрацювати в режимі реального часу.

– У дистанційній освіті, в залежності від наявної технічної підтримки, можна використовувати різні засоби комунікації для взаємодії між викладачами та студентами (електронна пошта, форум, чат, відеоконференція, блог тощо);

– Застосовування у дистанційній освіті різноманітних онлайн-ресурсів для навчання. Деякі з таких ресурсів включають EdEra, iLearn, Prometheus та контент, доступний на YouTube.

Отже, використовуючи дистанційні технології навчання в освітньому середовищі, розширюється доступ до освіти, забезпечується гнучкість індивідуального навчання, а також підтримується навчання на відстані в умовах, коли фізична присутність у навчальному закладі є обмеженою або неможливою. Важливим аспектом дистанційного навчання є підтримка взаємодії та комунікації між студентами та викладачами, що здійснюється через електронні засоби комунікації, що дозволяє створити сприятливу навчальну середу та сприяти обміну знаннями та досвідом.

Список використаної літератури

1. Кучай О., Дем'янюк А. Сучасні технології дистанційного навчання. Гуманітарні студії. № 2. С. 77–85.
2. Шовдра М.В. , Василенко В.Ю. Сучасні технології дистанційного навчання. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» (м. Вінниця, 18 листопада 2022 р.)*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. С. 66–68.

Люба Горбенко,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Професійне становлення залежить від здатності людини ставити цілі, які найбільш адекватні її внутрішній сутності. Зазвичай впродовж усього професійного становлення змінюються життєві та професійні плани у фахівця, відбувається зміна соціальної ситуації, провідної діяльності, відбувається перебудова структури особистості [1]. Тому виникає необхідність розглянути існуючі уявлення про чинники, що спричиняють професійний розвиток, поділивши їх на зовнішні й внутрішні. До зовнішніх чинників, що впливають на розвитковість фахівця науковцями (О. Саркісова, Л. Сергеева, Т. Стойчак) віднесено такі:

- соціально-економічні умови;
- провідна навчально-професійна і професійна діяльність;
- техніко-технологічний рівень діяльності;
- система стимулювання професійного зростання;
- випадкові обставини та життєво-важливі події.

У свою чергу, до внутрішніх чинників віднесено:

- біопсихічні та фізіологічні особливості фахівця;
- соціально-професійна активність;
- мотиви і смисли професійної діяльності;

- потреби у реалізації свого професійно-психологічного потенціалу;
- потреба в самореалізації;
- кризи професійного становлення;
- ірраціональні тенденції.

Отже, успішність професійного становлення великою мірою пов'язана з потребою особистості в її постійному професійному зростанні. Як відомо, результативна викладацька діяльність безпосередньо пов'язана із професійною освіченістю, професійним розвитком і виховання професійно відповідальної особистості майбутнього фахівця. Тому в основі діяльності викладача, крім ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки, має бути науково обґрунтована система спеціальних знань і вмінь, що належать до тієї галузі знань, якій треба професійно зростати. Процес діяльності викладача визначають такі умови, як швидко змінна соціально-економічна ситуація, пріоритетні напрямки освітнього розвитку, реформування професійно-освітньої практики та ін. [2].

Головним мотивом фахівця є професійна самореалізація в професії. На думку дослідників, сутнісна характеристика професії – професійна діяльність, в якій розкривається її психологічна природа. Відповідно до такого розуміння професійна діяльність викладача вищої школи характеризується низкою ознак, що пов'язані із її педагогічною, когнітивною, науковою, соціально-комунікативною та методичною сферами. Водночас структура професійної діяльності науково-педагогічного працівника має складний характер і охоплює такі діяльності: педагогічну, когнітивну, комунікативну, наукову, методичну.

Отже, у професійному становленні фахівця вищої школи важлива роль відводиться його мотивації, яка зорієнтована на особистісне самовизначення. Разом з тим мотивація сприяє вдосконаленню професійних якостей фахівця для

досягнення високих результатів у праці, отримання гідної оцінки своєї діяльності оточенням та має великий вплив на кар'єрне зростання.

Список використаної літератури

1. Саркісова О. М. [До питання професійного становлення фахівців.](#) International Multidisciplinary Conference «Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland» Stalowa Wola, Republic of Poland, 20–21 July 2018. Volume 5. Stalowa Wola: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P. 155–157.

2. Сергеєва Л. М., Стойчак Т. І. Конкурентоздатність як умова професійного становлення фахівців: моногр. Дніпро: Журфонд, 2020. 181 с.

Ольга Кучерява,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ВИКЛАДАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НА РИНКУ ПРАЦІ

Нині потреба сучасного суспільства в компетентних, фахівцях, конкурентоспроможних на ринку праці не є вичерпною. Відповідно ЗВО значну увагу приділяють формуванню у майбутніх фахівців професійної компетентності. Сучасний викладач вищої школи повинен відповідати усім суспільним, фаховим та особистісним вимогам, які сьогодні ставить перед ним суспільство та професійна діяльність в умовах інформатизації, цифровізації та в умовах пандемії і війни.

Так, викладач повсякчас впливає на духовний світ студента, його розумові задатки, світосприйняття та професійне становлення. Насамперед педагог повинен вміти оцінювати й виправляти при потребі свою власну педагогічну діяльність. Він має бути професійно компетентним. Поняття «компетенція» і «компетентність» різні за значенням і змістом, оскільки компетентність, на відміну від компетенції (що містить в собі ключові поняття «знання», «уміння» та «навички» та ін.), передбачають дію людини за стандартизованою ситуацією, однак має в собі елемент готовності до певної ситуації через особистісну характеристику людини, через перехід від якості знання до якості діяльності, яка може в більшості бути нестандартною. І тому за своєю суттю поняття «компетентність» є значно ширшим від поняття «компетенція».

Сфера компетентності розповсюджується як на певний рівень розвитку особистості, так і на її професійні обов'язки та можливості. Під професійною компетентністю науковці Р. Гуревич, М. Головань, Л. Ребуха розуміють особистісні можливості викладача ЗВО, що дозволяють йому самостійно й ефективно вирішувати професійні завдання, ефективно використовувати теоретичні знання та послуговуватися практичними навичками. На думку Р. Гуревича, ключовими характеристиками професійної компетентності є багатство знань; системність організації та структурування знань, усвідомлення реальних взаємозв'язків між елементами, класифікованість набутих знань, виокремлення фундаментальних вузлових елементів; релятивність взаємозв'язків між знаннями, оновлення як змісту, так і взаємозв'язків під впливом об'єктивних фактів; фундаментальність знань; методологічність, прагматизм, неперервність зв'язків: «знання – діяльність»; рефлексивність знань [2].

Компетентний викладач – це індивід, котрий володіє необхідними знаннями, вміннями та досвідом, а компетентність – риса особистості, яка має

цей необхідний набір компетенцій. Професійна компетентність є досить багатоаспектним та складним явищем. Часто вимоги до педагогічної компетенції та можливості їх реалізації не збігаються [3; 4].

Отже, професійна компетентність викладача ЗВО – це вельми складний та багатогранний комплекс, який містить професійні знання, вміння, навички, готовність до діяльності, а також цілу низку професійно важливих особистісних властивостей, таких як: креативність, мобільність, інтелектуальність, життєстійкість, комунікабельність, толерантність, урівноваженість.

Список використаної літератури

1. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія: Педагогіка і психологія. Ялта: РВВ КГУ, 2014. Вип. 44. Ч. 3. С.79–88.
2. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: моногр. Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 410 с.
3. Ребуха Л.З., Боршуляк Н. С. Професійна компетентність фахівців: сутнісні ознаки та розвиткові умови. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Випуск 22. Т. 3. С. 87–90. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.17>
4. Ребуха Л.З. Викладач вищого навчального закладу: професійні особливості ділової жінки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Сер.: Соціологія. Психологія. Педагогіка. 2009. Дод. 4, Т. III (15). С. 454–459.

Ірина Демчук,
аспірант 1 року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет,
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІНСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Розвиток сучасних професійних освітніх закладів спричинили значні зміни організаційного характеру. Тому виокремилася потреба у пошуку нових форм та методів організаційно-управлінської та педагогічної діяльності, що спрямовані на вирішення нових складних освітніх завдань [1].

Під управлінням будемо розуміти діяльність керівника по продукуванню рішень, організації, контролю та регулювання об'єкта управління, тобто освітнього закладу, відповідно до заданої мети.

Управління освітою будемо розглядати як:

– складну організаційно-структурну систему, усередині якої містяться структури управління освітою, а також структури управління самих освітнім процесом;

– процес, що передбачає взаємопов'язану сукупність циклічно повторюваних процесів вироблення та зреалізування рішень, орієнтованих на звичне функціонування та ефективний розвиток системи освіти та основних її складових.

В управління освітою входить планування, організація роботи освітнього закладу, керівництво ним та контроль, що визначають її діяльнісне

функціонування та розвиток основних освітніх процесів, а також безперервний саморозвиток [2].

До основних принципів управління освітою науковцями віднесено:

– демократизацію та гуманізацію управління, що спрямовані на розвиток діяльності закладу та всіх учасників освітнього процесу (керівників, вчителів, учнів та батьків). Важливим у цьому напрямі є залученість суб'єктів діяльності до відкритого обговорення та колективної підготовки управлінських рішень. Управління нині сповна переходить від суб'єктно-об'єктних до суб'єктно-суб'єктних взаємин, від монологічного управління до діалогічного між освітніми підсистемами.

– системність та цілісність в управлінні, що визначається системною природою педагогічного процесу. Системний підхід в управлінні педагогічною організацією мотивує керівника освітнього закладу та ін. його учасників управлінської діяльності реалізовувати її в системі на засадах єдності та цілісності всіх взаємодіючих компонентів та підсистем.

– наукову обґрунтованість управління, що передбачає побудову системи управління на інноваційних досягненнях науки. За цим принципом керівник має розуміти та враховувати закономірності управління та освітнього процесу в цілому, тенденції розвитку суспільства та педагогічних систем, приймати результативні рішення з урахуванням обставин, що складаються, та майбутніх наукових прогнозів [3; 4].

Отже, управління інноваційними освітніми змінами вимагає від керівника набуття певних компетенції для вирішення першочергових управлінських завдань, що по'язані із формуванням ефективних способів управління освітніми закладами.

Список використаної літератури

1. Кравчинська Т. С. Особливості управління освітнім процесом за дистанційною формою навчання. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2017. №2(75). С. 120–124.

2. Остапйовський І. Є., Остапйовська Т. П. Взаємозумовленість та взаємозв'язок функцій управління. *Педагогічний пошук*, 2016. №2. С. 33–35.

3. Павліха Н., Тоцька О. Стратегічні напрями модернізації системи управління вищою освітою в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2019. № 4. С. 33–41.

4. Ребуха Л.З., Мазурик Н. Ю. Принципи управління закладами освіти. Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 93 – 96.

Олександр Нірода,

здобувач 1 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти», Західноукраїнський національний університет

Лілія Ребуха,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА

У сучасних умовах основним принципом побудови освітнього процесу в ЗВО є орієнтація викладача на розвиток особистості майбутнього фахівця, його самостійності, пізнавальної та комунікативної активності, соціальної впевненості та набуття ціннісних орієнтацій, що визначають поведінку, діяльність, ставлення студента до світу та ін [4].

Важливу роль у цьому процесі відводиться викладачу, його підготовці як педагога, формування його філософської та педагогічної позиції, методологічної, дидактичної, комунікативної, методичної та інших компетенцій. Працюючи за стандартом, педагог повинен здійснити перехід від

традиційних технологій до технологій розвиваючого, особистісно орієнтованого навчання, використовувати технології рівневої диференціації, навчання на основі компетентнісного підходу, «навчальних ситуацій», проектної та дослідницької діяльності, інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних та активних методів педагогічної майстерності. Всі ці окреслені складові педагога становлять його професійну компетентність.

Під професійною компетентністю розуміється сукупність професійних і особистісних якостей, необхідні для успішної педагогічної діяльності. Модель професійної компетентності педагога постає як єдність його теоретичної та практичної готовності. Педагогічні вміння науковці об'єднали у чотири групи:

а) вміння «перекладати» зміст об'єктивного процесу навчання і виховання у конкретні педагогічні завдання: вивчення особистості та колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями та проектування на цій основі розвитку колективу та окремих студентів; виділення комплексу освітніх розвиваючих завдань, їх конкретизація та визначення домінуючої задачі;

б) вміння побудувати та привести в рух логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування освітніх завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний вибір форм, методів та засобів його організації.

в) вміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами виховання, приводити їх у дію: створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних та ін.); активізація особистості студента, розвиток його діяльності, що перетворює його з об'єкта на суб'єкт навчання; організація та розвиток спільної діяльності; забезпечення взаємозв'язку особи із освітнім середовищем, регулювання зовнішніх впливів;

г) уміння облікувати та оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз та аналіз освітнього процесу, результатів діяльності педагога; визначення нового комплексу домінуючих і підлеглих педагогічних завдань.

Професійно компетентним можна назвати викладача, який на досить високому рівні здійснює педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, досягає стабільно високих результатів у навчанні студентів. Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування стресостійкості до мінливого педагогічного середовища. Від професійного рівня педагога-викладача безпосередньо залежить соціально-економічний та духовний розвиток суспільства. Зміни, що відбуваються в сучасній системі освіти, унеобходнюють підвищення кваліфікації та професіоналізму викладача, тобто його професійної компетентності. Основна мета сучасної освіти – відповідність актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави, підготовка різнобічно розвиненої особи громадянина своєї країни, здатної до соціальної адаптації в суспільстві, початку трудової діяльності, самоосвіти і самовдосконалення [1; 2]. Прогнозуючи результати своєї діяльності та моделюючи управлінський освітній процес педагог є гарантом досягнення поставлених цілей [1, с. 192–193]. Саме тому нині різко підвищився запит на кваліфікованого, творчо мислячого, конкурентноздатного викладача, здатного виховати особистість для сучасного, динамічно змінного світу.

Зважаючи на сучасні вимоги до педагога, визначимо основні шляхи розвитку його професійної компетентності, що включають:

- систему підвищення кваліфікації;
- самоосвіту викладачів;
- оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями;
- участь у різних конкурсах, дослідницьких наукових роботах;

– узагальнення та поширення власного педагогічно-інноваційного досвіду та ін. [3, с. 81].

Отож розвиток професійної компетентності нині є динамічним процесом засвоєння та модернізації професійного досвіду, що веде до розвитку індивідуальних професійних якостей, накопичення педагогічного досвіду, який передбачає безперервний розвиток і самовдосконалення. Разом з тим формування професійної компетентності є процесом циклічний, так як у процесі педагогічної діяльності завжди необхідно постійно підвищувати професіоналізм, і щоразу перелічені етапи повторюються, але вже у новій якості.

Список використаної літератури

1. Кравченко Г. Ю. Управління розвитком професійної компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І. Франка* / редактори-упорядники В. Ільїнський, А. Душний. Дрогобич: Вид. дім «Гельветка», 2018. Вип. 21. Т. 1. С. 192–196.

2. Лебедик Л. Розвиток професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти: зб. наук. статей у 3-х ч.* / За заг. ред. О. В. Зосименко, Г. Л. Єфремова. Суми, 2020. Ч. 1. 40–47.

3. Марусинець М. М. Формування інтегральної психолого-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти. *Освітній простір України*. 2018. №14. С. 81–88.

4. Ребуха Л. З. Вплив ціннісних орієнтацій на формування професійної компетентності у майбутніх фахівців-психологів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2019. №9. Електронне наук. фах. вид. URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/358>

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Людмила Островська,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Однією з умов, що дозволяють впливати на якість здобутої освіти, своєчасно коригувати цілі та результати навчання, забезпечувати взаємозв'язок освітніх етапів, є проведення систематичного моніторингу. Саме моніторинг дозволяє дати оцінку стану об'єкта в будь-який момент часу і прогнозувати його розвиток, забезпечує необхідну інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на досягнення заданих цілей розвитку об'єкта, а також управляти діяльністю педагогічної системи [1].

Необхідною умовою ефективності моніторингу якості освіти є грамотна постановка цілей і завдань, визначення алгоритму та методики його проведення, способів обробки та пред'явлення результатів. Відділ моніторингу якості освіти, будучи структурним підрозділом ЗВО, здійснює контроль за якістю освітнього процесу, рівнем знань та умінь студентів та об'єктивністю оцінки результатів їх навчальної діяльності [2].

Основними цілями внутрішнього моніторингу є з'ясування причин неуспішності студентів з окремих навчальних дисциплін, забезпечення наступності між загальною середньою та вищою освітою та як наслідок підвищення якості освіти в ЗВО. Досягненню поставлених цілей сприяє вирішення наступних завдань:

– оцінка наявного рівня підготовки студентів з навчальних дисциплін, рівня адаптації першокурсників до навчання в системі вищої освіти;

- визначення існуючих актуальних освітніх проблем;
- відстеження змін у рівні підготовки студентів при вивченні навчальних дисциплін у вищій школі;
- визначення пріоритетних напрямків підвищенню рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни.

Для досягнення поставлених цілей важливим є систематичний моніторинг якості освіти студентів, основу якого складають послідовно пов'язані компоненти, визначений алгоритм і методика роботи в цьому напрямі. Модель систематичного моніторингу якості знань складається з чотирьох компонентів: організаційного, емпіричного, аналітичного та результативного. Всі компоненти моніторингу пов'язані між собою так, що результати, отримані на першому рівні (етапі), впливають на організацію роботи на другому рівні (етапі) та ін. [3].

Розглянемо докладніше кожен компонент систематичного моніторингу якості знань студентів. Організаційний компонент включає визначення об'єкта та предмета систематичного моніторингу, а також вибір відповідного інструментарію (пакет вимірювачів, за допомогою яких відбуватиметься збір інформації: анкети, комплекти тестових завдань, діагностичні опитувальники, шкали вимірювання; програмні засоби математичної обробки інформації).

Емпіричний компонент включає збір інформації про студента з використанням таких методів, як робота з наданими при вступі до вузу документами, спостереження, анкетування, співбесіда та ін., проведення проміжного контролю знань з навчальних дисциплін за допомогою тестування. Для проведення проміжного контрольного зрізу на підставі навчального плану та програм викладачами кафедр створюються комплекти тестових завдань.

Аналітичний компонент моделі систематичного моніторингу якості освіти студентів забезпечує обробку, систематизацію та аналіз отриманої інформації.

Фахівці відділу моніторингу якості освіти забезпечують обробку, систематизацію та аналіз отриманої інформації, а також на її основі:

- визначають актуальні проблеми з вивчення навчальної дисципліни для даного контингенту студентів;

- здійснюють розробку рекомендацій, що дозволяють коригувати цільові установки, структуру змісту навчання, вибір дидактичних матеріалів та ін. для підвищення якості освітнього процесу;

- прогнозують навчальні досягнення студентів при вивченні дисциплін в процесі здобуття вищої освіти;

- створюють банк даних для обробки отриманих даних з використанням програм Microsoft Office Excel і Access, методів математичної статистики з метою використання її для забезпечення спадкоємності та підвищення якості освіти студентів. Після проведення проміжного контролю знань студентів результати пропонуються деканам, завідувачам кафедр, викладачам. Результати контрольного зрізу надаються у вигляді інформативної відомості.

На підставі цих даних викладач може визначити рівень підготовки по предмету як кожного студента, так і групи в цілому, порівняти його з середніми по потоку і факультету в поточному навчальному році і в попередніх, зробити висновок про те, яким чином доцільно підійти до вивчення програмного матеріалу, щоб досягти максимально можливих результатів.

Висвітлення отриманих результатів передбачає надання отриманої та обробленої інформації до деканату відповідного факультету з метою використання її для забезпечення наступності та підвищення якості освіти студентів, а також у навчально-методичне управління університету, на кафедри.

Отже, моніторинг якістю освіти враховує індивідуальні особливості студентів, оскільки не може обійтися без знання про формування їх особистісних якостей, загальних та спеціальних здібностей, рівня навченості,

про особливості інтелекту, креативності, комунікабельності, творчого та педагогічного мислення, пізнавального потенціалу. Тільки таке комплексне дослідження може дати повне уявлення про перебіг освітнього процесу та управлінські впливи, необхідні для отримання студентами найкращих освітніх результатів.

Список використаної літератури

1. Візір В., Макуріна Г., Сюсюка В., Сікорська М., Ковальова Т. Моніторинг як складова управління якістю освіти. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. 2018. №82. С. 18–27.

2. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти. *Енциклопедія освіти*. 2021. с. 588–589.

3. Швидун Л. Т. Проблеми модернізації освіти на моніторинговій основі. *Fundamental and applied research in the modern world*. In: The 3rd International scientific and practical conference (USA, 21–23 Oct. 2020) Vo Science Publisher, Boston, USA. 2020. pp. 632– 642.

Каріна Коваль,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕНІ СТУДЕНТІВ

Розробка нових теорій та технологій сучасної загального та професійної освіти звернена до людини як домінуючої цінності, усвідомлення якої потребує

підвищення компетентності педагога. При цьому основою організації ефективного освітнього процесу визначено створення умов:

а) для оволодіння студентами ключових та професійних компетенцій, як заданими вимогами (нормами) до освітньої підготовки випускників ЗВО;

б) для розвитку компетентності майбутнього фахівця як таких, що вже сформувалися, а також досвіду щодо діяльності у цій сфері.

Особливо акцентується значимість та необхідність формування ключових компетенцій відповідно до основних положень, вироблених Радою Європи:

– соціальних (здатність брати відповідальність на себе, брати участь у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у функціонуванні та покращенні демократичних громадських інститутів; розуміти відмінності, виявляти повагу один до одного, здатність жити з людьми інших культур, релігій, переконань;

– комунікативних (володіння усним та письмовим спілкуванням, кількома мовами та ін.);

– інформаційних (володіння інформаційними технологіями, розуміння можливостей їх застосування, здатність критичного ставлення до поширення у ЗМІ інформації, реклами та ін.).

У професійній підготовці майбутніх фахівців у різних сферах трудової діяльності все більш затребувані є: розвиток концептуального мислення, прогностичних здібностей, проєктивних умінь, а також компетенцій, пов'язаних із формуванням здатності постійної самоосвіти як умови безперервної підготовки у професійному плані, досягнення успіху в особистому та суспільному житті.

У зв'язку з цим суттєво, що варіативність змісту освіти та сучасні технології навчання (розвиваючого, проблемного, компетентнісно-орієнтованого, інтерактивного, дистанційного, профільного та

ін.) реально дозволяють педагогу творчо проектувати, конструювати та організовувати спільну пізнавальну діяльність учнів. Ступінь забезпечення належних умов для узгоджених взаємодій викладача та студентів, безпосередньо впливає на результативність професійної діяльності та оптимальність ресурсних витрат у навчанні [2].

Відомо що збіг стилю викладання та стилю навчання студентів гарантує успішність індивідуальної та спільної діяльності викладача та студентів. З одного боку, дієвість викладання значною мірою залежить від ступеня ерудованості, рівня педагогічної майстерності, адекватності індивідуального стилю діяльності та взаємовідносин педагога із аудиторією. Однак дефіцит у викладача прагнення чи вміння цілеспрямовано та конструктивно визначати стратегію взаємодії з кожним майбутнім фахівцем, гнучко диференціювати зміст, форми та темпоритм комунікацій, ефективно нормувати завдання, оперативно змінювати умови навчання та ін. не меншою мірою впливають на загальний результат. З іншого, це успішність освоєння та глибина засвоєння кожним студентом навчального матеріалу залежить, передусім, від його реальних навчальних можливостей [1].

Відповідно до теорії особистості К. Платонова, на результативність навчання студента безпосередньо впливають:

- біопсихофізіологічні можливості (вік, стать, темперамент);
- особливості основних психологічних процесів (увага, мислення, пам'ять, уява, емоції, воля, мова);
- спрямованість особистості (індивідуаліст, колективіст, альтруїст, гуманіст та ін.);
- суб'єктний досвід (ціннісний та операційний, досвід звичної активізації, співробітництва, рефлексії; його обсяг, результативність та ін.).

Крім того, безліч факторів (рівень розвитку, активності та самостійності навчальної групи в цілому, ступінь сформованості особистісних потреб та намірів кожного, соціальний статус, взаємини та ін.) зумовлюють продуктивність застосування отриманої інформації у навчальних, практичних та нестандартних ситуаціях, готовність до самостійного пошуку, відбору та обробки нової наукової інформації [3, с. 304–305].

Саме студентський вік є найбільш чутливим до зміцнення саногенного мислення та професійної стійкості. Основною метою педагогічного супроводу соціально-професійного самовизначення студентів є розширення можливості самореалізації, усвідомлення свого покликання, сенсу життя, життєвого вибору, соціальної та професійної компетентності.

Сфери впливу педагогічного супроводу орієнтовані на створення сприятливих умов та безпечного середовища для саморозвитку; розкриття та реалізацію внутрішніх сил; формування здібностей до самостійних дій та вільного вибору; сприяння у вирішенні проблем.

Векторами такого сприяння є: психологічний, соціальний, індивідуально-консультативний, координуючий, організаторський. Основними напрямками реалізації педагогічного супроводу соціально-професійного самовизначення студентів визначено: цілепокладання; варіативний пошук, інформаційний обмін, дискусійне обговорення, реалізація задуму, критичний аналіз, взаємооцінка результатів. [1]

Таким чином, педагогічний супровід соціально-професійного самовизначення студентів – це діяльність з моделювання умов та траєкторії розвитку особистості студента у перспективі його життєвого (соціального та професійного самовизначення). Вона забезпечується суб'єкт-суб'єктною взаємодією та сукупністю засобів індивідуальної допомоги.

Список використаної літератури

1. Семененко І. Є. Аналіз теоретичних підходів до визначення поняття педагогічний супровід. *Педагогіка та психологія*, 2015. № 49. С. 34-43.

2. Цокур О. Науково-педагогічна (асистентська) практика як детермінанта професійного самовизначення студентів в статусі викладачів закладу вищої освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*, 2020. №48: С. 220–228.

3. Швець Н. А. Педагогічний супровід професійного самовизначення студентів аграрного ВНЗ. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 2014. № 41. С. 304–307.

Андрій Савіцький,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Оксана Кричківська,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ГОТОВНІСТЬ КЕРІВНИК ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Будь-яке суспільство як цілісна соціально-економічна система переживає кризові явища, які відбуваються час від часу в окремих сферах або ланках кожної сфери та загрожують існуванню самої системи. Як і будь-яка інша організація, освітня організація є відносно відокремленою структурною ланкою системи, у нашому випадку – системи освіти. В Україні кризові стани мають місце і в закладах освіти [3, с. 211]. Слід зазначити, що освітні установи порівняно з організаціями, які займаються підприємницькою діяльністю, дуже пізно розпочали впровадження професійного менеджменту. Тим не менш, в

Україні відбувається усвідомлення того, що управління – це особливий вид діяльності, що є особливо актуальним в умовах кризи освіти [2, с. 142]. Антикризове управління освітніх установ залежить від їхнього виду та характеру діяльності. Стосовно закладів середньої освіти є певні особливості, які неминуче здійснюють вплив на характер управління в умовах кризи.

Менеджмент в освіті охоплює три основні складові: педагогічний, економічний та власне управлінський аспекти. Попередити кризові явища та забезпечити стійке становище організації є основним завданням антикризового менеджменту [3, с. 212]. У стратегічному плані антикризове управління повинно забезпечити закладу освіти конкурентну перевагу протягом довготривалого часу, що дає змогу реалізувати найбільш якісну «продукцію» на ринку освітніх послуг.

У вузькому значенні антикризове управління в професійній діяльності керівників закладів загальної середньої освіти базується на заходах щодо виведення закладу освіти із кризи. Антикризове управління у широкому розумінні охоплює антикризове управління у вузькому значенні, а також оцінку ризиків потенційних криз, заходи щодо зниження ймовірності криз, розробку планів антикризових дій, виявлення ознак розвитку криз, ліквідацію наслідків криз та недопущення криз у запланованій перспективі [1, с. 157].

Підсумовуючи варто узагальнити, що антикризове управління справді відрізняється від управління у звичайному режимі. Завдяки антикризовому управлінню заклад освіти за умови правильного та своєчасного прийняття рішень та належному ставленні до роботи в період кризи, може повернутися до докризового стану. У практиці антикризового управління існує широка методологічна база, яку доцільно розподілити на дві великі групи методів: діагностичні методи та методи, спрямовані на подолання кризи.

Таким чином, готовність керівників закладів загальної середньої освіти до антикризового менеджменту передбачає системне та постійне здійснення заходів щодо: аналізу та оцінки потенційних криз; розроблення планів дій щодо запобігання або подолання цих криз; підготовку персоналу до виконання антикризових планів; моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища щодо виявлення ознак криз; у разі потреби – залучення та ефективного здійснення планів антикризових заходів; нейтралізації наслідків криз.

Список використаної літератури

1. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. 3-тє вид., доповн. і переробл. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 396 с.
2. Матукова Г. І. Формування основ конкурентоспроможності фахівця сфери управління в процесі професійної підготовки. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2011. Вип. 33. С. 141–149.
3. Усік І. Експериментальна перевірка готовності керівників закладів загальної середньої освіти до антикризового менеджменту у процесі підвищення кваліфікації. *Витоки педагогічної майстерності*. 2020. Вип. 26. С. 210–215.

Наталя Барилко,
здобувачка 1 курсу магістратури
Спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК У КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ КУЛЬТУРИ КОМАНДНОЇ РОБОТИ

Управління освітою є важливою складовою успішного розвитку сучасного суспільства. Знання та навички вже не є єдиними вимогами сучасного світу до

освіти, оскільки він також потребує інноваційного підходу до навчання та виховання. Інноваційні розробки у сфері освіти є важливим інструментом, що дозволяє ефективно відповідати на виклики сучасного світу, забезпечуючи високу якість освіти та її доступність для всіх.

Командна робота має великий вплив на сучасне управління освітою. В управлінні освітою командна робота дозволяє керівникам та іншим працівникам створити сприятливе середовище для співпраці та взаємодії. Це допомагає досягати більш високих результатів у роботі та забезпечувати якісну освіту для учнів.

Командна робота дозволяє ефективно координувати дії та ресурси всіх працівників установи освіти для досягнення спільної мети. Вона допомагає забезпечити більш точне планування та виконання завдань, розвиток інноваційних підходів до навчання та виховання, а також покращення комунікації між різними відділами та підрозділами в установі освіти.

Культура командної роботи є надзвичайно важливою для керівників закладів загальної середньої освіти. Це означає, що керівники мають працювати зі своїми співробітниками як з однією командою, спільно діяти на користь загальної мети - якісної освіти для учнів.

Культура командної роботи допомагає керівникам створити сприятливе середовище для взаємодії та співпраці зі своїми колегами. Вона сприяє підвищенню рівня довіри та відкритості в команді, розвитку взаєморозуміння та підтримки. Керівники, які вміють створювати командну культуру, можуть досягти більш високих результатів у своїй роботі, так як командна робота дозволяє використовувати різноманітні таланти та знання кожного члена команди.

У закладах загальної середньої освіти, де взаємодія між вчителями та керівниками є надзвичайно важливою, культура командної роботи може

допомогти збільшити результативність навчального процесу та покращити якість освіти. Взаємодія між вчителями, адміністрацією та іншими працівниками закладу може стати більш ефективною за умови встановлення командного співробітництва.

Крім того, командна робота сприяє розвитку лідерських якостей серед працівників освітньої установи. Керівники, які вміють створювати командну культуру, здатні ефективно керувати та мотивувати своїх підлеглих, розвивати їх професійні навички та знання, що позитивно впливає на якість освіти.

Культура командної роботи у керівників закладів загальної середньої освіти має безпосередній вплив на студентів та учнів. Вона може допомогти встановити сприятливі взаємини між учасниками освітнього процесу, що сприяє розвитку довіри та взаєморозуміння між усіма учасниками.

Культура командної роботи дозволяє учням та студентам взаємодіяти та обмінюватися думками, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення та допомагає знаходити рішення проблем. Окрім цього, культура командної роботи допомагає учням та студентам розвивати соціально-емоційні компетентності, такі як емпатія, співпереживання, співробітництво та інші. Це важливо для формування суспільно відповідальної та етичної особистості.

Культура командної роботи може допомогти підвищити рівень академічних досягнень учнів та студентів. Це досягається за рахунок взаємної підтримки та співпраці між учасниками команди, що дозволяє краще розуміти матеріал та забезпечити його більш глибоке вивчення.

Отже, розвиток культури командної роботи у керівників закладів загальної середньої освіти є важливим для підвищення якості освітніх послуг, зміцнення професійної співпраці працівників та розвитку соціальних навичок учнів та студентів.

Список використаної літератури

1. Биков В.Ю. Проектування і використання відкритого хмароорієнтованого освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. № 6 (74). С. 1-19.

2. Петренко Л. М. Стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Вісник післядипломної освіти. «Серія «Педагогічні науки». 2020. Вип. 13 (42). С. 170-184

3. Петренко Л. М. Функціональна грамотність у контексті трансформації професійного розвитку фахівців. Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти : тези доп. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Глухів, 14 трав. 2020 р.). Глухів, 2020. С. 56–58.

4. Бондарчук О. І. Управління командою: 5 завдань і інструментів лідера: методичний посібник. Університет менеджменту освіти НАПН України. К., 2015. 116 с.

Ірина Клименко,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Ірина Білоус,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнського національного університету

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Якісна сучасна освіта – це освіта, яка популяризує людиноцентризм, спрямований на розвиток кожної особи, враховуючи її унікальні індивідуальні риси та надаючи можливість розкрити й розвинути її природні здібності й таланти. Ця освіта ставить людину в центр уваги, сприяє максимальній реалізації її потенціалу, формує компетентну й конкурентоздатну особистість в професійній сфері.

Індивідуальна освітня траєкторія базується на унікальному навчальному шляху, створеному спеціально для кожного студента з урахуванням її потреб та особливостей. Повна реалізація індивідуальної освітньої траєкторії можлива лише тоді, коли навчальний матеріал, форма та темп навчання відповідають потребам конкретної людини. Крім того, студент має власні цілі, які ставить перед собою при опануванні кожної теми, аналізує свої навчальні результати і залежно від них орієнтується, які знання та вміння слід вивчати у майбутньому.

Одним з сучасних та актуальних нововведень в державній нормативно-правовій базі України є визнання права здобувачів вищої освіти на побудову своєї індивідуальної освітньої траєкторії. Закон України "Про освіту" встановлює наступне: «Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін (освітніх компонентів) і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [1].

Професійний розвиток кожної людини започатковується ще під час навчання у середній школі. Це період, коли молоді люди починають формувати свої інтереси, цінності і цілі, розвивають навички комунікації та роботи в команді. Аналіз успішності, відносно профільних предметів у школі, може підказати майбутньому студенту його сильні сторони, які варто розвивати та надати перевагу пов'язаними з ними галузями роботи. Допомогти у виборі майбутньої професії може й суб'єктивна думка педагогів, які вкажуть на таланти майбутнього абітурієнта.

Ще одним фактором якісного вибору майбутніх професіоналів є достатня обізнаність про різновид професій, їхню особливість, вимоги, можливості та

перспективи. Завданням вищих навчальних закладів, з метою залучення справді зацікавлених студентів, є опублікування достатнього об'єму інформації про ту чи іншу професію. Надання можливості комунікації майбутнім здобувачам освіти з практикуючими спеціалістами у кожній сфері, щоб сформувати реальну ситуацію в обраній ніші на момент навчання з призми бачення фахівця.

Важливо відзначити, що більшість першокурсників проявляють пасивність у процесі навчання, вони відчують психологічний стрес та незручність у новому оточенні, а також потребу адаптуватися до нових вимог. Студентам необхідно навчитися усвідомлювати свої цілі та кінцеві результати кожного завдання, що сприятиме зростанню їх автономії на більш високому рівні.

Зовнішні фактори, такі як соціальне, економічне та культурне середовище, система освіти та ринку праці, громадська думка і технологічний прогрес, відіграють значну роль у визначенні та впливають на індивідуальну освітню траєкторію здобувачів вищої освіти. Суб'єктивні фактори, такі як фінансові ресурси та можливості сім'ї студента, можуть вплинути на вибір освітніх закладів, програм навчання та додаткових навчальних можливостей. Як наслідок, людина обирає спеціальність спираючись не на власні інтереси, а враховуючи пріоритетний критерій «доступність». Також фактор фінансових можливостей може вплинути на ступінь мотивації студента щодо якісного освоєння майбутньої професії [2].

Порівнюючи українські та закордонні шляхи індивідуалізації навчання можна виділити основні відмінні аспекти: гнучкість навчальних програм, особистісний підхід та застосування сучасних технологій. В закордонних практиках індивідуалізації навчання відбувається шляхом вибору предметів, курсів або модулів, що дає абітурієнтам більшу свободу у складанні своєї освітньої траєкторії. Українська система освіти, в порівнянні, більш профільно

стандартизована, з меншою кількістю варіативних предметів. Закордонні практики часто акцентують на індивідуалізації навчання, враховуючи особисті особливості, потреби та інтереси студентів. Українська система ще на шляху розвитку цього аспекту. Закордонні практики індивідуалізації навчання часто використовують сучасні технології, такі як онлайн-платформи, комп'ютерні програми або персоналізовані навчальні системи. Це дозволяє студентам вивчати матеріал у власному темпі, вибирати зручний час та місце для навчання. В Україні також спостерігається зростання використання онлайн-ресурсів, електронних підручників, навчальних програм та інтерактивних інструментів. Однак, в порівнянні з деякими закордонними практиками, використання технологій українською освітою менш інтегроване та масштабне.

Підсумовуючи це, варто відмітити, що у розвинених країнах світу сьогодні активно використовується концепція «відкритого навчання» (запропонована К. Кунертом, Р. Бартом та іншими), яка є ефективним методом реалізації індивідуалізації навчання. Цей підхід дозволяє здобувачам самостійно вибирати навчальний матеріал, спосіб його освоєння та тривалість процесу. Іншими словами, навчання стає процесом саморегулювання для здобувачів, а допомога педагога змінюється залежно від індивідуальних особливостей кожного здобувача, ступеня самостійності, рівня розвитку здібностей та інших факторів.

У формуванні індивідуальної траєкторії навчання є надзвичайно важливою роль викладача. Викладач виступає не лише як посередник у передачі знань, але й як наставник та ментор. Викладач допомагає студентам розібратися в їхніх інтересах, цілях і потребах, проводить індивідуальні консультації, підтримує їх у виборі навчальних шляхів і ресурсів. Викладач стимулює студентів, надає підтримку, визнає їхні досягнення і допомагає перебороти

труднощі, що можуть виникати на шляху досягнення особистих цілей. Викладач забезпечує об'єктивну оцінку студентів, надає конструктивний зворотний зв'язок, який допомагає студентам розуміти їхні сильні сторони, а також області, в яких потрібне поліпшення.

Василь Сухомлинський наголошував: «Учень має бачити в учителів розумну, знаючу, думаючу, закохану в знання людину. Чим глибші знання, чим ширший кругозір, ширша всебічна наукова освіченість учителя, тим більшою мірою він не тільки вчитель, а й вихователь» [3]. Тобто студент в образі викладача повинен бачити авторитетну людину, приклад для наслідування в професійній діяльності.

Підготовка здобувачів вищої освіти до формування індивідуальної професійної траєкторії є важливим аспектом сучасної освіти. Індивідуальна професійна траєкторія дозволяє студентам самостійно планувати своє навчання та розвиток у вибраній сфері. Це дає їм можливість глибше досліджувати свої інтереси, розвивати унікальні навички і здобувати необхідні знання та досвід, що відповідають їхнім професійним амбіціям.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (редакція від 02.10.2021, підстава – 1709-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.09.2021).
2. Педагогічна підготовка сімей різного типу до професійного самовизначення старшокласників : методичний посібник / за заг. ред. Т. В. Кравченко. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 268 с.
3. Н. В. Ясінська. Сучасна наука про проектування індивідуальної освітньої траєкторії педагога в системі неперервної освіти. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjWqdGE5-X-AhWMPYsKHfszCWcQFnoECAsQAQ&url=https://www.znayshov.com/FFR/14402/25D0/259F/25D0/259F_2_2022_2-5-9.pdf&usg=AOvVaw00bVsns7SDyhQIJ3qv87FL

Ірина Білоус,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет
Артур Хоміцький,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ТА СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ефективна діяльність будь-якої освітньої системи залежить від управління нею. Проблеми удосконалення управління освітніми організаціями набули в останній час характерної актуальності у зв'язку із важливими змінами в політичному та суспільно-економічному житті суспільства.

Основною причиною повільних темпів реформування системи освіти та адаптації до вимог сучасності є використання застарілих, віджилих підходів в самому управлінні освітніми системами, тому сьогодні нагальною є потреба використання теорії і практики освітнього менеджменту.

Проблема освітнього менеджменту має різноманітні аспекти і постійно була об'єктом вивчення багатьох українських і зарубіжних науковців, серед яких Г. Дмитренко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Маслов, Н. Ничкало, В. Олійник, М. Поташник та ін.

Варто зазначити, що в Законі України «Про освіту» визначено поняття закладу освіти як «юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність». Загалом тут же зазначено, що «невід'ємними складниками системи освіти є: дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна

(професійно-технічна) освіта; фахова передвища освіта; вища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта» [1].

Згідно Закону України «Про освіту», управління закладом освіти в межах повноважень, визначених законами та установчими документами цього закладу, здійснюють: засновник (засновники); керівник закладу освіти; колегіальний орган управління закладу освіти; колегіальний орган громадського самоврядування; інші органи, передбачені спеціальними законами та/або установчими документами закладу освіти [1].

Однак, варто відмітити, що особливості організаційної структури та структури управління, в першу чергу, обумовлені типом закладу освіти.

Найважливішими організаційними формами управлінської діяльності в закладі освіти є органи колегіального управління закладу освіти, зокрема, це конференція (загальні збори колективу закладу освіти, що скликаються не менш як один раз на рік), рада закладу освіти, педагогічна рада, нарада при керівнику (директорі), нарада при його заступниках, оперативні наради, засідання комісій, методичні семінари, піклувальна (наглядова) рада тощо. Їх діяльність координується залежно від потреб колективу і завдань закладу освіти.

Рада закладу освіти обирається на загальних зборах (конференціях) колективу закладу освіти: до неї мають пропорційно входити представники від працівників закладу (обираються зборами трудового колективу), учнів другого-третього ступеня (обираються класними зборами) та батьків (обираються класними батьківськими зборами). Очолює раду керівник закладу освіти. Рада затверджує режим роботи закладу, вирішує найважливіші питання щодо удосконалення навчально-виховного процесу, організує громадський контроль за харчуванням і медичним обслуговуванням учнів, контролює витрачення бюджетних і позабюджетних коштів, розподіляє кошти загального обов'язкового навчання.

Педагогічна рада закладу освіти – це рада фахівців, яка покликана вирішувати питання, безпосередньо пов'язані з організацією навчально-виховного процесу, визначенням шляхів його удосконалення. Ця рада формується для обговорення складних питань організації навчального процесу, підвищення кваліфікації та професійної майстерності педагогів. До її складу входять учителі, вихователі груп подовженого дня, адміністрація закладу освіти. Очолює її керівник закладу освіти.

Нарада при керівнику закладу освіти скликається для вирішення термінових питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу (аналізу успішності учнів, дисципліни в школі, для організації позакласної діяльності). Інколи нарада розглядає роботу окремих педагогів, виконання стандартів освіти тощо. Тобто, метою такої наради є коректування окремих сторін педагогічного процесу й управління ним. У таких нарадах беруть участь лише ті педагоги, котрі несуть відповідальність за вирішення цих питань. Участь у них є обов'язковою для викладачів, адміністрації. Періодичність проведення визначає керівник закладу освіти.

Наради при заступниках директора розглядають поточні питання та проблеми, що стосуються їх адміністративної компетенції. Періодичність проведення визначається планом роботи закладу освіти.

Піклувальна (наглядова) рада проводиться з метою залучення громадськості до вирішення проблем освіти, забезпечення сприятливих умов ефективної роботи закладу освіти.

Оперативні інформаційні наради формується у зв'язку із виникненням тих чи інших реальних ситуацій, зокрема, наради лише для педагогів або лише для учнів, або водночас для тих і інших.

Також ефективність управління закладом освіти багато в чому залежить від управлінської діяльності адміністрації школи, в основі якої правильний

розподіл обов'язків адміністрації, до якої належать керівник та його заступники (з навчальної, виховної, наукової, методичної, господарської роботи).

З метою демократизації управління, налагодження зворотного зв'язку, поточного коригування управлінських рішень у закладі освіти діють органи громадського самоврядування учнів (учнівське самоврядування), учителів (профспілковий комітет, методична рада), батьків (батьківський комітет школи (класу), повноваження яких визначає Статут школи. Вони є дієвим засобом формування громадської думки, сприяють діалогізації взаємин з адміністрацією.

Саме ситуація мінливості, агресивності зовнішнього соціально-економічного середовища; зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг; низька мотивація педагогів до роботи, що зумовлена, насамперед, відсутністю адекватної заробітної платні та системи стимулів щодо розвитку професіоналізму та творчо-пошукової діяльності; зростаюча прагматичність батьківської громади стосовно вчителя та нівелювання його значення – все це та багато інших факторів вимагають від сучасного керівника закладу освіти докладання величезних зусиль, професіоналізму в управлінській діяльності [2].

Варто відмітити, що управління сучасними закладами освіти є складною системою з багатьма внутрішніми взаємозв'язками. Проблема якості управлінської діяльності є надзвичайно важливою, адже саме від її ефективного вирішення залежить якість освіти. Саме якість покликана зробити управління здатним забезпечувати оптимальний рівень функціонування та розвитку закладу освіти, усіх його систем та показників.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

2. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Х.: ТОВ «Щедра садиба», 2017. 126 с.

3. Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко, О.С. Боднар, В.В. Радул, О.М. Старокожко, Ю.І. Кондратенко. 2-е вид. перероб. І допов. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

Алла Барцішок,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕКОЮ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сьогодні в національній системі вищої освіти відбувається модернізація, викликана як участю України у Болонських угодах, інтеграцією в європейський освітній простір, так і необхідністю підвищення конкурентоспроможності випускників вишів на ринку праці. Модернізацію, основними рисами якої є перехід до компетентнісної моделі освіти та використання інформаційно-комунікаційних технологій, регулюють офіційні документи: Національна економічна стратегія України на період до 2030 року [1], накази Міністерства освіти і науки України, державні освітні стандарти вищої освіти та ін.

Компетентнісна модель освіти передбачає зміни в організації навчального процесу, серед яких важливими є: скорочення аудиторних занять, заміна пасивного слухання лекцій на інтерактивні форми проведення занять та збільшення частки самостійної роботи студента [3]. Вимоги до умов реалізації основних освітніх програм, що зросли, відображені у державних освітніх стандартах вищої освіти:

- освітні установи самостійно розробляють і затверджують освітню програму (ОП), що містить навчальний план, робочі програми навчальних курсів, предметів, дисциплін та інші матеріали, які забезпечують виховання та якість підготовки студентів, а також методичні матеріали, що забезпечують реалізацію відповідної освітньої технології;

- освітня програма має забезпечуватися навчально-методичною документацією та матеріалами з усіх навчальних курсів, дисциплін освітньої програми;

- позааудиторна робота студентів має супроводжуватися методичним забезпеченням.

Якість освіти, її результат, виражений у набутті компетенцій, багато в чому залежить від системи документних ресурсів або, іншими словами, від навчально-методичного забезпечення (НМЗ) освітнього процесу. Це підтверджує одна з вимог державної акредитації вишу: у ній запропоновано 100% забезпеченість навчальних дисциплін освітніх програм навчально-методичними комплексами.

Офіційні документи звузили поняття «навчально-методичний комплекс» до сукупності лише організаційно-методичних документів, але ми під навчально-методичним комплексом розуміємо систему документних освітніх ресурсів, необхідних для вивчення й викладання конкретної дисципліни, що продовжує традиційний книгознавчий і педагогічний напрямок у вивченні НМК і розглядає його ширше. У цьому контексті навчально-методичний комплекс правомірно вважати основним засобом навчально-методичного забезпечення процесу навчання, що дає змогу говорити про сукупність НМК як один з основних компонентів інформаційно-освітнього простору ЗВО. Поняття «інформаційно-освітній простір» набуло широкого поширення в педагогічній і бібліотекознавчій літературі.

У зв'язку з реформою, що відбувається, і змінами вимог до ЗВО інформаційно-освітній простір останніх сьогодні трансформується. Зміни в інформаційно-освітньому просторі впливають і на бібліотеку як структурний підрозділ ЗВО, що забезпечує навчальний процес документами та інформацією про них. В інформаційно-освітньому просторі вишу бібліотека – основний утримувач документних ресурсів, і на її діяльності не може не позначитися вимога щодо обов'язковості впровадження навчально-методичних комплексів [2].

Інформаційно-освітній простір ЗВО – це реальність, що являє собою співіснування і взаємодію вербальної та документальної освітньої комунікації, організована й керована відповідно до визначених для ЗВО мети та концепції розвитку.

Сукупність навчально-методичних комплексів, створених у ЗВО, найкомпактніше та найсистемніше репрезентує інформаційно-освітній простір ЗВО з погляду його смислового (змістовного) наповнення та цілеспрямовано відібраних документних освітніх ресурсів. Для більш ефективного функціонування навчально-методичних комплексів необхідна участь бібліотеки в системі управління якістю процесів створення та використання навчально-методичних комплексів.

Документні освітні ресурси навчально-методичних комплексів, представлені в бібліотечному фонді, є первинним рівнем документного інформаційно-освітнього простору вишу, а бібліографічна інформація, яка міститься в НМК і відображена в довідково-бібліографічному апараті бібліотеки вишу, являє собою його вторинний рівень. Бібліотека є одним з основних суб'єктів інформаційно-освітнього простору, які беруть участь у формуванні цих рівнів і відповідальні за них.

Документні освітні ресурси навчально-методичних комплексів становлять ядро навчального бібліотечного фонду, а бібліографічна інформація, представлена в НМК, є його ідеальною бібліографічною моделлю.

Список використаної літератури

1. Постанова КМУ «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
2. Топузов М. Проектування інформаційно-освітнього середовища навчальних закладів у сучасному суспільстві. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/706821/1/6.pdf>
3. We live in a blended-learning academic environment where teachers will never be extinct. URL: <http://e-turo.org/?q=node/896>

Василь Пида,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія РЕБУХА,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Психолого-педагогічна компетентність потребує особистісної здатності до педагогічної взаємодії на паритетних засадах з учнями. Вона складається із набуття вчителем певних компетенцій:

– загальнокультурних, що потребують культурологічних, філософських, правових, економічних знань та знань про становлення особистості школяра під дією соціокультурних чинників, функціонування суспільства та особи в

ньому. Зазначені фактори сприяють формуванню в учнів вмінь щодо уявлень про багатоманітність соціокультурного простору, створення ціннісно-мотиваційної засадничої основи для подальшого навчальних предметів у ЗЗСО.

– психологічних, де компонентами психологічних компетенцій вчителя є знання вікових психо-фізіологічних, ментальних ознак учнів, закономірностей утворення конфліктів, у тому числі на міжкультурній основі, а також шляхи подолання зазначених конфліктів шляхом набуття навичок міжкультурної взаємодії; знання з особливостей функціонування пам'яті, мислення, уваги, загальних здатностей та характеру учня; уміння співвіднести дану інформацію з особистісним рівнем мовленнєвого розвитку.

– педагогічних, де базою для формування педагогічних компетенцій є знання теоретичних основ становлення особистості, закономірностей перебігу педагогічного процесу, основ педагогічного управління закладом освіти; знання про обізнаність вчителя у питаннях планування освітнього процесу, використання принципів діяльнісного функціонування педагогічної науки, а також сформовані уміння підготовляти учня до самого процесу навчання, виховання та розвитку, узгоджувати зміст навчання з сучасними соціокультурними умовами, створювати належні умови для всебічного виховання творчого школяра та його успішної соціалізації.

Підготовка компетентних педагогічних працівників відбувається у межах підвищення кваліфікації та зреалізовується більш інтенсивно за діяльнісно-компетентнісного підходу. Тому формування та розвиток професійної компетентності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації розглядаємо як цілісний процес, що сприяє особистісному і професійному зростанню вчителі [3].

Пріоритетними методами навчання вчителів у системі післядипломної освіти слугують інтерактивні методи, у яких головна роль відводиться практичному закріпленню набутих знань, умінь і навичок. Тоді як розвиток професійної компетентності педагога на курсах підвищення кваліфікації відбувається за індивідуальною траєкторією, що залежить у великій мірі від особистих якостей педагога: його вольової сфери, особливостей характеру, темпераменту, акцентуацій, потреб та рівня готовності педагога до впровадження інновацій в освітньому процесі [1; 2].

Отже, розвиток професійної компетентності педагогів у системі підвищення кваліфікації набуває серед вчителів все більшої особистісної значимості та впливає на формування його компетентностей.

Список використаної літератури

1. Вановська І. М. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителів історичних дисциплін в умовах післядипломної освіти. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи*: зб. наук. праць / Київ Львів Бережани Гомель, 2018. Вип. 3. С. 52–57.
2. Кода С. Формування готовності вчителів фізики до управління професійним самовизначенням учнів у післядипломній освіті. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2021. Том 9. №2. С. 30–37.
3. Ребуха Л. З. Готовність вчителів гуманітарних предметів до профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2022. №1 (349). Ч. 1. С. 185–192.

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Людмила Гога,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет,

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Моніторинг знань є одночасно діагностикою професійної майстерності освітян. У ході моніторингу надходить широка інформація про результати навчальної діяльності викладача. Для вчителя діагностичною інформацією є результати контрольних зрізів та їх динаміки у просуванні від «нульового» результату до «проміжного», від «проміжного» до «підсумкового». Як додаткова інформація про саморозвиток може бути суспільно значуща діяльність у позанавчальній сфері [1, с. 38].

Робота за отриманими даними спрямована на формування у кожного вчителя об'єктивного ставлення до знань учня та їх оцінки, на подолання негативного ставлення до конфліктних, некоммунікбельних дітей, на усвідомлення переконливості виставленої оцінки для учня, створення в нього мотивації до подальшого пізнання.

Усе це передбачає формування професійно-етичного підходу до учня. Одночасно тренується здатність вчителя до рефлексії. Усе це дозволяє змінити пріоритет цінностей, переключити дії з негативного сприйняття зовнішніх чинників на здійснювану вчителем власну педагогічну діяльність, піддаючи її самоаналізу.

На методичних засіданнях щодо роз'яснення отриманих діагностичних результатів разом із рекомендаціями щодо роботи з класом та індивідуальної

роботи з учнями ставлять вчителя у ситуацію, коли постійне підвищення професійної майстерності стає необхідним. Перехід у діагностиці від аналізу результатів до аналізу дій вчителя, взаємовідносин «вчитель-учень», «клас-вчитель» дозволяє запобігти розвитку деструктивного конфлікту на цих рівнях та певною мірою забезпечити його креативно-пошуковий режим діяльності [2].

Предметом вдосконалення стають його вміння та прагнення оцінювати себе та свою діяльність:

1. З професійної сторони (уміння активізувати учнів, організувати їх самостійну діяльність на уроці, правильно розраховувати час, вибирати методи та темпи проведення уроку, адекватні поставленим завданням та можливостям учня та ін.).

2. З особистісної сторони (здійснюється прорахунки щодо того, які він їх допустив (оцінюється поведінка вчителя під час уроку, його ставлення до учнів, певні його особисті риси та його прояви). Для багатьох цей факт визнання своїх помилок та недоглядів, усвідомлення недостатньої професійної підготовки виявляється важкою перешкодою.

Отже, вивчення питання моніторингу навчального процесу та їх аналіз дозволяє зробити такі висновки: моніторингом якості навчання ми розуміємо сукупність безперервних контролюючих дій, що дозволяють спостерігати та коригувати при необхідності просування учня від незнання до знання; дуже важливо зробити моніторинг прийнятним, особистісно значимим кожному педагогу освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Беседовська І. В Педагогічний моніторинг діяльності викладача. *Професійна успішність педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу*: зб. матеріалів четвертих

всеукраїнських педагогічних читань присвячених 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І, 2019. С. 38–42.

2. Хоменко А.В. Студентоцентризм як принцип модернізації вищої школи. *Людина, природа, техніка у XXI столітті*: матер. Міжнар. науково практ. конференції. (Полтава, 17–18 лист. 2016 р.). Полтава: ПДАА. 2016. С. 62–63.

He Lingling,

2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

IMPLEMENTATION OF MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN THE MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION

Education has always been an important part of human development. The origin of education can be traced back to ancient times. Education covers a wide range of aspects, including thinking, knowledge, culture, skills and so on. The purpose of education is to improve people's quality, cultivate talents and promote social progress. Under the new situation, the innovation of university education management is of great significance. This paper aims to discuss the current situation, difficulties and innovation strategies of college education management under the new situation, and introduce the construction of college education innovation and management system, as well as the exploration of O2O teaching model and management mechanism based on flipped classroom concept.

First, the significance of college education management innovation under the new situation

The western college administration philosophy and practice lack a comprehensive and systematic college administration mode that conforms to the

reality of our country, so we need to innovate. The innovation of educational management in colleges and universities can promote the management and development of colleges and universities and improve the quality of running schools in colleges and universities. In the new economic and social development situation, college education is facing new problems and challenges, and the management of college education needs to develop and innovate accordingly.

Second, the construction of higher education innovation and management system

University education management is an integral part of university management, and its importance is self-evident. College education innovation is an important way to promote the development and optimization of college education. The construction of university education innovation management system includes education planning, education organization, teacher training, education evaluation and so on. Only by establishing a perfect management system can we promote the innovation and development of higher education.

Third. Exploration of O2O teaching model and management mechanism based on Flipped classroom concept

The O2O teaching model based on the flipped classroom concept is a kind of mixed physical and digital teaching method, which can improve the teaching effect and enhance students' learning interest and participation. O2O teaching model is mainly characterized by the simplification of offline teaching content and the extension of online courses, which can make learning more flexible and independent. At the same time, in the O2O teaching model, the teaching management mechanism is more flexible, which can better play the students' subjectivity.

In general, with the development of society and economy, the innovation of college education management has become an urgent need, and the innovation of college education is increasingly important. The construction of management system

and the exploration of O2O teaching mode are both important ways of education innovation and management. Therefore, the process of educational management innovation in colleges and universities is a process of in-depth exploration of educational issues, research of educational affairs, training of educational leaders, and improvement of educational management and service level. It is also a process of continuous innovation and progress.

Shumeng Zhao,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

MODERN EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT

Modern educational institution management is the process of organizing and directing the activities of educational institutions to achieve their objectives efficiently and effectively. It involves planning, organizing, directing, and controlling resources to meet the goals and objectives of the institution. The management of educational institutions is essential in ensuring that students receive the best possible education and that the institution operates effectively.

The study begins by providing a brief overview of the historical evolution of management theory and the role of management in educational institutions. It then delves into the various theoretical perspectives that underpin modern management practices, including systems theory, contingency theory, and resource dependency theory.

The study also examines the key principles and practices of modern management in educational institutions, including strategic planning, organizational

design, performance measurement, and human resource management. It explores the challenges that managers in educational institutions face in implementing these principles and practices, and provides practical guidance for overcoming these challenges.

Overall, the study provides a valuable resource for educators, administrators, and policymakers seeking to improve the management of educational institutions. It offers a comprehensive framework for understanding the complex dynamics of managing educational institutions and provides practical guidance for improving organizational performance and effectiveness.

Wei Haiyan,

1st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

THE INFLUENCE OF POOR FAMILIES ON CHILDREN'S EDUCATION

Children from poor families often face many difficulties, such as lack of educational resources, poor living environment, left behind and so on. And when those children's parents divorce, their life and education can be even more complicated. This paper will explore the impact of parental divorce on children's education in poor families and propose corresponding solutions.

First, the impact of divorce on children's education in poor families is very significant. Divorce can have a huge psychological and emotional impact on children, leaving them feeling lonely, lost and helpless. In this case, a child's learning and growth may be affected, and they may become negative, depressed or even autistic. In addition, after divorce, children often need to face more economic pressure, which

may lead to their lack of access to good educational resources and living conditions, thus affecting their academic performance and future development.

However, the impact of divorce on children's education from poor families is not inevitable. There are many measures to help these children overcome their difficulties. First, schools and governments should provide more psychological counseling and support services to help children adapt to the changes brought about by divorce. Secondly, the government should formulate more perfect education policies and provide more educational resources and support for poor families. Finally, parents and society should give more attention and support to these children to help them overcome difficulties and pursue their dreams.

In conclusion, the impact of divorce on children's education in poor families is very significant, but it is not irreversible. As long as we take the right measures and provide more support and help to these children, they will be able to overcome their difficulties and realize their dreams.

Ge Hangjun,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

EDUCATION AS THE KEY TASK OF THE COUNTRY AND THE PARTY

Education is the key task of the country and the party; teachers are the foundation of education, the source of education. As General Secretary Xi Jinping has pointed out, "the essence of modernization is the modernization of human beings". The huge scale and overall quality of China's population are the basis for promoting modernization. At present, the average working age population education is 10.9

years, 54.3% of the new labor accepted higher education, the new labor average length of education is 13.9 years, such a huge scale, structure optimization, improving quality of human resources team will inject lasting power for high quality development in our country, to accelerate the Chinese modernization provide a strong guarantee. To realize the modernization of a huge population puts forward higher requirements for the supply of high-quality human resources. It is necessary to accelerate the high-quality development of education, and it is also necessary to build a team of high-quality teachers.

In order to achieve this grand goal, the relevant management concepts and management methods must be matched. It requires comprehensive improvement from all levels and dimensions to all levels. For example, improve the teacher policy system, mature education system, expand the ranks of teachers, enhance the professional quality of teachers, improve the rationality of the ranks of teachers, enhance the status and treatment of teachers, create the international influence of domestic teachers and so on.

Галина Нірода,
директор Тернопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів
№ 26 імені Дмитра Заплітного
Тернопільської міської ради Тернопільської області

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ

Процеси «цифрової трансформації» охоплюють різні галузі життєдіяльності соціуму та протікають активно. Пандемія корона вірусу, а згодом і повномасштабна війна Росії проти України різко змінили статус проблеми цифрової трансформації освіти – ліниво обговорювана учасниками освітнього процесу віддалена перспектива цифровізації перетворилася на щось

насущене, безпосередньо актуальне і, відповідно, набула інтенсивного емоційного забарвлення серед прихильників змін та серед техноскептиків [1, с. 288; 3]. Останнім часом значна увага приділяється впровадженню у систему загальної середньої освіти інформаційно-комунікаційних технологій. Загалом науковці виокремлюють три етапи [5, с. 109] їхнього освоєння та застосування в освітньому процесі:

- 1 етап: початок масового впровадження засобів нових інформаційних технологій, передусім, комп'ютерів; відбувається базова підготовка в галузі інформатики на всіх рівнях безперервної освіти;

- 2 етап: активне освоєння та впровадження засобів ІКТ у традиційні навчальні дисципліни, освоєння вчителями/викладачами нових методів та організаційних форм роботи з використанням комп'ютерної техніки;

- 3 етап: повсюдне використання засобів сучасних ІКТ у навчанні.

Використання цифрових технологій в освітньому процесі викликає деякі суперечності. З одного боку, метою освіти є присвоєння молодим поколінням накопиченого соціального досвіду в різних сферах життєдіяльності та формування в них готовності до збереження та подальшого розвитку всіх складових соціальної культури [1]. З іншого боку – цифрова складова є лише частиною соціальної культури. Тому у процесі цифрової трансформації системі загальної середньої освіти не повинно бути завдано шкоди тим реальним видам навчальної діяльності та соціальної практики учнів, без яких неможливе формування у них необхідного комплексу компонентів соціальної культури [2].

Перевагами цифровізації освітнього процесу є можливість продемонструвати як влаштовані недоступні оку процеси в багатьох сферах, і лише побачивши їх, дитина зможе зрозуміти сферу власних наукових інтересів. Технології не роблять процес навчання простішим, вони дають можливість зробити його іншим. Діти більш мотивовані до навчання, якщо можуть самі

поринути в тему, що вивчається, і побачити на власні очі, як там все влаштовано. Залученість школярів у персоналізований освітній процес з використанням сучасних цифрових навчально-методичних комплексів та хмарних ресурсів, а також засобів об'єктивної оцінки дає змогу підвищити кількість випускників, здатних ефективно використовувати знання під час підготовки до іспитів [3]. Технічні засоби для школярів є невід'ємною частиною повсякденного життя і тому проведення уроків з використанням мультимедіа дає змогу зберігати інтерес до навчання в основній школі.

Система цифровізації в Тернопільській загальноосвітній школі I-III ступенів № 26 імені Дмитра Заплітного збудована за трьома напрямками:

1) *організація ресурсів та матеріально-технічна база*: у школі створено стаціонарні комп'ютерні класи, а також є значна кількість ноутбуків, які можна переносити до різних предметних кабінетів. Кожен кабінет вчителя та співробітників адміністрації школи обладнано персональним комп'ютером. У багатьох кабінетах встановлено дисплеї, інтерактивні дошки або проєктори з екранами. В усіх кабінетах школи є можливість транслювати картинку, графіки, презентації за допомогою різних технічних засобів;

2) *кадрові та програмно-методичні ресурси*: у школі створена внутрішня електронна система документообігу. Так само як канал комунікації використовуються месенджери (групи в Viber, Telegram);

3) *система оцінювання дітей*: електронний журнал та електронний щоденник, доступний учням та батькам, незалежно від часу доби, так само є можливість зв'язатися з вчителем листуванням, якщо виникли питання.

Таким чином, цифровізація освітнього процесу в школах, безперечно, важливий крок, який допоможе учням не «випадати» з навчального процесу і розширювати власні знання на широкому рівні [4]. Цифровізація навчання, розвиток цифрових бібліотек та цифрового книговидання мають бути

пріоритетною державною політикою, яка неможлива без досягнення цифрової грамотності учителів та учнів. До того ж, цифровізація та дистанційне навчання не повинні заповнювати весь освітній процес, зокрема спілкування з учителем та однокласниками, а також листування та читання на паперових носіях. Тому значущим є поєднання традиційних методів навчання та методів цифрової освіти для повнішого та ефективнішого занурення в освітній.

Список використаної літератури

1. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Відповідь українських вчителів на Covid-19: виклики і потреби використання цифрових інструментів дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 77(3). С. 282–291.
2. Коваленко В. С. Створення адаптивної системи шкільної медіаосвіти на основі принципів наскрізного навчання в контексті діяльності закладу загальної середньої освіти. *Педагогічне Криворіжжя*. 2018. Вип. 4. С. 78–82.
3. Мар'єнко М., Сухіх А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український Педагогічний журнал*. 2022. Вип. 2. С. 31–37.
4. Сухонос В. В., Гаруст Ю. В., Шевцов Я. А. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 19 (32). С. 79–86.
5. Williamson V., Eynon R., & Potter J. Pandemic politics, pedagogies and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*. 2020. Vol. 45 (2). P. 107–114.

Chen Ronghao,
Chongqing College of Humanities, Science & Technology

ANALYSIS OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY INNOVATION UNDER CURRICULUM REFORM

When conducting physical education teaching, teachers should pay attention to the individualized differences between students, so as to arrange teaching plans reasonably and adopt targeted teaching methods for different students. For example,

in the process of endurance running, students are divided into two different levels based on their physical fitness: high and low. For high-level students, the teaching goal is to improve their aerobic metabolism ability, apply teaching methods such as rhythmic running and repetitive running, continuously improve their running speed, and thus successfully complete teaching tasks. For low-level students, the purpose is to stimulate their interest in endurance running through teaching, carry out some games in a timely manner, and incorporate alternating running and variable speed running in the teaching process to continuously improve their endurance. In the basketball teaching classroom, for students with poor foundation and technical ability, the intensity of their dribbling and shooting practice should be strengthened, especially for female students. When teaching, students should be guided to imitate and practice, deepen their learning of basketball essentials, and master the skills of shooting and dribbling. For students with good foundations, they should be encouraged to engage in creative learning and organized to engage in confrontational competitions, in order to better enhance their skills.

Classroom learning management is an important component of school education management. It runs through the entire classroom teaching process. Good classroom learning management can ensure the achievement of teaching objectives and promote the improvement of teaching quality. Teachers should pay attention to the spatial design of the teaching environment, placing each student within their own field of vision, using proactive control strategies to prevent problematic behavior in advance, correctly understanding problems, quickly responding, and dealing with them in a timely manner.

Only by strengthening classroom management can we create a good teacher-student relationship and form an effective classroom. Strengthening classroom management and establishing a good relationship between students and teachers is conducive to the smooth implementation of classroom teaching and

ensuring the effectiveness of physical education teaching. Teachers should establish a harmonious teacher-student relationship with students, treat students at different levels of learning in a unified manner, respect students, and seriously consider students' opinions.

Demonstrating standardized actions in class and imparting knowledge in a humorous way will stimulate students' enthusiasm, which is very helpful for the improvement of student movement 'sports skills, and is conducive to classroom management and the realization of teaching goals.

Chen Yinchai,
2st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

SUCCESSFUL TEACHING METHOD

"Successful Teaching method" is a new teaching method developed by Professor Li Chengzhong, a famous educator, president of the China Successful Education Research Association, and an expert in psychology, based on the teaching experience of "Ducan". Successful teaching method is student-centered, centered on the development of students, centered on students' learning, all in order to achieve the success of students' learning. The key is "teaching by measuring materials, learning and then learning". The success of students' learning is the only standard to test the success of teaching. Class evaluation should be based on the teaching effect.

The main mechanism of "successful education" is as follows: firstly, on the basis of the investigation and diagnosis of teachers, it mobilizes the strength of all aspects in every link of education to put forward the appropriate expectations and

requirements for students; Then the teacher creates suitable opportunities for students to achieve success, and induces students to devote themselves to education and teaching activities; Then teachers in the education of students, teaching activities to carry out incentive evaluation, create a successful mood, let students enjoy and perceive the happiness of success; Finally, teachers should consciously strengthen the cultivation of non-intellectual factors, guide students to positive attribution, produce internalization, and enhance the desire for new success. So the cycle deepens step by step, completing the mechanism from heteronomy to self-discipline. This process is the process of teachers favoring students with learning difficulties, recognizing and discovering their bright points, and also the process of students knowing themselves, discovering themselves and improving themselves.

What is the most fundamental and important task of education? I think it's learning to communicate. Don't wait until it is too late to realize the importance of education. What is more sad is that you don't know why you failed, so that you complain about everything. In ancient times, there was the perseverance to study hard at a cold window, and now there is the stipulation of nine-year compulsory education. In ancient times, there was the ambition to set the heart of the world and the life of the people, and now there is the mission to study for the rise of China. As long as you want, years of higher education is waiting for you. A talented and sophisticated talent may also become a political star who adheres to the rules and rules for the name of service, but in the final analysis, you should become a noble person, a person who knows himself, a person who has accurate positioning for himself, a person who can communicate, which should be the most basic, primitive and most important meaning and original intention of education.

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет
Катерина Дрогобецька,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ: ВИДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ

В електронному навчанні основою електронного освітнього ресурсу є освітній контент. Електронний освітній ресурс містить стандартизовану інформацію, необхідну для пошуку ресурсу за допомогою технологічної системи навчання. Система електронних освітніх ресурсів, інформаційних освітніх сервісів, засобів, технологій, створених на програмно-апаратній платформі забезпечує використання електронних ресурсів і сервісів в освітніх цілях, є інформаційною освітньою системою. Контент електронного освітнього ресурсу має вихідні відомості та призначений для поширення в невимірному вигляді, є електронним виданням. Контент електронного освітнього ресурсу може бути представлений у вигляді:

– посібника – видання, що містить систематичне викладення навчальної дисципліни, її розділу, частини, відповідної навчальної програми та офіційно затвердженого для використання в освітньому процесі відповідного рівня освіти;

– навчального посібника – видання, доповнюючого або замінюючого частково чи повністю посібник та офіційно затверджений для використання в освітньому процесі відповідного рівня освіти;

– навчально-методичного посібника – видання, що містить матеріали з методики викладання та вивчення навчальної дисципліни, її розділу або частини;

– навчального наочного посібника – видання, що містить, як правило, образотворчі матеріали, що допомагають у вивченні дисципліни та в процесі її викладання;

– самовчитель – видання для самостійного вивчення навчального матеріалу без допомоги керівника;

– практикуму – видання, що містить практичні завдання та вправи, що сприяють засвоєнню пройденого.

Крім того, до електронного освітнього ресурсу слід віднести комп'ютерні навчальні програми та автоматизовані навчальні курси. Комп'ютерна навчальна програма зазвичай включає систематизоване представлення певного навчального матеріалу для вивчення одного питання навчальної програми, що включає текстовий, ілюстративний (в тому числі мультимедійний) навчальний матеріал, гіперсилки, контрольні питання. Комп'ютерні навчальні програми призначені як для самостійної роботи, що навчаються, так і для роботи під керівництвом викладача. Комп'ютерні навчальні програми, крім придбання знань, можуть забезпечити отримання деяких умінь і навичок.

Електронні видання поділяються на самостійні – створені значною мірою в цифровій формі, і похідні, якщо в їх основі або в їх складі використовуються друковані видання. Якщо ж в електронному вигляді повністю відображається друковане видання, то воно є електронною копією оригінального видання, але не електронним виданням.

Електронні видання можуть відрізнятися умовами поширення. Так, локальні електронні видання поширюються на знімних машиночитаних носіях або файлах, призначених для використання на спеціалізованих пристроях

(комп'ютерах, плеєрах, телефонах та ін.). Видання мережевого розповсюдження розміщені на серверах, а доступ до них забезпечується через інформаційно-телекомунікаційні мережі (Інтернет або локальну мережу).

За способом взаємодії електронні видання можуть бути детермінованими, порядок взаємодії з визначеним виробником (авторами) і не може змінюватися користувачем, та інтерактивними, взаємодія з якими встановлюється користувачем за допомогою алгоритмів, визначених виробником.

У загальному випадку прості електронні видання – це посібники, навчальні посібники, самовчитель – можна створити за допомогою звичайних офісних програм: текстових і графічних редакторів, програм створення презентацій, спеціальних видавничих систем та ін. При цьому можуть бути реалізовані гіперсилки, інсталяції мультимедійних фрагментів, створених в інших редакторах або використаних з певних джерел [3].

Відтворення контенту електронного видання здійснюється за допомогою інтерпретатора – програмного засобу, що входить до складу комплексу програмно-технологічних засобів та забезпечує проведення навчальних занять методом інтерпретації їхнього сценарію. Здатність програмної оболонки, за допомогою якої відтворюється видання, виконувати набір технологічних функцій, що забезпечують подання користувачу всієї інформації з максимальною ефективністю, визначає функціональність електронного видання.

Комплекс програм та алгоритмів, що забезпечують обробку та відтворення складних електронних видань для багаторазового використання, утворює програмно-технологічні засоби електронного видання [1; 2]. Інструментальні засоби, що слугують для створення нового та редагування раніше створеного контенту, повинні надавати розробнику такі можливості:

- визначення зв'язків між структурними одиницями та екранними сторінками (кадрами), умов їх виконання та характеристик системи контролю знань;
- наповнення структурних одиниць навчальною інформацією, визначення способів пред'явлення матеріалу та діалогу з користувачем;
- регламентація можливостей учнів з управління виконанням навчального видання;
- редагування структурних одиниць та електронного видання загалом;
- обмін даними між різними структурними одиницями;
- відтворення електронного видання та його структурних одиниць за допомогою програми-інтерпретатора, який автономно навчається або в аудиторії під керівництвом викладача.

Алгоритм технологічних процесів підготовки електронного видання задля реалізації його функціональності можна забезпечити наступним чином.

1. Розробка сценарію (розгорнутого план-проспекту, тематичного плану) видання.
2. Розробка сценаріїв (макетів) екранних сторінок, кадрів за потреби.
3. Створення текстових, графічних, мультимедійних та інших об'єктів екранних сторінок (кадрів).
4. Створення екранних сторінок.
5. Формування глосарію, списку літератури, змісту.
6. Встановлення логічних зв'язків (гіперпосилань) між елементами екранних сторінок, змістом, глосарієм, списком літератури.
7. Формування апарату електронного видання.
8. Остаточне формування файлу чи групи файлів видання.
9. Розробка та виготовлення етикетки електронного видання локального використання.

10. Наукове редагування видання за потреби.
11. Літературне редагування видання.
12. Технічне та художнє редагування.
13. Рецензування, експертиза та отримання грифу видання.
14. Тиражування локального електронного видання або розміщення на сайті або сервері локальної мережі освітньої організації.

Отже, розробка електронного видання, його редакційно-видавничої обробка та відтворення вимагають підготовлених авторів, персоналу видавництва та педагогів для його ефективного використання.

Список використаної літератури

1. Біферт Н. Роль сучасних інформаційних технологій у створенні цифрового освітнього контенту. *Нова педагогічна думка*, 2018. №4. с. 49–52.
2. Євстрат'єв С. В. Електронні освітні ресурси як інструмент актуалізації освітньої діяльності. *Науково-методичний центр «Агроосвіта»*, 2018. 28 с.
3. Прокопенко А. І., Підчасов Є. В., Москаленко В. В., Доценко С. О., Лебедева В. В. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів: навч. посіб. Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди; «Мітра», 2019. 81 с.

Наталія Максимук,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Ганна Рідкодубська,
д. пед. н., професор,
Західноукраїнський національний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Управління процесом професійного розвитку педагога може бути ефективним тільки тоді, коли всі його елементи впорядковані та відповідають сучасним вимогам [1–4]. Розглянемо основні підходи, які використовують викладачі системи післядипломної освіти під час навчання вчителів за проходження курсів підвищення кваліфікації. До підходів, які сприяють ефективному управлінню професійним розвитком педагогів нами віднесено:

1. Системний підхід, який є основою професійного розвитку педагога. Він ставить акцент на процес прийняття управлінських рішень на кожному рівні організації. Основне завдання керівника організації у межах цього підходу – забезпечити відкритість, адаптивність та професійний розвиток педагога відповідно до принципу системності.

2. Процесний (функціональний) підхід. Управління професійним розвитком педагогів – це система взаємопов'язаних між собою функцій, де кожна функція представляє собою певні дії. Їхнє послідовне виконання забезпечує успіх діяльності освітньої організації. Тобто управління є ієрархічною структурою процесів, які забезпечують функціонування професійного розвитку педагога.

3. Інтегративний підхід. Його основу становлять знання, вміння, навички та компетенції керівника, і навіть кадрового складу. Відкритий стиль педагогічної комунікації, партнерське спілкування між членами колективу, батьками та учнями створює позитивний мікроклімат в освітній установі та дозволяє удосконалювати процес професійного розвитку педагога. Для ефективної організації комунікацій у роботі з учнями та батьками, педагогічні працівники та керівники освітньої установи проходять курси підвищення кваліфікації

4. Особистісно-орієнтований підхід. Керівник використовує його як в організації освітнього процесу, так і в системі управління професійним розвитком освітян. Його завдання – допомагати, розвинути ініціативу учня, що вимагає оснащення освітнього процесу новими педагогічними методами та технологіями.

5. Діяльнісний підхід, спрямований на розгляд управління професійним розвитком педагога, що включає такі компоненти: об'єкт та суб'єкт; мотивації; цілепокладання; дії, способи та засоби досягнення мети; контроль та оцінку результатів.

6. Ситуаційний підхід, що націлює управління на професійний розвиток педагога передбачає:

- аналіз освітньої діяльності та визначення дефектів у її реалізації;
- оцінку результатів діяльності;
- прогнозування професійного розвитку педагога.

7. Управлінський підхід. За цього підходу керівник та підлеглі ставлять цілі та завдання діяльності й узгоджують їх. Це допомагає більш осмислено та цілеспрямовано підходити вчителю до своєї діяльності, знаходити найбільш ефективні методи реалізації поставленої мети [2].

Отже, сучасні теоретичні підходи до управління професійним розвитком педагогів орієнтують освітні установи на діяльність у єдиному, постійно змінному науково-методичному просторі системи освіти, необхідність створювати програми підвищення кваліфікації, що відображають індивідуальну траєкторію професійного розвитку педагога.

Список використаної літератури

1. Ребуха Л., Сусла М. Управління освітнім процесом в сучасних умовах функціонування закладу. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. праць : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф. (Переяслав, 31берез. 2021 р.). Переяслав. 2021. Вип. 69. С. 231 – 232.

2. Смагіна Т., Шуневич О. Умови розвитку гнучких навичок (soft skills) педагогів у процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації. *Український педагогічний журнал*, 2019. №2. С. 73–80.

3. Янкович О. І., Кузьма І. І. Актуальні проблеми підготовки вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти. *Концептуалізація професійних компетентностей вчителя в умовах інноваційного освітнього простору сучасної школи*: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Тернопіль, 10-11 черв. 2021 р.). Тернопільський ОКІППО. Тернопіль: Вид. центр ТОКІППО, 2021. С. 24–27.

4. Konieczna-Kucharska M. Miękkie i twarde kompetencje nauczycieli. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie*. 2015. № 19. S. 229–241. URL: <http://www.zim.pcz.czest.pl/znwz/files/Mi-kkie-i-twarde-kompetencjenauczycieli.pdf>

Лілія Ребуха,

доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

Вікторія Шегда,

здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА

Управлінська культура викладача у закладі освіти передбачає оволодіння ними фаховими знаннями, практичними вміннями і навичками, методами

практичної педагогічної діяльності. Водночас важливо викладачу мати певні моральні та вольові особистісні характеристики, необхідні під час професійної діяльності, володіти високими рівнями майстерності, професійної культури [1].

Управлінська культура викладача відображає рівень та ступінь оволодіння ними знаннями та вміннями професійної діяльності, їх морально-світоглядних, творчих здібностей у цій діяльності. Необхідність удосконалення управлінської культури зобов'язує викладача віднаходити нові і вищі рівні професіоналізму. Успішний розвиток управлінської культури передбачає ефективне особистісно-професійне становлення викладача [2, с. 194–193]. Це спряє його самореалізації у професійній діяльності, опануванню професійної майстерності.

Шляхи удосконалення управлінської культури необхідно розглядати як процес, структура якого є взаємозв'язком основних елементів: цілей і змісту, методів і засобів, а також досягнутих результатів. Цілі розвитку управлінської культури викладача відображаються в їх очікувані зміни у свідомості та поведінці, які відображаються у діяльності під впливом спеціально підготовлених заходів та заходів інтелектуального, організаційного, адміністративного та виховного плану [3, с. 114–115].

Зміст управлінської культури може розглядатися як міра сформованості особистості викладача закладу освіти, і визначається такими критеріальними показниками: широтою і глибиною засвоєння людиною як загальних знань у різних галузях, так і професійних (управлінських) теоретико-методологічних положень; ступенем орієнтації у правилах, нормах, ідеалах і цінностях суспільства та мірою керівництва ними у вчинках та діях, а також рівнем набутих на їх основі індивідуальних якостей; розвиненою здатністю творчо засвоювати наявний досвід в управлінській діяльності та відтворювати кращі зразки професійної свідомості та поведінки [4].

Процес удосконалення управлінської культури керівника закладу освіти можна організувати на різних рівнях та за рівноправної взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Отже, процес управлінської культури викладача полягає в її необхідності та усвідомленості, правильно визначеній меті та окресленні завдань процесу розвитку управління. Досягнення викладачем високого рівня управлінської культури слугує важливим підґрунтям для подальшого професійного вдосконалення фахівця та є обов'язковою умовою ефективного розвитку закладу освіти в цілому.

Список використаної літератури

1. Головка С. О. Управлінська культура та управлінська компетентність: спільне та відмінне. Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 6–7 грудня 2018 року). Суми: ФОП Цьома С.П., 2018. Ч. 2. С. 18–19.
2. Ребуха Л. З., Берладин П. М. Управління освітою в сучасних умовах. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку* : матер. IV Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Тернопіль. 28 жовтня 2022 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 194–196.
3. Ребуха Л. З. Управлінська діяльність педагога: шляхи становлення та розвитку. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матер. III Міжнародної наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20 трав. 2022 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 114–118.
4. Яценко О. М. Управлінська культура менеджерів як основа конкурентоздатності організацій в умовах глобалізації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2017. № 8. С. 42–49.

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Віктор Кавецький,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри педагогіки
і психології та інклюзивної освіти
Тернопільського обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ
НОВИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Збройна агресія РФ проти України кардинально змінила функціонування усього суспільства. Якісних трансформаційних змін зазнала й освітня галузь. Педагогам довелося перебудувати свою діяльність у зв'язку з новими викликами, що з'явилися в умовах воєнного конфлікту. Це не могло не позначитися на психологічному стані усіх учасників освітнього процесу. Тому важливо приділити належну увагу формуванню життєвої стійкості як здобувачів освіти, так і освітян.

На думку науковиці О. Євдокімової психологічна стійкість – це соціально психологічна характеристика особистості, яка полягає в здатності переносити екстраординарні ситуації без будь-якої шкоди для себе та долати їх наслідки за допомогою способів, що вдосконалюють особистість, підвищують рівень її адаптації та соціальну зрілість. Фактично ж ця характеристика означає наявність адаптивного потенціалу особистості, що обумовлює її можливості в подоланні важких ситуацій [1]. Життєстійкість також розглядають як системну психологічну властивість, що виникає в людини внаслідок особливої сполуки настанов і навичок, що дозволяють їй перетворювати проблемні ситуації на нові

можливості [2]. Науковець С. Мадді під життєстійкістю розуміє фундаментальну особистісну характеристику, що лежить в основі здатності особистості долати несприятливі обставини життя і ґрунтується на трьох настановах, які визначають взаємодію людини зі світом, це залученість, контроль та виклик [6].

Залученість розуміють як категорію ставлення людини до себе, оточуючого світу та характеру взаємодії з ним, яка дає сили та мотивує її до самореалізації; дає можливість відчувати себе значущою і достатньо цінною [4]. Активне занурення педагога в свою професійну діяльність, конструктивна взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу, розуміння важливості завдань, які він виконує, дає відчуття і розуміння своєї значущості та затребуваності. Контроль за обставинами розглядають у контексті активізації пошуку шляхів впливу на результати стресових змін, у протипагу впаданню в стан безпорадності та пасивності. Якщо на початку широкомасштабної війни в окремих педагогів була певна розгубленість і нерозуміння того, як діяти далі, то саме активне залучення до волонтерської діяльності і реорганізації освітнього процесу в нових реаліях, дало відчуття контролю і впевненості, створило нову життєву опору. Прийняття ризику – це переконання людини в тому, що все що з нею відбувається, слугує її розвитку. Саме мужнє прийняття ризику педагогами, готовність надалі здійснювати свою професійну діяльність незважаючи на небезпеку, зокрема, перманентні сигнали повітряної тривоги, підтверджує їхній високий рівень особистісного і професійного розвитку.

Науковець С. Кравчук визначає такі психологічні складники життєстійкості: емоційний, когнітивний, моральний, вольовий, поведінковий [2]. Емоційний компонент містить урівноваженість, емоційну стійкість педагога в найрізноманітніших стресових ситуаціях, що супроводжують його професійну діяльність, водночас цей складник включає повне залучення в

освітній процес, отримання задоволення від власної діяльності і оптимістичний підхід. Когнітивний компонент охоплює почуття контролю за освітніми процесами, незважаючи на існуючі перепони, прийняття відповідальності за свої дії і за безпеку інших учасників освітнього процесу, переконання в доцільності поставлених завдань, позитивне самоставлення. Вольовий компонент включає цілеспрямованість, наполегливість, витримку педагога, його ініціативність щодо виконання освітніх завдань і провадження волонтерської діяльності. Моральний компонент означає керування у своїй професійній діяльності гуманістичними цінностями, пріоритетність особистісно-орієнтованого навчання. Поведінковий компонент містить активну взаємодію з навколишньою дійсністю, побудову взаємин з учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

В основі збереження стійкої емоційної рівноваги лежать певні механізми життестійкості, які дозволяють нейтралізувати вплив негативних стресових чинників. До цих механізмів відносять:

- здатність оцінювати життєві зміни як менш стресові;
- формування мотивації до трансформаційного опанування;
- підвищення відповідальності щодо власного здоров'я;
- спрямованість на пошук соціальної підтримки [3].

Саме здатність педагогів сприймати реальність такою як вона є, дозволила їм переосмислити нові обставини і продовжити освітню діяльність в умовах, що склалися. Власне, високий рівень залучення до виконання професійних завдань сприяв тому, що вчитель чи викладач не замикався в собі а продовжив активно взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу, що дозволило перебороти труднощі, що виникли у зв'язку з діяльністю в умовах воєнного стану. Отже життестійкість педагога активізувала його когнітивні ресурси задля переосмислення реалій сьогодення, стимулювала формування мотиваційної

основи опанування ситуацією та відкрила можливості щодо самореалізації в нових життєвих обставинах. Процес життєстійкого опанування дозволяє переосмислити побудову взаємин з іншими. Надання підтримки іншим учасникам освітнього процесу і отримання допомоги сприяє формуванню емпатійності, впевненості та відчуття власної суб'єктності, а також неперевершеного відчуття єднання. Акцентована увага до свого фізичного та психологічного стану, стимулює стійку мотивацію щодо належної турботи про власне здоров'я. Педагоги по новому переосмислюють феномен синдрому емоційного вигорання, вчать його запобігати використовуючи ресурси життєстійкості. Зокрема, такі як здатність оптимально оцінювати життєві труднощі, оптимістична налаштованість, віра у свою здатність впливати на життєву ситуацію, можливість продукувати ефективні стратегії долаття несприятливих обставин, полenezалежність, гнучкість й толерантність щодо сприйняття і реакції на життєві події дозволяють педагогам ефективно реагувати на стресові ситуації.

Важливим чинником, що підвищує життєстійкість педагога є наявність усвідомлених цілей і сенсів життя, розуміння свого покликання виховувати нові покоління. Вони є потужними факторами, що забезпечують стійкість особистості в несприятливих життєвих обставинах. Звичайно, кожен педагог, як унікальна особистість, віднаходить свої цінності і пріоритети у власній життєвій ситуації, однак доцільним є врахування ідей системного підходу екзистенційного психотерапевта І. Ялома, який виокремив перелік дій що дають людині відчуття життєвої цілі. Досвід висвітлення цієї концепції під час викладання на курсах підвищення кваліфікації педагогів в системі післядипломної освіти підтверджує ефективність використання її при формуванні життєстійкості особистості. Зокрема, вчений виокремлює такі дії, що наповнюють життя сенсом:

1. Альтруїзм, суть якого полягає у підтримці інших і поліпшенні умов їхнього життя. Альтруїзм сприяє підвищенню психологічної якості людського життя і внутрішньому облагородженні особистості.

2. Відданість якійсь справі. Активне залучення до певної діяльності сприяє винищуванню людини над самою собою, допомагає дистанціюватися від власної персони і вузько особистих проблем.

3. Творчість - це не обов'язково створення нових творів, шедеврів мистецтва. Творчість як джерело сенсу життя розуміється широко: як життєтворчість, тобто активність людини, спрямована на унікальну ефективну самореалізацію.

4. Насолода життям як джерело сенсу належить до гедоністичних рішень. Щастя і задоволення потреб не повинні бути самоціллю у житті людини, вони складають лише необхідний супровід і наслідок реалізації людиною змісту свого життя.

5. Самоактуалізація – це прагнення людини з максимальною повнотою виявити і реалізувати свої вроджені задатки й набуті здібності, потенціали.

6. Самотрансценденція – це спрямованість особистісної активності на цінності, що перевершують вузькі егоцентричні інтереси [5].

Отже високий рівень сформованості життєстійкості педагогів дозволить їм як ефективно виконувати освітні завдання в умовах нових суспільних викликів, так й повноцінно здійснювати особистісну самореалізацію.

Список використаної літератури

1. Євдокімова О.О. Специфіка формування психологічної стійкості у поліцейських у процесі професійної підготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків, 2018. С. 63-66.

2. Кравчук С. Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. 2018. Вип. 1(1). С. 99-105.

3. Титаренко Т.М., Ларіна Т.О. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf

4. Чиханцова О.А. Модель життестійкості особистості. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709130/2/%D0%A7%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%BE%D0%B2%D0%B0_O.pdf

5. Ялом І. Екзистенційна психотерапія. URL: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=170487>

6. Maddi S. Dispositional Hardiness in Health and Effectiveness. *Encyclopedia of Mental Health*. H. S. Friedman (Ed.). San Diego (CA): Academic Press, 1998. P. 323–335.

Жанна Кислюк,
аспірантка кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Науковий керівник:
Світлана Калаур,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ХАРАКТЕРИСТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Соціальна зрілість набуває цілісної, відносно стійкої системи, яка пов'язана з усвідомленням особистістю свого місця, ролі, функцій у суспільстві, групі, середовищі. Соціальна зрілість проявляється через взаємозв'язки внутрішніх та зовнішніх факторів. У цьому, значне місце у структурі соціальної зрілості займає ціннісна сфера людини. Зокрема, ціннісні орієнтації виступають суттєвими ознаками соціальної зрілості та як основний елемент свідомості та самосвідомості. Крім того, свідченням того, що особистість досягла періоду соціальної зрілості і включилася до суспільних відносин, як цілісна

саморегулююча система є наявність соціальної відповідальності як усвідомленої необхідності поведінки з метою соціального прогресу [2].

Якщо розглядати соціальну зрілість особистості як глибинну психологічну освіту, то можна виділити такі характерні риси зрілої людини як: розвинена Я-концепція, тобто позитивне самоприйняття, оптимальна самооцінка, збалансована ціннісно-мотиваційна сфера особистості, розуміння чого «Я хочу» і що «Я можу», розвинений соціальний інтелект, максимально повна соціальна адаптація до життя, вміння налагоджувати зворотні соціальні зв'язки у структурі міжособистісної взаємодії та комунікацій, вибір, нести відповідальність за власну поведінку, здатність до самоаналізу, уміння бачити власні помилки, долати життєві кризи, прагнення до самоактуалізації, до можливо більш повної самореалізації власних здібностей, наявність розвинених креативних здібностей, творчого потенціалу, наявність таких рис як чесність, моральність, емпатія, здатність до розуміння інших, розвинене вміння любити і приймати життя таким, як воно є, активне, творче ставлення до власного буття, з акцентом на життєтворчість, самопізнання, відкритість досвіду, сформований світогляд [1].

Одним з провідних показників соціальної зрілості є рівень розвитку самоконтролю. Самовдосконалення самоконтролю у процесі загального саморозвитку особистості, що потребує мотивації, цілеспрямованості та оволодіння певними психотехніками. Становлення соціальної зрілості, самоаналіз, формування волі стимулюються дозріванням механізмів рефлексії. Критерієм соціальної зрілості є здатність індивіда реалізовувати свою життєву стратегію, а не вагатися під впливом зовнішніх стимулів [3].

Також соціальну зрілість можна визначити як інтегративну, цілісну якість особистості, що відбиває належний рівень розвитку соціально важливих якостей і забезпечує активне входження фахівця до різних видів професійної діяльності.

Як будь-яка комплексна інтегративна освіта, соціальна зрілість особистості включає у себе ряд компонентів. Під структурою соціальної зрілості розуміється системна якість цілісного розвитку особистості, яка характеризується такими основними компонентами як:

- соціальна активність;
- соціальне самовизначення;
- соціальна відповідальність.

Соціальна зрілість особистості проявляється у культурі, визначається мірою відповідального ставлення людини до мети, характером і якістю планування її досягнення. Соціальна зрілість включає певний комплекс інтелектуальних якостей і суспільних почуттів: реальне бачення світу, життєвий оптимізм, працьовитість, високий професіоналізм. Крім того, соціальна зрілість обов'язково включає активну життєву позицію людини і досягається в безперервній єдності виховання і самовиховання, в активному і постійному прагненні самої особистості до швидкого досягнення соціальної зрілості, її потреби в саморозвитку [4].

Аналіз показників соціальної зрілості особистості, дав змогу зробити структурний опис типів відносин, що характеризують людину як соціально зрілу і які необхідні для повноцінного включення до процесів удосконалення суспільства:

- інтелектуально-зріле ставлення особистості життя в цілому;
- продуктивно-діяльнісне ставлення особистості життя загалом;
- професійно-зріле ставлення особистості;
- соціально-активне ставлення до життя;
- морально-зріле ставлення до життя;
- естетичне ставлення до життя;
- усвідомлене ставлення життя як зріле ставлення особистості себе.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного вважається за доцільне зробити висновок, що серед вчених спостерігаються деякі розбіжності щодо переваг набору тих чи інших характеристик, що визначають соціальну зрілість студентської молоді. В даному аспекті, багатьма дослідниками констатується відсутність конкретизованих структурних характеристик.

Доцільно виділити такі узагальнені характеристики соціальної зрілості студентів: автономний погляд на навколишній світ; адекватна самооцінка; адекватне самосприйняття; адекватна соціальна поведінка; адекватність самоствердження; активна життєва позиція; волева саморегуляція; комунікативна толерантність; комунікативність; максимально повна соціальна адаптація до життя; морально-етична відповідальність; мотивованість до (майбутньої) професійної праці; спрямованість людини до максимальної реалізації у сфері життя, яка найбільш значуща; нормативна активність особи; психічна автономія; розвинена емпатія; розвиток ділових якостей у взаєминах з іншими; розвинений комунікативний контроль; рефлексивність; самостійність.

Список використаної літератури

1. Бодненко Д. М., Жильцов О. Б., Лещинський О. Л., Мазур Н. П. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка. 2014. 276 с.

2. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості: зб. наук. пр.* Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ: Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.

3. Сойчук Р. Л. Теоретико-методичні засади виховання національного самоствердження в учнівській молоді: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2017. 573 с.

4. Федоренко С. Виховання гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США: монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. 399 с.

Zhang Qiang,
1st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
"Management of educational institutions",
West Ukrainian National University

PERMANENT EDUCATION

With the development of society and the globalization of economy, permanent learning has become an increasingly important topic. Permanent learning can make people constantly adapt to and cope with the changing reality, realize their own value, maintain their employment competitiveness and gain new career opportunities. This paper aims to explore the history, significance, different permanent learning modes in different countries, the promotion strategies and future development trends of permanent education, and puts forward how to build a systematic permanent education system.

In the process of promoting permanent education, we need to pay attention to career development and balanced utilization of educational resources, in order to create more opportunities, open a door for everyone's permanent learning, and make positive contributions to building a more livable and sustainable society.

Permanent education is gradually changing from idea to beautiful reality through practice. In 1965, the concept of "permanent education" was formally put forward, which triggered a global educational trend of thought. S Lassek and G Vidinu compared the idea of permanent education to "Copernican Revolution" in their book "Global Outlook of Educational Content Development from Now to 2000", which was "the most striking event in the history of education". Then, the concepts of learning society and permanent learning were put forward, which gradually put the concept of permanent education into the practice of educational reform and pushed the research and practice of permanent education to a new climax.

All countries in the world have established permanent education as the core principle of education reform, and the American government has issued a document named "The Age of Learning", which emphasizes the urgent need to establish a permanent education learning system for all. In Italy, permanent learning was recognized as a national policy in 1996, and the law stipulates that workers can enjoy 150 hours of study time every year. Japan also regards permanent learning as one of the core propositions of educational innovation, and has set up a permanent learning bureau, a permanent learning review meeting, and published a report on permanent education. Permanent education has become the core principle of education reform in the world, and a series of innovative practices such as learning organizations and learning societies are practicing the concept of permanent education.

Oksana Krychkivska,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of
Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University,

DEVELOPMENT OF THE DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

In today's conditions, the formation of digital competence of future teachers occurs with the help of remote platforms since mandatory distance learning is a challenge for everyone involved in the educational process. Distance learning, which involves the use of remote platforms, requires access to the Internet.

Distance learning uses unique computer-centric learning technologies, such as network and case technologies. The key features of distance learning are:

- temporal and spatial distance between teachers and applicants for higher education in the learning process,
- use of various means of exchange of educational information,

– ensuring two-way communication between participants in the educational process.

The emergence of new technology learning tools, such as mobile devices, smart boards, MOOCs (Massive Open Online Courses), tablets, laptops, dynamic visualization technologies and virtual laboratories, has led to the improved educational process in institutions of higher education. Due to modern reality, distance learning platforms in education are becoming increasingly popular and widespread. This, first of all, is manifested in the fact that these technologies can bring learning to a fundamentally new qualitative level. Of the modern digital tools used for distance learning of future teachers, it is also advisable to highlight virtual and augmented reality applications.

Consider some applications of virtual and augmented reality that can be used in the process of training future teachers to develop their digital competence:

1. Google Expeditions is a learning tool that allows one to travel through the virtual world and explore objects in augmented reality. The application has modes for studying historic monuments, objects at the atomic level, etc. In Google Expeditions, the teacher becomes a guide who goes on a video tour with a group of higher education applicants or shows augmented reality objects. This technology allows special tools for the detailed study of individual subjects.

2. EON-XR is an augmented or virtual reality program with features of distance learning and hands-on learning. Classes can be held in virtual reality mode, individually and in groups, providing all the educational process requirements. With EON-XR, users can quickly create compelling content on their phones, tablets, computers and headsets using the EON Reality library of over 1 million digital data.

In the conditions prevailing in society, teachers have to master the primary forms of online communication, such as meetings, forums, chats, blogs, emails, and questionnaires. Social networks, instant messaging, and mobile communication

services such as Viber allow one to create private groups, communities and chats to discuss topics, tasks, questions, and information. Video conferencing can also be done through Microsoft Teams, Google Meet, Skype, or Zoom. Given the popularity, simplicity and freedom of a 40-minute broadcast, in the context of distance learning for future teachers, it is advisable to use the Zoom remote platform (<https://zoom.us/download>). The advantage is that the application can be used for individual and group work, installed and used on computers, laptops, tablets and smartphones. One can download it from the official Zoom website. Using the Zoom platform, everyone can organize scheduled and recurring meetings, send meeting links and IDs, use waiting rooms and chat rooms for one-on-one work, and use meeting recordings, screen sharing, and interactive whiteboards.

Ольга Пасічник,
студентка 1 курсу
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма
«Викладання психолого-педагогічних дисциплін»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Білоус Ірина,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМА «ПАСТКИ ЧАСУ» І ЗАСОБИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Проблема «пастки часу» стала особливо актуальною в теперішньому світі, як правило, в неї попадають молоді працівники-початківці. Під «пасткою часу» розуміють невміння працівників-аналітиків чітко і точно розрахувати час для підготовки інформаційно-аналітичного продукту. Тобто, дана проблема полягає не у великій кількості та обсязі роботи, що потрібно виконати, а у невмінні правильно спланувати свій час.

Власне, багатьом початківцям-аналітикам не хватає часу на те, щоб зробити усю роботу упродовж робочого дня і вони доопрацьовують її після робочого дня або, навіть, і у вихідні. Проблема підвищення продуктивності праці і ефективного витрачання часу завжди була актуальною.

Варто зазначити, що на виконання 80% усієї роботи працівник витрачає не більш, ніж 20% свого робочого часу. Решту часу «з'їдає» рутинна. Спеціалісти рекомендують, в першу чергу, чітко визначити головні цілі і пріоритети і саме на них сконцентрувати ці 20%. Зокрема усі свої справи спеціалісти пропонують поділити на чотири групи [1, с. 348]:

1. Важливі і термінові справи, якими варто зайнятись в першу чергу.
2. Важливі і нетермінові справи, які треба помістити у графік виконання довгострокових завдань.
3. Неважливі, але термінові справи, які необхідно довірити зробити комусь і з співробітників, а самому лише контролювати їх виконання.
4. Неважливі і нетермінові справи, здійснення яких потрібно доручити іншим підлеглим.

Отже, об'єктом дослідження проблеми "пастки часу" є феномен, коли людина відчуває, що її час вичерпується швидше, ніж вона може встигнути все, що потрібно зробити. Ця проблема виникає через зайве завантаження розуму, недостатню організацію часу, неефективне використання та інші причини. На сьогоднішній день існує велика кількість інструментів і технік, які дозволяють ефективно управляти часом. Науковці та експерти в галузі продуктивності рекомендують використовувати такі методи як Помодоро, матриця Ейзенхауера, GTD (Getting Things Done), Bullet Journal та багато інших [2].

Слід щоранку на роботі виділяти 10-15 хвилин на те, щоб спланувати свій робочий день. Щоденно планувати потрібно лише те, що має бути виконане того дня. Краще мати щоденник, в якому варто планувати свій робочий час. У

спеціальних графах щоденника можна визначитися з черговістю виконання справ відповідно до пріоритетів.

У світі є чимало людей, які не цінують ні свого часу, ні часу інших. Це, як правило, люди, яким часу не бракує і вони думають, що і в інших його більше, ніж достатньо. Потрібно докласти старань, щоб тримати таких людей у розумних межах [3].

Таким чином, для того, щоб не потрапити у «пастку часу», потрібно, в першу чергу, вміти ефективно планувати та розподіляти свій час. При цьому треба дотримуватися певних правил, таких як: встановлення точних термінів виконання справи; вміння говорити «ні»; сконцентрованість на найважливішому; чітке і точне визначення головних цілей і пріоритетів; бажано вести щоденник, нотатник; контроль за використанням часу в смартфоні; створення мотивацій та стимулів; контроль за використанням свого вільного часу тощо.

Список використаної літератури

1. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність : Навчальний посібник. К.: Університет «Україна», 2013. 416 с.
2. Бондар Ю. В. Поле битви – інформаційний простір. К.: МАУП, 2006. 152 с.
3. Косинський В. І. Сучасні інформаційні технології. Навч. посібник. К.: Знання, 2011. 318 с.

Роман Брик,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри менеджменту і методології освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Сучасні тенденції розвитку освіти України та її входження до світового освітянського простору призводять до постійно зростаючих вимог в частині професійної компетентності педагогів. Реформування освіти вимагає педагога нової формації, який здатен виконувати ролі наставника, коуча, фасилітатора і тьютора, має академічну свободу, здатен творчо мислити, самостійно й творчо здобувати інформацію, володіти навичками випереджувального проєктного менеджменту. Педагог повинен усвідомлювати принципово нові вимоги до власної професійної діяльності, ефективність якої неможлива без професійного розвитку, без формування професійної компетентності [1]. Неабиякого значення у формуванні якісних характеристик педагога набуває безперервна освіта, яка забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості.

Перш за все уточнимо поняття «професійно-педагогічна компетентність» й «безперервна освіта». В. Сидоренко визначає професійно-педагогічну компетентність сучасного педагога як «інтегральну характеристику особистості, що включає комплексне поєднання ґрунтовних, систематичних, поліфункціональних знань, професійно педагогічних ціннісних орієнтацій, акмеологічних інваріантів, зокрема спеціальних педагогічних здібностей, властивостей, особистісних якостей (темпераменту, інтелекту, нахилів, переконань, потреб, настанов) тощо, акмеологічної професійної позиції, які забезпечують професійний розвиток педагога шляхом формальної, неформальної, інформальної освіти, готовність здійснювати інноваційну

високопродуктивну професійно-педагогічну діяльність у сучасних соціокультурних умовах» [5, с. 3]. На основі аналізу структури педагогічної компетентності вчені виділяють базову педагогічну компетентність, яка є «інтегральним особистісним утворенням, що забезпечує ефективність здійснення педагогічної діяльності в системі професійних відносин та передбачає усвідомлення розуміння гуманістичних цінностей для професійної діяльності вчителя, опанування теорією й педагогічними технологіями для успішного виконання функцій загально-педагогічної діяльності й професійно-особистісного розвитку» [6, с. 153].

Поняття «професійна компетентність педагога» виражає особисті можливості педагога, які надають йому можливість самостійно та ефективно вирішувати педагогічні завдання. Процес формування професійної компетентності педагога складний і довготривалий, охоплює декілька етапів професійного розвитку і відбувається у різних інституціях, має окреслені суттєві ознаки: мобільність, гнучкість і креативність мислення.

Найкращим засобом формування професійної компетентності сучасного педагога є безперервна освіта. Згідно з визначенням Р. Даве, «безперервна освіта – це процес особистого, соціального та професійного розвитку індивіда впродовж його життя, який здійснюється з метою вдосконалення якості життя» [7]. Безперервна освіта, у його розумінні як Life Long Learning (освіта впродовж всього життя), передбачає будь-яке цілеспрямоване навчання, яке здійснюється на постійній основі, з метою вдосконалення знань, умінь та навичок (компетенцій) в умовах інформатизації суспільства, глобалізації світових процесів та стрімкого науково-технічного прогресу.

В Українському педагогічному словнику неперервна (безперервна) освіта визначається як сукупність засобів, способів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання,

громадянської та моральної зрілості. Для кожної людини неперервна освіта є процесом формування і задоволення її пізнавальних запитів і духовних потреб, розвитку задатків і здібностей у мережі державно-суспільних навчальних закладів і шляхом самоосвіти [2].

Ю. Деркач розглядає неперервну освіту через усі типи навчальної діяльності протягом усього життя з метою вдосконалення знань, умінь, навичок, кваліфікаційного рівня відповідно до соціальних, професійних, особистих потреб особистості [3].

Освіта протягом життя здійснюється за допомогою трьох видів навчання:

- Формальне навчання (структурна освіта, яка спрямовується на чітко поставлену мету у формі визнаних свідоцтв та дипломів).

- Неформальне навчання – будь-яка освітня діяльність поза формальною системою. Це може бути самоосвітня, активність, яка спрямована на отримання додаткових знань, умінь, навичок (результат такого навчання формально не визнається).

- Позаформальне навчання – спонтанне (незапрограмоване навчання у повсякденному житті). Як свідчить практика, найбільш розвинутим у світі є формальне навчання, яке завершується сертифікацією (видається диплом, свідоцтво тощо), в Україні – атестацією [4].

На основі здійсненого аналізу наукової літератури безперервну освіту розглядаємо не як механічний рух особистості від дошкільної до загальної середньої, професійної, вищої, післядипломної освіти, підвищення кваліфікації та ін., а як гармонійний процес циклічного оновлення особистості на кожному з зазначених етапів розвитку.

Сучасна неперервна освіта має діяти як єдиний комплекс на основі субординації всіх ланок освіти, взаємозв'язку та координації її установ, що постійно розвивається й надає кожній людині можливість підключитися до

освітнього процесу на будь-якому етапі її життя. Це забезпечується, насамперед, наступністю всіх структурних елементів системи на основі затверджених єдиних освітніх стандартів, взаємним доповненням різних форм навчання.

Система неперервної педагогічної освіти у Тернопільському обласному комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти є гнучкою та передбачає оновлення всіх її елементів відповідно до професійних викликів, суспільних трансформацій, тенденцій розвитку сучасної освіти. Науково-педагогічними працівниками інституту розроблені освітні програми підвищення кваліфікації керівних та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти з урахуванням сучасних освітніх трендів: впровадження компетентнісного та особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів; опанування сучасних цифрових технологій; забезпечення поєднання психолого-педагогічної та методичної підготовки з практичною діяльністю; функціонування інклюзивного освітнього середовища; набуття навичок дослідницького характеру; формування та розвиток ціннісних орієнтирів тощо для очної, очно-дистанційної, дистанційної форм підвищення кваліфікації. Також сприяють підвищенню рівня професійної компетентності педагогів упровадження в інституті різноманітних форм навчання, зокрема таких, як рольові та ділові ігри, тренінги, вебінари, майстер-класи, діалого-дискусійні методи, проектна діяльність тощо. Навчально-методичні матеріали представлені на освітньому порталі інституту для дистанційного навчання та самоосвіти педагогів.

Отже, формуванню професійної компетентності педагога сприяють: безперервна освіта, що охоплює різні напрями освітньої діяльності залежно від соціальних, економічних, індивідуальних потреб педагога; систематична самоосвітня діяльність, яка включає постійне вдосконалення своєї професійної

майстерності; участь у проектах, конкурсах, конференціях, семінарах, педагогічних майстернях, роботі методичних об'єднань, творчих груп тощо.

Список використаної літератури

1. Брик Р. С. Формування інноваційної компетентності сучасного педагога як ефективна умова забезпечення якості освіти. *Неперервна освіта нового сторіччя: виклики та пріоритети*: електронний збірник наукових праць ЗОШПО, Випуск 4(51). 2022. URL: https://www.zoippo.zp.ua/pages/publications/el_gurnal/pages/vip51.html
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Деркач Ю. Неформальна освіта як умова неперервного навчання молоді / Юлія Деркач // *Вісник Львівського університету*. 2008. Вип. 23. С. 17–22.
4. Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу. URL: <http://www.europeans.org.ua/deyanel.html>
5. Сидоренко В. В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз. *Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці*: матеріали III регіональної науково-практичної конференції. Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2017. С. 8–17.
6. Шахов В.І. Теоретико-методологічні основи базової педагогічної освіти майбутніх учителів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Тернопіль, 2008. 467 с.
7. Lifelong Learning in Europe – Навчання протягом усього життя в Європі. URL: <http://www.dvv-international.org.ua/?q=node/122>.

Роман Перута,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Вікторія Савіцька,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасна система загальної середньої освіти в Україні зазнала серйозних змін. Заклади загальної середньої освіти отримали нове державне замовлення, вони повинні стати більш самостійними як в розробці освітніх програм, у виборі форм і методів організації освітнього процесу, так і у витрачанні фінансових коштів. У зв'язку з цим істотно змінюється роль керівника закладу загальної середньої освіти, підвищується ступінь його свободи і, одночасно, рівень відповідальності. Це простежується в сучасних нормативно-правових актах [3] та концепції Нової української школи [2] (далі – НУШ).

У процес організації і в зміст освітнього процесу закладів загальної середньої освіти нині впроваджуються різноманітні інформаційно-цифрові інновації. Сучасні цифрові освітні ресурси є засобом навчання і виступають інструментом підвищення його якості. Наприклад, цифрові технології володіють дидактичними (освітньо значущими) властивостями, серед яких:

- свобода пошуку інформації в глобальній інформаційній мережі;
- персональність – наявність необмежених можливостей для індивідуалізації потреб і особливості кожного учня, включаючи вибір способу

подачі матеріалу, рівня складності, темпу роботи, кількості повторень, характеру навчальної допомоги, ігрового антуражу тощо;

- інтерактивність – здатність забезпечувати багатосуб'єктність в процесі навчальної комунікації та навчальної взаємодії);

- мультимедійність (полімодальність) – здатність комплексно задіяти різні канали сприйняття (слуховий, зоровий, руховий) в навчальному процесі;

- гіпертекстовість – свобода переміщення по тексту, стислий викладу інформації, модульність тексту і необов'язковість його суцільного читання, довідковий характер інформації, згортання-розгортання інформації, використання перехресних посилань тощо;

- субкультурність – відповідність звичного способу світу для цифрового покоління, «впізнаваність», завдяки чому учні занурюються в знайоме цифрове середовище. Зміна ж засобів навчання, як і зміна в будь-якій ланці освітнього середовища, закономірно призводить до перебудови всієї цієї системи: істотно змінюється діяльність суб'єктів освітнього процесу, а також форми і методи навчання, зміст навчального матеріалу.

Тому діяльність керівника ускладнюється як змістовно, так і психологічно. Адже нерідко виникають ситуації, що вимагають швидкого і ефективного прийняття рішення. У цих умовах готовність директорів закладів загальної середньої освіти до роботи в нових умовах розглядається як здатність працювати в складно прогнозованих умовах [1, с. 111]. Відзначимо, що Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти розглядає інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в освітньому процесі як «інструмент забезпечення успіху» функціонування НУШ. Оновлення української школи потребує впровадження в навчальний процес нових освітніх технологій. Одним із шляхів створення такої школи є застосування ІКТ-технологій у навчальному процесі.

Процес впровадження цифрових, інформаційних і комунікаційних технологій в сферу освіти зумовлює нові вимоги до підготовки керівників закладів загальної середньої освіти. Педагогічні кадри нового покоління повинні володіти інтегрованими знаннями у сфері застосування цифрових та інформаційних технологій, засобів телекомунікацій, умінням вільно орієнтуватися в загальноосвітньому потоці інформації, кваліфіковано знаходити і обробляти потрібні дані і потім на їх основі приймати управлінські рішення.

Однак, незважаючи на загальне прискорення процесу інформатизації освіти, нині керівники закладів загальної середньої освіти відзначають недостатність вузівської підготовки для вирішення професійних завдань, пов'язаних із застосуванням комп'ютера і відсутністю навичок творчого застосування цифрових технологій для вирішення нестандартних управлінських завдань. Тоді як цифрові технології створюють нові можливості для побудови освітнього процесу і вирішення широкого комплексу освітніх завдань. Зокрема тих, які досі не були розв'язні засобами традиційної освіти, й принципово нових. Наприклад:

- *використання штучного інтелекту* виступає основою для: сервісів, які забезпечують проектування індивідуальних освітніх маршрутів і організацію навчання за індивідуальним навчальним планом дітей з особливими освітніми потребами; адаптивних систем навчання, що автоматично налаштовуються на індивідуальні навчальні стратегії та інші особливості конкретного учня; самоосвітніх електронних курсів;

- *технології віртуальної реальності* дозволяють конструювати цифрові і екранні (наочні, в тому числі просторові) моделі об'єктів, забезпечуючи: створення мотивуючого ігрового і реалістичного антуражу на етапах освоєння, закріплення і контролю навчального матеріалу; можливості для вивчення невидимих, мікро- і макрооб'єктів і віртуального експериментування з ними;

формування навичок і компетенцій для роботи на небезпечних виробництвах, в екстремальних ситуаціях;

- використання *технологій цифрового двійника*, цифрового сліду і Big Data дозволяє створити систему персоналізації моніторингу успішності навчання і динаміки розвитку учня;

- *технологія чат-бот* дедалі частіше використовується для забезпечення оперативного змістовного зворотного зв'язку з учнями, що здобувають середню загальну освіту в процесі дистанційного навчання;

- використання *технологій доповненої реальності* забезпечує реалізацію комплексу принципів цифрової дидактики (практико-зорієнтованості, інтерактивності, полімодальності) в процесі формування професійних умінь і навичок в умовах реального виробничого процесу;

- технології *електронної ідентифікації і аутентифікації* (розпізнавання особи, голосу) можуть бути використані для верифікації учасників освітнього процесі під час здачі демонстраційного іспиту в режимі online;

- *технологія блокчейн* необхідна для побудови єдиного інформаційного освітнього середовища в освітніх мережах, для забезпечення ефективної реалізації мережевих освітніх програм і проектів;

- *цифрові технології спеціалізованого освітнього призначення* - edtech (educational technologies), як правило, використовують одну або декілька з перерахованих вище цифрових технологій.

Становлення і розвиток інформаційної цивілізації зумовили необхідність технологізації процесу підвищення кваліфікації управлінських кадрів в системі загальної середньої освіти. Тенденція технологізації освіти в сучасному світі набула глобального характеру. Вона поширюється на будь-який освітній процес або його окрему ділянку, будучи тим самим елементом раціональності освітньої траєкторії розвитку. Тенденція технологізації управління розвитком цифрової

компетентності керівників закладів загальної середньої освіти проявляється в можливості технологізувати процес оволодіння директорами шкіл цифровими компетенціями.

Адже рівень цифрової компетентності сучасного керівника у сфері застосування інформаційних і комунікаційних технологій у професійній діяльності визначається викликами інформаційного суспільства, в тому числі вимогою законодавства до надання державних послуг в електронному вигляді. Технології змінюються лавиноподібно, і управління освітньою організацією повинні здійснювати професіонали, які готові постійно стежити за змінами в сфері освіти та інноваціями в усіх сферах життя, готові, за необхідності освоювати нове, незалежно від того, якого рівня професійного розвитку вони вже досягли.

Список використаної літератури

1. Даниленко Л. І. Підготовка керівника школи до управління загальноосвітнім навчальним закладом як відкритою соціально-педагогічною системою. *Підготовка керівника середнього закладу освіти: наук.-метод. пос.* 2004. № 5. С. 103–113.

2. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education> (дата звернення: 20.04 2023).

3. Про повну середню загальну освіту: Закону України від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 20.04 2023).

Андрій Кіндратюк,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Вікторія Савіцька,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПОТЕНЦІАЛ МАГІСТЕРСЬКИХ ПРОГРАМ У ФОРМУВАННІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ

В умовах реформування системи освіти сучасні заклади освіти різних рівнів об'єктивно потребують фахівців, які володіють загальнокультурними, професійними та організаційно-управлінськими компетентностями. Проте, сучасна система вищої освіти, система підвищення кваліфікації та перепідготовки управлінських та педагогічних кадрів гостро відчуває потребу в підготовці менеджерів освіти нового типу, здатних організовувати якісне вирішення безлічі проблем та завдань в освітніх організаціях [3, с. 15]. Так, на В. Береки менеджер освіти – це професіонал, що виконує управлінські функції задля досягнення цілей освітньої організації (освітнього процесу) [1, с. 104].

Впровадження у зміст та організацію освітнього процесу економічних та організаційно-управлінських інновацій акцентує потребу у фахівцях, якісно підготовлених до реалізації організаційно-управлінської діяльності в нових умовах, ефективність здійснення якої залежить від сформованої організаційно-управлінської компетентності [4, с. 201].

З огляду на це, магістерські програми покликані надати випускнику не лише можливість поповнення професійних знань, а розвинути здібності, особистісний потенціал на загальнокультурному, інтелектуальному,

професійному плані. Тому на рівні магістратури формування організаційно-управлінської компетентності магістрантів – майбутніх менеджерів в освітній організації є не лише метою, а й засобом формування особистості магістранта.

Організаційно-управлінська діяльність майбутніх менеджерів освіти розглядається науковцями як проблема, пов'язана з формуванням організаційно-управлінських здібностей студентів та в цьому аспекті формулюється з огляду на її розуміння як комплексу загальних та спеціальних здібностей, необхідних для забезпечення життєдіяльності установи [2, с. 11]. Тобто організаційно-управлінська діяльність передбачає передусім управлінську діяльність з певними організаційними моментами. У цьому аспекті управлінська діяльність – це складна інтелектуальна діяльність, що вимагає спеціальних знань та досвіду і є одним з найважливіших чинників функціонування та розвитку організації в умовах ринкової економіки [3]; водночас, наближаючись до професійних акцентів управлінська діяльність сприймається як тип професійної діяльності, спрямований на співорганізацію діяльності інших у досягненні цілей [4]. Таким чином, успіх організаційно-управлінської діяльності випускника магістратури значною мірою залежатиме від умінь та навичок вибудовувати емоційно-ціннісні відносини, що виникають під час виконання професійних завдань.

Цілком очевидно, що для компетентного виконання цієї діяльності магістранти – майбутні менеджери освіти повинні пройти спеціальну підготовку, яка є невід'ємною у процесі навчання у ЗВО на основі спеціально організованих форм, методів та прийомів формування організаційно-управлінської компетентності, формування педагогічних, управлінських знань, умінь, досвіду та професійно значущих якостей особистості. Тому організаційно-управлінську компетентність розглядаємо як

прагнення та здатність працювати з суб'єктами освітнього процесу, компетентності у реалізації функцій керівництва педагогічним колективом на користь розвитку особистості учнів/студентів.

Процес формування організаційно-управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти підпорядкований теоретичній та практичній складовій у структурі освітнього процесу. Теоретична підготовка пов'язана з вивченням дисциплін, передбачених навчальним планом, ключовим завданням яких є поповнення теоретичних знань з основ педагогічного менеджменту, функцій управлінської діяльності, структурно-логічних моделей організаційної діяльності, а також формування практичних умінь щодо застосування способів впливу, практичних навичок встановлення контактів, володіння аналітичними функціями управління, рефлексії, спрямованої на виявлення помилок, вмінь усвідомлювати перспективу власного професійного зростання [2].

Для ефективного оволодіння окресленими знаннями, вміннями та досвідом їхнього застосування доцільним є застосування в магістерській підготовці комплексу професійно зорієнтованих навчальних завдань, завдань, побудованих за принципом зростаючої складності (від репродуктивних до творчих), що сприятиме розвитку мотиваційних, орієнтаційних якостей особистості, саморегуляції, рефлексії. Також ефективними засобами формування організаційно-управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти навчальні є дидактичні ігри (ділові або виробничі, рольові, ситуаційні, дослідні), тренінгові заняття, рефлексивно-оцінні вправи тощо.

Таким чином, теоретична та практична підготовка магістрантів щодо формування у них організаційно-управлінської компетентності спрямована на передачу способів організаційно-управлінської діяльності, процесуальна основа якої представлена сукупністю знань, які забезпечують оволодіння

професійно-значущими способами діяльності, вміннями та становлять знанняву основу організаційно-управлінських діяльності.

Список використаної літератури:

1. Берека В. Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія. Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2008. 357 с.
2. Головка С. О. Технологія формування управлінської культури майбутніх магістрів із менеджменту в процесі фахової підготовки. *East European Scientific Journal*. 2018. Вип. 8. С. 10–15.
3. Євтушенко Г. І., Куценко В. І. Формування менеджера, як фахівця: проблеми та перспективи. *Науковий вісник НУДПС України*. 2012. Вип. 1. С. 12–21.
4. Козлов Д. О. Управлінська компетентність викладача: теорія і практика формування: монографія. Суми: ВВП «Мрія», 2015. 260 с.

СЕКЦІЯ 6
ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НОВІ ІДЕЇ
ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Ольга Главацька,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Високий рівень професійних якостей і особистісних характеристик фахівців спеціальної та інклюзивної освіти є важливим інструментом впливу на дітей з особливими освітніми потребами. Щоб досягти вершин професійної діяльності, отримати внутрішнє задоволення від виконуваної роботи, фахівець повинен постійно працювати над собою. Саме реалії сьогодення потребують конкурентоспроможного та висококваліфікованого фахівця, здатного навчатися протягом усього життя. Цим, в свою чергу, актуалізується значимість професійного самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти.

Загальні теоретичні аспекти самовиховання обґрунтовано у працях Б. Ананьєва, І. Беха, С. Ковальова, Ю. Орлова, В. Оржеховської, Г. Селевко, Г. Ситіна та ін. Проблеми професійного самовиховання порушені у дослідженнях В. Андрєєва, О. Бодальова, Т. Дьячкової, С. Єлканова, В. Іщенко, О. Кобенко, О. Ковальова та ін.

З урахуванням обставин сьогодення до фахівців спеціальної та інклюзивної освіти ставляться високі вимоги. Саме тому *метою статті* є висвітлення особливостей професійного самовиховання як фактора розвитку

фахівців спеціальної та інклюзивної освіти.

Професійне самовиховання науковцями подається як вища форма самовдосконалення, цілеспрямований процес розвитку власних здібностей у професійній діяльності; як «свідома робота щодо удосконалення своєї особистості як професіонала: адаптування своїх індивідуально-неповторних особливостей до вимог діяльності, постійне підвищення професійної компетентності і неперервне удосконалення моральних та інших соціальних властивостей своєї особистості» [4; 5].

Структуру процесу професійного самовиховання узагальнено можна подати таким чином:

- активізація мотивів професійного самовиховання;
- визначення мети і завдань професійного самовиховання;
- обґрунтування плану, змісту професійного самовиховання;
- активізація інформаційної основи професійного самовиховання і прийняття рішення: вибір засобів (своєрідних «знарядь» впливу на себе) і методів (способів організації діяльності із самоперетворення) професійного самовиховання;
- самоконтроль професійного самовиховання (зіставлення очікуваних результатів з реально досягнутими);
- регулювання і корекція професійного самовиховання;
- аналіз результатів професійного самовиховання (тих змін, які відбулися в особистості фахівця в результаті цілеспрямованої самодіяльності з професійного самовиховання) [1; 5].

Професійне самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти обумовлюється багато в чому його суб'єктивним досвідом, що формується в процесі професійної діяльності. Однак основою даного процесу виступає духовно-моральний компонент особистості, глибинна внутрішня мотивація

професійного самовиховання, прагнення до адекватної професійно-особистісної персоналізації.

Сутнісними компонентами, що відображають специфіку реалізації професійного самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти, на нашу думку, є:

- самопізнання – інтелектуальне осмислення сутності власних рис та якостей, особливостей перебігу пізнавальних процесів;
- самовизначення – спрямованість на визначення своїх здібностей, можливостей, системи цінностей, прагнень та намірів;
- самоорганізація – цілеспрямована регуляція навчально-практичних дій (самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, самооцінка);
- самоактуалізація – постійне виявлення і розвиток особистісних потенційних можливостей та їх реалізація;
- самовдосконалення як процес підвищення рівня власної професійної компетенції [2].

Хочемо наголосити, що саме здатність до професійного самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти сприяє розвитку їх творчого потенціалу, активності, самостійності у виконанні професійних завдань та обов'язків [3].

Структура професійної соціальної діяльності фахівців спеціальної та інклюзивної освіти не постійна, її зміст змінюється з їх особистісним зростанням. Розвиток особистості стимулює перетворення професійної діяльності, наповнює її новим змістом через процес персоналізації. Професійна позиція фахівця будується на його відносинах до себе, людей, життя. Саме ставлення до себе, вміння ставити перед собою реально досяжні цілі, моральна зрілість особистості дозволяють уникати стану «втрати себе», яке може бути викликане психотравмуючим впливом професії.

В аспекті здійснення професійного самовиховання з метою профілактики професійної деформації значущими є наявність у фахівця спеціальної та інклюзивної освіти особистісних якостей (цілеспрямованість, самостійність, активність, впевненість, комунікативність та ін.) і умінь (самоорганізаційних, самодослідницьких, самооцінних, саморегуляційних).

Отже, на підставі аналізу наукових джерел можемо стверджувати, що професійне самовиховання є важливим фактором розвитку особистості, базова складова професійної компетентності фахівців спеціальної та інклюзивної освіти.

Ефективність професійного самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти залежить від їх цілеспрямованості, мотивації, чітких установок, систематичності зусиль і постійного самоконтролю.

Подальших наукових пошуків потребує розробка технології професійного самовиховання фахівців спеціальної та інклюзивної освіти.

Список використаної літератури

1. Березовська Л. І. Самовиховання та саморегуляція особистості. Навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
2. Главацька О. Л. Основи самовиховання особистості: навчально-методичний посібник. Київ : Кондор, 2012. 206 с.
3. Карпенчук С. Г. Самовиховання особистості. К. : Вища школа, 2005. 216 с.
4. Кучерявий О. Г. Професійне самовиховання у вищій школі. К. : Освіта України, 2010. 199 с.
5. Постолук М. І. Самовиховання як складова цілісного процесу підготовки фахівця. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка*. Ужгород, 2008. Випуск 11. С. 113–115.

Світлана Калаур,
доктор педагогічних наук, професор,
керівник Центру післядипломної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНО ЗАНЕДБАНИХ ПІДЛІТКІВ: МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Сучасний період в Україні є часом великих викликів та перевіркою ефективності діяльності усіх галузей народного господарства. Зокрема, два роки (2020-2021 р.р.) Covid-пандемії та важка і кровопролитна російсько-українська війна 2022 р. стали тими вагомими чинниками, які дозволили розставити пріоритети в соціальній роботі. У час широкомасштабних військових дій виникає реальна потреба удосконалити практичну діяльність соціальних працівників на основі європейських стандартів. Як засвідчує статистика, нині в нашій державі зросла кількість соціально занедбаних підлітків. Ця категорія населення має отримати належну соціальну підтримку від кваліфікованих соціальних працівників. Вважаємо, що майбутні фахівці-професіонали, які працюватимуть у соціальній сфері до надання соціальних послуг цій категорії населення повинні готуватися ще зі студентської лави під час професійної підготовки у ЗВО.

Відзначимо, що у цілому ряді нормативних документів (Закони України «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»; «Державна програма подолання дитячої бездоглядності та безпритульності»; Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні») наголошено на організації ефективної соціальної роботи з соціально занедбанними дітьми у площині надання їм соціальної підтримки.

У ході дослідження було з'ясовано, що у публікаціях Н. Куб'як [1], Т. Логвиненко [2], М. Фіцули [3], М. Ярошко [4] висвітлено загальні методичні та практичні аспекти організації практичної діяльності з соціально занедбаними дітьми. Так, з педагогічної точки зору «соціальна занедбаність» передбачає невідповідність віковим соціальним ролям, а також несформованість соціальних почуттів, інтересів, умінь та навичок. З соціальної точки зору «соціальна занедбаність» є різновидом девіантної поведінки, що охоплює асоціальні прояви у поведінці неповнолітнього.

До найяскравіших проявів соціальної занедбаності науковці відносять лінощі, недисциплінованість, озлобленість, грубість, схильність до бійок. Зокрема, у підлітків, що належать до категорії соціально занедбаних спостерігається порушення самоконтролю та самооцінки, їм притаманні аморальні стереотипи у спілкуванні; соціальна дезадаптація, відчуженість від сім'ї та ровесників-однолітків.

Як доводять фахівці [2; 4] соціальна занедбаність у методологічній площині охоплює:

- по-перше, неадекватне ставлення до себе та оточуючих;
- по-друге, деяку відставання у фізичному, психічному, особистісному розвитку від свої ровесників;
- по-третє, низький рівень загальноосвітніх, соціально-етичних, поведінкових знань та не сформованість умінь і навичок у цих сферах.

У науковій літературі [1; 3] виокремлено чотири групи причин, які спричиняють соціальну занедбаність, а саме:

1) особистісні (особливості фізіологічної конституції, генотипові риси, тип і властивості темпераменту, акцентуації характеру);

2) сімейно-побутові (низький матеріальний рівень сім'ї, стиль батьківського виховання, якісний і кількісний склад сім'ї, моральні норми і сімейні традиції способи вирішення сімейних конфліктів);

3) соціальні (оточення однолітків (молодші і старші), випадкові соціальні контакти).

Для налагодження ефективної соціальної підтримки соціально занедбаних підлітків соціальний працівник має у своїй практичній діяльності дотримуватися принципів цільової та практичної спрямованості, а також системності. Вагому роль у якісній організації соціальної підтримки соціально занедбаних підлітків відводимо таким методам, як-от: 1) використання інтерактивних форм роботи; 2) залучення до суспільно корисної праці; 3) організація індивідуальної роботи на основі використання системи заохочень; 4) проведення роз'яснювальної діяльності.

Зміст соціальної підтримки соціально занедбаних підлітків складають: інформаційні заходи, які спрямовані на роз'яснення негативних наслідків протиправних дій; залучення до занять спортом, технічною творчістю та художньою самодіяльністю; розробка профілактично-корекційних тренінгових занять; організація ігрової діяльності; проведення індивідуальних та групових бесід, які спрямовані на подолання помилкових поглядів.

Отже, на нашу думку ефективна соціальна підтримка підлітків, які мають ознаки соціальної занедбаності допоможе їм стати відповідальними та допоможе ефективно контролювати свої емоції та вчинки.

Список використаної літератури

1. Куб'як Н. І. Запобігання педагогічної занедбаності дітей молодшого шкільного віку з дистантних сімей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. К., 2010. 20 с.

2. Логвиненко Т. О., Ярошко М. М. Професійна підготовка до роботи з педагогічно занедбаними підлітками у навчальному процесі педагогічного університету. *Науковий часопис Національного педагогічного університету*

імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. Випуск 21. С. 113–117.

3. Фіцула М. М. Методика попередження і подолання педагогічної занедбаності учнів загальноосвітніх шкіл. Ужгород–Тернопіль: Видавництво «Мистецька лінія», 2002. 228 с.

4. Ярошко М. М Особливості виховних впливів та педагогічно занедбаних підлітків через інтерактивні форми роботи. *Молодь і ринок*. 2008. № 7-8 (42-43). С. 148–151.

Лідія Репенкова,
здобувачка вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Олеся Притула,
кандидат психологічних наук,
ст. викладач кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Процес професійної підготовки майбутнього психолога включає велику кількість практичних занять, під час яких студенти набувають не лише теоретичних знань у галузі психології, а й практичних навичок.

Переведення навчання студентів-психологів на дистанційний формат змусило викладачів змінити практичні заняття. Студенти денної форми навчання – це переважно люди 18-23 років, у яких емоційна сторона особистості з фізіологічної та психологічної точки зору не сформована повністю, і часто ця вікова категорія людей піддається емоційній нестабільності, яка проявляється через емоційне вигорання під час навчання. Тому під час навчання важливо приділяти увагу формуванню та розвитку емоційної та захопленої особистості студентів, що сприяє психологічній стійкості [3].

Професійний стрес – це багатогранне явище, сукупність фізіологічних і психологічних реакцій суб'єктів трудових відносин на складну професійну ситуацію. Швидкість і характер розвитку синдрому вигорання залежить від особистісних і організаційних факторів стресу. Залежно від поширеності тієї чи іншої ланки процесу змінюється і динаміка розвитку синдрому.

Професійне вигорання – це завжди негативне явище, яке послаблює професійну діяльність людини. Виникнення стресу визначається не лише змінними навколишнього середовища, а й індивідуально-психологічними особливостями.

В сучасній ситуації характерними ознаками синдрому емоційного вигорання у студентів-психологів є перевантаження стресовими факторами та завданнями: надмірна відповідальність, підвищене емоційне напруження, недостатня оцінка з боку суспільства тощо [1].

Досліджуваний синдром має досить велику кількість симптомів, наприклад:

- хронічна втома;
- знижена мотивація до роботи/навчання;
- брак уваги;
- систематичне порушення термінів;
- конфліктність;
- потреба побути на самоті;
- розлад, стрес;
- депресія.

Розрізняють три рівні емоційного вигорання студентів:

1. Рівень стресу. Цей етап створюється внаслідок хронічно стресового психоемоційного навчального середовища. Напруга має мінливий характер, що визначається виснаженням стійкості або посиленням психотравмуючих станів.

2. Рівень резистентності. Студентський колектив, як відомо, активізує всі захисні процеси. Психіка особистості намагається подолати травматичні ситуації. Вторинним проявом є емоційна пригніченість, недостатня емоційна реакція, апатія та відхід від соціальних стосунків.

3. Рівень виснаження. Характеризується випаданням психічних процесів, зниженням самооцінки, часто на тлі повної відірваності від соціальних зв'язків. Це може мати різні прояви психологічних розладів, таких як виразка шлунка, проблеми зі сном тощо [2].

Отже, загально визнано, що синдром емоційного вигорання є результатом поєднання фізичного, емоційного та когнітивного виснаження або втоми, основною причиною якого є емоційне виснаження. Емоційне вигорання – це особливе, обмежене у часі професійне та особистісне вдосконалення людини, що призводить до зниження якості роботи, втрати інтересу до неї та до життя в цілому, а в окремих випадках призводить до зміни професії та роду діяльності. Сьогодні це є причиною багатьох проблем із фізичним і психічним здоров'ям студентів.

Список використаної літератури

1. Католик Г. В. Особливості синдрому емоційного вигорання у студентів-психологів в умовах пандемії. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С. 198–205.

2. Корпань А. Ю., Самкова О. М. Проблема емоційного вигорання у студентів різних закладів освіти. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13792/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%8C%2C%20%20%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf?sequence=2> (дата звернення: 04.04.2023).

3. Хавіна І. В. Аспекти емоційного вигорання студентів-психологів під час пандемії коронавірусу. *Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів*. 2021. С. 219–225.

Олеся Литвиненко,
студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Імідж особи призначений для того, щоб створювати певну реакцію на оточення та середовище, в якому перебуває особа. Змістове наповнення іміджу в основному є мінливим і залежить від статі, віку, рівня освіти та виховання, професії та посади, від територіального розташування організації установи (місто, село, філія за кордоном), культури підприємства та багатьох ін. значимих факторів [3].

Для кращого вивчення особливостей іміджу як соціального регулятора, необхідним видається побудова його теоретичної моделі, яка слугує його «певною структурою, що відображає внутрішні, суттєві відносини реальності». Створити таку модель, – означає наділити імідж функціями ідеального об'єкта, не еквівалентного об'єкту емпіричного дослідження, що має ускладнену структуру і складається із сукупності взаємопов'язаних елементів. Дослідники іміджу визначають його як набір певних якостей, які асоціюють з певною індивідуальністю, та розрізняють такі його складові: персональні та соціальні.

До персональних характеристик науковцями О. Кирилюк, Н. Тимошенко, Л. Ребухою віднесено фізичні та значимі психологічні особливості, характер людини, тип особистості, індивідуальний стиль прийняття рішень та ін. Багато дослідників відзначають імідж через існування деякої особливої якості, що робить особистість чарівною в очах інших і дозволяє здійснювати загадковий вплив [2].

Соціальні характеристики пов'язані з поточною ситуацією, якій ділова людина має відповідати. Це досить рухлива частина іміджу, що тісно пов'язана з вимогами реальності. Щоразу ці характеристики конструюються заново на основі ретельного аналізу ситуації, що склалася. До них належать статус, моделі рольової поведінки тощо. Символічні властивості, навпаки, є стійким і постійним компонентом. Вони пов'язані з ідеологією та культурою. Інакше висловлюючись, існує певний набір якостей, що характеризує ідеальний тип. Поряд з цією точкою зору у вітчизняній літературі виділяють ще три можливі підходи до вивчення іміджу: функціональний, контекстний, порівняльний [1].

Отже, для іміджу соціального працівника властиві такі особливі особистісні якості як вміння комунікувати, емпатичність (здатність до співпереживання з оточуючими), рефлексивність (здатність зрозуміти іншого за любых обставин), промовистість (здатність впливати красномовно словом); якості, котрі особа набуває в процесі освіти та виховання: моральні цінності, психологічне здоров'я, набір технологій спілкування та якості, набуті в процесі життєвого та професійного досвіду.

Список використаної літератури

1. Кирилюк О. В., Тимошенко Н. Є. Формування професійного іміджу майбутнього соціального працівника. Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект : тези міжнар. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка 198 наук.-практ. конф., (м. Київ, 3–4 листопада 2016 р.) / за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, В. М. Сороко, Л. А. Гаєвської. К. : НАДУ, 2016. С. 240–243.

2. Ребуха Л. З. Поліфункціональна діяльність соціального працівника як складова сутності соціальної роботи. *Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич. №1 (144). 2017. С. 55–59.

3. Трубник І., Новікова В. Формування здатності старшокласників до створення соціально-позитивного іміджу. *Наукові студії*: зб. наук. праць. За матер. Всеукр. наук.-практ. конф. «Спадщина Івана Франка у світлі сьогодення» (у межах реалізації науково-дослідної проблеми «Перспективні напрями

сучасної науки та освіти», 19-20 травня 2016) / [За заг. ред. Е. А. Панасенко].
Краматорськ: Видавництво ЦТРІ-«Друкарський дім», 2016. Вип. 1. С. 226–229.

Ірина Кебкал,
студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ

Становлення особистості фахівця залежить від набуття ним провідних професійних якостей, що включає найсуттєвіші соціальні та фахово важливі якості, які формують суб'єкта професійної діяльності, визначають неповторну культуру, фахову поведінку, професійну взаємодію та індивідуальний стиль професійної діяльності. Відповідно індивідуальні професійні особливості кожного фахівця як суб'єкта професійного буття є неповторними, що зумовлює різні прояви його особистості. Відповідно, психологічна структура фахівця залежить від впливу конкретних історичних, культурних, соціальних і професійних факторів, оскільки становлення фахівця постійно формується та розвивається впродовж життя [2].

Початок професійного розвитку безпосередньо ідентифікується з тим моментом, коли відбувається прийняття людиною самої професії та її включення в процес освоєння [1].

Визначальними якостями-характеристиками особистості фахівця є його свідомо активність, що безпосередньо цілеспрямована на професійну діяльність; включеність у систему суспільних та виробничих взаємин, шляхом набуття

визначених посадових компетенцій у певному професійному середовищі; сформованість провідних психічних властивостей та якостей як носія певного професійного середовища та конкретної особи-фахівця; сформованість професійної свідомості та самосвідомості, фахової Я-концепції; усвідомлено-цілеспрямована саморегуляція та самоідентифікація власної поведінки й діяльності в цілому; готовність усвідомлено нести відповідальність за результати та наслідки своїх вчинянь в межах здійснення своїх посадових компетенцій та ін.

Кожен зазначений чинник формується завдяки наповненню його конкретним змістом. Однак все залежить від фахівця, його професійного та соціального оточення, які опосередковано чи безпосередньо впливають на формування, розвиток і вдосконалення особистості взагалі та особистості фахівця зокрема [3].

Отже, змістове наповнення, особливості і результативність процесу професійного розвитку фахівця визначаються впливом соціального середовища, які набувають неповторного характеру і є основою індивідуального стилю його професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Ребуха Л. З. Історичні аспекти становлення професії соціального працівника. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_15

2. Ягупов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28.

3. Якимович О., Ільчишин Я. Вплив середовища вищого навчального закладу на професійне виховання майбутніх фахівців. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2016. Vol. 46. pp. 350–355.

Вероніка Кравчук,
студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

УМОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

З кожним днем інклюзивне навчання стає все більш доступнішим, тому на перший план виходить не просто повноцінне оволодіння особою певною освітньою програмою, але набуває сутнісного значення її своєчасне включення в процес професійного становлення. На сучасному етапі при інтенсивності змін життєвих та професійних обставин людей, швидко та якісно організовується підтримка професійного становлення людей з інвалідністю, що сприяє його прогресивному розвитку ціннісної та мотиваційної сфери.

Безперервний процес індивідуалізованого організаційно-педагогічного сприяння молодим інвалідам на всіх етапах інклюзивної освіти, починаючи з їхнього вступу на навчання у ЗВО і до самого працевлаштування та набуття первинних трудових навичок, дає основу для позитивного життєвого та професійного шляху інваліда [2].

Процес професійного становлення молодих інвалідів складається з декількох етапів. Перший етап – це етап професійного становлення, на якому зміст організаційно-педагогічного сприяння полягає у профорієнтаційній роботі з абітурієнтами з інвалідністю. До програми профорієнтаційної роботи з абітурієнтами входить вибір напряму їх підготовки з урахуванням професійних переваг, а також усвідомленого розуміння психофізіологічних особливостей своєї особистості, особливостей праці, наявності показань та протипоказань до вибору професії. Відповідно майбутній випускник з інвалідністю повинен мати таку професію, яка на даний момент часу і в найближчому майбутньому буде

затребувана в суспільстві, щоб бути конкурентоспроможним у цій професії за якістю підготовки. У профорієнтаційній роботі з абітурієнтами під час вибору напряму підготовки рекомендується практикувати зустрічі-консультації з представниками служби зайнятості, роботодавцями, представниками підприємств різних форм власності, випускниками попередніх років [1].

Наступний етап професійного становлення – це власне професійне навчання. Як уже зазначалося, інклюзивне навчання реалізується в спеціальних умовах доступного універсального освітнього середовища: соціально-культурного, психолого-педагогічного, інформаційно-технологічного, архітектурного. Велике значення організаційно-педагогічного сприяння в цей період полягає у створенні комфортних умов навчання, що дозволяють студентам з будь-яким видом та ступенем тяжкості обмежень здоров'я освоювати знання та набувати необхідні компетенції нарівні з іншими студентами.

У ході навчання при переході з курсу на курс процес професійного становлення набуває все більш індивідуально-особистісного характеру. Це допомагає у розв'язанні труднощів різного характеру, розвитку соціального досвіду та соціальної адаптації, набуттю вмінь працювати та спілкуватися в колективі, адекватно ставлячись до своїх особливостей.

Необхідними складовими професійного становлення є науково-дослідна робота студентів з інвалідністю, виконання кейс-проектів, освоєння додаткових освітніх програм у напрямі майбутньої професійної діяльності, участь у творчих конкурсах, публічних наукових та громадських заходах. Весь процес підготовки студентів з інвалідністю є надзвичайно важливим компонентом повноцінного та адекватного професійного становлення, що сприяє їх працевлаштуванню.

Отже, суспільство повсякчас просувається до подальшого соціального вдосконалення щодо молодих інвалідів: від забезпечення умов інклюзивної

освіти у ЗВО до перспективи їхнього реального працевлаштування на виробництві після його закінчення.

Список використаної літератури

1. Курбатова А.О. Психологічні особливості професійної орієнтації старшокласниками з інвалідністю. Розвиток обдарованості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповід. X наук.- практ. семінару, 23 квіт. 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. С. 50–51.

2. Мошовська М. Сучасні засоби інтеграції людей з інвалідністю в соціум. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. Матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, курсантів та молодих вчених, 9 листоп. 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 3–17.

Арсен Кав'як,
студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

ВІДПОВІДАЛЬНЕ БАТЬКІВСТВО: ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Нині суспільство переживає кризу цінностей, подолання якого залежить від оптимального входження кожного у сферу моральності та духовності. Сім'я безпосередньо відображає усі зміни, що відбуваються у соціумі. Покращення змістового наповнення інституту сім'ї є важливою умовою для становлення особистості в соціумі, її соціального прогресу та збереження наступності поколінь.

Науковець О. Столярчук [2] зазначають, що прогресивна динаміка у стосунках в сім'ї переживає важкий етап еволюції – перехід від класичної до нової моделі. Сімейні взаємини змінюються, іншими стають система влади та

підпорядкування в сім'ї, ролі та функції подружжя, становище дітей. Відповідно Р. Федоренко характеризують сучасний стан сім'ї як кризовий [4]. Це пов'язано, як зазначає Р. Брик, О. Кричківська, Л. Ребуха, із процесами зміни шлюбно-сімейних взаємовідносин в усіх країнах із розвиненою економікою, що спричинює зниження народжуваності, зростання кількості розлучень і збільшення кількості самотніх людей [1].

Багато дослідників розглядають сім'ю як сприйнятне для кожного її члена середовище, в якому відбувається прийняття молодим поколінням ієрархії сучасних життєвих цінностей, які є глобальним інтегруючим чинником для сім'ї, як на рівні подружніх пар, так і на рівні взаємодії з дітьми. Водночас динаміку розвитку сім'ї загалом, і динаміку батьківства, зокрема визначають сімейні цінності.

Науковцями доведено, що складовими відповідального батьківства є:

- відповідальна репродуктивна поведінка;
- відповідальність за здорових нащадків (відповідальне ставлення до вагітності та пологів);
- активна та позитивна вітальна поведінка;
- відповідальне виховання дітей (створення належних матеріальних передумов для розвитку дитини);
- регулярні та позитивні комунікації в родині» [3, с. 69].

Отже, відповідальне батьківство розглядається нами як система знань, умінь, навичок і досвіду у сфері виховання дитини, готовність і здатність батьків відповідально вирішувати проблеми, що мають місце у їхньому житті.

Список використаної літератури

1. Ребуха Л.З., Кричківська О.В., Брик Р.С. Підготовка фахівців соціальної сфери до відповідальних батьківських взаємин. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 3 (117). С. 198–206.

2. Склярук А.В. Психологія соціалізації особистості в проблемній сім'ї. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Сєверодонецьк, 2019. 453 с.

3. Стельмашук Ж. Г., Гринькова Н. М., Ваколюк А. М. Відповідальне батьківство: теоретичні аспекти. W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka we współczesnym świecie. Aspekty społeczno-prawne, 2022. С. 69–83.

4. Федоренко Р. П. Психологічний аналіз подружніх взаємин на різних стадіях функціонування сім'ї : моног. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 332 с.

Всеволод Любасюк,
студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Не існує чітких меж щодо хронологічної старості, тобто тієї кількості прожитих років, після якого людину можна назвати літньою чи старою. Тут багато залежить від досягнутого рівня добробуту та культури, умов життя людей, менталітету та традицій того чи іншого суспільства. Уявлення про соціальну старість пов'язане, передусім, із віком всього суспільства загалом і порівнюється із середньою тривалістю життя у певній країні та певному часовому відрізьку. Старіння більшою мірою соціальний, ніж біологічний процес, неоднаковий щодо різних епох і культур, представників соціальних верств і груп [4].

Сьогодні спостерігається постійне зростання частки людей похилого віку. Можна виділити дві причини такого процесу. По-перше, успіхи охорони здоров'я, взяття під контроль низки небезпечних захворювань, підвищення рівня та якості життя ведуть до збільшення середньої очікуваної тривалості

життя людей, яка сьогодні у розвинених країнах наблизилася до 80 років, а для жіночого населення перевищила цей показник. Тому можливість дожити до дуже похилого віку стала масовою.

Водночас процес стійкого зниження народжуваності, нижчий за рівень простого заміщення поколінь, зменшення кількості дітей, народжених однією жінкою за весь її репродуктивний період, призводить до того, що рівень природної смертності в нашій країні перевищив рівень народжуваності. На зміну кожному поколінню приходять наступне покоління меншої чисельності; частка дітей та підлітків у суспільстві неухильно знижується, що викликає відповідне зростання частки осіб старшого віку [1].

Як зробити життя похилого віку гідним, насиченим активною діяльністю та радістю, як позбавити його від почуття самотності, відчуженості, як заповнити дефіцит спілкування, як задовольнити його потреби та інтереси – ці та інші питання хвилюють нині громадськість усього світу. Людство старіє і це стає серйозною проблемою, вирішення якої має вироблятися на глобальному рівні. У міру створення інституту соціальних працівників та фахівців у галузі геронтології непрацездатні громадяни можуть отримувати вже нині більш кваліфіковану та різноманітну соціальну допомогу та підтримку. Виняткове значення у підвищенні ефективності соціальної роботи з людьми похилого віку має самоосвіта та самопізнання [2].

Соціальний працівник повинен враховувати, що психіка людей похилого віку нестійка і їм часто властива дратівливість. Розмовляючи з таким клієнтом, необхідно відчувати впевненість у собі. Укладання контракту або договору (письмового чи усного) на надання соціальних послуг сприятиме раціональному використанню часу та можливостей клієнта та фахівця. У контракті визначаються форми, зміст та завдання майбутньої діяльності. Якщо така угода не укладена, існує ризик розходження очікуваних результатів.

Першочерговим завданням контракту є уточнення очікувань кожного учасника, причому клієнт сприймається як особа, яка приймає рішення. У контракті мають бути застережені: проблеми, на яких необхідно сконцентруватися; ціль контакту; місце зустрічей; частота та тривалість зустрічей; методи роботи; зобов'язання щодо збереження таємниці; додаткові структури, які можуть або повинні бути задіяні; правила, які у разі відсутності клієнта чи появи їх у нетверезому вигляді; правила, що діють в установі (якщо йдеться про приміщення клієнта до цієї установи) [3].

Особливо популярним є укладення контракту зі слабо мотивованими клієнтами. У контракті мають бути обумовлені не лише вимоги та зобов'язання, а й вигоди, можливості, які клієнт може отримати завдяки контакту та співпраці із соціальним працівником.

Суворість і вимогливість – це якості, характерні позиції ситуативного домінування, яку займає фахівець, контактуючи з клієнтом. Дуже важливо, щоб соціальний працівник ставився критично до якості своєї роботи, не перебільшував своїх можливостей та своєї ролі у досягненні успіху. У той самий час зайвий критицизм, невпевненість у собі, втома можуть перешкоджати у продуктивній діяльності соціального працівника. Ввічливість, привітність, тактовність – обов'язкові якості будь-якого професіонала, зокрема соціального працівника. Важливим є також вміння говорити та слухати, не тільки отримуючи інформацію від клієнта, але й осягати його внутрішній світ, його приховані спонукання. Для цього дуже корисно розвивати навички саморефлексії.

Робимо висновок, що соціальні працівники повинні вміти передбачати потреби тих, хто потребує їхньої допомоги в мінливих соціально-економічних умовах, і зобов'язані виявляти гнучкість у пошуках шляхів оптимальної реалізації таких потреб.

Список використаної літератури

1. Балдинюк О. Особливості соціальної роботи з людьми похилого віку. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2018. №1. С. 12–17.
2. Пилипко Я. Соціальна робота з людьми пізньої старості та людьми похилого віку. *Збірник наукових праць*, 2022 С. 124 –128.
3. Ребуха Л. З. Поліфункціональна діяльність соціального працівника як складова сутності соціальної роботи. Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич. №1 (144). 2017. С. 55–59.
4. Ребуха Л. З. Сучасні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фахове вид. Сер.: Педагогіка. 2017. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_5_16.

Максим Квасницький,

студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха,

доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Нині в освіті гостро постає проблема насильства в освітньому середовищі. Дитяча агресія знаходить свій вихід у фізичному та психологічному насиллі. Вона має як одиничний, так і тривалий характер. Відповідно насилля є причиною багатьох негативних наслідків як освітня неуспішність, шкільна дезадаптація, неточна самооцінка, внутрішня тривожність, агресивність на ін. [1]. Водночас, насилля стає однією із причин з'яви у дорослому віці адикцій та психологічних і психічних розладів.

За даними закордонних науковців та практиків, що працюють в системі освіти, у дітей, які підкорялися шкільному переслідуванню-цькуванню зі сторони однокласників, у два, а то й більше разів вищий ризик проявів

психосоматичних розладів у підлітковому віці, аніж в однолітків, які не зазнавали подібного насилля.

Проведений аналіз закордонних досліджень дозволяє нам відзначити, що поняття, яке абсолютно відтворює ситуацію фізичного чи психологічного насильства довготривалого характеру в освітньому середовищі є «булінг». Поняття «булінг» включає вид соціальної агресії, коли домінантна особа (чи група) свідомо йде на заповідання шкоди іншому [2].

В українських школах відбувається тенденція до збільшення кількості його проявів (Ю. Савельєв [4]). Однак понині існує те педагогічне явище, що школи і вчителі дистанціюються від проблеми булінгу. Це, в свою чергу, пов'язано із тим, що педагоги недостатньо поінформовані про причини і форми булінгу у взаємовідносинах між школярами. Важливо відмітити, що вчителі не до кінця уявляють собі обсяги поширення проблеми і часто не знають, як боротися з цим явищем, що постійно набирає обертів. Тому нині, невідкладними завданням психологів, педагогів та управлінців ЗЗСО є не лише попередження булінгу в учнівському колективі, але й проведення відповідної профілактичної та корекційної роботи. Такий підхід вказує на бачення проблеми і вказує на її прикладний характер. Тому існує необхідність забезпечення психолого-педагогічного підґрунтя у розробці та впровадженні ефективних шляхів подолання булінгу в освітньому просторі [3].

Отже, явище булінгу, що спостерігається у ЗЗСО, характеризується як довготривалою, так і систематичною агресією, яка може мати багато форм (фізичних і словесних) зі сторони тих, хто має вищий статус чи положення в групі. Сутність булінгу полягає не в самій агресії або в прояві власної злості кривдника, а в презирстві, зневазі, що вибудовується на сильному почутті відрази до покірливого, того, хто ніби не заслуговує на повагу. Це дає змогу

кривдникам завдавати шкоди без найменшого почуття провини, співчуття чи емпатії.

Список використаної літератури

1. Лалак Н., Пеняк В. Шкільний булінг як актуальна педагогічна проблема сьогодення. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»* / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.);заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. Мукачево-Ченстохова : РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2019. Вип.1(26). С. 132–136.

2. Кормило О. Явище булінгу в освітньому просторі. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія : Психологія. 2015. Вип. 37. С. 174–187.

3. Ребуха Л. З. Фундаменталізація вищої професійної освіти майбутніх соціальних працівників: антропологічний та гуманістичний підхід. *Людинознавчі студії*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Дрогобич: РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. Вип. 5/37. С. 156–163.

4. Савельєв Ю. Б., Салата Т.М. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі? *Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота* / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. Т. 97. К. : Аграр Медіа Груп, 2009. С. 71–79.

Геннадій Власюк,
студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СУСПІЛЬСТВІ

Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у суспільство нині є важливою як ніколи, оскільки багатьох десятиліть такі діти не мали змоги вести повноцінне соціалізоване життя. Однак проблемами освітньої інтеграції інклюзивних дітей цікавили багатьох науковців: Ю. Богінську, І. Звереву, А. Капську, Н. Мирошніченко та ін., котрі актуалізували необхідність

проведення соціальної, культурної, освітньої та ін. видів інтеграції дітей з особливими потребами в систему соціальних взаємин.

Поняття «інтеграція» в широкому розумінні визначається як надання людині з особливими потребами усіх прав і можливостей брати участь у різних видах соціального життя одночасно з іншими членами суспільства. Відповідно «інтеграція» – це процес та стан поєднання різних за якістю соціальних елементів у функціонально єдиний організм; це цілісний процес входження особи до певної системи (цілісності), яка вже є наявною, чи до тієї чи іншої соціальної частини (групи, індивіда), що сходиться із системою й набирає ознак структурного, складового елемента [1, с. 55].

Науковці виокремлюють такі види інтеграції, як освітню та соціальну, які по своїй природі і спрямуванню є різними. Так, освітня інтеграція дозволяє надання дітям і молоді з особливими потребами змоги спільно навчатися в одній школі чи класі із своїми ровесниками, в котрих розвиток відбувається нормально. На відміну від освітньої, соціальна інтеграція, в основному спрямована на соціальну адаптацію дітей з особливими освітніми потребами до загальної системи соціальних взаємовідносин у межах того освітнього середовища, в яке вони прагнуть інтегруватися. Соціальна інтеграція осіб з особливими потребами є складним процесом, що потребує розробок методології певних методик роботи із зазначеним складом груп [2].

Специфіка окресленого підходу потребує необхідних суттєвих змін у ставленні до осіб з інвалідністю, яким потрібні належні умови для зреалізування своїх здібностей та розвитку особистих якостей.

Отже висновуємо, що соціальна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами має бути цілеспрямованим процесом, що передбачає передачу суспільством соціального досвіду із урахуванням певних особливостей і потреб даної категорії дітей, за їх активної участі в освітньому

процесі. Забезпечення їм рівноцінних умов сприяє включенню дітей з особливими потребами в усі соціальні системи, активізує їхню участь в усіх сферах життєдіяльності суспільства, підготовляє до повноцінного дорослого життя та самореалізації в майбутній професії.

Список використаної літератури

1. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної роботи. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.

2. Ребуха Л. З., Главацька О.Л. Професійна готовність майбутніх фахівців соціономічних професій до впровадження інклюзивної освіти: аксіологічні засади. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 24. Т. 2. С. 105–108.

Максим Биковський,
студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор
Західноукраїнський національний університет

ЗНАЧИМІСТЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У педагогічній діяльності часто використовують «активні методи і форми навчання». Однак зараз значно поширеним є метод, що пропонує «інтерактивне навчання». Історія його виникнення на тернах української педагогіки сягає 60-х років ХХ ст., де розробку інтерактивних методів можна віднайти в працях В. Сухомлинського.

Інтерактивне навчання має за мету те, щоб учні отримували знання не тільки від учителя, а й під час взаємодії між собою, використовуючи додаткові матеріали та інструменти. Це дозволяє значно підняти рівень якості навчання і трансформувати його в цілком осмислений процес отримання знань [1].

Визначальною особливістю інтерактивного навчання вважається те, що новонабуті знання не отримуються в готовому вигляді, а школяр повинен здобути їх самостійно. В такому випадку значимість має не тільки результат, але й хід міркувань, що сповна формує критичне мислення [2]. До дієвих методів і прийомів реалізації інтерактивного навчання науковці віднесли: мозковий штурм, проекти з презентаціями, ділові ігри (рольові та імітаційні) та ін., що зреалізовуються за дієвого використання ІКТ, аудіо- і відеоматеріалів [3].

Інтерактивне навчання спрямоване на те, щоб діти уміли аналізувати, самостійно знаходити і структурувати інформацію, приймати аргументовані рішення, будуючи при цьому логічні ланцюжки.

Дуже важливо, що інтерактивне навчання дає змогу:

– соціалізувати учня, розвинути у нього комунікативні навички та нестандартне мислення, оскільки в процесі такого навчання школярі вчать між собою домовлятися, правильно представляти себе в команді, висловлювати свої думки та їх аргументувати. Крім цього, важливим слугує те, що учні намагаються навчитися уникати конфліктів та спілкуватися ввічливо, при цьому знаходити компромісні вирішення проблеми. Такі навички в майбутньому стануть корисними кожній дитині;

– покращити психічне здоров'я, так як дані методи сприяють самостійному прийняттю навчання. Кожен учень, що задіяний до активного процесу стає його активним учасником, що дозволяє йому уникнути підвищеної тривожності, зайвого розумового навантаження та надмірної втоми.

– підвищити якість навчального матеріалу, адже інтерактивний інструментарій дозволяє дієве використання на уроках схем, графіків, зображення, презентації, аудіо- та відеофрагменти, що сприяє в ефективному засвоєнні досліджуваної теми.

Отже, інтерактивне навчання нині слугує ефективним способом засвоєння інформації, тоді як інтерактивні технології навчання та їх результативне використання в класній аудиторії позитивно впливає на освітній процес учнів, їх психологічний стан та соціалізацію, що допомагає досягти високих показників в навчанні учнів.

Список використаної літератури

1. Гевко І. В. Формування і розвиток професіоналізму вчителя технологій: теорія і методика : моног. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. 392 с.
2. Rebukha L., Kizyma T., & Pysmennyi V. Значимість інтерактивних та практико-зорієнтованих ігор у процесі викладання фінансової грамотності в закладах освіти. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2020. Vol. 8(4), pp. 38–51.

Петро Колтун,

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет

Віталій Собко,

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ АКТИВНОСТІ У САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Активність особистості – особливий вид діяльності або особлива діяльність, що відрізняється інтенсифікацією своїх основних характеристик (цілеспрямованості, мотивації, усвідомленості, володіння способами і прийомами дій, емоційності), а також наявністю таких властивостей як ініціативність і ситуативність.

Наголосимо на важливості активності, яку вважаємо однією з суттєвих психологічних характеристик саморозвитку особистості. Очевидно, що тільки

завдяки власній активності (тобто самоактивності) людина може виконати природне завдання життя (і задовольнити природну потребу) – реалізувати свій особистісний потенціал, самоактуалізуватися, «стати всім, чим може» (К. Роджерс), особистістю, здатною досягти цілісності Я, самототожності. Активність особистості становить внутрішню передумову «саморуку діяльності та її самовираження» (О.М. Леонтьєв). Активність, яка передбачає ініціативність і відповідальність, робить людину суб'єктом власного життєвого шляху та особистісного саморозвитку. Отже, саморозвиток можна розглядати як результат самоактивності, самосуб'єктної дії особистості.

Саморозвиток – зростання Я, рух до емоційної та когнітивної зрілості чи (за моделлю А. Маслоу) – поступальний рух до самоактуалізації [1]. В обох цих визначеннях чітко простежується природно задана спрямованість саморозвитку особистості на шляху до її максимального вдосконалення.

Близьке до цього розуміння саморозвитку ми знаходимо у розробках понятійного апарату акмеології – науки про закономірності і шляхи особистісного і професійного самовдосконалення людини. З позицій акмеології, саморозвиток можна розуміти як: тенденцію до саморозкриття і саморозгортання творчого потенціалу людини; свідомий процес самовдосконалення з метою ефективної самореалізації на основі внутрішньозначущих устремлінь і зовнішніх впливів; цілеспрямовану, багатоаспектну самозміну, що слугує меті максимального духовно-морального і діяльнісно-практичного самозбагачення, саморозгортання та самоздійснення [2].

Розуміння цього явища привело до того, що всі впливи, які позначаються на розвитку і формуванні особистості, стали ділити на дві групи – зовнішні і внутрішні. Середовищні впливи і виховання відносяться до зовнішніх факторів розвитку особистості. Природні ж схильності, а також вся сукупність почуттів і

переживань людини, які виникають під впливом зовнішніх впливів (середовища і виховання), відносяться до факторів внутрішнім. Розвиток і формування особистості є результатом взаємодії цих двох факторів. Цілком зрозуміло, що виховання відіграє визначальну роль у розвитку особистості тільки за умови, якщо воно робить позитивний вплив на внутрішнє стимулювання її активності в роботі над собою. Саме ця активність і власне прагнення зростаючого людини до свого особистісного вдосконалення в кінцевому підсумку і визначають його розвиток.

Істотним насамперед є те, що, оскільки джерела розвитку особистості знаходяться поза особистості і оскільки це розвиток здійснюється за соціальною програмою, з'являється можливість шляхом вдосконалення суспільних умов і виховання чинити дієвий вплив на особистісне формування людини.

Велике значення має положення про те, що розвиток особистості, будучи багатофакторним процесом, вимагає постійного вивчення та вмілого обліку педагогічних впливів всіх факторів, які позначаються на цьому розвитку. Тільки спираючись на позитивні впливи середовища, природні задатки і здібності і нейтралізуючи негативні впливи, виховання в змозі грати дійсно визначальну роль у формуванні особистості.

Не менш важливим є і таке положення. Виступаючи в якості зовнішнього фактора розвитку особистості, виховання може бути ефективним тільки за умови, якщо воно буде спиратися на внутрішні механізми особистісного формування і, розвиваючи потребово-мотиваційну сферу, стимулювати до активної роботи над собою, до саморозвитку та самовдосконалення.

Список використаної літератури

1. Кузікова С.Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці [Текст] : монографія / С. Б. Кузікова ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : МакДен, 2012. 410 с.

2. Психологія самоактивності учнів у виховному процесі : Навч.-метод. посібник / За заг. ред. М. Й. Боришевського. К. : ІЗМН, 1998.192 с.

Петро Бойко,
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет
Богдан Копач,
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ ДУХОВНОЇ КРИЗИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні Україна перебуває в стані духовної кризи, яка позначилася як на суспільстві в цілому, так і на економіці, освіті тощо. Модернізація економіки, реформи в різних галузях, у тому числі в освіті, проходять повільно. А вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувається завжди за залишковим принципом. Відсутність чіткої програми духовного відродження українського суспільства гальмує втілення будь-яких реформ у всіх сферах суспільного життя.

Важливу роль у період кризи не тільки в суспільстві, а й в освіті в цьому зв'язку відіграє саме навчальний заклад, де закладаються основи для здобуття успішної роботи і кар'єри, фактично, з отриманням вищої освіти людина найчастіше пов'язує свій майбутній успіх. Заклад вищої освіти завершує процес соціалізації і становлення особистості.

Майбутнє нашого народу залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні орієнтири студентської молоді, та від того, якою мірою духовність стає основою їх життя. Провідними положеннями нової української виховної системи закладу вищої освіти є пріоритет не тільки загальнолюдських

цінностей, формування планетарного мислення особистості, а й формування духовної культури студентської молоді. І хоч певна частина сучасної молоді взагалі не бачить сенсу в духовності, духовний розвиток молодої людини може відбуватися під внутрішнім контролем особистого попиту, який відсутній у традиційній системі освіти.

Таким чином, рівень духовної культури студентів, її окремих видів безпосередньо позначається на інтенсивності і спрямованості соціальної активності. Естетична, моральна, політична культура визначає ціннісні орієнтації студентів на ті чи інші сфери застосування своїх здібностей, рівень їх прагнень.

Наскільки важко сучасній молодій людині, особливо студенту, усвідомити, що його успіх, кар'єра залежать не тільки від професійної діяльності, але й від того, наскільки він вихований морально, щоб діяти розумно. З такого погляду, духовна культура студента є надзвичайно актуальною. І мова йде не про зв'язок із церквою, де більше гартується віра людини у себе. Тому головне завдання сучасної освіти – це розвиток духовної культури особистості, що в підсумку стає основою формування і становлення особистості.

Як зазначає О.О. Балагура, зміст процесу виховання духовної культури студентів на сучасному етапі розвитку суспільства має включати освітньо-виховні ресурси духовної культури суспільства; потенціал навчально-виховного і соціокультурного середовища вищого навчального закладу; духовний саморозвиток, самовдосконалення та власне духовну самореалізацію особистості студента [1].

І від того, які ціннісні орієнтири сформуються у студентства сьогодні, багато в чому буде залежати перспектива розвитку української держави у майбутньому. Освіта – необхідна умова підготовки молоді до життя, її

соціалізації, залучення до духовних надбань людства. Отже, освіта – це духовність, система цінностей, яку можна вдало і цілеспрямовано пропагувати великій кількості людей.

Одним із провідних завдань формування духовної культури молоді у вищій школі є, насамперед, трансформація у свідомість студентів етичної теорії, що дає їм змогу побачити розбіжності у власних моральних вчинках та вчинках інших людей і безпомилково визначати їх ціннісний сенс. Тому сьогодні є реальна можливість дати людині опанувати не тільки базовими професійними знаннями, а й загальнолюдською культурою, на основі якої можливий розвиток усіх сторін особистості, облік її суб'єктивних потреб і об'єктивних умов, пов'язаних з матеріальною базою і кадровим потенціалом освіти [2].

Формування духовної культури студентської молоді в Західноукраїнському національному університеті конкретизується через систему певних завдань і принципів, а саме: пробудження у студентів бажання бути моральними; формування духовної культури, толерантного ставлення до традицій і звичаїв. Структурними компонентами формування духовної культури є духовні, пізнавальні, соціальні потреби, самоактуалізація, різні види діяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Балагура О.О. Нова система морально-духовних цінностей. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. № 1. С. 88–91. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nrs_2012_1_16.pdf
2. Філіпчук Г. Національно-культурний контекст освітньої політики. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 1. С. 9–24. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24090/1/2-9-24.pdf>

Олег Климашко,
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет

Дмитро Покалюк,
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У період духовного й національного відродження України, становлення її як незалежної держави все більшої актуальності набуває процес гуманізації суспільства. Глобальні зміни у світі перетворення, що відбуваються в суспільстві в цілому, потребують істотних змін у системі освіти, принципах її організації, формах і методах навчально-виховного процесу, зокрема розробки і впровадження інноваційних технологій навчання та виховання.

В навчально-виховній системі традиційного закладу вищої освіти існують певні суперечності, які істотно ускладнюють ситуацію впровадження інноваційних технологій [1].

Це суперечності: між орієнтацією на систему знань як основу підготовки фахівця високого рівня та його особистісним розвитком; між традиційним підходом до оцінки якості підготовки спеціаліста та соціальним оточенням сучасного освітнього простору; між потребою у впровадженні результативних освітніх технологій і недостатнім науково-методичним та психолого-організаційним супроводом їх розробки й поширення (включно з розвитком відповідних структур).

Розробка та впровадження інноваційних технологій потребує нових підходів до управління, залучення до традиційної системи навчання і виховання принципово нових елементів, оскільки цей процес не зводиться лише до

збільшення суми знань та розвитку професійної спрямованості майбутніх фахівців, а передбачає досягнення нової якості організації навчально-виховного процесу, урахування сучасних підходів до організації суб'єктів діяльності в процесі професійної підготовки.

Впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах ґрунтується на певній системі чинників. Серед них важливими є психологічні чинники, а саме: готовність студентів до сприяння інноваційних технологій та позитивна мотивація навчальної діяльності в цій ситуації; готовність викладачів і студентів до творчої діяльності; оптимальний психологічний клімат освітнього процесу та майстерність педагогів; врахування психологічних аспектів управління закладом вищої освіти.

Найбільш оптимальні динамічні процеси у освітній діяльності в умовах сьогодення можуть бути реалізовані за такої організації навчально-виховного процесу, яка ґрунтується на формуванні організаційно-психологічного клімату, створенні ситуації освітніх технологій [2].

Психологічні чинники ефективного впровадження інноваційних технологій впливають не тільки на збереження вже наявного досвіду, а на його трансформацію й перехід в іншу якість. Тут неминучими є ризик не оптимальності або навіть нежиттєздатності запропонованого, необхідність ревізії застарілих норм і ролей, а доволі часто - кардинальна їх зміна. Для виявлення останніх необхідне впровадження експертних систем (оцінок) на кожному з етапів навчання студентів у вищому навчальному закладі.

Головним у визначенні психологічних умов підготовки суб'єктів навчально-виховного процесу до ефективного впровадження інноваційних технологій у закладі вищої освіти є: інноваційне управління процесом впровадження інноваційних технологій, що базується на новітніх дослідженнях відомих учених у галузі управління; робота з практичним моделюванням систем

впровадження інноваційних технологій у вищому навчальному закладі та їх ефективним впровадженням; вдосконалення науково-методичного супроводу впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес закладу вищої освіти; науково обґрунтована психологічна підготовка студентів для сприйняття навчального матеріалу на сучасному технологічному рівні.

Досягнення оптимальних психологічних умов ефективного впровадження інноваційних технологій у закладі вищої освіти дає можливість бачити ускладнення, які можуть бути усунені в разі:

– заповнення новим змістом і застосування нового способу, завдання, цілей, уміннями та існуючим досвідом впровадження. Для керівника такими уміннями виступають організаторські, управлінські й контрольні- коригувальні;

– передбачення у програмі курсів соціально-гуманітарних та спеціальних дисциплін завдань, які б виробляли готовність до оволодіння у закладі вищої освіти психологічними знаннями та управлінськими якостями досвіду майбутнього керівника;

– змін у науково-методичному супроводі та підготовці як викладачів, так і управлінців, який повинен змінюватися не тільки у формах, а й у змісті навчання, зорієнтованому на забезпечення необхідних умов у вищому навчальному закладі, де здійснюється впровадження інноваційних технологій. Перспектива подальшої роботи полягає у розробці універсальних моделей впровадження в освітній процес інноваційних технологій, які б враховували як психологічні, так і соціальні чинники.

Список використаної літератури

1. Дзюба Л.А. Психологічні чинники культури впровадження інноваційних технологій. *Тенденції та сучасні психолого-педагогічні проблеми підготовки фахівців у вищій школі: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції* / Ред. колегія: Щедрова Г.П. - голова, Кіяшко О.О., Левченко О.О., Третяченко В.В. та ін. Луганськ:

Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2002. С. 101–102.

2. Культуротворчий підхід до впровадження освітнього менеджменту підготовки фахівців у вищій школі: науково-методичні рекомендації / Під ред. Кіяшко О.О., Левченко О.О., Левченко О.О. та ін. Луганськ: Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2002. 56 с.

СЕКЦІЯ 7

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Маріанна Пичкар,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ВИХОВНА РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

На сучасному етапі розвитку країни в умовах якісного перетворення всіх сторін життя суспільства зростають вимоги до фізичної підготовленості нашої молоді та співгромадян, необхідної для успішної їх трудової діяльності. Перебудова вищої освіти в Україні поставила перед вищою школою завдання докорінного й усебічного поліпшення професійної підготовки і фізичного виховання майбутніх фахівців.

Фізична культура і спорт є однією із складових частин загальної культури, вона виникає та розвивається одночасно разом з матеріальною та духовною культурою суспільства.

Фізичний і духовний розвиток студентської молоді, органічно доповнює один одного та сприяє підвищенню соціальної активності особи.

Студентський вік має особливо важливе значення. Фізична культура є засобом не лише фізичного оздоровлення, але й виховання соціальної, трудової і творчої активності молоді, що істотно впливає на розвиток соціальної

структури суспільства. Зокрема, від фізичної підготовленості, стану здоров'я, рівня працездатності майбутніх фахівців народного господарства багато в чому залежить виконання ними соціально професійних функцій. Постійно зростаючий обсяг інформації, ускладнення навчальних програм, різні громадські доручення роблять навчальну працю студентської молоді все більш напруженою й інтенсивною.

Малорухомих спосіб життя є однією з головних причин важких хронічних захворювань внутрішніх органів. Обмеження рухової активності призводить до того, погіршується розумова працездатність, відбуваються негативні зміни в центральній нервовій системі, знижуються функції уваги, мислення, пам'яті, ослабляється емоційна стійкість, порушується нормальна діяльність найважливіших органів і систем.

Високий і середній рівень рухової активності підвищує резистентність організму і при цьому, фізичний розвиток носить гармонійний характер. Дозовані фізичні навантаження під час навчання у ЗВО в режимі навчального дня, необхідні кожному студенту з урахуванням стану здоров'я. Тільки тривале і систематичне застосування різних фізичних вправ загального та спеціального характеру, наростаюча тренуваність, адекватна функціональним можливостям організму, в кінцевому підсумку можуть забезпечити адаптацію організму до навантажень і призвести до ліквідації захворювань.

Діапазон можливостей у вдосконаленні фізичної природи людини практично безмежний. У процесі теорії та практики розглядають спосіб життя студентської молоді як систему основних видів діяльності, яка пов'язана з підготовкою фахівців висококваліфікованої розумової праці з доброю фізичною підготовленістю, за допомогою якої розкриваються характер і міра активності молоді, міра реалізації соціальних функцій.

У процесі фізичної культури і спорту здійснюється морфологічне і функціональне вдосконалення організму людини, формування потреби у підтримці високого рівня фізичної і розумової працездатності, поліпшення його життєво важливих фізичних якостей, рухових навичок, умінь і знань, побуті, сім'ї та раціональної організації вільного часу з творчим освоєнням всіх цінностей фізичної культури і спорту; створення умов повної реалізації творчих здібностей студента; моральний, естетичний, духовний та фізичний розвиток студентів під час процесу, організованого з урахуванням сучасних загальнонаукових і спеціальних технологій.

Фізична культура і спорт у ЗВО є невід'ємною частиною способу життя студентської молоді, співробітників, викладачів; сферою задоволення необхідних потреб в руховій діяльності, що дозволяє цим особам як найповніше реалізувати свої фізичні можливості.

Крім того, вони грають в одну з найважливіших ролей у вирішенні проблеми раціонального використання вільного часу. Важливо, щоб держава виступала, насамперед, координаційним суб'єктом і всіляко сприяла виконанню вищенаведених якостей фізичної культури і спорту у ЗВО, а суспільство здійснювало за цим контроль.

Список використаної літератури

1. Довгенько Ю.І. Програмно-цільове управління матеріально-технічної базою олімпійського та параолімпійського спорту в Україні: автореф. дис. к. фіз. вих. і спорту: 24.00.01 / Ю.І. Довгенько; НУФіС України.К., 2006
2. Дубогай О.Д. Фізичне виховання і здоров'я: навч. посіб. / О. Д. Дубогай, Завидівська Н.Н., та ін. К.: УБС НБУ, 2012. 270 с
3. Литвиненко О.М. Формування здорового способу життя в студентській молоді. *Наукові праці ЧДУ ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Сер.: Педагогіка.* 2012. Вип. 187. 42-46 с.

Данило Аршинов,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КІБЕРСПОРТІ

Кіберспортивні дисципліни або eSport можна віднести до форм змагальної діяльності, в якій учасники змагаються в різних іграх у віртуальному цифровому середовищі застосовуючи свої рухові та інтелектуальні здібності [1]. Кіберспортивні дисципліни цілком можна віднести до когнітивних видів спорту, що сприяє вдосконаленню в людини емоційних її станів. Спортивні критерії змагальної діяльності у різних видах спорту, що встановлені міжнародними федераціями з видів спорту, цілком корелюють з змагальними критеріями у кіберспорті [3].

Однією з особливостей змагальної діяльності в кіберспорті є те, що прийняти участь у змаганнях можуть навіть початківці, проте перемогти зможуть лише талановиті та обдаровані особистості, які пройшли не один рік навчально-тренувальних занять у обраній кіберспортивній дисципліні. Варто зазначити, що eSport – це своєрідна демонстрація переваги особистості у емоційній сфері [2].

Таким чином, змагальна діяльність в eSport становить основу. Всі кіберспортивні дисципліни мають на меті визначити чемпіонів в очному протистоянні [4]. Тому, щоб оцінити рівень своєї підготовленості до змагань потрібно перш за все змагатися з сильнішими суперниками. Але варто

відзначити, що суперники з якими кібеспортсмен грав раніше на турнірах, можуть показувати кращу гру на вищому рівні, ніж в процесі тренувальних ігор.

Таким чином, з вищесказаного можна зробити наступний висновок, що змагальна діяльність в eSport кардинально відрізняється від ігор в задоволення. Під час ігор любителів змагання не супроводжуються жорсткою боротьбою, підсумок гри не передбачає поганих наслідків то під час змагань ситуація кардинально міняється та набуває іншої форми.

Список використаної літератури

1. Арнаутова Л, Петровська Т. Копінгстратегії подолання стресу спортсменами. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2019;2:104-12.
2. Буров О.Ю, Камишин В.В, Поліхун Н.І, Ашерев А.Т. Технології використання мережевих ресурсів для підготовки молоді до дослідницької діяльності [монографія в Інтернеті]. Київ; 2012. 416 с.
3. Ideas-center. Користь і шкода комп'ютерних ігор, вплив на організм людини. Різне. [Інтернет]. Україна: Ideas-center. Доступно: <https://ideas-center.com.ua/?p=11042>
4. Konkurent.ua. Геймерів нарешті назвуть спортсменами: в Україні офіційно визнали кіберспорт. Спорт. [Інтернет]. Луцьк: Konkurent.ua; 2015 [цитовано 2020 Вер 08]. Доступно: <https://konkurent.ua/publication/63219/geymeriv-nareshiti-nazvut-sportsmenami-vukraini-ofitsiyno-viznali-kibersport/>

Алла Бегеба,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ТРЕНУВАЛЬНИХ ТА ЗМАГАЛЬНИХ НАВАНТАЖЕНЬ СПОРТСМЕНІВ У СИЛОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

Характерною особливістю сучасного рівня розвитку силових видів спорту є швидке та неухильне зростання обсягів та інтенсивності тренувальних та змагальних фізичних навантажень, які є потужним фактором, що стимулює адаптаційні процеси та забезпечує підвищення спеціальної працездатності спортсменів [1, 3].

Під фізичним навантаженням розуміють «...величину змін внутрішнього середовища організму спортсмена, зумовлені впливом фізичних вправ. Характер перебігу адаптаційних процесів в організмі спортсмена визначається параметрами навантаження» [4].

За характером «..навантаження поділяються на тренувальні та змагальні, специфічні та неспецифічні» [1]; за величиною – на малі, середні, великі (граничні); за спрямованістю – для розвитку фізичних якостей або їх енергетичних компонентів, алактатної або лактатної анаеробної продуктивності, аеробних можливостей [2].

Величина тренувальних та змагальних навантажень може бути охарактеризована із зовнішньої та внутрішньої сторони. Зовнішня сторона в найбільш загальному вигляді представлена показниками сумарного обсягу роботи, що контролюється в основному часом, витраченим на тренувальну та

змагальну діяльність та на різні її складові. Однак найбільш повно навантаження характеризується з внутрішньої сторони, по реакції організму на роботу, що виконується. Для її визначення використовують показники ЧСС, концентрації молочної кислоти, споживання кисню, енергетичні витрати та ін. [3].

Зовнішні та внутрішні характеристики навантаження у силових видах спорту тісно взаємопов'язані. Збільшення параметрів навантаження призводить до виникнення та поглиблення втоми у спортсмена. Це найбільш простий, поширений і надійний спосіб, заснований на відомому принципі зростаючих навантажень або зростаючої біологічної сили подразника. «Збільшення загального обсягу та інтенсивності навантажень призводить до травматизму та захворювань» [2], насамперед, опорно-рухового апарату та серцево-судинної системи спортсменів [1].

Наявність у тренера інформації про стан функціональних систем та рухових якостей спортсменів у силових видах спорту допомагає розумно варіювати тренувальні навантаження. Дані про поточний контроль підготовленості спортсменів дозволяють вирішувати питання збільшення або зниження навантажень, можливості подальшого прогресу спортсмена та підвищення його тренуваності, наявності втоми або перенапруги організму [1].

Рівень підготовленості спортсмена неухильно підвищуватиметься лише в тому випадку, якщо навантаження у всіх періодах підготовки повністю відповідатиме функціональним можливостям його організму. Величина тренувального навантаження визначається, головним чином, обсягом виконаної на заняттях роботи, кількістю та тривалістю тренувальних занять, інтенсивністю тренування [2].

Одним з основних критеріїв обсягу є тривалість виконання тренувального навантаження. Тривалість впливає як на величину навантаження, так і на його

спрямованість. Саме тому дуже важливо мати уявлення про оптимальну тривалість застосування навантаження тієї чи іншої переважної спрямованості, а також про темп приросту відповідних показників [3].

Іншим важливим критерієм обсягу є тривалість відпочинку. Недотримання часових показників тривалості відпочинку знижує ефективність тренувального процесу. Точно визначити величину впливу навантаження неможливо, але можна встановити загальну спрямованість цього впливу, якщо виходити з відомих закономірностей під час роботи різного характеру. Вплив фізичного навантаження залежить від виду застосовуваних вправ, їх інтенсивності, тривалості, часу відпочинку між повтореннями, характеру відпочинку, кількості повторень [4].

Список використаної літератури

1. Олешко В.Г. Підготовка спортсменів у силових видах спорту : [навч. посіб.] / К. : ДІА, 2011. 444 с.
2. Олійник Н.А., Дуржинська О.О., Рудницький В.Б. Фізичне виховання. Атлетичні види спорту / Навчальний посібник з фізичного виховання для вищих навчальних закладів. Вінниця: ВНАУ, 2020. 283 с.
3. Стеценко А.І. Гунько П.М. Теорія і методика атлетизму: навчальний посібник / Черкаси: Видавничий відділ Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2011. 216 с.
4. Товстоног О.Ф. Засоби відновлення спортсменів та стимулювання їх працездатності у силових видах спорту : лекція з навчальної дисципліни "Теорія і методика обраного виду спорту та спортивно-педагогічне вдосконалення" для студентів спеціальності 014.11 "Середня освіта (Фізична культура)" / Львів, 2018. 31 с.

Дмитро Берекета,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
кандидат біологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Здоров'я дітей та підлітків формується під впливом багатьох факторів, у тому числі і соціальних, складних та різноманітних, що постійно змінюються. Не випадково, тому, у вивченні цієї проблеми використовують багатодисциплінарні підходи, що дозволяють всебічно проаналізувати соціально-гігієнічні аспекти способу життя та виявити їх безпосередній вплив на здоров'я дітей та підлітків. Фундаментальні основи здоров'я дитини закладаються в сім'ї, спосіб життя якої залежить від соціально-економічного розвитку суспільства [2]. В останні роки в Україні збільшилася поширеність факторів соціального ризику (виховання дітей у неповних сім'ях, бездоглядність, нестійке фінансове становище, відсутність постійної роботи у батьків, низький рівень життя в цілому). Негативні зміни в рівні життя багатьох верств населення, що відбувалися в останні десятиліття, соціальні потрясіння, погіршення якості загальнодоступної медичної допомоги, зміни навколишнього середовища призвели до негативних трансформацій основних складових способу життя багатьох сімей та погіршення показників здоров'я дитячого населення. Нині чимало сімей, для яких проблематичний доступ до високоякісних послуг охорони здоров'я, освіти, задовільних житлових умов, адекватного харчування. З факторів, що несприятливо впливають на здоров'я дітей, підлітків і молоді, виділяють наступні: невисокий рівень життя багатьох

сімей; велику зайнятість батьків на роботі та, як наслідок, дефіцит уваги до власних дітей; прогресуюча руйнація інституту сім'ї та погане здоров'я батьків; забруднення навколишнього середовища; тиражування засобами масової інформації шкідливих звичок; моральна деградація та криміналізація суспільства та ін. Протягом багатьох років відзначалося значне зростання поширеності серед дітей та підлітків форм поведінки руйнівної здоров'я: близько 20% дітей у віці 10-11 років та більше 60% у віці 15-17 років курять; близько 35% дітей у віці 10-11 років і більше 70% у віці 15-17 років вживають різні алкогольні напої.

Ряд дослідників звертають увагу на чітко простежуваний взаємозв'язок між наявністю шкідливих звичок і раннім початком сексуальних стосунків, що завдають непоправної шкоди репродуктивному здоров'ю молодих людей та підвищують ризик захворювань, що передаються статевим шляхом. Аналіз факторів, що визначають здоров'я дітей, показав, що значний вплив на здоров'я дитини надають хвороби, перенесені нею після першого року життя та кількість захворювань за останній рік перед школою. На другому місці знаходяться фактори, що діють на дитину на першому році життя. З показників емоційно-поведінкового профілю зі здоров'ям корелюють якість сну та загартовування дитини. Серед факторів вагітності та пологів виділилися токсикоз першої половини вагітності, передчасні пологи, вага плода при народженні. Ступінь впливу інших факторів виявилася менш вираженою. Так, серед побутових та виробничих шкідливих звичок виділяються: вживання алкоголю батьками. Серед спадкових – підвищений артеріальний тиск у матері, серед екологічних – наявність у районі проживання екологічно шкідливих виробництв [1].

Сучасні дослідники даного питання, виділяючи, так званих, «вразливих дітей», тих, які більшою мірою схильні до ризику захворіти, відносять до них

дітей позашлюбних та з неповних сімей, із сімей з несприятливими соціально-економічними умовами (низьким доходом, що погано харчуються), дітей із неблагополучних сімей (з алкоголізмом, з асоціальною чи деструктивною поведінкою тощо).

Визначаючи необхідність розробки ефективних заходів щодо зниження впливу негативних факторів на здоров'я людини, важливо відзначити, що цей процес має включати всі рівні життя. У боротьбі з негативними чинниками важливо забезпечити гідну систему медичного обслуговування, спрямовану як на усунення наслідків цих чинників, так і на профілактику, і навіть ефективні заходи захисту. Аналіз наукових праць дозволяє констатувати, що переважна більшість досліджень присвячена аналізу впливу окремих компонентів життя (харчування, рухової активності, тощо) на показники стану здоров'я обстежуваних. Значною мірою це пояснюється складністю виявлення всіх поведінкових особливостей, оскільки виникає необхідність дослідження в кожній людині особливостей раціону та режиму харчування, фізичної активності, режиму дня, використання заходів, що гартують, психологічної культури, тобто. всіх складових способу життя. Зокрема, можна виділити розвиток сучасних технологій, що з погляду прогресу суспільства є позитивним фактом, але водночас для молоді ці процеси можуть стати негативними, насамперед, за рахунок зниження фізичної активності.

Дослідження в галузі охорони здоров'я показують, що окрім збільшення атрофії м'язів серед молоді безконтрольне захоплення комп'ютерними іграми та інтернетом сприяє розвитку нових форм залежностей, які не тільки порушують зір підлітка, а й можуть викликати значні спотворення психіки, а в деяких особливо тяжких випадках призводити до тяжких захворювань. та летальному результату.

Незважаючи на те, що фактори, що впливають на здоров'я, можуть серйозно відрізнятися від середньостатистичних, все ж таки можна виділити деякі загальні тенденції. Так, з віком збільшується ступінь впливу екологічних факторів і навпаки, знижується значимість внутрішніх показників. Роль сім'ї, будучи найсуттєвішою, у пубертатний період у підлітків трохи знижується і зростає у старшому віці. У групі сімейних чинників виділяється своїм негативним впливом куріння батьків. У ряді зарубіжних досліджень показано руйнівну дію куріння не тільки протягом вагітності, а й на подальший розвиток дитини. Серед спадкових факторів виділяються своїм суттєвим впливом стан здоров'я батьків, тривалість їх проживання.

Таким чином, на спосіб життя людини та її здоров'я впливає безліч факторів і найбільш значущі з них проявляються у ранньому дитинстві. Цей факт свідчить про необхідність використання потенціалу фізичної культури вже на ранніх етапах розвитку, щоб максимально знизити негативний ефект від перерахованих факторів [3]. У зв'язку з цим найважливішим питанням є мотивації до здорового способу життя.

Список використаної літератури

1. Бойко О.В. Становлення та розвиток поняття “здоровий спосіб життя”. *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: Зб. наук. праць*. Книга 124. І. К., 2000. С. 117.

2. Віняр М.Г. Порівняльний аналіз показників фізичного розвитку школярів. *Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні: матеріали II Всеукраїнської електронної конференції*. Вінниця: ВДПУ, 2019. С. 29–32.

3. Корчан Н.О., Северин Ю.М., Звягольська І. В. Сучасний підхід до збереження здоров'я молоді шляхом впровадження кардіореспіраторного фітнесу у навчальних закладах. *Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* / за заг. ред. проф. С. В. Пилипенка. Полтава : Астроя, 2020. С. 39–42.

Вадим Бугера,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

КОНДИЦІЙНИЙ ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ПЛАВАННЯМ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТІВ

Як вважає ряд авторів [2; 3] за допомогою плавання можна досягнути високого кондиційного впливу на організм молоді. Завдяки регулярним вправам у водному середовищі зміцнюється серцево-судинна та нервова системи організму людини, понижуються дратівливість та збудливість, розвиваються координаційні здібності [1]. Також в організмі покращуються функціональні показники та активізується обмін речовин [5].

Позитивний оздоровчий вплив від занять у воді покращує роботу: легень – покращиться здатність видаляти з організму вуглекислий газ; серця – стає сильнішим, завдяки чому через нього проходить більший об'єм крові; судин організму – мережа капілярів розшириться, що дозволить до легень транспортувати більше кисню. Завдяки аеробній роботі при заняттях плаванням, збільшиться здатність організму більш ефективніше використовувати кисень і доставляти його до м'язів [4].

На особливу увагу в плаванні заслуговує техніка виконання дихання. Через тривале перебування у воді необхідно правильно засвоїти та виконувати дихальні вправи. Вона дозволить забезпечити ритмічне надходження кисню в легені. Завдяки тиску води на черевне та грудну порожнини в організмі підсиляться видих, що сприятиме розвитку м'язів органів дихання [6].

Список використаної літератури

1. Глазирін І. Д. Плавання : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 502 с.
2. Грузевич І., Кропта Р.В., Мельник О.В. Вдосконалення спеціальної витривалості юних плавців на основі індивідуалізації інтенсивності тренувальних навантажень. *Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XII Міжнародної конференції молодих вчених*. 2019. НУФВСУ. С.111–113.
3. Джуринський П.Б. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і методика викладання плавання». Методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.010201 Фізичне виховання. Одеса : ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2014. 31 с
4. Назаркевич Л. І. Структура і зміст фізкультурно-оздоровчих занять з плавання для дітей молодшого шкільного віку: дис. канд.: 24.00.02 / Назаркевич Л. І. Львів, 2018. 159 с.
5. Оздоровче плавання : навч. посіб. для студентів I–II рівнів вищої освіти / Юрій Бріскін, Тетяна Одинець, Мар'ян Пітин, Олег Сидорко. Львів : ЛДУФК, 2017. 200 с.
6. Політько О., Шейко Л. Особливості морфо-функціональних характеристик і фізичної підготовленості спринтерів 15–16 років, які спеціалізуються у різних способах плавання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2020. №1. С. 117–121.

Валерія Величанська,

здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо – професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Андрій Чорненький,

старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАНДБОЛУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В даний час ми живемо у світі, що швидко розвивається. Значні зміни, що відбулися в останні десятиріччя як в суспільстві в цілому, так і в спорті, зумовили необхідність реформування останнього.

Спорт являє собою невід'ємну частину способу життя суспільства, що визначає його структуру, зміст, функції, а також характер і спрямованість.

Визначення ролі спорту залежить від завдань, які ставить перед ним суспільство, історичних умов, а також від свідомої діяльності людей, які його організовують і використовують у своїх цілях. На даному етапі розвиток гандболу тісно пов'язано з такими соціальними інститутами як політика, економіка, культура, освіта, наука, засоби масової інформації і т.д.

Кардинальні зміни у сфері спорту, а саме ліквідація обману, допуск професійних спортсменів у різні види спорту, в тому числі і спортивні ігри, до участі в Олімпійських іграх, активізація боротьби міжнародних спортивних організацій з допінгу, зміна ціннісних орієнтацій в спорті, і, перш за все формування спорту як «товару», починаючи з 1986 р., нового сучасного періоду розвитку міжнародного спорту.

Так, в рамках олімпійського руху набуває все більш широкого поширення і стає переважаючим підхід, згідно з яким головна цінність цього руху – спортивні рекорди, незалежно від того, для чого вони використовуються і яким цілям служать. Все це зумовило пошук нових джерел фінансування та залучення недержавних асигнувань, спонсорських коштів, реклами та ін. Крім того, потрібні значні кошти для проведення відбору та підготовки спортсменів, для забезпечення системи підготовки кадрів, фінансування спортивної науки та медицини і т. д. Згідно з цим основна увага приділяється не реалізації гуманістичного потенціалу спорту, а розвитку системи спортивних змагань, заохочень і пропаганди високих спортивних досягнень, рекордів та переможців.

Тенденція комерціалізації спортивного руху, що яскраво проявляється у спортивних іграх, в останні роки призвела до того, що прагнення до витягання якомога більшого прибутку від спортивних змагань та спортивної діяльності відтісняють на задній план ідеали олімпізму, що сформульовані в Олімпійській хартії. Впровадження нових методів тренування, зміна умов проведення змагань, вдосконалення інвентарю, обладнання, спортивної екіпіровки, значне

збільшення обсягів тренувальної роботи, використання нових прийомів підвищення працездатності (психологічної і фізіологічної спрямованості), створення нових фармакологічних засобів відновлення спортсменів зумовили значне зростання спортивних досягнень. Слід зазначити, що дані тенденції характерні для гандболу і проявляються у вдосконаленні інвентарю, зміні правил змагань, значне збільшення обсягів тренувальної роботи, а також у зростанні спортивних результатів.

Таким чином, виникає необхідність гуманізації спорту вищих досягнень, в тому числі і гандболу, з яким пов'язані соціально-культурні цінності. Адже саме спорт виступає як яскраве і унікальне видовище, приковує до себе увагу мільйонів глядачів, як засіб виховання, не тільки фізичного, але й морального, естетичного, як один з важливих сфер самореалізації та самоствердження особистості, як дослідна лабораторія, яка дозволяє виявити і реалізувати можливості людини.

У практиці застосовується система довгострокових двосторонніх і багатосторонніх угод, що сприяє міжнародній інтеграції у сфері гандболу, і передбачає різноманітні форми контактів: обмін спортивними делегаціями для участі в міжнародних змаганнях, проведення спільних тренувальних зборів; обмін тренерами, вченими та фахівцями в галузі спортивної науки, медицини, спортивної індустрії, архітектури, а також засобів масової інформації; участь у семінарах і конференціях, що проводяться з метою підвищення майстерності гандболістів, кваліфікації тренерів та обміну результатами наукових досліджень, досвідом організації цієї роботи. Завдяки цьому спорт сприяє встановленню дружніх стосунків між спортсменами і функціонерами різних країн.

Крім того, актуальною проблемою є приналежність гандболу до видів спорту з так званої конфліктної діяльності, що зумовлює рішення етичних

питань. Останнім часом гравці часто діють не просто жорстко чи надзвичайно жорстоко, а грубо, за принципом: для досягнення мети всі засоби гарні. Тому в сучасному спорті, де гроші часто мають першорядне значення, актуальна не тільки видовищність змагань, але й збереження спортивного духу. При цьому одне з головних завдань – зберегти здоров'я гравців під час матчу. Це накладає серйозну відповідальність на гравців, тренерів, спортивних суддів у плані виховання гравців, офіційних осіб та глядачів.

Різке зростання призового фонду змагань, їх подорожчання, підвищення вимог до організаційного, суддівського, лікарського та інформаційного забезпечення є економічним стимулом змагань.

Зазначені тенденції характерні і для українського гандболу. Однак є й приватні проблеми: недостатнє освітлення гандбольних подій у засобах масової інформації, низьке фінансування, від'їзд талановитих спортсменів у закордонні клуби, що відразу поставило вітчизняних спортсменів в умови, абсолютно непорівнянні з тими, в яких даний вид розвивався в країнах Європи і Світу.

Отже, основними тенденціями розвитку гандболу є: комерціалізація та професіоналізація гандболу, зміни правил гри, зростання призового фонду, підвищення вимог до суддівства, збільшення кількості національних гандбольних федерацій, а також формування нових напрямків у підготовці гравців.

Викладене вище й обумовлює необхідність вивчення світового та вітчизняного досвіду, особливостей розвитку та функціонування гандболу, механізмів його комерціалізації і професіоналізації, що буде сприяти вдосконаленню організаційно-управлінської системи гандболу в Україні, а також його популяризації.

Список використаної літератури

1. Базильчук О. Показники змагальної діяльності кваліфікованих гандболісток. *Молода спортивна наука України*. Львів, 2002. Вип. 6. Т. 2. С. 6 – 10.
2. Бубка С. История развития, современное состояние и место олимпийского спорта в обществе. К.: Олімпійська література, 2013. 238 с.
3. «Гандбол». Міжнародні правила гри. Київ, 2010.
4. Енциклопедія Олімпійського спорту України за ред. В.М.Платонова. «Олімпійська література». Київ, 2005. 462 с.
5. Костюкевич В.М. «Організація і проведення змагань із спортивних ігор». Навчальний посібник. К., 2017. 216с.
6. European Handball Federation: official site URL: <http://www.eurohandball.com/>.

Денис Ворона,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ВМІНЬ СПОРТСМЕНІВ

Найкращих показників у змагальній діяльності досягають спортсмени, які мають високий рівень сенсорно-перцептивних можливостей. Висококваліфіковані спортсмени відрізняються «...добре розвиненими здібностями до сприйняття спеціалізованої діяльності, що виявляються в таких показниках, як почуття води, снігу, доріжки, снаряда, відчуття дистанції, часу, моменту, ритму, темпу, почуття супротивника, партнера та ін.» [1].

Спеціалізовані вміння, які базуються на реакціях спортсмена на рух противника, м'яча і просторово-часових передбачень, є основними для

використання у ситуаціях, що швидко змінюються. Передбачати дистанційні взаємини з партнерами і противником, переключатися від одних дій до інших, знайти ефективний спосіб початку дій є основними спеціалізованими вміннями спортсменів [3].

Удосконалення специфічних сприйнятів і якостей відбувається в результаті «...синтезу і подальшої інтеграції великої кількості сприйнятів і відчуттів, а також ефектів перцептивної адаптації» [2].

Успішний розвиток спеціалізованих умінь та якостей потребує розвитку наступних здібностей [4]:

- диференціювати та передбачати просторово-часові компоненти у змагальній діяльності;
- вміння швидко знайти момент початку руху для ефективної протидії супернику або взаємодії з партнером;
- в залежності від ігрової ситуації, ефективно та миттєво визначати рухові характеристики та ритм дій своїх, супротивника та партнерів.

Розвиток цих здібностей здійснюється у процесі відпрацювання обумовлених дій, дій з вибором та перемиканням у вправах, що ставлять завдання варіювання темпом, ритмом, амплітудою дій, тимчасовими параметрами взаємодії з противником (партнером) [3].

Найбільш типовими варіантами компенсацій «...є:

- недоліки тактичного мислення компенсуються швидкістю рухових реакцій, стійкістю і розподілом уваги, почуттям часу, дистанції, моменту та ін.;
- недоліки розподілу уваги компенсуються швидкістю сприйняття та розумових операцій, точністю м'язово-рухових диференціації та ін.;
- недоліки перемикання уваги компенсуються швидкістю рухових реакцій, здатністю точно прогнозувати зміну ситуації, почуттям часу та ін.;

– недостатня швидкість рухових реакцій компенсується здатністю до прогнозування, почуттям дистанції, почуттям часу, розподілом уваги та його стійкістю, тактичним мисленням та ін.;

– недостатня точність рухових диференціації компенсується увагою, швидкістю рухових реакцій, почуттям часу та ін.» [3, 4].

З метою найповнішого розкриття здібностей спортсменів, їхніх психічних і фізичних якостей у змагальній діяльності, слід у навчально-тренувальному процесі ефективно поєднувати процеси розвитку спеціалізованих умінь та виокремлення індивідуальних особливостей спортсменів [4].

Список використаної літератури

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. / Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. / Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.
3. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник / Вінниця: «Планер», 2014. 616 с.
4. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общая теория и ее практические приложения: учебник / К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

Михайло Гащак,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ФУТБОЛІСТІВ 15-17 РОКІВ

Великі тренувальні навантаження пред'являють до організму дітей, що несформувався ще остаточно, підвищені вимоги. Фахівці різних видів спорту, зокрема і футболу, рекомендують контрольні вправи, що відображають специфіку виду [3]. Для цього має проводитися поточний контроль з метою отримання комплексної оцінки тренуваності з використанням сучасних методів дослідження, що забезпечують характеристику найважливіших функціональних систем. Граничні обсяги навантажень у сучасному футболі орієнтують фахівців на пошук нових шляхів підвищення ефективності навчально-тренувального процесу. Серед найбільш перспективних виділяється такий загальновизнаний напрямок, в основі якого лежить облік індивідуальних особливостей спортсменів у процесі їхньої підготовки [1-3].

Планування командного навантаження, що відповідає вимогам підвищення ефективності діяльності змагання, повинно здійснюватися спочатку за параметрами доступності, а потім її доцільності. Індивідуалізацію навчально-тренувального процесу у футболі необхідно здійснювати на основі врахування ступеня відповідності між вимогами колективної гри, що зумовлюють досягнення високого спортивного результату, та можливостями конкретних спортсменів у реалізації цих вимог [2].

Закономірності спортивної майстерності обумовлюються багатьма факторами і, насамперед, особливостями адаптації організму до характерних для футболу навантажень. Стадія базової підготовки є ключовою у системі багаторічного процесу розвитку молодого спортсмена. Однак не завжди і не повною мірою знаходять відображення динамічні характеристики адаптаційних реакцій провідних систем організму, що не дозволяє з достатньою точністю визначити тренуючий потенціал навантажень та контролювати ступінь їхнього впливу. У цих умовах відчувається брак інформації про тренувальний ефект на навантаження, що пред'являються, та їх адекватність індивідуальним віковим особливостям зростаючого організму [3].

Аналіз розвитку спорту вищих досягнень з результатами змагальної діяльності футболістів, що значно зросли, виявив проблему адекватності фізичних навантажень вже на етапі початкової підготовки. Встановлено, що з перших кроків, на юного футболіста чекають фізичні навантаження великого обсягу та інтенсивності, оскільки тренери найчастіше форсують тренування, націлюючись на досягнення максимальних результатів [2; 3].

Однак відомо, що до теперішнього часу багато компонентів, що забезпечують функціональні резерви організму, майже досягли своєї межі і практично вичерпали можливості інтенсивного підвищення обсягу фізичних навантажень без ризику завдати шкоди здоров'ю. До того ж великі величини обсягу роботи увійшли у протиріччя з іншими компонентами тренувального навантаження та негативно позначилися на ефективності процесу підготовки спортсменів. Ці ж навантаження часто є причиною пригнічення адаптаційних можливостей, припинення зростання результатів та появи передпатологічних змін в організмі [1].

Завдання відповідності ступеня навантаження можливостям організму до його виконання є важливим і складним для сучасного юнацького футболу. Ми

поділяємо думку ряду авторів, що особливе значення у практиці підготовки футболістів на етапі спортивної спеціалізації набуває раціональної побудови тренувального процесу. Розробка і побудова тренувальних програм передбачає не стільки виконання якихось параметрів навантажень, що задаються, скільки отримання запрограмованих, заздалегідь відомих термінових, відставлених і довготривалих ефектів [2; 3].

Список використаної літератури

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник / Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.
2. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. / Київ: КНТ, 2017. 310 с.
3. Хоркавий Б.В. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів [Електронний ресурс] / Спортивна наука України. 2017. № 2 (78).

Павло Гороховський,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Результати аналізу науково-методичної літератури свідчать про наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених проблемі вдосконалення процесу фізичного виховання молодших школярів [3-5].

На думку фахівців, це зумовлено такими основними причинами [1, 7]:

1) відсутністю в програмах, у змісті їх пояснювальних записок посилань на результати наукових досліджень, що стали базовими у процесі розробки цих нормативних документів;

2) можливістю в рамках наукових досліджень, що проводяться, більш стабільно розробляти нові підходи до вирішення актуальних і перспективних завдань, що виникають у процесі фізичного виховання школярів.

В результаті аналізу наукових досліджень з проблем фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку зрозуміло, що основою структури головної проективної установки даного процесу є особистісна фізична культура дітей у сукупності її інтелектуального, соціально-психологічного та біологічного компонентів. При цьому особливу увагу необхідно приділити питанням фізичної підготовки школярів.

У процесі вирішення завдань формування цих компонентів особистісної фізичної культури молодших школярів необхідно використовувати такі методологічні підходи [2, 6]:

1. Доцільність оволодіння учнями цілісної системи знань про основні закономірності процесу фізкультурно-спортивної діяльності, що базується на характеристиці її фундаментальних цінностей із філософсько-культурологічних позицій.

2. Облік статево-вікових особливостей актуального стану та тенденцій у динаміці показників рівня сформованості основних психічних процесів дітей, що забезпечує їх природоподібну інтелектуальну діяльність.

3. Діяльнісна участь молодших школярів у засвоєнні інтелектуальних цінностей, що організується педагогами з використанням різних форм фізичного виховання (урочних, позакласних, спортивних, спортивно-святкових та ін.), а також у вигляді завдань для самостійної роботи.

4. Визначення складу опорних змістовно-сміслових орієнтирів, які багато в чому обумовлюють системну структуру засвоєних школярами теоретичних знань, що, як правило, формується на основі міжпредметних зв'язків.

5. Використання всіх форм та видів навчально-виховного процесу в загальноосвітніх установах, у тому числі і фізичного виховання для розвитку у дітей умінь та навичок навчальної діяльності.

На закінчення необхідно відзначити єдину позицію вчених щодо актуальності діяльнісного ставлення дітей до процесу формування їх особистісної фізичної культури, які базуються на наступному [4, 5]:

– системне формування у процесі навчання знань, умінь та навичок реалізації освітньої складової особистісного розвитку;

– створення умов для самостійної роботи учнів, у тому числі її пошукової, аналітичної та інтегруючої складової;

- залучення дітей відповідно до їхніх вікових та мотиваційних особливостей до суддівської, інструкторської та волонтерської діяльності;
- інтегрованому розвитку всіх базових компонентів особистісної фізичної культури школярів із залученням їх до обговорення отриманих результатів та визначення змісту самостійної роботи.

Список використаної літератури

1. Волков Л.В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту: Підручник / Вид. 2-е, пер. і доп. К.: Освіта України, 2016. 464 с.
2. Деделюк Н., Томащук О., Ващук Л. Мотивація учнів до фізичної активності в умовах дистанційного навчання. Фізична активність і якість життя людини [текст]: зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. Інтернетконф. (10 черв. 2020 р.)/уклад.: А. В. Цьось, С. Я. Індика. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. С. 62.
3. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Теорія і методика дитячо-юнацького спорту: Методичні рекомендації / Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 28 с.
4. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Основи спортивної підготовки: Навчальний посібник / Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 96 с.
5. Методика фізичного виховання учнів 1-11 класів / за редакцією М. Д. Зубалія. Київ, 2012. 216 с.
6. Томащук О., Коханюк О. Спортивно-ігрова форма організації занять з фізичної культури дітей молодшого шкільного віку. Наукове мислення: збірник статей учасників тридцять третьої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього», (29 листопада – 5 грудня 2019 р.). Видавництво НМ. Дніпро, 2019. С. 69–71.
7. Чижик Т.Г., Потоцька Т.Ф. Фізична підготовка дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у контексті Нової української школи: монографія / Миколаїв: Іліон, 2020. 130 с.

Валерія Дрьомова,
студентка групи ФКСз-11,
соціально-гуманітарний факультет,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Андрій Чорненький,
старший викладач,
Західноукраїнський національний університет

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ У ВОЛЕЙБОЛІ

Волейбол – один із найпоширеніших і доступних видів спорту, що стає з кожним роком більш популярним. З моменту свого виникнення у кінці XIX ст. гра у волейбол переживає свій стрімкий розвиток.

У ході розвитку волейболу можна відмітити різноманітні етапи, кожен з яких відрізняється удосконаленням певних можливостей у техніці і тактиці гри. Характеристики ігрового змагального протистояння є елементами єдиної системи, і її функціонування залежить від ефективності кожної складової, тому тут має місце системний підхід до вивчення змагальної діяльності.

На сучасному етапі розвитку волейболу широко представлений аналіз техніко-тактичних дій. Вже давно розроблено різноманітні варіанти умовно-кодованого запису ігор, що дозволяють фіксувати техніко-тактичні дії волейболістів у ході гри. Умовно-кодований запис гри дозволяє вивчати наступні компоненти змагальної діяльності: зміст і об'єм техніко-тактичних дій, ефективність техніко-тактичних дій, насиченість зон під час атаки та ефективність нападу в різних ігрових ситуаціях. Дослідження показують, що сучасний волейбол характеризується значним збільшенням інтенсивності гри за рахунок підвищення швидкості атак, використанням гравців задньої лінії у нападі.

Програми реєстрації та аналізу дій волейбольної команди можуть застосовуватись при оцінці змагальної діяльності волейбольних команд, груп

спортивного вдосконалення, в середовищі університетського спорту. За допомогою таких програм можна створювати статистичні електронні банки даних спортсменів у навчанні, відображення спортивної практики і досягнень кожного волейболіста, навчання і обмін досвідом серед тренерів. Застосування програми сприяє більш кращій організації навчально-тренувального процесу, позитивно впливає на ріст спортивної майстерності.

Комп'ютерні програми дозволяють проводити аналіз ігрових дій, способу, якості, визначають ефективність і напрям подачі, якість прийому, передачі, комбінації, напрямку, ефективність атаки і її результатів, якість постановки блоку, дії гравців у захисті, ефективність розстановки гравців.

Опрацьований статистичний матеріал отримує головний тренер команди, який уважно вивчає статистику, переглядає відеозапис і готує на майбутнє тактичний план гри проти того чи іншого супротивника. Якщо команди однаково по фізичним даним, технічному рівні, то в будь-якому матчі ключову роль може відіграти несподіваний тактичний прийом. Тренер, коли розбирає ігри супротивника може підказати гравцям своєї команди чого слід чекати від гравці іншої команди. В подальших діях все залежить тільки від спортсменів, які на майданчику втілюють у реальність всі тренерські задумки. Якщо орієнтуватися тільки на цифри, то досить важко досягти хорошого результату.

Для полегшення цієї роботи існують спеціальні програми і система запису ігрових дій за допомогою певних кодів. Проте, існує, хоч і невелика, та все ж таки, похибка при оперативному запису. Після гри записана інформація опрацьовується, перевіряється, щоб кожен із гравців міг бачити і оцінювати свою роль у певній партії, у грі в цілому.

Це достатньо важливий компонент підготовки команди і на сьогоднішній день усі команди, які беруть участь в Чемпіонаті України серед команд Суперліги, оснащені спеціальними комп'ютерними програмами реєстрації та обробки результатів ігрової діяльності.

Для ведення статистики використовується італійська статистична програма – "Data Volley". Є декілька різновидів даної програми - для ведення статистики на навчально-тренувальних заняттях, статистики під час змагань, при розборі відеоматеріалів матчів, що відбулися. Та, дану існуючу програму досить складно використовувати у неспеціалізованих ВНЗ, та й у спортивних школах. На це є такі причини: складності у навчанні при роботі з програмою, висока вартість програми, картина гри має бути більш повною.

У своїй роботі тренер приймає дуже багато рішень. Це і використання статистичних даних під час гри, і аналіз гри після матчу, і рішення як тренувати, і взаємозв'язок з гравцями. І саме гра допомагає вирішити ці та багато інших питань.

Сучасне технічне обладнання, на даному етапі розвитку волейболу, дає змогу краще аналізувати різноманітні компоненти гри. Ігрова ситуація дуже швидко міняється і від тренера вимагається уміння і готовність до переключення і корекції ситуації на майданчику. Статистичний матеріал дозволяє показати рівень підготовленості команди з врахуванням її специфіки.

Список використаної літератури

1. Ермаков С.С., Вернигоров В.К. Компьютеры в теоретической подготовке волейболистов. *Физическое воспитание и спорт в вузах МПС: Тез. докл. 2-й Всесоюзн. науч.-практ. конф. работников по физическому воспитанию вузов МПС в г. Харькове, 26-27 июня 2007 г.* Харьков, 2007. С. 53-54.

2. Ермаков С.С. Компьютерная регистрация и обработка результатов соревновательной деятельности в волейболе. *Проблемы соревновательной деятельности: Тез. докл. межобл. науч.-практ. конф., 12-16 сентября 2006 г.* Харьков, 2006. С. 124.

Іван Дударь,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ПЕРША ДОПОМОГА ТА ЗАХОДИ ЛІКУВАННЯ ПРИ ПЕРЕЛОМАХ КІСТОК

Якщо тренер або лікар підозрює травму у вигляді перелому, його дії направлені на:

1. Розставляє пріоритети надання допомоги потерпілому. Дуже часті ускладнення втрата крові, перебування в стані шоку.
2. Проводить диференціальний діагноз, переконується, що травма є саме переломом, а не вивихом, розтягненням чи забиттям.
3. При встановленні діагнозу треба провести ефективне знеруховлення травмованого місця.
4. Прийняти рішення про госпіталізацію потерпілого в стаціонар або направити на амбулаторне лікування [1].

При здійсненні транспортної (тимчасової) іммобілізації кінцівок людина, яка здійснює її, повинна:

- Зафіксувати кінцівку в тому положенні, в якому вона залишилася після отримання травми, ні в якому разі не вправляти кістку в анатомічно правильне положення.
- Знерухомити сусідні суглоби з травмованою ділянкою (вище і нижче за перелом). При травмі стегна та плеча фіксувати 3 суглоби.

– При накладенні шини за наявності ран спочатку обробити рани та зупинити кровотечу.

– Особливу увагу потрібно приділити при отриманні складних осколкових переломів, коли осколки не можливо зафіксувати в правильному положенні інеобхідне оперативне втручання. Кожних 5–7 днів проводиться рентген - контроль для оцінки ефективність репозиції і регенерації [5].

Лікування переломів може включати наступні заходи:

1. Анестезія та знеболювання. Біль дає сигнал, що є пошкодження організму, має певний поріг і виходячи за нього може небезпечно вплинути на організм. Тому за будь-якої травми, у тому числі і переломів, проводиться потрібно контроль сили больових відчуттів. При переломах ефективно знеболювання може бути досягнуто лише при застосуванні місцевої або загальної анестезії. Ці методи мають свої переваги та недоліки: загальна анестезія більш токсична при впливі на організм. «Треба зауважити, що підтримувати місцеву анестезію складніше і трудомістко, ніж загальне знеболювання» [2; 4].

2. Консервативне лікування.

– Іммобілізаційні методи.

– Тракційні методи.

– Функціональні методи.

3. Оперативне лікування. Методи оперативного лікування виникли нещодавно. Найчастіше переломи губчастих кісток неможливо адекватно відновити консервативними методами лікування. При переломах кісток склепіння черепа проводять металоостеосинтез, а при переломах верхньої або нижньої щелепи для репонування застосовують апарати зовнішньої фіксації [3]:

– Закрита репозиція та надшкірний металостеосинтез. Фіксація кісткових уламків за допомогою спиць або пластин, які проводяться через шкіру.

- Малоінвазивний металостеосинтез.
- Відкрита репозиція. Ручне репонування за допомогою штифтів, скоб або пластин залежно від ситуації під час операції.
- Встановлення апарату компресійно-дистракційного остеосинтезу. Таким чином можна провести утримання кісткових уламків застосувавши апарат зовнішньої фіксації (апарат Ілізарова). Якщо кістка не відновилася після лікування, то знов може проводитися повторна репозиція. Операційно проводиться руйнування кістки, і потім застосовується один з хірургічних методів лікування. «Вибір методики здійснюється лікарем Залежно від локалізації перелому, стану постраждалого та інших факторів, лікар самостійно вибирає методику проведення лікування [5].

Список використаної літератури

1. Домашня медична енциклопедія. Під ред. Покровський С.І. К.: «Медицина», 2018 р. 210 с.
2. Комплексний регіонарний больовий синдром при переломах костей кисті у типовому місці / В.С. Івушкін, С.Г. Гарєєв, Н.Е. Обухів. *Травматологія та ортопедія*. 2016. №2. С.94–98.
3. Консервативне лікування переломів дистального метаепіфізу костей кисті / Тарасевич Т.Ю., Трубніков В.І. *ActaBiomedicaScientifica*. 2020 р. № 5. С. 136–139.
4. Сучасний стан проблеми комплексного регіонарного больового синдрому при переломі костей кисті у типовому місці / Баховудінов А.Х., Ланшаков В.А., Панов А.А., Кайдалов С.Ю., Ібрахімов А.Х. *Всеукраїнський науковий медичний журнал*. 2009. Т. 24. №3-1. С. 104–109.
5. Юмашов Г.С. Оперативна травматологія та реабілітація хворих із пошкодженням опорно-рухового апарату. К.: Медицина 1990. 267с.

Олег Зуб,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ КІНЕСТЕТИЧНИХ ТА ВІЗУАЛЬНИХ РУХОВИХ ДІЙ ФУТБОЛІСТІВ

Одним з найважливіших розділів психофізичної підготовки футболістів «...є вдосконалення кінестетичних і візуальних сприйняття різних параметрів рухових дій та зовнішнього середовища, що супроводжують процес тренування та змагань. Висококваліфіковані спортсмени мають виняткові здібності до точної оцінки часу, швидкості, темпу, зусиль, що розвиваються, положень тіла при виконанні найрізноманітніших вправ» [1]. Ці здібності багато в чому визначають як ефективність участі у змаганнях, так і безпосередньо впливають на темпи та якість техніко-тактичного і функціонального вдосконалення [2].

Удосконаленню спеціалізованих сприйняття «...сприяє ідеомоторне тренування, яке дозволяє спортсмену шляхом уявного відтворення зорово-слухових, м'язово-рухових, зорово-рухових, рухово-словесних уявлень краще засвоїти раціональні техніко-тактичні варіанти виконання руху, оптимальний режим роботи м'язів» [3].

Практична реалізація ідеомоторного тренування вимагає дотримання методичних прийомів тренером і спортсменом одночасно. Насамперед, відтворення рухів в уяві має проводитися в точній відповідності до характеристик техніки дій. По-друге, необхідно зосередити увагу на виконанні

конкретних елементів дій. При цьому футболістам невисокої кваліфікації при створенні образів руху необхідно, насамперед, звертати увагу «...на загальні параметри - основні положення та траєкторії, темп рухів та ін.» [4]. Зі зростанням кваліфікації та збільшенням точності зорово-слухових та м'язово-рухових сприйняття ідеомоторне тренування більшою мірою має спрямовуватися на «...вдосконалення сприйняття більш тонких компонентів техніко-тактичних дій, ритму рухів, координації діяльності різних м'язових груп тощо» [2; 3].

Важливою стороною підготовки футболістів є психічна регуляція міжм'язової координації, що виражається у формуванні режиму роботи, як м'язів, що забезпечують виконання основних рухів, так і їх антагоністів. Вміння синхронізувати напругу працюючих м'язів, максимально розслабляти м'язи-антагоністи - важливий показник спортивного майстерності, що характеризує ефективне виконання робочих рухів і підвищує економічність роботи [4].

Здатність футболіста сконцентрувати увагу на «...одночасній активності окремих м'язів при максимальному розслабленні інших вимагає постійного цілеспрямованого ідеомоторного тренування» [1].

Для реалізації цього завдання найефективніше навчити спортсмена можливому більш повнішому довільному розслабленню м'язів, що дозволить вдосконалити здатність до концентрації напружень м'язових груп, які забезпечують ефективне виконання руху [1; 3].

Список використаної літератури

1. Колобич О. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів. *Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах : матеріали III – Міжнар. наук.-пр. конф.* Чернівці, 2014. С. 460–464.

2. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі

командних ігрових видів спорту): навчальний посібник / Вінниця: «Планер», 2014. 616 с.

3. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник / К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

4. Хоркавий Б.В. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів [Електронний ресурс] / Спортивна наука України. 2017. № 2 (78).

Віталіна Кімак,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Андрій Чорненький
старший викладач,
Західноукраїнський національний університет

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗУМОВОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ПРАЦІ

При використанні фізичних зусиль людина перебуває в стані фізичної праці. Направлена ця рухова активність подолання специфічної роботи, навантажуючи системи організму. [1].

Розумова праця – найскладніший вид діяльності людини, оскільки в процесі задіюється розумова здатність людини, і щоб цей інтелектуальний процес був плідним, потрібні вольові зусилля та концентрація уваги людини.

Розумова робота вивчається давно, вона цікавить вітчизняних та іноземних вчених, особливо яким її є вплив на результати тренувального процесу [3]. Результатом дослідження стала сенсація: виявляється, спортсмени, які візуалізували скорочення своїх м'язів, справді зміцнили ті м'язи, на які подумки вплинули. Незважаючи на те, що експеримент проводився з використанням гіпсових пов'язок, які не дозволяють рухатися, у спортсменів значно зміцнів нервово-м'язовий зв'язок, так, ніби вони займалися справжнім

тренуванням. До речі, такий метод тренування вже ефективно використовували до дослідження багато спортсменів.

Обидва ці процеси людської діяльності дуже енерговитратні та взаємопов'язані, і в обох випадках необхідні вольові зусилля. Такі якості виховує у людях спорт та фізична культура. І знову ж таки, без власних вольових зусиль великого успіху не досягти. Багатьом знайома ситуація, коли з незвички важко почати робити гімнастичні вправи, проте якщо себе змушувати протягом деякого часу, то незабаром така «зарядка» стане звичною. Стане звичним підтягнуте тіло, гарний настрій та стійкість нервової системи загалом.

Існує кілька різновидів фізичної праці та один з них – ручний (творча робота, набір текстів та інші види діяльності, що вимагають скоординованої роботи очей та рук). Тому під час виконання такої роботи на дрібну моторику рук розвиваються розумові здібності. Займатися такою роботою треба з дитинства, утворюючи нові нейронні зв'язки у мозку та впливаючи на весь мозок в цілому. [2].

Взагалі, будь-який рух впливає як на м'язи людини, так і на його нервову систему. А для нормального функціонування головного мозку потрібне регулярне надходження нервових імпульсів із м'язів. Розумова активність посилює, у свою чергу м'язову активність. Оскільки до розумової праці можна звикнути і припиняється її продуктивність, то треба чергувати її з фізичною працею. І таким чином зміна виду діяльності веде до відпочинку організму людини, функціональних систем. [1]. Крім того, що це є оптимальним способом підтримки здоров'я, у разі покращуються розумові процеси та результативність розумової праці, через те, що покращується кровообіг у всьому організмі, і, головне, у мозку – унікальному інструменті мислення.

В теперішній час дуже часто використовують комплекси фізичних навантажень під час розумової праці.

Наведені нижче приклади систем фізичних навантажень під час розумової праці не займають багато часу, забезпечують якісний відпочинок та підвищують продуктивність.

Прикладом фізкультхвилинки може бути наступний комплекс:

1-а вправа – потягування.

2-а вправа – присідання, випади чи стрибки.

3-я вправу – на координацію рухів.

За дефіциту часу оптимальним рішенням стають мікропаузи активного відпочинку. Вони є найкоротшою формою фізичної культури як навчальної так і іншої розумової праці, тривалість, якої може становити 20-30 секунд. Розвинені країни світу заміняють фізичну працю людини роботою роботів, тим самим звільняючи людину від фізичних напружень. Але ці напруження, фізична робота дуже потрібні людині, це порятунок від гіподинамії, яка провокує появу різних хвороб. [4].

Список використаної літератури

1. Грибан В. Валеологія. /В. Грибан: В-во Центр навч. літ., 2019. 342с.
2. Магльований А. В. Фізичне виховання в здоровому способі життя студентів: метод. рекомендації / [уклад. : А. В. Магльований, О. Б. Кунинець, В. П. Хомишин, О. А. Дзівенко]. Л. : ЛМНУ, 2006. 17 с.
3. Метаболизм в процессе физической деятельности. /Под ред. М. Харгивса: Пер. с англ. К., Олимп. лит., 1998. 288с.
4. Міхеєнко О.І. Основи раціонального та оздоровчого харчування: навчальний посібник. Суми :Університетська книга, 2021. 189с.

Дмитро Кіяшок,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ТИП ТРАВМИ – ПЕРЕЛОМ

Під переломом кістки слід розуміти порушення цілісності кістки, яке може бути повне, або часткове. Виникають переломи в наслідок травми або в наслідок різних захворювань. Отримавши велику кількість переломів може розвинути крововтрата та травматичний шок. Одужання відбувається довго та повільно [1].

Перелом кістки є досить поширеним типом травми живої природи. Проблема лікування переломів завжди була значущою, як окремого індивіда, так і суспільства. Основні принципи лікування переломів не змінилися з епохи античності, хоча Сучасна хірургія може відновлювати анатомічну структуру кісток при складних багатооскольчатих переломах, переломах, що неправильно зрослися, без відновлення нормального стану кістки, та багатьох інших видах травм.

Типи переломів класифікують за декількома критеріями, це пов'язано з відсутністю єдиних причин і локалізації переломів.

Виділяють типи переломів залежно від таких ознак:

За тяжкістю поразки:

- Повні.
- Без зміщення (наприклад, під окістям).
- Зі зсувом уламків.

- Неповні - тріщини та надломи.

За формою та напрямком перелому:

- Поперечні – лінія перелому умовно перпендикулярна до діяфізу кістки.

- Поздовжні - лінія перелому умовно паралельна осі трубчастої кістки.

- Косі – лінія перелому проходить під гострим кутом до осі трубчастої кістки.

- Гвинтоподібні – уламки кістки повернуті до нормального анатомічного положення кістки[2].

- Уламчаті – немає єдиної лінії перелому, кістка у місці ушкодження розбита на багато уламків.

- Клиноподібні – кістка вдавлюється одна в одну.

- Вбиті - кісткові уламки зміщуються проксимальніше по відношенню осі трубчастої кістки.

- «Компресійні - єдиної лінії перелому немає, багато уламків.

За пошкодженням шкірних покривів:

- Закриті – тканини не пошкоджені, що в місці перелому, не торкаються зовнішнього середовища. Поодинокі – на одному сегменті опорно-рухового апарату. Множинні – на одному сегменті або на різних сегментах.

- Відкриті – супроводжуються пораненнями м'яких тканин і можуть супроводжуватися крововтратою та сполучаються із зовнішнім середовищем [3].

По місцю перелому трубчастої кістки виділяють:

- перелом діяфіза,

- перелом епіфіза,

- перелом метафіза [2].

За ускладненнями ускладнені:

- травматичним шоком,

- ушкодженням внутрішніх органів,
- кровотечею,
- жировою емболією,
- попаданням в рану інфекції, ускладнені остеомієлітом, розвитком сепсису,
- неускладнені.

У дитячому та юнацькому віці спостерігаються переломи по неокостенілій ростковій (епіфізарній) лінії – епіфізіолізі. У літньому віці виявлено нестачу кальцію, та інших мінералів в кістках, тому переломи відбуваються при менших механічних впливах на кістку, а період одужання подовжується [2, 3].

Список використаної літератури

1. Ангарська Є.Г., Благовіщенський Ю.М. Особливості переломів костей кисті у типовому місці. *Медичний журнал*. 2018. Т.78, №3. С. 33–35.
2. Бакульов О.М., Петров Ф.Ф. Популярна медична енциклопедія. К.: Каравелла, 2018. 550 с.
3. Крупко І.Л. Посібник з травматології та ортопедії. К.: «Медицина», 1976.

Юрій Ковальчук,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Пошук нових шляхів підвищення рухового і техніко-тактичного потенціалу гравців шляхом розробки нових методичних шляхів і переосмислення традиційних принципів організації тренувань є одним з найважливіших шляхів удосконалення тренувального процесу футболістів. Подальша оптимізація структури тренувальних навантажень і конкурентна діяльність під час макроциклу повинна бути пов'язана з реалізацією методичних напрямків, які забезпечують: перебіг адаптивних процесів відповідно до запланованого рівня підготовленості та моделлю конкурентної діяльності; удосконалення різних аспектів підготовленості відповідно до об'єктивних законів формування їх складових; врахування індивідуальних особливостей адаптаційних реакцій організму на навантаження [2, 3].

У зв'язку з цим показано, що застосування різних методів впливу на організм, наприклад, через органи дихання, підсилює вплив тренувальних навантажень на організм, сприяє формуванню більш досконалих адаптивних механізмів і підвищує працездатність спортсменів [1].

Ці ефекти, як правило, використовуються в підготовчому періоді, при цьому метою є підвищення загальної працездатності і рівня функціонального стану

організму. Практичні рекомендації щодо застосування додаткових засобів в інші періоди тренування показані тільки в одиничних роботах. При цьому різні завдання вирішуються в різні періоди річного циклу навчання [3].

У футболі в підготовчому періоді в основному підвищуються функціональні можливості організму, розвиваються фізичні якості, що ведуть до особливої активності. Розвиток спеціальної працездатності футболістів в підготовчий період пропонується здійснювати шляхом послідовного вирішення трьох завдань: розвиток функцій серцево-судинної та дихальної систем; підвищення працездатності м'язів ніг; розвиток швидкісної витривалості [2].

Змагальний період в сучасному футболі – це складна система різних навчально-змагальних заходів, яка повинна забезпечувати різнобічне спеціальне вдосконалення спортсмена і реалізацію його можливостей на змаганнях, повноцінний відпочинок і оздоровлення, підтримання базового рівня функціональної підготовленості [3].

У змагальний період основним завданням є підтримка високого рівня функціональної підготовленості, яка покликана забезпечити високі спортивні показники, і певною мірою, особливо в другій частині тривалих змагань, покращити фізичний стан. Важливим завданням в даному випадку є «...збереження рухового і функціонального потенціалу при постійному підвищенні індивідуального і командного рівня техніко-тактичної майстерності для реалізації можливостей гравців на змаганнях» [2].

Відповідно до цих завдань в тренувальному процесі повинні використовуватися регульовані режими дихання в різних їх формах, оскільки вони мають як загальні напрямки впливу, так і певні особливості, що дозволяє диференціювати їх для використання в різні періоди річного тренувального циклу [1-3].

Тому, виникає дуже гостра необхідність в розробці та обґрунтуванні

ефективних методів застосування додаткових засобів, здатних значно розширити діапазон адаптивних перебудов при досягнутому рівні обсягу та інтенсивності тренувальних навантажень. Поряд з диференціацією фізичних вправ доцільно диференціювати різні додаткові засоби, зокрема, регульовані режими дихання.

Список використаної літератури

1. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Методика розвитку рухових якостей юних спортсменів: Методичні рекомендації / Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 29 с.

2. Соломонко В.В., Фалес І.Г., Хоркавий Б.В. Футбол. Навчально-методичний посібник для тренерів і гравців дитячо-юнацького та аматорського футболу. Львів: ЛКТ ЛНАВМ ім. Гжицького С.З., 2007. 134 с.

3. Хоркавий Б.В. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів [Електронний ресурс] / Спортивна наука України. 2017. № 2 (78).

Василь Котляр,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ПОНЯТТЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сучасні дослідження показали, що традиційні заняття фізичною культурою не сприяють повною мірою підвищення рівня фізичної підготовленості, фізичного розвитку та здоров'я учнів. Причиною зниження загального рівня здоров'я є негативні фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що сприяє розвитку багатьох хвороб. Крім занять важливо

забезпечити оптимальне середовище для організму, тобто вести здоровий спосіб життя [4]. Для профілактики розвитку більшості захворювань досить вести певний спосіб життя. Багато вчених у низці своїх робіт звертають увагу на те, що люди не мають певної грамотності у питаннях збереження здоров'я та факторах ризику, що його руйнують. Високий рівень захворюваності населення на атеросклероз, діабет, ішемічну хворобу серця, гіпертонію, надмірно високу масу тіла, зловживання алкоголем і куріння, значною мірою є наслідком нездорового способу життя та низького рівня культури здоров'я. Це ті фактори ризику розвитку захворювань, які майже на 100% можна було б уникнути за допомогою профілактичних заходів та відповідного виховання населення, що може дати фізична культура. Принципи здорового способу життя в сукупності з фізичною культурою дозволяють максимально ефективно розкрити потенціал організму та значно підвищити його можливості.

Соціально-економічна обстановка, що склалася в країні, кардинально змінила цілі, завдання, утримання в системі фізкультурної освіти, призвела до необхідності вдосконалення процесу фізичного виховання. Навчальний процес з фізичної культури, згідно з теорією фізичного виховання, є обов'язковою формою фізкультурної освіти учнів, націленої на забезпечення всебічного та гармонійного розвитку особистості [3]. Звертаючись до термінології поняття «фізична культура» можна назвати окремі елементи. Культура (від латів. *cultura*–обробка) – людська діяльність у її найрізноманітніших проявах, включаючи всі форми і способи людського самовираження і самопізнання, накопичення людиною і соціумом загалом навичок і умінь. Частиною загальної культури є фізична культура, яка є сукупністю цінностей, норм і знань, створених і використовуваних суспільством з метою фізичного та інтелектуального розвитку здібностей людини, удосконалення її рухової

активності та формування здорового способу життя, соціальної адаптації шляхом фізичного виховання, фізичної підготовки та фізичного розвитку.

Як об'єкт вивчення, фізична культура має декілька аспектів, пов'язаних, перш за все, зі сферами впливу на людину. У рамках ціннісного потенціалу фізичної культури можна виділити суспільний і особистісний рівні. До суспільних цінностей фізичної культури можна віднести накопичені людством спеціальні знання, спортивну майстерність, технології спортивної підготовки, методики оздоровлення, спортивні досягнення, тобто все, що створено людьми для фізичного вдосконалення, оздоровлення та організації здорового способу життя. У свою чергу до особистісного рівня можна віднести знання конкретної людини в галузі фізичного вдосконалення, рухові вміння та навички, здатність до самоорганізації здорового способу життя, соціально-психологічні особливості, орієнтація на заняттях фізкультурно-спортивною діяльністю [1].

Важливо, що у процесі фізичного виховання відбувається процес перетворення соціального потенціалу цінностей фізичної культури на особистісний. В основі фізичної культури лежать такі людські цінності як здоров'я, здорового способу життя, фізична та духовна досконалість, повага до суперника, співпереживання та суперництво. Навчально-освітній процес спортивної спрямованості стимулює поступове та послідовне зміцнення здоров'я, удосконалення адаптаційних механізмів організму, які забезпечують соціальну, біологічну та психічну адаптацію, а, отже, підвищення рівня фізичної працездатності людини. Аналіз результатів досліджень показує, що якщо учні молодшого шкільного віку виявляють інтерес до всіх видів рухової діяльності, що входять до змісту навчальної програми, то інтереси учнів у старшому віці зупиняються на певному вигляді фізичних вправ, які, на їхню думку, найбільш повно відповідають їх особистісним потребам.

Заняття фізичною культурою і спортом будуть ефективнішими, вважають багато авторів, якщо враховуватимуться особисті фізкультурно-спортивні інтереси учнів, їх запити, потреби, викликані внутрішніми спонуканнями. Необхідно впровадження у систему фізичного виховання прогресивних технологій, заснованих на використанні тих засобів та методів спортивної підготовки, які перевірені в умовах багаторічної спортивної діяльності, які відкривають нові можливості для вирішення різноманітних спортивних завдань [2; 4]. У навчальний процес фізичного виховання необхідне перенесення передових методик спортивної підготовки, потенціал якої унікальний і цінність його полягає в багаторазовій перевірці та відборі на різних рівнях спортивної підготовки спортсменів. Таким чином, регулярні заняття в рамках фізичної культури адаптують окремі системи та організм загалом до зростаючих фізичних навантажень та оптимізують функціональний стан. Крім того, фізична культура є ефективним профілактичним засобом по відношенню до різних негативних явищ, таких як психічна напруженість, стрес, стан тривоги, що забезпечує цілеспрямоване становлення системи адаптаційних здібностей організму, становлення психічних процесів та їх оптимальний перебіг (інтелектуальних, емоційних, чуттєвих, сенсорних) [2]. Таким чином, фізичну культуру слід розглядати як особливий вид культурної діяльності, результати якої є корисними для суспільства та особистості.

Список використаної літератури

1. Загальні основи фізіології, фізіологічної культури і спорту. В.Г. Ткачук, Ю.Т. Похолоенчук К.:2018. 109 с.
2. Коритко З. Медико-біологічні основи рухової активності: навч. посіб. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 223 с.
3. Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Міністерство освіти і науки України. Київ. 2020.
4. Фізіологія спорту та рухової активності. Уілмор Дж.Х., Костилл Д.Л., К.: Олімпійська література, 2017. 504 с.

Владислав Мисловський,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СПОРТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ОЗДОРОВЧО-ВИХОВНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В даний час вважається загальноприйнятим, що спортивні ігри є наймасовішими і доступними видами спорту, мають велике оздоровче і виховне значення, сприяють розвитку всіх рухових якостей [3].

Однак інформація, пов'язана з впливом спортивних ігор на організм дітей, носить розрізнений характер. Недостатньо вивчено оздоровчу спрямованість занять спортивними іграми. Не вивчено ступінь впливу ігор (зокрема футболу, міні-футболу) на зміни в організмі дітей молодшого шкільного віку.

До теперішнього часу склалася тенденція, коли основні дослідження з формування рухових умінь та становлення фізичних здібностей у учнів рекомендується проводити з урахуванням прикладного досвіду фахівців-практиків, звертаючи основну увагу на структуру руху кваліфікованих спортсменів, залишаючи поза увагою динаміку показників досліджуваних параметрів у дітей [2; 4].

Застосування методичних рекомендацій, розроблених на дорослих, кваліфікованих спортсменах, без урахування анатомо-фізіологічних особливостей дитячого організму слід вважати протиприродним і, певною мірою, шкідливим [1]. Відсутність диференційованої методики (особливо на

початковому етапі навчання) із застосуванням засобів, що лежать в основі спортивних ігор, є однією з причин, яка не дозволяє гармонійно розвивати дитину в соматичному та вегетативному плані [4].

Гра як об'єкт інформації про майбутню роботу не представляє для людини невизначеності. Вона знає, що цей процес пов'язаний з приємним відчуттям після виконання фізичних і розумових дій, що у грі завжди закладено елемент нового, непізнаного [1].

Гра сприяє реалізації набутого навички в умовах рухів, що змінюються. Це дуже важлива основа при навчанні того чи іншого ігрового елемента. Ігри на свіжому повітрі сприяють не лише оволодінню рухами, а й оздоровчу та виховну функцію. Ігри розвивають у дітей вміння керувати своїми рухами та полегшують засвоєння технічно складних рухових елементів [2].

Бурхливе зростання рухів у спорті пред'являє все більш високі вимоги до раннього включення спеціальних методик навчання, тому тренери шукають нові інноваційні прийоми, методи тренування дітей, залучаючи до своєї роботи фахівців суміжних наук [4].

Особливості різних ігор полягають у допоміжній роботі м'язів синергістів, які допомагають швидко вирішувати рухові завдання - переключатися з однієї програми дій в іншу [50]. Включення у програму технічних елементів, які лежать в основі спортивних ігор, сприяє становленню сили м'язів ніг, розвитку почуття рівноваги і рухової координації [3].

На сьогоднішній день науково обґрунтовано використання змагально-ігрового методу, докладно і методично правильно згруповані ігри з видів спорту, що дозволяє легко вибрати тренером ту чи іншу гру для вирішення поставлених завдань [4]. Моделюючи і модифікуючи ігри, можна з успіхом удосконалювати існуючу методику навчання.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що удосконалення рухових можливостей в ігрових ситуаціях проходить із великим ефектом, оскільки емоційний фон формує такі передумови, які можуть бути створені при багаторазових монотонних повтореннях цих елементів. У грі відбувається робота відразу кількох аналізаторів, встановлюється об'ємний інформаційний зв'язок, який потім легко може виявлятися в життєво важливих ситуаціях [1; 2]. Ігрові ситуації сприяють розвитку та вдосконаленню сили, швидкості, координації рухів, рівноваги, стійкості у статичних та динамічних вправах [3; 4].

Список використаної літератури

1. Дидактичні ігри з м'ячами: навч. посіб. / авт. кол.: Приступа Є.Н., Петришин Ю.В., Виноградський Б.А., Петрина Р.Л., Пасічник В.М. Львів: ЛДУФК, 2014. 206 с.
2. Кондес Т.В. Види спорту. Спортивні ігри: Методичні рекомендації з дисципліни «Здоров'я людини» для студентів I курсу / К.: Університет економіки та права «КРОК», 2016. 49 с.
3. Рухливі та спортивні ігри з методикою навчання. Конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної, та заочної форм навчання / уклад. О.В. Радченко, Луцьк : Луцький НТУ, 2020. 116 с.
4. Наумчук В. І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2017. 144 с.

Сергій Муравель,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

РОЗПОДІЛ ТРЕНУВАЛЬНИХ НАВАНТАЖЕНЬ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Питання раціонального розподілу тренувальних навантажень у процесі річного циклу підготовки юних футболістів на етапі спортивної спеціалізації мають основне значення для їхнього нормування. Умови для застосування у навчально-тренувальному процесі значних за обсягом та інтенсивністю тренувальних навантажень повинні бути наступними [2, 3]:

- а) цостійність та систематичність навчально-тренувального процесу протягом річного циклу;
- б) облік ступеня підготовленості спортсмена;
- в) поступовість зі збільшенням обсягу і особливо інтенсивності тренувального навантаження;
- г) різноманітність форм та методів навчально-тренувальної роботи;
- д) розумне чергування та варіативність роботи з підвищеними та зниженими навантаженнями;
- е) регулярний лікарсько-медичний контроль.

Концепція програмування тренувального навантаження юних футболістів на етапі спортивної спеціалізації має бути реалізована лише на основі об'єктивізації, формалізації та моделювання цього навантаження [1].

Ефективність управління тренувальним процесом юних футболістів

значною мірою обумовлюється знанням закономірностей взаємозв'язку між структурними одиницями тренувальних впливів і реакціями у відповідь організму. Оскільки тренувальні впливи носять дискретний характер, чергування навантаження та відпочинку є неминучою та обов'язковою умовою побудови будь-якого тренувального процесу. При однаковому характері та кількості повторень вправ у навчально-тренувальному занятті юних футболістів, режими чергування вправ з відпочинком виступають як самостійні чинники, що зумовлюють і тип зміни працездатності у занятті, і характер, і тривалість відновлювального періоду після нього [3].

Планувати тренувальний процес футболістів на етапі спортивної спеціалізації доцільно таким чином, щоб навантаження однакової спрямованості включалися лише через проміжок часу, достатній для настання надвідновлення провідної функції, а інші навантаження не гальмували її. Важливо відзначити, що облік індивідуальної схильності організму спортсмена до виконання навантажень тієї чи іншої переважної спрямованості є необхідною та значущою ланкою системи планування тренувального процесу [2].

Вирішення проблеми оптимізації тренувальних навантажень у футболі багато в чому визначається можливістю отримання достовірної інформації про терміновий тренувальний ефект застосовуваних вправ, що, у свою чергу, залежить від інформативності та надійності показників, обраних як критерії навантаження. Ефективність процесу підготовки перебуває у прямій залежності від наукової обґрунтованості питань планування та контролю фізичних навантажень футболістів. Знання структури та динаміки навантажень на різних етапах підготовки та участі у змаганнях при порівнянні з результативністю змагальної діяльності допоможе підвищити ефективність управління тренувальним процесом [1–3].

Наукова розробка оптимального розподілу тренувальних навантажень

передбачає знання величин впливу одноразово виконуваних вправ, серій вправ і тренувального заняття загалом. Також необхідна наявність даних про динаміку відновлення працездатності організму після виконання різних за величиною та спрямованістю навантажень. Особливу важливість мають питання вибору та дозування тренувальних навантажень при виконанні спеціальних вправ з м'ячем швидкісного характеру [2].

Список використаної літератури

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. / Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.
2. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. / Київ: КНТ, 2017. 310 с.
3. Хоркавий Б.В. Особливості розвитку фізичних якостей юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів [Електронний ресурс] / Спортивна наука України. 2017. № 2 (78).

Олександр Павлусь,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СПОРТ ЯК ЗАСІБ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Сучасна державна політика в системі вищої професійної освіти покликана сприяти формуванню сучасно освіченого, фізично розвиненого, здорового, морального, підприємливого фахівця, готового самостійно приймати рішення у ситуації вибору, здатного до співробітництва та міжкультурної взаємодії, що

має почуття відповідальності за долю країни. Важливу роль у вирішенні цих завдань здатний грати спорт, враховуючи його величезний гуманістичний потенціал: у ньому укладені можливості для гуманістичного впливу на фізичні та духовні здібності людей, їх взаємини між собою, для формування та розвитку людської культури [1].

Спортивні змагання та ретельна підготовка до них дозволяють цілеспрямовано та ефективно впливати на якості особистості, компоненти фізичного стану людини, включаючи різноманітні фізичні якості, рухові вміння та навички, статуру, здоров'я тощо, вносити в них потрібні корективи, виправляти дефекти і навіть формувати пов'язані з усією цією діяльністю інтереси, потреби, ціннісні орієнтації тощо. Спорт здатний сприяти формуванню різноманітних психічних якостей і здібностей людини, виступаючи як «школа емоцій», «школа волі», «школа характеру», оскільки спортивні змагання та вся спортивна діяльність загалом висувають високі вимоги до прояву вольових якостей та саморегуляції [3].

У спортивній діяльності, у всіх її формах та видах, закладено великі можливості для естетичного впливу на людину, для формування здатності сприймати, відчувати та правильно розуміти прекрасне, діяти «за законами краси, естетики». Заняття спортом та пов'язане з ним споглядання цінностей краси, спостереження за спортивним видовищем, що володіє естетичними якостями та безпосередня участь у різноманітних формах діяльності щодо їх створення – все це створює багаті можливості для прилучення людини до світу прекрасного, для розвитку у нього естетичних якостей та здібностей всім різноманітні їх проявів: від здатності відчувати і переживати прекрасне, насолоджуватися красою і правильно оцінювати її до здатності творити та діяти за законами краси, естетики та високої моральності. Цей естетичний потенціал

спорту анітрохи не поступається іншим елементам сучасної культури, включаючи мистецтво [2].

Спорт відкриває величезні можливості для формування та розвитку творчих здібностей людини, чим визначається її евристична цінність. У спортивній діяльності, наприклад, у визначенні тактики чи стратегії спортивного поєдинку, в організації та проведенні навчально-тренувальних занять тощо. закладено великі змоги прояви творчих здібностей людини. Імпровізаційна точність, швидкість вгадування єдино вірного рішення, коли свідомий вибір реакції у відповідь просто неможливий, безсумнівно зближує особливості пам'яті, мислення, бачення рухових реакцій у спортсменів з аналогічними психічними процесами і фізичними діями в художній творчості [1].

Разом з тим спортивна діяльність створює умови для формування та розвитку моральної свідомості, моральних переконань та відносин, моральної поведінки, моральної культури загалом [2].

Великий потенціал має спорт у сфері його впливу на соціальні відносини людей. У ньому закладено величезні інтегративні та комунікативні можливості. Участь у спільних тренуваннях, зборах, змаганнях за певних обставин формує у різних людей сильне почуття спільності, товариства, дружби, співробітництва та приналежності до колективу. Завдяки спорту легко долаються мовні бар'єри. «Мова» спорту зрозуміла всім, завдяки їй створюється порозуміння, співпраця, добрі відносини між народами незалежно від раси, кольору шкіри, віросповідання, ідеологічних поглядів [1].

Таким чином, спортивна діяльність дозволяє свідомо, цілеспрямовано та дуже ефективно впливати на різноманітні фізичні, психічні, духовні якості та здібності людини, а також на соціальні відносини людей.

Список використаної літератури

1. Палагнюк Т.В. Вплив масових спортивних заходів на формування особистості молодшої людини. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки*. Луцьк; 2008;1;97–9.

2. Стрижак О.О, Шевченко В.В. Спортивно-масові заходи та їх значення для розвитку людини. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С.161–164.

3. Шутєєв В.В. Особливості формування здорового способу життя в середовищі студентської молоді. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 4. С. 121–124.

Степан Саварин,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СПОРТИВНА КАР'ЄРА»

Поняття кар'єри завжди передбачає наявність певної професії, де можна було б удосконалитися. Професія спортсмена є специфічною, і знову виникає проблема, пов'язана з «професіоналізацією» у спорті.

Так, фахівці зазначають, що спортсмени представляють скоріше групу «напівпрофесіоналів». По-перше, вони можуть професійно займатися своєю діяльністю як джерелом існування лише частково. По-друге, порівняно з іншими професійними групами, вони не можуть відстоювати свої інтереси через профспілки, щоб забезпечити собі соціальні гарантії, що регулюються відпустками. По-третє, від найкращих спортсменів чекають нетипової для

інших професій поведінки: вони мають повністю присвятити своє життя спорту, що не характерно для інших професійних ролей, які мають чітко сформульовані права та обов'язки у формальних організаціях [1].

Виходячи з багаторічного досвіду роботи зі спортсменами вищої кваліфікації, тренери до характерних особливостей спортивної кар'єри відносять наявність кризових ситуацій. Фахівці виділяють п'ять найбільш типових кризових ситуацій в основній діяльності спортсменів високого класу [1; 2]:

- 1) після значної поразки;
- 2) після значної перемоги;
- 3) передстартова ситуація у значних змаганнях;
- 4) «застій» у результатах;
- 5) підготовка до відходу зі спорту та вибору нової кар'єри.

Кожна криза супроводжується своїми характерними рисами, особливостями та протиріччями, що породили її. Тому розглянемо кризу завершення спортивної кар'єри докладніше [3].

Рано чи пізно спортсмену доводиться завершувати свою спортивну кар'єру та усвідомлювати себе поза соціальною роллю чинного спортсмена. Завершення спортивної кар'єри тягне у себе зміна сфери діяльності, звичного життя і, як наслідок, зміна власного образу «Я». Цей процес найчастіше є кризову ситуацію, в основі якої лежить переживання відчуття власної непотрібності, страх переходу до іншої діяльності, труднощі вибудовування нових соціальних відносин [1].

На думку дослідників, дана кризова ситуація є свого роду унікальною, що практично не має аналогів (за винятком балету) в інших видах діяльності, коли людина у розквіті сил та професійної майстерності стає не потрібна як діюча

одиниця. Саме цей факт викликає у спортсмена-чемпіона значні переживання на рівні трагедії [1–3].

Список використаної літератури

1. Арабаджі Т.Д. Готовність до професійного самовизначення спортсменів після закінчення спортивної кар'єри. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітніх школах: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ*. 2014. Вип. 37 (84). С. 34–41.

2. Арабаджі Т.Д. Досвід формування готовності до професійного самовизначення спортсменів після закінчення спортивної кар'єри у вищому навчальному закладі. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. Харків: НТУ «ХПІ»*. 2015. Вип. 42 (46). С. 76–83.

3. Коваленко Н. Негативні фактори, які впливають на відомих спортсменів у спорті вищих досягнень. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 3. С. 104–109.

Надія Савка,

здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СОМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Вивчення соматичного розвитку дітей і підлітків у процесі фізичного виховання має велике практичне значення, так як дані про перетворення морфологічних і фізіологічних показників в онтогенезі дозволяють судити про

зростання та розвиток певного вікового контингенту, вирішувати питання спортивної орієнтації та відбору, регламентувати характер, обсяг та інтенсивність фізичних навантажень. Динаміка соматичного розвитку дітей та підлітків відображає вплив фізичних вправ на процеси зростання та стан опорно-рухового апарату [1; 2].

Морфологічна та функціональна нестабільність організму молодших школярів є причиною їх вразливості та підвищеної чутливості до впливів різних факторів зовнішнього середовища. Все це говорить про необхідність приділяти особливу увагу (з боку тренера) дітям у цей період для того, щоб уникнути впливу неадекватних віку та зрілості організму навантажень, які можуть згубно позначитися на здоров'ї та фізичному розвитку дитини [1].

Значною мірою специфіка даного вікового етапу визначається початком процесу статевого дозрівання, коли в організмі відбувається складна нейроендокринна перебудова та зміни морфологічного статусу [3].

Статеве дозрівання - нерівномірний процес, в якому виділяються певні стадії, кожна з яких характеризується специфікою функціонування залоз внутрішньої секреції і, відповідно, всього організму в цілому [2; 3].

Початок і тривалість статевого дозрівання у молодших школярів індивідуально різні і фактично не мають єдиної точки відліку, оскільки залежать від багатьох соціальних і біологічних факторів: кліматичних, побутових, стану здоров'я, характеру харчування, фізичного навантаження, перенесених захворювань і т.д. У дівчат цей період починається, в середньому, на один-два роки раніше, ніж у хлопчиків [3].

Початок процесу статевого дозрівання забезпечується активністю центральної ланки регуляції гормональної функції гіпоталамо-гіпофізарної системи, що стимулює не тільки інтенсифікацію діяльності залоз внутрішньої

секреції, але також викликає значні перебудови у функціонуванні всіх систем і органів [1].

У пубертатний період знижується генетичний захист організму, він стає більш «відкритим» до зовнішніх впливів, у тому числі і тренувальних. У зовнішньому вигляді відзначається непропорційне збільшення довжини та маси тіла. У порівнянні з дітьми раннього віку та дорослими суб'єктами, молодші школярі мають відносно слабкий розвиток жирової та м'язової мас [3].

Зростання та розвиток організму – складне явище взаємопов'язаних і взаємокерованих процесів метаболізму, розмноження клітин, збільшення їх розмірів, процесів диференціювання і т.д. Процеси зростання та розвитку відображають зміни біотичних, абіотичних впливів та соціальних умов [1].

Ростові криві відображають нерівномірність зростання. Є періоди мінімальної та максимальної швидкості приросту довжини тіла. Відомі два періоди підвищення швидкості зростання. Перший «стрибок» швидкості зростання припадає на період від 4 до 7 років, другий – на пізніший період: у дівчаток – 10–11,5 років, а у хлопчиків – 13–15,5 років. Перше збільшення швидкості росту називають напівростовим «стрибком», друге – пубертатним «стрибком».

Другий «стрибок» швидкості зростання триває у різних індивідуумів неоднаковий час (в одних 1,5–2 роки з високими показниками темпів приросту, в інших – 3–5 років). Тому терміни вступу дітей у період інтенсивного зростання варіюють у межах. Є типи дітей з раннім і пізнім дозріванням, при цьому діти, що рано дозрівають, мають меншу довжину тіла [3].

Аналіз регуляції зростання на біохімічному, клітинному та тканинному рівнях показує, що існує безліч внутрішніх і зовнішніх агентів зростання, які на кожному рівні організації реалізуються різноманітними механізмами регуляції

зростання. У ході онтогенезу з-поміж багатьох механізмів деякі виступають як основні регулятори росту, специфічні для даного періоду [2].

Список використаної літератури

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. / Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вілмор Дж.Х., Костіл Д.Л. Фізіологія спорту. К.: Олімпійська література, 2003. 655 с.
3. Фізіологія: Підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. IV р. акред. (Протокол №з від 16.10.2012 р. МОНмолодьспорту України) / За ред. В.Г. Шевчука. Вінниця : Нова Книга, 2012. 48 с.

Михайло Свідрак,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОРТСМЕНІВ

У спортивній морфології поряд з анатомо-морфологічними методами дослідження використовуються сучасні гістологічні та експериментальні методи для вивчення протікання адаптації організму на мікробіологічному рівні. Зроблено перші спроби використання біопсії (взяття невеликих шматочків тканин в організмі людини) для визначення ступеня впливу навантажень на організм, вивчення ступеня підготовленості організму спортсмена до різних зон потужності фізичних навантажень. Продовжується пошук різних методів

визначення стану спортсмена, його функціональних систем для попередження стану перетренованості, втомі [4].

В спортивній морфології переважно використовують два методи: антропометричний та рентгенографічний. Але на даний час дослідження параметрів спортсменів розширені. Особливої уваги зазначені показники хребта, грудної клітки, тазу і, відповідно, розвиток рухових якостей-гнучкості, сили [1].

Показники фізичних якостей спортсмена – сили та гнучкості – дають можливість проаналізувати розвиток цих якостей у відповідності до спортивної спеціалізації

При розширенні, доповненні програм дослідження можна включати показники функціональних систем, що може дозволити проаналізувати конституцію людини, вклавши в поняття конституції як якісні, так і кількісні ознаки, пов'язавши цим морфологічний субстрат з функціональними можливостями організм спортсмена.

Антропометрія. Антропометрія (від грецьк. *Anthropos* – людина, *metroo* – мірю) – це спосіб вивчення людини, заснований вимірювати морфологічні і функціональні ознаки його тіла. Крім антропометрії (соматометрії) рекомендують соматоскопію – використання огляду тіла, при якому виявляються ознаки, що не підлягають вимірюванням.

Антропометричними даними зацікавлені тренери і спортсмени, бо вони дають можливість слідкувати за фізичним розвитком, підбирати режими навантаження, планувати тренувальні цикли. [2].

Важливим моментом проведення антропометричних досліджень є дотримання певних вимог, які б дали змогу провести точність вимірів з подальшим порівнянням цих результатів:

1. Виміри проводити в першу половину дня, приблизно в одну й ту саму годину. До кінця дня розміри тіла можуть зменшуватися. На це треба звернути увагу, коли вимірювання проводять при повторних дослідженнях.

2. Досліджуваний має повністю оголити місця , що потребують вимірювання. Випробуваний стоїть на жорсткому рівній майданчику босоніж або в тонких носках (панчохах). Тому температура в приміщенні, де проводяться дослідження, має бути не нижчою за 18–20°C.

3. Дослідження проводити швидко, оперативно, не втомлюючи піддослідного. [4].

4. Звернути увагу на точність вимірювань. При декількох вимірюваннях до протоколу дослідження заноситься середня величина з найближчих результатів виміру.

5. До початку проведення дослідження мають бути розроблені програма вимірювань та форма протокольних записів, куди заносяться результати обстеження.

6. Всі інструменти потребують метрологічної перевірок і відповідати держстандартам [3].

Список використаної літератури

1. Анатомія людини : підручник для студ. фарм. ф-ту. Матешук-Вацеба Л. Р. 2021. 400с.
2. Гриньків М., Куцериб Т., Музика Ф. Нормальна анатомія: навч. посіб. для лаборат. занять і самост. Роботи. Львів : ЛДУФК, 2018. 224с.
3. Гриньків М. Я., Вовканич Л. С., Музика Ф. В. Спортивна морфологія (з основами вікової морфології): навч. посіб. Л.: ЛДУФК, 2015. 304с.
4. Куцериб Т., Гриньків М., Музика Ф. Анатомія людини з основами морфології: навч. посібн.-практ. Львів: ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 252с.

Віталій Урман,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник
Василь Яковів,
старший викладач
кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ЮНИХ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ – ЯК ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Волейбол є однією з найпопулярніших спортивних ігор в Україні. Серед безлічі засобів фізичного виховання ця гра дуже ефективна для фізичного вдосконалення і по праву займає одне з провідних місць у системі фізичного виховання підростаючого покоління.

Широкий спектр рухів, що входять до змісту волейболу, і способів їх застосування дозволяє йому цілеспрямовано впливати на розвиток усіх основних функцій організму в залежності від спортивних здібностей спортсмена. Широкий вибір волейбольних засобів і методів робить їх доступними людям різного віку, видів діяльності та рівня підготовки.

Гравці у волейболі повинні мати високий рівень швидкісно-силових здібностей та спеціальної витривалості (в середньому за гру спортсмени виконують близько 100 стрибків, 250 ривків та пробігають близько 800 м) [1].

Волейбол ставить високі вимоги до функціональних можливостей учнів, що займаються волейболом. Гра у волейбол передбачає такі рухи, як раптові швидкі рухи, стрибки та падіння. У зв'язку з цим волейболіст повинен володіти миттєвою реакцією, швидкістю пересування по майданчику, швидкістю скорочення м'язів, стрибучістю та іншими якостями в певних комбінаціях. Систематичний розвиток фізичних якостей сприяє успішному оволодінню

технікою гри і тактичними взаємодіями. У дитячому та підлітковому віці фізична підготовка юних волейболістів в першу чергу спрямована на розвиток швидкості, спритності, швидкісно-силових якостей, загальної витривалості. У підлітковому віці техніко-тактичні навички зміцнюються та вдосконалюються, фізична підготовка створює основу для підвищення рівня техніко-тактичної майстерності в грі. У юнацькому віці велика увага приділяється силовій, швидкісно-силовій підготовці та розвитку спеціальної витривалості.

Підготовка волейболістів спрямована на розвиток необхідних фізичних якостей, оволодіння технікою гри у волейбол. Підготовка здійснюється шляхом навчання та тренування, що є єдиним освітнім процесом, який спрямований на навчання та поглиблення необхідних навичок, досягнення високого рівня фізичного розвитку.

Фізична підготовка складається з загальної та специфічної, між ними існує тісний взаємозв'язок.

Вправи на розвиток швидкісних якостей та швидкості відповідних дій:

1. Зміна руху: зігнувши ноги біг вперед обличчям і спиною; бічний крок праворуч, лівий бік вперед, обличчям і спиною вперед; подвійний крок, стрибок. Прискорення в окремих зонах волейбольного майданчика. Те саме, тільки з використанням кидків і ловіння набивних м'ячів.

2. Змагання з бігу на 20–30 м, в рухах інших способів. Специфічні естафети.

3. З сигналом (переважно візуальним) біг на 5, 10, 15 м із вихідних положень: стійка волейболіста (лицем, спиною вбік і стартовою лінією), сидіння, лежучи на спині та животі, із різних положень по відношенню до стартової лінії; теж, але переміщення з поступовими кроками.

4. Біг з зупинками і поворотами. «Човниковий» біг на 5 і 10 м (20–30 м загального пробігу за одну спробу). «Човниковий» біг, але відрізок спочатку

пробігають вперед, а потім назад і т. д. За принципом «човникового» бігу рух здійснюється поетапним кроком. Так само використовуйте набивний м'яч в руках (вага 2–5 кг), з навантаженням (пояс, куртка, мішок з піском).

5. Виконуйте завдань у відповідь на зорові чи слухові сигнали.

Ефективними засобами з розвитку стрибків є: швидко-силові вправи з обтяженнями; стрибки через перешкоди; стрибки у глибину, діючи як потужний стимулятор:

1. Лежачи обличчям вниз на лавці, тулуб нахилений вперед, ноги утримує партнер, руки за голову – прогинання й опускання тулуба. Те ж, із обтяженням. Те ж, підкинути набивний м'яч. Те ж, лягти на спину – прогнутися назад і зігнутися.

2. Вправи з обтяженнями: присідання, вистрибування.

3. Стрибки з глибокого присідання через перешкоди, кількість перешкод 5–6, висота 30–40 см (в якості перешкод натягується мотузка, гума).

4. Настрибуванням на складені гімнастичні мати з поступовим збільшенням висоти і кількості стрибків підряд.

5. Стрибок (висота 40–80 см) з подальшим стрибком вгору.

6. Серія стрибків через перешкоди, кількість перешкод 5–6.

7. Підстрибуйте на одній або обох ногах і повертайтеся вперед, убік і назад під час руху.

8. Використовуючи скакалку, стрибайте по черзі на одній і обох ногах.

Заняття волейболом в ДЮСШ сприяють: формуванню рухової функції; всебічному гармонійному розвитку рухового апарату, всіх систем організму; усвідомлений підхід до фізичної активності, виховання для формування здорової особистості.

Особливу увагу у навчально-тренувальному процесі слід зосередитися на вирішенні завдань, які сприяють формуванню навичок справлятися з власними функціями.

Сучасний волейбол – це гра високих швидкостей і великих висот. Атакуючий удар нерідко здійснюється з висоти, що помітно перевищує висоту баскетбольного кільця (порядку 3,5 і більше м), і досягає «цілі» за лічені частки секунди. Для того, щоб гравець був максимально ефективним у грі використовують спеціальні вправи, які сприяють розвитку швидкості, швидкості пересування та швидкісної реакції. Розвитку швидкої сили, вибухової сили, загальної та швидкісної витривалості, стрибкової витривалості, ігрової та координаційної витривалості.

Деякі автори вказують на те, що у вдосконаленні стрибків у волейболі особливе значення мають вправи на розвиток «вибухової» сили [2; 3]. У процесі розвитку вибухової сили рекомендують застосовувати незначні за вагою навантаження. Доведено, що надмірне захоплення навантаженнями під час виконання спеціальних вправ стримує зростання спеціальної силової підготовки, тому що у цьому випадку навантаження переносяться також на інші м'язові групи. Вони рекомендують використовувати вагу обтяження 10–14% від максимуму.

Від рівня розвитку рухових якостей, специфічних для гри у волейбол, залежить оволодіння юними спортсменами технічними вміннями і тактичними взаємодіями. Чим вищий рівень розвитку спеціальних якостей, тим швидше можна освоїти основні прийоми техніки і тактики гри.

Список використаної літератури

1. Волейбол. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. Київ. 2009. 140 с.

2. Гнатчук Я.І. Взаємозв'язок показників загальної фізичної підготовленості та змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів, 2006. Вип. 10, т. 2. С. 120–125.

3. Гринченко І. Б. Вплив авторської програми навчально-тренувального збору з фізичної підготовки на фізичну і функціональну підготовленість кваліфікованих волейболістів. К., 2019. С. 13-23.

Едуард Цьонка,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО ТРЕНУВАННЯ ФУТБОЛІСТІВ (РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ВІДЧУТТЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ)

Зміст психофізичного тренування полягає у розвитку тих сторін психіки, які забезпечують футболісту ефективну роботу під час тренувань, повну адаптацію до вимог і стресових ситуацій гри [1].

Вся сукупність впливів у рамках психофізичної підготовки футболістів розглядається в єдності п'яти її основних сторін [3]:

- психорухова підготовка (врівноваженість, просторово-часові сприйняття, час реакції, швидкість виконання);
- інтелектуальна підготовка (увага, мислення, творчість, рішучість, пам'ять та уяву);

- емоційна підготовка (розвиток емоційних станів позитивного характеру, емоційна рівновага та стабільність, контроль над негативними емоціями);
- вольова підготовка (свідома орієнтація на цілі, наполегливість і хоробрість, ініціативність і терпіння);
- розвиток компетентності особистості (мотивація, звички, риси характеру, свідомість, темперамент та ін.).

За різноманітністю рухових навичок футбол є одним із складних видів спорту. У сприйнятті рухів, як цілого впливу, окремих елементів спостерігаються відмінності, їхні особливості та властивості, такі як характер, форма, амплітуда, напрямок, тривалість, швидкість і напрямок руху [2].

Велике значення для футболістів при виконанні технічних прийомів має точне диференціювання м'язово-рухових відчуттів, які мають спеціалізований характер і є специфічними для даного виду спорту.

Дослідження точності сприйняття м'язових зусиль ніг, які грають велику роль при виконанні технічних прийомів (передачі, удари), показало, що точність суттєво змінюється в залежності від стану тренуваності. При цьому точність диференціювання зусиль у нападників та гравців середньої лінії в 1,5-2 рази вища, ніж у захисників.

Виходячи з цього розвитку м'язово-рухової чутливості слід приділяти велику увагу, і особливо – у гравців захисного плану. Для цього в заняття необхідно якнайбільше включати різні вправи, що сприяють розвитку диференціювання м'язових зусиль [4].

Гра у футбол вимагає від кожного спортсмена максимальної швидкості реагування. Вся діяльність футболіста пов'язана з готовністю до виконання дій у відповідь в умовах гострого дефіциту часу. Всі дії футболістів проходять за механізмом складних реакцій вибору і характеризуються не тільки великою швидкістю, а й точністю, своєчасністю, як сприйняття, так і руху у відповідь. У

футболістів, які перебувають у стані спортивної форми, не лише різко зменшується час реагування та зростає точність, але, що особливо важливо, реакції стають стабільними – з'являється висока ігрова надійність. Для розвитку швидкості та точності рухових реакцій необхідно якнайбільше включати різні швидкісні вправи, що вимагають швидкого перемикавання на інші вправи з різними несподіваними та нелогічними продовженнями [1–4].

Стрімкі переміщення, стрибки, несподівані зміни напрямку руху, різкі поштовхи, падіння, швидкі повороти голови при орієнтуванні викликають значні подразнення всіх відділів вестибулярного апарату. Тому можна стверджувати, що досягнення високих результатів у футболі знаходиться в тісному зв'язку з тими можливостями людини, які тією чи іншою мірою дозволяють пристосуватися до дій у незвичних положеннях, при переміщеннях і виконанні складнокоординаційних прийомів, тобто. певним чином залежить від вестибулярної стійкості [2; 3].

Список використаної літератури

1. Височіна Н.Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 384 с.

2. Колобич О. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів. *Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах : матеріали III – Міжнар. наук.-пр. конф.* Чернівці, 2014. С. 460–464.

3. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

4. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Методика розвитку рухових якостей юних спортсменів: Методичні рекомендації. Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 29 с.

Юрій Червінський,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ТРИЄДНІСТЬ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Що таке здоров'я? «Поль Брегг – вчитель довголіття та здорового життя ставився до здоров'я як до багатства людини. Більшість людей асоціює своє здоров'я з фізичним станом. Для більшості людей здоров'я асоціюється із фізичним здоров'ям. Добре, коли людини дбає про себе, правильно харчується, загартовується, не підпадає під вплив шкідливих звичок та робить зарядку, пробіжки парком, відвідує фітнес-зали. З погляду триєдності, можна розділити здоров'я на фізичне, емоційне та ментальне. Фізичне здоров'я можна пов'язати із станом фізичного тіла, який нам подарувала природа, він унікальний свого роду, на підтримку його існування працює багато функціональних систем. Усі системи взаємопов'язані між собою та доповнюють одна одну. «Кожен орган, кожна частина тіла має своє призначення. Це природні закони. У нас немає зайвих чи непотрібних органів та ділянок тіла» [2].

Робота фізичного тіла проходить за певними чіткими законами. І якщо людина притримується їх, виконує ці закони, то і появляється більше шансів підтримувати та удосконалювати фізичне здоров'я. Але знання законів та їх практичне використання – різні поняття. «Загальновідомо, більшість медиків, лікарів, знаючи закони функціонування тіла, далекі від використання своїх знань щодо себе. Фізичне здоров'я – це повне фізичне благополуччя, а не лише відсутність хвороб чи фізичних дефектів» [4].

Ознаками здоров'я є:

- стійкість до дії факторів, що пошкоджують;
- показники зростання та розвитку в межах середньостатистичної норми;
- функціональний стан організму у межах середніх показників норми;
- в організмі є резервні можливості;
- в організмі немає присутності захворювання або розвитку будь-якого дефекту.

Чинниками ризику здоров'я є надлишкова маса тіла, гіподинамія, нераціональне харчування, психічна перенапруга, зловживання алкоголем, куріння. Баланс здоров'я людини між організмом та навколишнім середовищем забезпечується комплексом факторів – біологічних, соціальних, політичних, економічних, культурних, психологічних, які об'єднуються у 4 групи з різним вкладом в індивідуальне здоров'я. Їх співвідношення стосовно нашої країни виглядає так:

- генетичні фактори – 15–20%;
- стан довкілля – 20–25%;
- медичне забезпечення – 8–10%;
- умови та спосіб життя людей – 50–55%.

Існує розподіл факторів, що пошкоджують здоров'я на так звані об'єктивні та суб'єктивні фактори. До об'єктивних факторів належать: погана екологія, фактор спадковості, психоемоційні стреси, не високий рівень практичної медицини, а статус країни з погляду соціально-економічного рівня бажає бути кращим. «До суб'єктивних чинників відносяться: шкідливі звички, малорухливий спосіб життя, неправильне харчування, нераціональний режим життя (робота, відпочинок, сон), психо-емоційна напруга» [3].

Охорона свого здоров'я - це безпосередній обов'язок кожного, який не можна покладати на когось з соціума. Відмова від шкідливих звичок, і

насамперед відмова від куріння - це ще один важливий крок на шляху до власного здоров'я. Як високо не була б розвинута медицина, вона не може позбавити людину від всіх хвороб. «Тому треба з дитинства привчатися до культури правильного способу життя, до гігієнічних процедур, загартування, раціонального харчування, занять фізичною культурою та спортом» [4].

З давніх-давен добре відомий універсальний і абсолютно надійний спосіб зміцнення здоров'я та збільшення років життя – це заняття спортом, це той спосіб, який не потребує дорогих ліків, але спонукає до зусиль над собою. «Стало загальним твердження, що сучасна цивілізація несе людству загрозу гіподинамії, тобто серйозних порушень опорно-рухового апарату, кровообігу, дихання та травлення, пов'язаних із обмеженням рухової активності. І це справді так» [1].

Для нормального життєвого циклу людині необхідно рухатися, а сучасна цивілізація, засоби технічного прогресу забирають можливість людини в русі, активації систем і функцій організму. «Ми частіше сидимо, ніж рухаємося, – в загальному, гіподинамія починає реально загрожувати кожній людині» [1; 3; 4]. Чи є вихід із тривожного становища? Є. І цей вихід нам надає заняття спортом. Спорт люблять усі. Але любити спорт можна по-різному.

Список використаної літератури

1. Корчан Н.О. Северин Ю.М., Звягольська І.В. Сучасний підхід до збереження здоров'я молоді шляхом впровадження кардіореспіраторного фітнесу у навчальних закладах. *Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* / за заг. ред. проф. С. В. Пилипенка. Полтава : Астроя, 2020. С. 39–42.

2. Куцериб Т., Гриньків М., Музика Ф. Анатомія людини з основами морфології : навч. посібн.-практ. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 252 с.

3. Міхеєнко О.І. Основи раціонального та оздоровчого харчування: навчальний посібник. Суми : Університетська книга. 2021. 189с.

4. Шаповал, А. Алкоголь і наркотики як чинники демографічної кризи в Україні. *Віче*. 2010. № 8. С. 24–29.

Олександр Чернятинський,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Аналіз наукових досліджень показав, що загальну психофункціональну підготовку юних футболістів слід здійснювати комплексно в розвитку її основних компонентів (психорухового, інтелектуального, емоційного і вольового) за такими напрямками: підвищення швидкості і точності реагування, розвиток сприйняття і відчуттів, оптимізація емоційних станів, підвищення вестибулярної стійкості, виховання вольових якостей [2; 5].

Для підвищення рівня психофункціональної підготовленості юних футболістів фахівці рекомендують інтегрувати в структуру тренувальних занять спеціально підібрані вправи, що розвивають психічні якості, властивості, процеси та функції, що зумовлюють ефективність специфічної діяльності футболістів: швидкість і точність реагування, здатність точно диференціювати м'язові зусилля, обсяг та розподіл уваги, вестибулярну стійкість, вольові якості.

Ці вправи повинні мати специфічний характер, мати певну психофункціональну спрямованість і не суперечити формуванню інших навичок та якостей [1–3].

На думку багатьох дослідників, для оптимізації психофункціональних станів юних футболістів необхідно використовувати як найбільш зручні та ефективні спеціальні дихальні вправи, що сприяють оптимізації функціонального стану центральної нервової системи та виробленню навичок релаксації, які слід застосовувати в період, що передує фізичним навантаженням, під час розминки, у перервах між навантаженнями, в заключній частині тренування та після неї [3; 4].

У навчально-тренувальному процесі юних футболістів рекомендується використовувати технологію біоуправління функціональним станом центральної нервової системи для оптимізації співвідношення точних і неточних рухових дій, підвищення рухової ігрової активності та загальної фізичної працездатності, підвищення надійності виконання техніко-тактичних дій у грі [5].

Для підвищення ефективності управління процесом психофізичної підготовки юних футболістів слід організувати його на основі блочно-модульної технології з використанням як структурні одиниці «фрагментів» (тренувальне заняття), «модулів» (3–6 тренувальних занять - «фрагментів»») та «блоків» (що включають 2–6 «модулів»).

Формування «фрагментів» доцільно проводити на основі фізичних вправ, специфічних для футболу і які мають комплексний вплив при включенні додаткових засобів розвитку функціональних можливостей. Формування «модулів» рекомендується проводити з підбором засобів, орієнтованих на індивідуальні та вікові особливості, а також специфіку ігрової спеціалізації юних футболістів. При програмуванні «модулів» на спеціально-підготовчому

етапі підготовчого періоду рекомендується диференціювати засоби та «фрагменти» відповідно до специфіки ігрового амплуа юних футболістів [3–5].

Список використаної літератури

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Височіна Н.Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 384 с.
3. Колобич О. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів. *Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах : матеріали III – Міжнар. наук.-пр. конф. Чернівці. 2014. С. 460–464.*
4. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): Навчальний посібник. Вінниця: ООО «Планер», 2014. 616 с.
5. Ніколаєнко В. В. Підготовка юних футболістів в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. *Молодь та олімпійський рух: тези доповідей XI Міжнарод. кон-ї молодих вчених, 10–12 квітня 2018 р. Київ. 2018. С. 26–27.*

Іван Чеченюк,

здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Наталія Безпалова,

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Відмінна риса середнього шкільного віку у тому, що у цей час в організмі відбувається пубертатний період статевого дозрівання. Спостерігається значний приріст у рості до 10 см, набирається вага тіла до 5-9 кг в рік. Трубочасті кістки

ростуть у довжину, в той час, як м'язові волокна не встигають за ними. М'язова маса після 13-14 років у хлопчиків збільшується швидше, ніж у дівчаток. До 14-15 років структура м'язових волокон наближається до морфологічної зрілості» [1].

Серце інтенсивно росте, органи і тканини, що ростуть, вимагають від нього більшої роботи, що веде до підвищення його іннервації. Зростання кровоносних судин відстає від темпів зростання серця, тому Відбувається підвищення кров'яний тиску, може порушуватися ритм серця, швидко настає втома, тільки тому, що розвиток судин не встигає за розвитком серця. У підлітків може спостерігатися задишка, з'являється відчуття здавленості у серці.

Структурна морфологічна будова грудної клітки дає обмеження рухам ребер, дихання стає частим і поверхневим, тільки згодом легені ростуть і дихальний процес нормалізується. Відповідно проходить збільшення життєвої ємності легень та формується тип дихання: у хлопчиків – черевний тип дихання, у дівчаток – грудний. На розміри тіла та функціональні можливості організму хлопчиків та дівчаток впливають статеві відмінності. «У дівчаток у порівнянні з хлопчиками формується відносно довгий тулуб, короткі ноги, масивний пояс таза. Все це знижує їх можливості у бігу, стрибках, метаннях у порівнянні з хлопчиками» [2; 3].

У дівчат м'язи верхніх кінцівок та плечового пояса розвинені слабше, ніж у хлопчиків, тому і результати в метаннях, підтягуваннях, упорах, лазаннях в них менші, але кращі результати в виконанні рухів на точність, пластику, ритм.

Під впливом залоз внутрішньої секреції стан нервової системи перебуває в підвищеному тонусі і тому можна спостерігати в поведінці дратівливість, розлади сну, швидко стомлюваність. «Хлопчики часто переоцінюють свої рухові можливості, намагаються розібратися у всьому самі, зробити все своїми силами. Дівчатка менш впевнені у своїх силах» [4].

Підлітки дуже чутливі до оцінок дорослих, гостро реагують на будь-які притиснення їхньої гідності, не зазнають повчань, особливо тривалих. При організації фізичного виховання у віці небажані надмірні навантаження на опорно-руховий, суглобово-зв'язувальний і м'язовий апарат. Вони можуть спровокувати затримку росту трубчастих кісток у довжину та прискорити процес окостеніння. Перед виконанням вправ на гнучкість обов'язкові попередньо провести підготовчі вправи для розігріву м'язів та зв'язок, та вправ на розслаблення робочих м'язових груп. Різкі рухи не можна виконувати та постійно приділяти увагу правильній поставі. Вправи, що мають значні навантаження на серце знімати чергуванням з вправами на розслаблення, з дихальними вправами. Погано переносяться тривалі інтенсивні навантаження переносяться погано і, тому інтенсивний біг треба чергувати з ходьбою.

Для поглиблення дихання необхідно використовувати спеціальні дихальні вправи. Під час занять дихати треба ритмічно, глибоко, без різкої зміни темпу. Не рекомендуються заняття в одній групі дівчат і хлопців. «Навантаження дозується з урахуванням індивідуальних даних кожного учня. Для дівчаток рекомендується використовувати різні види аеробіки та вправи під музику» [4].

Завдання фізичного виховання у середньому шкільному віці:

- сприяти зміцненню здоров'я та гармонійному фізичному розвитку;
- впливати на розвиток фізичних (рухових) якостей: швидкості, швидкісно-силових, м'язової сили, витривалості та збільшення амплітуди у суглобах;
- закріплювати навичку правильної постави при пересуваннях та в статичних позах;
- формувати раціональні та складні життєво-прикладні, а також спортивні види рухів в ігровій та обстановці змагань;

– «навчати основ техніки виконання окремих вправ гімнастики, легкої атлетики, плавання, лижного та ковзанярського спорту, спортивних ігор (баскетбол, волейбол, гандбол, футбол)» [1].

Засоби фізичного виховання у середньому шкільному віці - основні циклічні вправи, вправи у метаннях, стрибках, лазанні і навіть нові технології рухової активності: аеробіка, фітнес та інших.

Роль вчителя під час уроків фізичної культури у середньому шкільному віці стає іншою, він виступає організатором і помічником. «При проведенні занять вчитель акцентує увагу на набутті навичок самостійних занять фізичними вправами та їх вплив на різні системи організму» [1; 4].

Список використаної літератури

1. Вовканич Л. Вікова анатомія і фізіологія : навч. посіб. для практ. занять. Львів : ЛДУФК, 2016. 208с.
2. Джон Хемптон, Джоанна Хемптон Основи ЕКГ. Підручник. К.: Медицина. 2020. 234с.
3. Нормальна анатомія людини. 2-ге вид. Матешук-Вацеба Л. Р. 2019. 432с.
4. Фізіологія людини і тварин. Г.М. Чайченко, В.О. Цибенко, В.Д. Сокур, К.:2018. 384с.